МАЪРУЗАИ
ВАКОЛАТДОР ОИД БА ҲУҚУҚИ ИНСОН ДАР ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

ДОКЛАД
УПОЛНОМОЧЕННОГО ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА В РЕСПУБЛИКЕ ТАДЖИКИСТАН

REPORT
OF THE COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS IN THE REPUBLIC OF TAJIKISTAN

2024

ВАКОЛАТДОР ОИД БА ҲУҚУҚИ ИНСОН ДАР ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

МАЪРУЗАИ

ВАКОЛАТДОР ОИД БА ҲУҚУҚИ ИНСОН ДАР ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН БАРОИ СОЛИ 2024

ДУШАНБЕ – 2025

Хонандаи муҳтарам,

Дар соли 2024 Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон бо сарварӣ ва ибтикори созандаю хирадмандонаи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба дастовардҳои зиёди соҳаҳои ҳаёти ҷамъиятӣ, аз ҷумла дар самтҳои иҷтимоӣ, иқтисодӣ, фарҳангӣ ва махсусан таҳким бахшидан ба ташкили низоми қонунгузории танзими ҳимояи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд дар Тоҷикистон ноил гардид.

Дар заминаи Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи самтҳои асосии сиёсати дохилӣ ва хориҷии ҷумҳурӣ», ки 28 декабри соли 2023 ироа гардида буд, соли 2024 дар мамлакат «Соли маърифати ҳуқуқӣ» эълон гардид ва ҷиҳати таъмини заминаи ҳуқуқии ин иқдом фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи «Соли маърифати ҳуқуқӣ» эълон намудани соли 2024» аз 30 декабри соли 2023 қабул гардид, ки ин иқдоми саривақтӣ дар баланд гардидани маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон, дар маҷмуъ таъмини ҳуқуқу озодиҳои инсон мусоидат намуд.

Маҳз иқдоми навбатии инсонпарваронаи Пешвои муаззами миллат буд, ки раванди ба Тоҷикистон баргардонидани кӯдакон аз минтақаҳои ҷангзада идома ёфта, маротибаи сеюм 25 апрели соли 2024 боз 47 нафар занону кӯдакон ба Ватан оварда шуда, пас аз мутобиқшавӣ ва тавонбахшӣ моҳи ноябри соли 2024 ба оилаҳояшон супорида шуданд.

Соли сипаришуда аз фаъолияти мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон 15 сол пур шуд. Албатта, яке аз дастовардҳои асосии мамлакат дар ҷодаи ҳимояи ҳуқуқи инсон ин бо ибтикори бевоситаи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон соли 2009 таъсис додани ниҳоди Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳисоб меравад, ки барои Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки роҳи давлати демократию ҳуқуқбунёдро пеша намудааст, ин иқдом аҳамияти басо калон дорад.

Ҳамин тариқ, мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон чун механизми миллии ҳифзи ҳуқуқи

инсон дар соли 2024 низ тибқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» ҷиҳати баланд бардоштани маърифати аҳолӣ дар соҳаи ҳуқуқи инсон корҳои назаррасро роҳандозӣ намуда, дар ҷодаи эътироф, эҳтиром, ҳифз, барқарор ва пешбурди ҳуқуқу озодиҳои инсон, амалӣ сохтани уҳдадориҳои байналмилалӣ бо мақомоти давлатӣ, сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва созмонҳои байналмилалӣ дар самти ҳуқуқи инсон ҳамкориҳои судмандро ба роҳ монд.

Чун ҳамасола, дар Маърузаи пешниҳодшуда фаъолияти мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар давоми соли 2024, вазъи риояи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, дастовардҳо, амалӣ намудани вазифаҳои асосии мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон, мушкилоту норасоиҳои самтҳои мухталифи ҳуқуқи инсон мавриди баррасӣ ва таҳлили ҳамаҷониба қарор дода шудаанд.

Боварӣ дорем, ки Маърӯзаи мазкур дар мақомоти давлатӣ, сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва дигар ниҳодҳои дахлдор мавриди баррасӣ қарор гирифта, дар амалӣ гардидани тавсияҳои пешниҳодгардида бо мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон ҳамкориҳо тақвият меёбанд.

Мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон низ ҷиҳати ба роҳ мондани ҳамкориҳои судманд бо ҳамаи сохторҳои зикргардида омодагии худро иброз медорад.

Бо камоли эҳтиром,
Ваколатдор ои ба ҳуқуқи инсон
Умед Бобозода

МУНДАРИҶА

РӮЙХАТИ ИХТИСОРАҲО 6

ПЕШГУФТОР 7

I. ФАЪОЛИЯТИ МАҚОМОТИ ВАКОЛАТДОР ОИД БА ҲУҚУҚИ ИНСОН ДАР СОЛИ 2024 11

1.1. Таҳкими иқтидори мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон 11

Ҳамкориҳои Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон бо мақомоти давлатӣ, созмонҳои байналмилалӣ, доираҳои илмӣ ва ҷомеаи шаҳрвандӣ 13

Фаъолияти намояндагиҳои Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар минтақаҳо 19

Маблағгузорӣ, таъминоти моддӣ-техникии фаъолияти мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон 23

1.2. Иттилоотонӣ ва мусоидат дар баланд бардоштани маърифати шаҳрвандон оид ба ҳуқуқу озодиҳои инсон дар ҳошияи «Соли маърифати ҳуқуқӣ» 25

1.3. Таҷлили Рӯзи байналмилалии ҳуқуқи инсон ва 15-солагии таъсисёбии мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон 31

1.4. Татбиқи Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон барои солҳои 2022–2026 дар соли 2024 37

1.5. Мусоидат ба такмили қонунгузорӣ ва иҷрои уҳдадориҳои байналмилалӣ дар соҳаи ҳуқуқи инсон 43

1.6. Қабул ва баррасии муроҷиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ 47

II. ВАЗЪИ РИОЯИ ҲУҚУҚУ ОЗОДИҲОИ ИНСОН ДАР ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН 54

2.1. Ҳуқуқи инсон дар муассисаҳои пӯшида ва қисман пӯшида 54

2.2. Ҳуқуқи хизматчиёни ҳарбӣ ва ҳуқуқи шаҳрвандон ҳангоми даъват ба хизмати ҳарбӣ 63
2.3. Ҳифзи ҳуқуқи гурезаҳо ва шахсони бешаҳрванд 70
2.4. Дастрасӣ ба иттилоот ва ҳуқуқ ба муроҷиат 77
2.5. Баробарии гендерӣ ва пешгирии зӯроварӣ дар оила 86
2.6. Ҳифзи ҳуқуқҳои маъюбон 94
2.7. Ҳифзи ҳуқуқҳои муҳоҷирони меҳнатӣ ва аъзои оилаи онҳо 101
2.8. Ҳифзи ҳуқуқи истифодабарандагони хизматрасониҳои молиявӣ ва ҳуқуқи соҳибкорон 107
ХОТИМА 114

РӮЙХАТИ ИХТИСОРАҲО

АМИТ «Ховар» – Агентии миллии иттилоотии «Ховар»
ВАО – Воситаҳои ахбори омма
ВКД – Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон
ВМКБ – Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон
ВНМО – Вируси норасоии масунияти одам
ВҲИ – Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон
ВҲК – Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак дар Ҷумҳурии Тоҷикистон
ИДМ – Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил
ИҶШС – Иттиҳоди Ҷумҳуриҳои Шуравии Сотсиалистӣ
КДАМ – Кумитаи давлатии амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон
МИҲД – Мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатӣ
МТМУ – муассисаи таҳсилоти миёнаи умумӣ
РКОГ – Раёсати Комиссари Олии СММ оид ба гурезаҳо
РКОҲИ – Раёсати Комиссари Олии СММ оид ба ҳуқуқи инсон
САҲА – Созмони Амният ва Ҳамкорӣ дар Аврупо
СММ – Созмони Милали Муттаҳид
СРИҶҶ ВА ҶТ – Сарраёсати иҷрои ҷазои ҷиноятии Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон
ТВ – Телевизион
ТНМ – Тавқифгоҳи нагоҳдошти муваққатӣ
ТҶ – Ташкилоти ҷамъиятӣ
ШВКД – Шуъбаи Вазорати корҳои дохилӣ
ҶСК – Ҷамъияти саҳҳомии кушода

ПЕШГУФТОР

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷиҳати пешбурди ҳуқуқу озодиҳои инсон, эъмори давлати демокративу ҳуқуқбунёд ва ҷомеаи адолатпарвар пайваста саъю талош намуда, сол аз сол ба дастовардҳои назаррас ноил мегардад.

Аз ҷумла, бо иқдоми навбатии Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон соли 2024 «Соли маърифати ҳуқуқӣ» эълон гардида, ба раванди баландбардории маърифати шаҳрвандон дар соҳаи ҳуқуқу озодиҳои инсон такони тоза бахшид. Ин иқдоми наҷибонаи Сарвари давлат ба кормандони мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон руҳу илҳоми нав бахшид, зеро самти мазкур тибқи қонунгузории миллӣ яке аз вазифаҳои асосии мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон ва яке аз самтҳои афзалиятноки фаъолияти он мебошад.

Зимнан, мавриди зикр аст, ки иқдомҳои созанда ва хирадмандонаи Пешвои миллат на танҳо дар дохили ҷумҳурӣ, балки дар сатҳи байналмилалӣ низ ҳамовозӣ пайдо мекунанд. Ишора кардан кифоя аст, ки бо қарори саронии давлатҳои аъзои Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил соли 2027 дар ҳудуди Иттиҳод «Соли маърифати ҳуқуқӣ» эълон шудааст.

Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон низ ҷиҳати иҷрои саривақтӣ ва самараноки вазифаҳои муқаррарнамудаи қонунгузории соҳавӣ дар самти риоя, эҳтиром, ҳифз ва пешбурди ҳуқуқу озодиҳои инсон пайваста саъю талош менамояд.

Аз ҷумла, тибқи талаботи моддаи 24 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон ҳамасола на дертар аз моҳи феврал ба мақомоти дахлдори давлатӣ Маърузаи солона оид ба фаъолияти мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва вазъи риояи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд дар ҷумҳурӣ пешниҳод менамояд.

Маърузаи навбатии Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон таҳлили ҳамаҷонибаи натиҷаҳои фаъолияти мақомот дар соли 2024 буда, дар асоси таҷрибаи корӣ, баррасии мурочиатҳои шахсони

воқеӣ ва ҳуқуқӣ, боздидҳо ва санҷишу мониторингҳо, маълумоти пешниҳоднамудаи мақомоти давлатӣ ва ҳамкорони рушд аз созмонҳои байналмилалӣ ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва маводди электронӣ ва чопии воситаҳои ахбори омма таҳия ва пешниҳод шудааст.

Маъруза аз ду боб иборат буда, боби якум «Фаъолияти мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар соли 2024» номгузорӣ шудааст ва масъалаҳои таҳкими иқтидори мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон, аз ҷумла ҳамкориҳои Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон бо мақомоти давлатӣ, созмонҳои байналмилалӣ, доираҳои илмӣ ва ҷомеаи шаҳрвандӣ, фаъолияти Намояндагиҳои Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар минтақаҳо, таъминоти молиявии фаъолияти мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон, инчунин мавзуъҳои «Иттилоотонӣ ва мусоидат дар баланд бардоштани маърифати шаҳрвандон оид ба ҳуқуқу озодиҳои инсон дар ҳошияи «Соли маърифати ҳуқуқӣ», «Таҷлили Рӯзи байналмилалии ҳуқуқи инсон ва 15-солагии таъсисёбии мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон», «Татбиқи Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон барои солҳои 2022–2026 дар соли 2024», «Мусоидат ба такмили қонунгузорӣ ва иҷрои уҳдадориҳои байналмилалӣ дар соҳаи ҳуқуқи инсон» ва «Қабул ва баррасии мурочиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ»-ро дар бар мегирад.

Дар боби дуюми Маъруза самтҳои алоҳидаи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, аз ҷумла «Ҳуқуқи инсон дар муассисаҳои пӯшида ва қисман пӯшида», «Ҳуқуқи хизматчиёни ҳарбӣ ва ҳуқуқи шаҳрвандон ҳангоми даъват ба хизмати ҳарбӣ», «Ҳифзи ҳуқуқҳои гурезаҳо ва шахсони паноҳҷӯянда», «Дастрасӣ ба иттилоот ва ҳуқуқ ба мурочиат», «Баробарии гендерӣ ва пешгирии зӯроварӣ дар оила», «Ҳифзи ҳуқуқҳои маъюбон», «Ҳифзи ҳуқуқҳои муҳоҷирони меҳнатӣ ва аъзои оилаи онҳо» ва «Ҳифзи ҳуқуқи истифодабарандагони хизматрасониҳои молиявӣ ва ҳуқуқи соҳибкорон» мавриди баррасӣ ва таҳлили ҳамаҷониба қарор дода шудаанд.

Вобаста ба мавзуъҳои баррасишуда дар ҳар ду боби Маъруза тавсияҳои дахлдор пешниҳод шудаанд, ки амалисозии онҳо аз ҷониби вазорату идораҳои дахлдор, сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва дигар шарикони рушд дар пешбурди минбаъдаи

ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд дар ҷумҳурӣ мусоидат мекунад.

Мавриди зикр аст, ки ҳамасола аз ҷониби роҳбарияти олии мамлакат ба мақомоти марказӣ ва маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ҷиҳати иҷрои тавсияҳои Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон ва пешниҳоди гузориш ба Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар бораи натиҷаҳои иҷро дастур дода мешавад.

Таҳлили натиҷаҳои иҷрои тавсияҳое, ки дар Маърузаи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои соли 2023 пешниҳод шуда буданд, нишон медиҳад, ки аксарияти мақомоти марказӣ ва маҳаллии ҳокимияти давлатӣ дар давоми соли 2024 ба Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ягон маълумот ирсол накардаанд.

Дар давраи сипаришуда танҳо аз ҷониби 5 мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва 1 муассисаи таҳсилоти олии касбии ҷумҳурӣ, аз ҷумла аз МИҲД шаҳри Турсунзода, ноҳияҳои Файзобод, Ҷайҳун, Рӯдакӣ, Ҷ. Расулов ва Донишгоҳи миллии Тоҷикистон вобаста ба тавсияҳои дахлдори Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон маълумот пешниҳод шудааст.

Мавриди зикр аст, ки чанде аз маълумоти пешниҳодшуда тамоман кӯтоҳ ва ҳатто аз ним саҳифа иборат буда, оид ба раванди иҷрои тавсияҳои дахлдори дар Маърузаи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дарҷгардида иттилои муфассал ва мушаххас пешниҳод нашудааст.

Ҳол он ки мақомоти марказӣ ва маҳаллии ҳокимияти давлатӣ бояд аз натиҷаҳои иҷрои тавсияҳои дахлдори Маърузаи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон барои соли 2023 ва хусусан тадбирҳои андешидашуда дар «Соли маърифати ҳуқуқӣ» дар ҷамъбасти сол маълумот пешниҳод менамуданд.

Аз ин лиҳоз, Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон мувофиқи мақсад мешуморад, ки мақомоти давлатӣ нисбати дастурҳои роҳбарияти олии кишвар масъулияти баланд нишон дода, ҷиҳати бартараф намудани камбудиву норасоиҳо дар соҳаи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд ва пешбурди ҳуқуқи инсон дар ҷумҳурӣ саҳмгузорӣ намоянд.

Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон итминони комил дорад, ки мақомоти дахлдори давлатӣ ҳамчун пешбарандаи сиёсати ҳуқуқии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар роҳи эъмори

давлати демокративу ҳуқуқбунёд ва ҷомеаи адолатпарвар ба фаъолияти мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мусоидат намуда, ҷиҳати пешбурди ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд дар ҷумҳурӣ тадбирҳои зарурӣ меандешанд.

Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон ба ҳамаи шарикони рушд миннатдории самимии худро барои мусоидат дар пешбурди ҳуқуқу озодиҳои инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон баён намуда, омодагии ҳамешагии худро барои густариш додани ҳамкориҳои мутақобилан судманд изҳор менамояд.

I. ФАЪОЛИЯТИ МАҚОМОТИ ВАКОЛАТДОР ОИД БА ҲУҚУҚИ ИНСОН ДАР СОЛИ 2024

1.1. Таҳкими иқтидори мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон

Соли 2024 мақомоти ВҲИ бо дастгирии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дар ҳамкорӣ бо шарикони рушд ҷиҳати амалисозии самараноки вазифаҳое, ки аз қонунгузории миллӣ ва санадҳои байналмилалии соҳаи ҳуқуқи инсон бармеоянд, ба як қатор дастовардҳо ноил гардид.

Дастгирии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳамаи ҷанбаҳои фаъолияти мақомоти ВҲИ, аз ҷумла дар самти ҳамкорӣ бо мақомоти марказӣ ва маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, баргузор намудани чорабиниҳои иттилоотӣ дар ҳудуди ҷумҳурӣ, табодули таҷриба бо ҳамтоёни хориҷӣ, иштирок дар чорабиниҳои сатҳи минтақавӣ ва байналмилалӣ, вохӯриву мулоқотҳо бо намояндагони созмонҳои байналмилалӣ ҷиҳати муаррифии дастовардҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва амсоли инҳо назаррас мебошад.

Дар ин раванд бо иқдомҳои пайвастаи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ҷиҳати баланд бардоштани маоши вазифавии кормандони мақомоти ВҲИ дар ҷолиб гардидани хизмати давлатӣ ва пешбурди самараноки фаъолияти мақомот таъсири мусбӣ мерасонад.

Ҳамзамон, санадҳои байналмилалии соҳаи ҳуқуқи инсон, аз ҷумла Принсипҳои Париж, Нақшаи миллии амалҳо вобаста ба тавсияҳои Кумитаи СММ оид ба ҳуқуқҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ барои солҳои 2024–2027 (банди 3), Нақшаи миллии амалҳо вобаста ба тавсияҳои Кумитаи СММ оид ба ҳимояи ҳуқуқҳои ҳамаи муҳоҷирони меҳнатӣ ва аъзои оилаи онҳо барои солҳои 2020–2024 (банди 6) ва дигар санадҳои дахлдор тақозо менамоянд, ки барои фаъолияти озоду шаффофи ВҲИ пайваста шароити мусоид таъмин карда шавад.

Дар ин раванд яке аз чунин талабот дар маркази шаҳр бо бинои алоҳида таъмин намудани мақомоти ВҲИ мебошад, ки ҷиҳати амалӣ намудани мустақилият, дастрасӣ ба шаҳрвандон,

аз ҷумла ба гурӯҳҳои осебпазири ҷомеа ва фаъолияти самарано-ки ниҳоди миллии ҳифзи ҳуқуқи инсон мусоидат менамоянд.

Зеро тӯли 15 соли фаъолият мақомоти ВҲИ се маротиба тағйири бино карда, ҳар дафъа теъдод ва масоҳати утоқҳои кории он кам гаштааст. Дар суроғаи кунунии ҷойгиршавии мақомот низ камбудии ҳуҷраҳои корӣ ва дастрас набудани бинои мақомот ба қишрҳои осебпазири ҷомеа, аз ҷумла шахсони дорои имконияташон маҳдуд ба назар мерасад.

Ҳамзамон, таъсисёбии мансаби муовини ВҲИ – Ваколатдор оид ба ҳуқуқҳои истифодабарандагони хизматрасониҳои молиявӣ ва ҳуқуқи соҳибкорон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ҷудо шудани воҳидҳои кории иловагӣ метавонад ба норасоии ҳуҷраҳои корӣ оварда расонад.

Ба инобат гирифтани ин масъалаҳо метавонад барои боло бурдани нуфузи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар арсаи байналмилалӣ ҳамчун давлати демокративу ҳуқуқбунёд ва мустақилияти мақомот мусоидат намояд. Лозим ба ёдоварист, ки чунин тавсияҳо ба ниҳодҳои миллии ҳифзи ҳуқуқи инсони Осиёи Марказӣ низ дода шуда, онҳо дар ин самт ба пешравиҳои муайян, аз қабили мақоми конситутсионӣ гирифтани ин ниҳодҳо, ноил гардиданд.

Ҳарчанд ин масъалаҳо дар маърузаҳои қаблии ВҲИ пеш-ниҳод шуда бошад ҳам, то ҳол ҳалли худро наёфтаанд.

Яке аз масъалаҳое, ки ба таҳкими фаъолияти ВҲИ таъсири манфӣ мерасонад, куҳна ва фарсуда шудани таҷҳизоти компю-терӣ ва таъминоти барномавии онҳо мебошад. Зеро аз лаҳзаи таъсиси мақомот заминаҳои техникии он нав карда нашудаанд. Ин ҳолат ба раванди рақамикунонии фаъолияти ВҲИ бетаъсир намемонад. Бо назардошти аз ҷониби Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон эълон гардидани солҳои 2025 – 2030 «Солҳои рушди иқтисоди рақамӣ ва инноватсия» ба инобат гирифтани масъалаҳои мазкур ва бо интернети баландсуръат таъмин намудани мақомот аз аҳаммият холӣ намебошад.

Ҳамкориҳои Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон бо мақомоти давлатӣ, созмонҳои байналмилалӣ, доираҳои илмӣ ва ҷомеаи шаҳрвандӣ

Соли 2024 ҳамкориҳои мақомоти ВҲИ бо мақомоти давлатӣ, созмонҳои байналмилалӣ, доираҳои илмӣ ва сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ вобаста ба ҷанбаҳои гуногуни ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд тавсеа ёфтанд.

Дар ин давра бо мақсади таҳкими ҳамкориҳо вохӯриҳои мутақобилан судманд аз тарафи роҳбарияти мақомоти ВҲИ бо намояндагони мақомоти давлатӣ, корпусҳои дипломатии муқими Тоҷикистон, созмонҳои байналмилалӣ, сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва коршиносони байналмилалӣ идома дода шуданд.

Аз ҷумла, иштироки ВҲИ дар иҷлосияи 87-уми Кумитаи Созмони Милали Муттаҳид оид ба рафъи табъиз нисбат ба занон дар шаҳри Женева, иштирок ва баромад дар ҳамоиши сатҳи баланд барои ниҳодҳои миллии ҳифзи ҳуқуқи инсони давлатҳои Осиёи Марказӣ дар шаҳри Хелсинкии Ҷумҳурии Финляндия, вохӯриҳо бо намояндагони ҳуқуқи инсони давлатҳои иштирокчии Конференсияи байналмилалӣ бахшида ба 29-умин солгарди ниҳоди Ваколатдори Олий Маҷлис оид ба ҳуқуқи инсони Ҷумҳурии Узбекистон, бо роҳбари Намояндагии Хазинаи кӯдакони СММ дар Тоҷикистон Артур ван Дизен ва ҳайати ҳароҳонаш, бо Сафири Фавқулода ва Мухтори Шоҳигарии Нидерланд дар Тоҷикистон ҷаноби Николаас Схермерс, бо ҳайати Қазоқистонии СММ-Занон (UN-Women) бо роҳбарии Дина Амришева, бо муовини Роҳбари Намояндагии минтақавии Раёсати Комиссари Олии СММ оид ба ҳуқуқи инсон ҷаноби Фабио Пиана ва мушовири ҳуқуқи инсони Дафтари Ҳамоҳангсози доимии СММ дар Тоҷикистон Сергей Штукарин, бо коршиноси байналмилалии Барномаи рушди СММ дар Тоҷикистон ҷаноби Томас Барановас, бо ҳайати намояндагон аз Ҷумҳурии Мардумии Чин зери роҳбарии Тсян Тсяньго – узви доимии кумита, муовини раиси Комиссия оид ба миллатҳо ва дини Шурои умумичинии сиёсии машваратӣ, муовини раиси Ҷамъияти чинӣ оид ба таҳқиқоти ҳуқуқи инсон, бо роҳбари Дафтари миллии Комиссари Олии СММ оид ба паноҳандагон

(UNHCR) дар Тоҷикистон Иван Салеев, бо Ваколатдор оид ба ҳимоя аз табъизи Ҷумҳурии Булғористон Анна Ҷумалиева, бо роҳбари навтаъини намояндагии Созмони байналмилалии муҳоҷират дар Ҷумҳурии Тоҷикистон Виктор Лутенко, бо Сардори раёсати муассисаҳои ислоҳии Вазорати адлияи Италия Андреа Беккарини, бо роҳбари департаменти имконияти баробарии Шурои вазирони Италия Елена Паллони, бо Президенти Кумитаи байниидоравӣ оид ба ҳуқуқи инсони назди Вазорати корҳои хориҷии Италия Сабрина Уголинӣ, бо Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсони Италия Марино Фарделли, иштирок ва суханронӣ дар конфронси сатҳи байналмилалӣ вобаста ба мавзуи «Нақши Омбудсмен ҳамчун ҳомии ҳуқуқи инсон» дар шаҳри Рими Италия, бо намояндагони Парлумони Аврупо дар шаҳри Брюсел, бо намояндагони Комиссияи Аврупо – шуъбаи савдо ва рушд дар шаҳри Брюсел, бо намояндагони Вазорати корҳои хориҷии Шоҳигарии Белгия дар шаҳри Брюсел, бо намояндагони Вазорати рушди ҳамкориҳои байналмилалии Шоҳигарии Белгия дар шаҳри Брюсел, бо Раиси Комиссияи ҳуқуқи инсони Шоҳигарии Арабистони Саудӣ хонум Ҳала бинти Мазид Ал-Тувайҷирӣ, бо намояндагони Парламенти Шоҳигарии Арабистони Саудӣ, бо роҳбари намояндагии Комиссияи ҳуқуқи инсони Шоҳигарии Арабистони Саудӣ дар шаҳри Мадина, иштирок ва суханронӣ дар Конфронси сатҳи байналмилалӣ вобаста ба мавзуи «Нақши Омбудсмен ҳамчун ҳомии ҳуқуқи инсон» дар шаҳри Рими Италия, иштирок ва суханронӣ дар ҷаласаи сеюми Комиссия оид ба ҳуқуқи инсони Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил, иштирок ва баромад дар ҷаласаи нуҳуми Алянси Авруосиёгии Омбудсманҳо дар мавзуи «Амалияи фаъолияти Тоҷикистон ва ВҲИ вобаста ба масоили рӯзмарраи ҳуқуқи инсон дар шароити рақамикунонии ҷомеа» ва дигарҳо аз ҷумлаи чунин ҳамкориҳои судманд мебошанд.

Сафарҳои хизматии Умед Бобозода – Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Ҷумҳурии Италия дар моҳи сентябри соли 2024, ба Шоҳигарии Белгия ҷиҳати муаррифии дастовардҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти ҳуқуқи инсон дар моҳи ноябри соли 2024 ва ба Шоҳигарии Арабистони Саудӣ ҷиҳати баимзорасонии Ёддошти тафоҳуми ҳамкорӣ миёни Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии

Тоҷикистон ва Комиссияи ҳуқуқи инсони Шоҳигарии Арабистони Саудӣ ҷиҳати муаррифии бевоситаи дастовардҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва табодули таҷриба муҳим арзёбӣ мегарданд.

Дар соли 2024 ҳамкориҳои мақомоти ВҲИ бо шарикони рушд, аз ҷумла бо Барномаи Рушди СММ дар Тоҷикистон тибқи нақшаи алоҳида, Хазинаи кӯдакони СММ вобаста ба таҳия ва амалисозии нақшаи фаъолияти якҷоя, бо Дафтари Барномаҳои САҲА вобаста ба амалисозии Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон барои солҳои 2022–2026 идома дода шуданд.

Ҳамкориҳои ВҲИ ба ҳайси намояндаи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Комиссия оид ба ҳуқуқи инсони Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил пайваста густариш меёбанд. Дар ин раванд аз ҷониби ВҲИ ҳамчун Роҳбари Гурӯҳи корӣ байнидавлатӣ оид ба таъсис додани ҷоизаҳои Комиссия оид ба ҳуқуқи инсони Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил барои саҳми сазовор дар пешбурд ва ҳимояи ҳуқуқи инсон дар ҳудуди Иттиҳод фаъолияти самарановки Гурӯҳи зикршуда ба роҳ монда шуда, ҳуҷҷатҳои ҷамъбастӣ ба Раиси Комиссия оид ба ҳуқуқи инсони Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил ирсол карда шуданд.

Ҳамзамон, соли 2024 кормандони мақомоти ВҲИ дар чорабиниҳои шарикони рушд, аз ҷумла оид ба Платформаи ҳамкории Дафтари барномаҳои САҲА барои соли 2025, семинари дурӯза оид ба Шарҳи Универсалии Даврӣ бо иштироки Мушовири байналмилалии Барномаи Рушди СММ Томас Барановас, ҳамоиши расмии Сафири Финляндия дар Тоҷикистон бахшида ба истиқлолияти давлатии ин кишвар ва дигарҳо фаълона иштирок намуданд.

Мавриди зикр аст, ки дар доираи корҳои омодагӣ ба таҷлили Ҳафтаи ҳуқуқи инсон ҷиҳати ташкил ва баргузор намудани Мизи мудаввари ВҲИ бахшида ба Рӯзи ҳуқуқи инсон ва 15-солагии таъсисёбии мақомоти ВҲИ, ки санаи 10 декабри соли 2024 дар Китобхонаи миллии Тоҷикистон баргузор гардид, ҳамкорони рушд аз Барномаи Рушди СММ, РКОГ СММ, РКОҲИ СММ, Иттиҳоди Аврупо ва САҲА саҳми сазовор гузоштанд.

Ҳамкориҳои ВҲИ бо вазорату идораҳои давлатӣ дар самти амалисозии ҳуҷҷатҳои стратегии кишвар ва пешбурди ҳуқуқу озодиҳои инсон пайваста густариш меёбанд.

Дар доираи чунин ҳамкориҳо соли 2024 ба мақомоти ВҲИ 1 442 мактубҳои воридотӣ дохил шудааст, ки 782 адади онҳо аз мақомоти ҳокимияти давлатӣ мебошанд. Аз ҷониби ВҲИ бошад, ба мақомоти дахлдори давлатӣ 211 маълумотнома ва ахбору гузоришҳои муфассал, аз ҷумла ба Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон 115 адад ирсол карда шудаанд. Ҳамчунин, соли 2024 кормандони мақомоти ВҲИ вобаста ба ҳамкориҳо бо мақомоти давлатӣ дар фаъолияти 74 гурӯҳҳои корӣ иштирок намудаанд.

Дар ин давра роҳбарият ва кормандони мақомоти ВҲИ дар кори 274 форуму конференсияҳо, семинару тренингҳо, мизҳои мудаввар ва дигар чорабиниҳои мақомоти давлатӣ оид ба ҷанбаҳои гуногуни ҳуқуқ ва озодиҳои инсон иштирок ва баромад намудаанд.

ВҲИ оид ба фаъолияти худ вобаста ба нақшаҳои миллӣ, барномаву стратегияҳо ва дигар санадҳои соҳаи ҳуқуқу озодиҳои инсон ба мақомоти дахлдори давлатӣ мунтазам ва дар муҳлатҳои муқарраршуда маълумоти муфассал пешниҳод менамояд.

Аз ҷумла, бо мақсади иҷрои саривақтӣ ва самараноки амри Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон №АП-350 аз 1 апрели соли 2023 оид ба андешидани тадбирҳои зарурӣ барои иҷрои Нақшаи миллии амалҳо ҷиҳати иҷрои тавсияҳои давлатҳои аъзои Шурои Созмони Милали Муттаҳид оид ба ҳуқуқи инсон тибқи расмиёти Шарҳи Универсалии Даврӣ (даври сеюм) барои солҳои 2023–2026 оид ба фаъолияти мақомоти ВҲИ ҳамчун иҷрокунандаи якум ва ҳамчун ҳамиҷрочии бандҳои дахлдори Нақшаи зикршуда ба Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон давоми соли 2024 ду маротиба маълумот ирсол карда шуд.

Бо мақсади аз ҷониби Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ниҳоди дахлдори Созмони Милали Муттаҳид манзур намудани гузориши миёнадаврӣ тибқи расмиёти Шарҳи Универсалии Даврӣ (даври сеюм) барои солҳои 2023–2026 ВҲИ маълумотномаро оид ба фаъолияти худ дар самти мазкур тайи соли 2023 ва

нуҳ моҳи соли 2024 ба Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод намуд.

Чунин ҳамкориҳо бо Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба иҷрои бандҳои дахлдори Нақшаи амали солҳои 2023–2025 ба Стратегияи миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи ҳуқуқи инсон барои давраи то соли 2038, Нақшаи чорабинихо оид ба иҷрои вазифаҳое, ки дар Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон 28 декабри соли 2023 «Дар бораи самтҳои асосии сиёсати дохилӣ ва хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон» зикр гардидаанд, бо Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷиҳати амалисозии Ҳадафҳои Рушди Устувор, бо Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар робита бо «Соли маърифати ҳуқуқӣ» эълон шудани соли 2024, инчунин татбиқи Барномаи таълим ва тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2020–2025, бо Кумитаи забон ва истилоҳоти назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти амалисозии Барномаи рушди забони давлатӣ барои солҳои 2020–2030, бо Кумитаи дин, танзими анъана ва ҷашну маросими назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба танзими анъана ва ҷашну маросим, бо Академияи миллии илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба рафти иҷрои Консепсияи мақсадноки миллии илмию таҳқиқотӣ оид ба масъалаҳои рушди инсон, таъмини минбаъдаи принсипҳои демократӣ ва рушди ҷомеаи шаҳрвандӣ барои солҳои 2013–2028 ва дигар вазорату идораҳои давлатӣ вобаста ба соҳаи ҳуқуқу озодиҳои инсон муваффақона амалӣ карда шуданд.

Соли 2024 ВҲИ бо дастгирии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дар якҷоягӣ бо ҳамкорони рушд якчанд чорабиниҳои сатҳи ҷумҳуриявиро доир намуд, ки баргузории онҳо ба пешбурди ҳуқуқу озодиҳои инсон дар ҷумҳурӣ такони тоза мебахшанд.

Бо мақсади иҷрои саривақтӣ ва самараноки фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи «Соли маърифати ҳуқуқӣ» эълон намудани соли 2024» аз 30 декабри соли 2023, №668 ва банди 5 Нақшаи чорабиниҳо оид ба амалисозии амри Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон №АП-533 аз 18 марти соли 2024 «Дар бораи Нақшаи чорабиниҳо бахшида ба «Соли маърифати ҳуқуқӣ» эълон намудани соли 2024» санаи 23

октябри соли 2024 Мизи мудаввари ҷумҳуриявии ВҲИ ба ифтихори 30-солагии Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон бо иштироки намояндагони мақомоти дахлдори давлатӣ, созмонҳои байналмилалӣ, сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва васоити ахбори омма ташкил ва гузаронида шуд.

Бо мақсади тақвият додани ҳамкориҳои мақомоти ВҲИ бо сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ вобаста ба амалисозии сиёсати ҳуқуқии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, таҳия ва амалисозии нақшаҳои миллии амалҳо, инчунин нақшаҳои якҷоя дар самтҳои мухталифи ҳуқуқу озодиҳои инсон санаи 7 майи соли 2024 дар толори калони мақомоти ВҲИ вохӯрии ВҲИ бо намояндагони сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ташкил ва гузаронида шуд.

Бо мақсади тақвият додани ҳамкориҳои шуъбаи навтаъсиси ҳифзи давлатии ҳуқуқҳои истифодабарандагони хизматрасониҳои молиявӣ ва ҳуқуқи соҳибкорон бо ҳамкорони рушд санаи 25 июни соли 2024 дар бинои мақомоти ВҲИ таҳти раёсати ВҲИ мизи мудаввар вобаста ба ҳуқуқи истифодабарандагони хизматрасониҳои молиявӣ ва ҳуқуқи соҳибкорон ташкил ва гузаронида шуд.

Дар навбати худ кормандони ВҲИ низ дар чорабиниҳои ташкилотҳои ҷамъиятӣ фаъолона иштирок мекунанд. Мизҳои мудаввари Ташкилоти ҷамъиятии «Ҳуқуқшиносон» ва Филиали Ассотсиатсияи «Хелветас Свисс Интернешнал» дар шаҳрҳои Душанбе ва Хоруғ бо иштироки намояндагони мақомоти давлатӣ, сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ, раисони маҳаллаҳо, зиёиён ва фаъолони ҷомеа вобаста ба Нақшаи миллии амалҳо ҷиҳати иҷрои тавсияҳои давлатҳои аъзои Шурои Созмони Милали Муттаҳид оид ба ҳуқуқи инсон тибқи расмиёти Шарҳи Универсалии Даврӣ (даври сеюм) барои солҳои 2023–2026, ки бо амри Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон №АП-350 аз 1 апрели соли 2023 тасдиқ шудааст, мизи мудаввари ташкилоти ҷамъиятии «Дунёи ҳуқуқ» оид ба пешгирии шиканҷа ва дигарҳо аз ҷумлаи чунин чорабиниҳо мебошанд.

Дар раванди чунин ҳамкориҳо 3 июни соли 2024 дар доираи амалисозии «Соли маърифати ҳуқуқӣ» дар ҳамкорӣ бо ҳуқуқшиносони Ташкилоти ҷамъиятии «Ҳуқуқи дастрас» дар бозори «Меҳргон» ба шаҳрвандон ёрии ҳуқуқии ройгон расонида шуд.

Мавриди зикр аст, ки соли 2024 ҳамкориҳои мутақобилан судманд бо васоити ахбори оммаи ҷумҳуриявӣ ва маҳаллӣ ҷиҳати инъикоси васеи чорабиниҳои маърифатии мақомоти ВҲИ тақвият дода шуда, иштироки мунтазами рӯзноманигорон аз АМИТ «Ховар», Радиои «Тоҷикистон», Радиои «Ховар», телевизионҳои давлатии «Тоҷикистон», «Сафина», «Ҷаҳоннамо», «Душанбе», «Баҳористон» ва дигар васоити ахбори омма дар чорабиниҳои ВҲИ оид ба ҷанбаҳои гуногуни ҳуқуқу озодиҳои инсон таъмин карда шуданд.

Бо мақсади боз ҳам беҳтар намудани фаъолият ва таҳкими иқтидори мақомоти ВҲИ тавсияҳои зерин пешниҳод карда мешавад:

– ҳамасола зиёд кардани маблағгузории фаъолияти мақомоти ВҲИ аз ҳисоби маблағҳои буҷетӣ тибқи талаботи санадҳои байналмилалии соҳаи ҳуқуқи инсон, аз ҷумла тибқи талаботи Принсипҳои Париж ба инобат гирифта шавад;

– мақомоти ВҲИ бо бинои доимӣ таъмин карда шавад;

– қабулгоҳҳои ҷамъиятии ВҲИ аз нав эҳё карда шаванд;

– воҳидҳои корӣ дар намояндагиҳои ВҲИ зиёд карда шаванд;

– намояндагии ВҲИ дар минтақаи Рашт таъсис дода шавад.

Фаъолияти намояндагиҳои Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар минтақаҳо

Соли 2024 фаъолияти намояндагиҳои ВҲИ дар вилоятҳои Суғд, Хатлон ва ВМКБ ҷиҳати амалисозии вазифаҳои ВҲИ тибқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» дар маҳалҳо идома дода шуд.

Боиси қаноатмандист, ки тибқи фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 28 апрели соли 2023, №555 «Оид ба ворид намудани тағйиру иловаҳо ба фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 29 июни соли 2009, №673» маблағгузории намояндагиҳои ВҲИ, ки қаблан аз ҳисоби буҷети маҳаллӣ амалӣ карда мешуд, минбаъд ба маблағгузории буҷети ҷумҳури-

явӣ гузаронида шуд ва ҳамин тариқ самаранокии фаъолият, мутамарказии идоракунӣ, интихоб ва ҷобаҷогузории кадрҳо, таъминоти моддию техникии онҳо ва дар маҷмуъ мустақилияти мақомоти ВҲИ дар ин самт таъмин карда шуд.

Таҳлили фаъолияти онҳо дар соли сипаришуда нишон медиҳад, ки аз ҷониби намояндагиҳои ВҲИ 1 212 адад муроҷиатҳои шаҳрвандон ба қайд гирифта шудааст, ки аз онҳо муроҷиатҳои хаттӣ 118 адад ва муроҷиатҳои шифоҳӣ 1 094 ададро ташкил медиҳанд. Аз 1 212 нафар муроҷиаткунандагон 538 нафар занон ва 625 нафар мардҳо мебошанд. Муроҷиатҳо нисбат ба ҳамин давраи соли 2023 178 адад зиёдтар ба қайд гирифта шудааст.

Аз таҳлили муроҷиатҳои ба намояндагиҳои ВҲИ дар минтақаҳо воридшуда бармеояд, ки шаҳрвандон асосан ба таври шифоҳӣ муроҷиат менамоянд. Чунин ҳолат аз он шаҳодат медиҳад, ки шаҳрвандон дар минтақаҳо ва хусусан дар ноҳияҳои дурдасти ҷумҳурӣ ба муроҷиати шифоҳӣ афзалият медиҳанд, зеро ҳанӯз ҳам аксарияти онҳо наметавонанд ба таври хаттӣ, равшану возеҳ ва бо риояи талаботи мукотиба фикри худро баён намоянд.

Аз муроҷиатҳои дар намояндагиҳои ВҲИ ба қайд гирифташуда аксариятро масъалаҳои вобаста ба ҳуқуқ ба замин (280 адад), ҳуқуқ ба манзил (230 адад) ва ҳуқуқ ба таъминоти иҷтимоӣ (175 адад) ташкил медиҳанд. Мавриди зикр аст, ки аз 280 муроҷиати дар самти ҳуқуқ ба замин воридгашта 255 адад дар Намояндагии ВҲИ дар ВМКБ ба қайд гирифта шудааст ва чунин ҳолат аз он шаҳодат медиҳад, ки дар ВМКБ самти мазкур масъалаи мубрами рӯз аст.

Ҳамзамон, иштироки роҳбарони намояндагиҳои ВҲИ дар 18 мурофиаи судӣ таъмин шуда, кормандони намояндагиҳои ВҲИ дар кори 157 мизҳои мудаввар ва тренингу семинарҳо иштирок ва суханронӣ намудаанд.

Ҳамчунин, дар ин давра намояндагиҳои ВҲИ 157 машваратҳои сайёри ҳуқуқӣ гузаронидаанд, ки дар онҳо зиёда аз панҷ ҳазор нафар иштирок намудаанд.

Дар давраи сипаришуда кормандони намояндагиҳои ВҲИ тариқи воситаҳои ахбори оммаи ҷумҳуриявӣ ва маҳаллӣ 91 маротиба баромад намудаанд.

Дар чорабиниҳо кормандони намояндагиҳо бо намояндагӣ аз Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон паҳлуҳои мухталифи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд ва нақши мақомот дар пешбурд, риоя ва ҳифзи ҳуқуқи инсонро матраҳ намуданд.

Аз нишондиҳандаҳои омории сохторҳои минтақавии ВҲИ бармеояд, ки фаъолияти онҳо дар ҳамаи самтҳо нисбат ба соли пешин беҳтар ва нишондиҳандаҳо зиёдтар шуда, ҳамкориҳои мутақобилан судманди онҳо бо мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, сохторҳои маҳаллии мақомоти марказии ҳокимияти давлатӣ, ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва воситаҳои ахбори оммаи ҷумҳуриявӣ ва маҳаллӣ роҳандозӣ карда шудаанд.

Дар самти мазкур мувофиқи мақсад аст, ки воҳидҳои кории намояндагиҳои ВҲИ дар вилоятҳо ҳадди ақал то 4 нафар расонида шуда, масъалаи ба шуъбаҳои ВҲИ табдил додани онҳо мавриди омӯзиш қарор дода шавад, зеро фаро гирифтани як вилоят аз ҷониби 2 корманди Намояндагии ВҲИ хеле душвор аст.

Амалия ва таҷрибаи кории кормандони мақомоти ВҲИ нишон медиҳад, ки ифтитоҳи Намояндагии ВҲИ дар минтақаи Рашт бо фарогирии аҳолӣ аз ноҳияҳои Лахш, Тоҷикобод, Рашт, Нуробод ва Сангвор мувофиқи мақсад мебошад, зеро ноҳияҳои закршуда дурдаст буда, дастрасии шаҳрвандон аз ин минтақа ба хизматрасониҳои ВҲИ душвориҳо эҷод мекунад.

Таҳлили натиҷаҳои сафари кории ВҲИ ба шаҳру ноҳияҳои Роғун, Тоҷикобод, Лахш, Сангвор ва Рашт, вохӯриву мулоқотҳои ӯ бо фаъолон ва сокинон ва қабули сайёри шаҳрвандон дар шаҳру ноҳияҳои зикршуда нишон медиҳад, ки баъзе масъалаҳо дар ин минтақа боиси нигаронӣ мебошад.

Масалан, мушкилоти асосии ноҳияи Лахш дар он мебошад, як қисмати сокинони қирғизтабори ноҳия бе огоҳӣ ва мувофиқа аз ноҳияи мазкур баромада, шаҳрвандии Ҷумҳурии Қирғизистонро қабул намудаанд. Қисмати дигаре аз ҳудуди ноҳия баромада, ба Ҷумҳурии Қирғизистон рафтаанд, лекин то ҳол маълум нест, ки шаҳрвандии ин давлатро гирифтаанд ё не.

Ҳолати ҷойдошта ба он оварда расонидааст, ки ин гуна шаҳрвандон ба ноҳияи мазкур ягон ҳуҷҷати асоснок пешниҳод накардаанд ва то ҳол дар қайди ҷамоат ҳамчун истиқоматкунандаи ноҳияи Лаҳш қарор дошта, заминҳои хоҷагии деҳқонӣ,

заминҳои хоҷагии ёрирасон ва моликияташон бе ҳуҷҷатгузории минбаъда муаллақ боқӣ мондааст. Бо дастрасии маълумотҳои шифоҳӣ тибқи нишондоди раисони ҷамоатҳо муайян гардид, ки ин гуна заминҳо бе расман ҳуҷҷатгузорӣ намудан ба шахсони сеюм тариқи нақдӣ фурӯхта шудаанд. Ҳол он ки ин амал ғайриқонунӣ буда, замин ҳамчун моликияти истисноии давлатӣ объекти хариду фурӯш ба ҳисоб намеравад.

Масъалаи дигар, ки аз ҷониби кормандони МИҲД ноҳияи Сангвор ҷиҳати ҳалли он пешниҳод гардид, дар доираи имкониятҳо зиёд кардани маблағҳои хароҷоти сафари хизматӣ, яъне роҳкиро, кирояи манзил ва сафархарҷии шабонарӯзӣ мебошад.

Дархости мазкурро онҳо чунин асоснок намуданд, ки аз ҳисоби буҷет ба онҳо барои роҳкиро 76 сомонӣ маблағ ҷудо гардида, ронандагон дар роҳҳои валангори ноҳияи Сангвор то шаҳри Душанбе 200 сомонӣ талаб менамоянд. Ҳамзамон, маблағи кирояи манзил 80 сомонӣ ва сафархарҷии шабонарӯзӣ 40 сомониро дар бар мегирад, ки бо ин маблағ дар шаҳри Душанбе дарёфти манзилу се вақт хурок хурдан ғайриимкон мебошад.

Ҳолати ҷойдошта боиси он гардида истодааст, ки аксари кормандони соҳаи буҷетӣ аз сафарҳои корӣ худдорӣ менамоянд, чунки дар ин мавридҳо аз ҳисоби маоши худ сафархарҷӣ намуда, ба буҷаи оилаи худ хисорот ворид месозанд.

Ҳамзамон, дар ноҳияи Рашт ҳангоми қабул ба ВҲИ дар маҷмуъ 16 нафар шаҳрвандон бар асоси шароити ногувори зиндагӣ ва мушкилотҳои ҷойдоштаашон мурочиат намуданд. Аз ҷумла, ҳолати бевазанону кӯдакони ятиму зиндаятим ташвишовар буда, як қисмати онҳо дар вазъияти ногувор қарор доранд. Тибқи нишондоди корманди бахши занони ноҳияи Рашт ба ҳаминҳо монанд зиёда аз 200 занону кӯдакон дар шароити ниҳоят вазнин ё ногувор қарор доранд.

Мувофиқи мақсад аст, ки дар доираи салоҳиятҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҳисоби намояндагони мақомоти марбута гурӯҳи корӣ таъсис дода шуда, мушкилоти ҷойдошта баррасӣ ва ҳаддалимкон ҳал карда шавад.

Аз ҷониби дигар, гарчанде аз ҷониби Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон соли 2024 «Соли маърифати ҳуқуқӣ» эълон шуда бошад ҳам, мутаассифона, шаҳрвандон аз ҳуқуқҳои

худ бархурдор набуда, аз оддитарин иттилои ҳуқуқӣ вобаста ба зиндагии (масоили) худ воқиф нестанд.

Дар ин ҷода бояд МИҲД ноҳияи Рашт ва мақомоти ҳифзи ҳуқуқи ноҳия ба таври ҷиддӣ фаъолият бурда, бо мардум, хусусан сокинони ҷамоату деҳаҳо кор баранд.

Дар ин раванд ба мақсад мувофиқ аст, ки фаъолияти қабулгоҳҳои ҷамъиятии ВҲИ низ аз ҳисоби буҷети давлатӣ аз нав эҳё карда шавад ва бо ҳамин васила дастрасии шаҳрвандон ба ВҲИ, хусусан дар шаҳру ноҳияҳои сераҳолӣ ва дурдасти ҷумҳурӣ, таъмин карда шавад. Зеро ки фаъолияти онҳо ба амалишавии ваколатҳои ВҲИ дар минтақаҳои ҷумҳурӣ ҷиҳати қабул ва баррасии муроҷиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон, ҳамкорӣ бо мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ, иттилоотонии ҷомеа дар бораи ҳуқуқу озодиҳои инсон, расонидани маслиҳатҳои ройгони ҳуқуқӣ ба муроҷиаткунандагон, ташкили машваратҳои ҳуқуқии сайёр дар маҳалҳо мусоидат менамоянд.

Оид ба мушкилоти намояндагиҳо ва қабулгоҳҳои ҷамъиятии Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар маърузаҳои Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон барои соли 2021, барои соли 2022 ва барои соли 2023 муфассалан ибрози назар шуда буд.

Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар доираи салоҳияти худ ҷиҳати баланд бардоштани малакаҳои корӣ ва донишҳои касбии кормандони намояндагиҳо пайваста талош меварзад.

Маблағгузорӣ, таъминоти моддӣ-техникии фаъолияти мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон

Маблағгузории кофӣ ва таъминоти моддӣ-техникӣ барои фаъолияти самараноки мақомот мусоидат менамояд. Дар ин робита бо дастгирии пайвастаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон маблағгузории фаъолияти мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон сол аз сол зиёд гардида, таъминоти моддӣ-техникӣ беҳтар карда мешавад.

Аз ҷумла, дар буҷети давлатӣ барои соли 2024 ба мақомоти ВҲИ маблағи умумии 3 089 760,00 сомонӣ ҷудо шуда буд, ки

нисбат ба буҷети соли 2023 ба маблағи 569 877 сомонӣ зиёд мебошад.

Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки ҳарчанд зиёдшавии маблағҳо ба назар расад ҳам, он ба масъалаҳои хариди таҷҳизоти муосир ва сафарҳои хизматӣ пешбинӣ нашудааст.

Саҳми шариконӣ рушд ва созмонҳои байналмилалӣ дар таҳкими фаъолияти ниҳодҳои миллии ҳифзи ҳуқуқи инсон муайнкунанда мебошад. Мутаассифона, сол аз сол маблағгузорӣ аз ин сарчашмаҳо ба таври назаррас кам шуда истодааст. Таҷриба нишон медиҳад, ки саҳми шариконӣ рушд дар тақвият додани фаъолият ва таҳкими иқтидори ниҳодҳои миллии ҳифзи ҳуқуқҳои инсони дигар давлатҳои минтақаи Осиёи Марказӣ муассир аст.

Нақши ВҲИ ҷиҳати муаррифии бевоситаи дастовардҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд дар ҳудуди Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил муҳим арзёбӣ мегардад ва дар ин раванд ВҲИ пайваста саъю талош меварзад. Фаъолият дар ин самт нишон медиҳад, ки ВҲИ дар Комиссия оид ба ҳуқуқи инсони Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил Ҷумҳурии Тоҷикистонро намояндагӣ мекунад, вале барои иштироки ҳузурии ӯ дар ҷаласаҳои расмии Комиссияи мазкур мушкилоти молиявӣ монеагӣ мекунанд.

1.2. Иттилоотонӣ ва мусоидат дар баланд бардоштани маърифати шаҳрвандон оид ба ҳуқуқу озодиҳои инсон дар ҳошияи «Соли маърифати ҳуқуқӣ»

Дар эъмори давлати демокративу ҳуқуқбунёд ва ҷомеаи адолатпарвар, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон дар асоси Конститутсияи худ пеша намудааст, маърифати баланди ҳуқуқии шаҳрвандон нақши муҳим дорад.

Тавре ки маълум аст, бо ибтикори нақибонаи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон соли 2024 «Соли маърифати ҳуқуқӣ» эълон шуд. Зимнан, тибқи моддаи 11 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» яке аз вазифаҳои асосии ВҲИ баланд бардоштани маърифатнокии шаҳрвандон оид ба ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, шаклҳо ва воситаҳои ҳифзи он мебошад.

Аз ин лиҳоз, фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи «Соли маърифати ҳуқуқӣ» эълон намудани соли 2024» аз 30 декабри соли 2023, №668 ва Нақшаи чорабиниҳо оид ба амалисозии амри Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон №АП-533 аз 18 марти соли 2024 «Дар бораи Нақшаи чорабиниҳо бахшида ба «Соли маърифати ҳуқуқӣ» эълон намудани соли 2024» ба таҳкими фаъолияти самараноки мақомоти ВҲИ дар самти пешбурди ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд мусоидат намуд.

Мусоидат намудан ба дастрасӣ ба иттилоот ва баланд бардоштани маърифатнокии шаҳрвандон оид ба ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд дар Стратегияи фаъолияти мақомоти ВҲИ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021–2025 ҳамчун яке аз самтҳои афзалиятноки фаъолияти мақомот муайян гардидааст.

Аз ин лиҳоз, давоми соли 2024 аз ҷониби ВҲИ бо мақсади иҷрои самаранок ва саривақтии вазифаҳое, ки қонунгузории миллӣ ва санадҳои байналмилалии соҳаи ҳуқуқи инсон муқаррар намудаанд, инчунин дар доираи «Соли маърифати ҳуқуқӣ» эълон намудани соли 2024» бо истифода аз имкониятҳои мавҷуда як силсила чорабиниҳо анҷом дода шуданд.

Аз ҷумла, Нақшаи чорабиниҳои мақомоти ВҲИ таҳия ва тасдиқ карда шуда, амалисозии он давоми соли 2024 муваффақона анҷом дода шуд.

Дар ин раванд яке аз аввалинҳо шуда, бо иқдоми Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон санаи 23 майи соли 2024 бахшида ба «Соли маърифати ҳуқуқӣ» Мизи мудаввари ҷумҳуриявӣ дар мавзуи «Нақши калидии ташаккули маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон дар давлати ҳуқуқбунёд» бо иштироки намояндагони вазорату идораҳои давлатӣ, созмонҳои байналмилалӣ, доираҳои илмии ватанӣ, сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва васоити ахбори омма ташкил ва гузаронида шуд.

Зимни баргузории Мизи мудаввар маърузаҳо аз ҷониби намояндагони Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, вазорату идораҳо ва сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ дар мавзуъҳои «Маърифати ҳуқуқӣ – омили муҳимми таъмини волоияти қонун дар ҷомеа», «Раванди амалисозии Стратегияи миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи ҳуқуқи инсон барои давраи то соли 2038 дар мақомоти ВҲИ», «Маърифати ҳуқуқӣ ҳамчун падидаи муҳимми сиёсати ҳуқуқии давлат», «Баланд бардоштани маърифати ҳуқуқӣ байни ҷавонон», «Маърифати ҳуқуқӣ – ташаккул ва рушди ҷомеаи ҳуқуқбунёд», «Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон – яке аз механизмҳои муҳимми баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии аҳолӣ», «Ташаккули маърифати ҳуқуқӣ дар ҳошияи Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон», «Роль институтов гражданского общества в образовании и просвещении в области прав человека», «Продвижение прав человека и просвещение в области прав человека: сотрудничество, деятельность и дальнейшие планы», «Нақши намояндагиҳои ВҲИ дар баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон» ва «Мусоидат дар пешгирии шиканҷа дар Тоҷикистон тавассути баланд бардоштани иқтидори мутахассисон дар низоми адлия ва ҷомеаи шаҳрвандӣ» пешниҳод ва мавриди муҳокимаи ҳамаҷониба қарор дода шуданд.

Тасмим гирифта шуд, ки вазорату идораҳои давлатӣ ва сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ бо дастгирии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дар ҳамкорӣ бо шарикони рушд аз созмонҳои байналмилалӣ минбаъд низ ҷиҳати баланд бардоштани маъри-

фати ҳуқуқии қишрҳои гуногуни ҷомеа пайваста саъю талош мекунанд.

Маводди чорабинии мазкур дар шумораи алоҳидаи маҷаллаи «Ахбори ВҲИ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» ҷой дода шуда, дар чорабиниҳои мақомот барои иштирокчиён дастрас карда мешавад.

Ҳамзамон, чунин чорабиниҳо аз ҷониби намояндагиҳои ВҲИ дар вилоятҳои Суғду Хатлон ва ВМКБ ташкил ва бо иштироки доираи васеи намояндагони мақомоти давлатӣ, ҷомеаи шаҳрвандӣ, доираҳои илмии маҳаллӣ, фаъолони шаҳру ноҳияҳо ва васоити ахбори омма гузаронида шуданд.

Аз ҷумла, Намояндагии ВҲИ дар ВМКБ дар ҳамкорӣ бо Донишгоҳи давлатии Хоруғ ба номи М. Назаршоев бо иштироки устодони факултаи таърих ва ҳуқуқ ва донишҷӯёни Донишгоҳ Конфронси илмӣ-назариявӣ дар мавзуи «Омил, стратегия ва натиҷаҳои муҳимми соҳаи маориф дар баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон» доир намуд.

Дар ин раванд озмуни иншои беҳтарин байни хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии шаҳру ноҳияҳои ВМКБ ва мақолаи беҳтарин байни донишҷӯёни Донишгоҳи давлатии шаҳри Хоруғ ба номи М. Назаршоев дар мавзуи «Соли 2024 – соли маърифати ҳуқуқӣ» эълон ва натиҷаҳои он ҷамъбаст гардида, ғолибон ба дипломҳо ва туҳфаҳои хотиравӣ сарфароз карда шуданд.

Бо ташаббуси Намояндагии ВҲИ дар вилояти Суғд дар ҳамкорӣ бо Ташкилоти ҷамъиятии «Машваратчиёни ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон» ва Ширкати телевизион ва радиои «АЗИЯ» бахшида ба «Соли маърифати ҳуқуқӣ» мизи мудаввар сабт гардид.

Аз ҷониби Намояндагии ВҲИ дар вилояти Хатлон дар доираи амалисозии «Соли маърифати ҳуқуқӣ» ҷиҳати баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии маъюбон дар ҳамкорӣ бо Ассотсиатсияи маъюбони Ҷумҳурии Тоҷикистон дар вилояти Хатлон «Корвони нақлиётӣ» ташкил карда шуд. Корвони нақлиётӣ ба шаҳру ноҳияҳои Бохтар, Ҷалолиддини Балхӣ, Балҷувон, Темурмалик ва Восеъ сафарбар гардида, бо маъюбон ва масъулини шаҳру ноҳияҳои зикргардида суҳбату вохӯриҳо доир карда шуд.

Дар доираи «Соли маърифати ҳуқуқӣ» бо иқдоми ВҲИ 23 октябри соли 2024 Мизи мудаввари ҷумҳуриявӣ ба ифтихори 30-солагии Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон бо иштироки намояндагони мақомоти давлатӣ, созмонҳои байналмилалӣ, сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва васоити ахбори омма гузаронида шуд.

Дар ин раванд аз ҷониби ВҲИ ба ифтихори Рӯзи Қуввахои мусаллах, Рӯзи Модар, Рӯзи байналмилалии Наврӯз, Рӯзи Ваҳдати миллӣ, Рӯзи Истиқлолияти давлатӣ, Рӯзи Президент, Рӯзи Парчами давлатӣ ҳамоишҳои ҷашнӣ гузаронида шуданд.

Аз ҷониби роҳбарият ва кормандони мақомоти ВҲИ дар доираи Барномаи амали мақомоти ВҲИ барои соли 2024 зимни сафарҳои корӣ ба шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурӣ як силсила корҳои амалӣ вобаста ба баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон, аз ҷумла қабули сайёри шаҳрвандон ва чорабиниҳои маърифатӣ гузаронида шуданд.

Дар доираи корҳои амалӣ аз ҷониби роҳбарият ва кормандони мақомот 56 санҷишу мониторинг ва 20 боздид гузаронида шудааст. Зимни санҷишу мониторингҳо бо мақсади тақвият додани донишҳои касбии кормандони мақомоти давлатӣ ва баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии қишрҳои гуногуни ҷомеа мизҳои мудаввар баргузор карда шудаанд.

Дар ин давра маърузаҳои ВҲИ ва ВҲК барои соли 2023 таҳия ва ба мақомоти дар қонун пешбинишуда ирсол карда шуда, шакли электронии онҳо ба почтаҳои электронии макомоти дахлдори давлатӣ ирсол карда шуд. Маърузаҳо бо забонҳои русиву англисӣ тарҷума, бо теъдоди 600 нусха нашр ва ба китобхонаҳои вазорат, идораҳо ва муасисаҳо, созмонҳои байналмилалӣ ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ дастрас карда шуд. Ҳамзамон, маърузаҳои ВҲИ ва ВҲК дар сомонаҳои расмии мақомот (www.ombudsman.tj; www.vhk.tj) ҷиҳати дастрасии оммавӣ ҷой дода мешаванд.

Соли 2024 аз ҷониби роҳбарият ва кормандони Дастгоҳи марказии ВҲИ 213 адад баромадҳо ва мақолаҳо дар ВАО, аз ҷумла 44 баромад дар телевизион, 48 баромад дар радио, 63 мақола дар матбуоти даврӣ ва 58 мақола дар матбуоти электронӣ анҷом дода шудааст. Аз ҷониби кормандони сохторҳои минтақавии ВҲИ низ тариқи васоити ахбори оммаи ҷумҳуриявӣ

ва маҳаллӣ 120 адад баромадҳо ва мақолаҳо дар ВАО, аз ҷумла 53 баромад дар телевизион, 28 баромад дар радио ва 39 мақола дар матбуоти даврӣ ва электронӣ таъмин гардидааст. Дар маҷмуъ, соли 2024 дар мақомоти ВҲИ 343 баромад (аз ҷумла дар телевизион – 97, радио – 76, матбуоти даврӣ – 112, матбуоти электронӣ – 58) дар воситаҳои ахбори омма таъмин карда шудааст.

Соли 2024 чор шумораи навбатӣ ва ду шумораи махсуси маҷаллаи «Ахбори Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» бахшида ба Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 28 декабри соли 2023 ва бахшида ба 15-солагии мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр карда шуд.

Аз ҷониби ВҲИ якчанд маводди чопӣ, аз ҷумла «Маҷмуаи маводди мизи мудаввар бахшида ба 30-солагии Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон», «Принсипҳои марбут ба мақоми ниҳодҳои миллӣ оид ба пешбурд ва ҳифзи ҳуқуқи инсон (Принсипҳои Париж)» ва «Риояи ҳуқуқи инсон дар қисмҳои ҳарбии Ҷумҳурии Тоҷикистон» нашр гардида, барои иштирокчиёни чорабиниҳои мақомот дастрас карда шуданд.

ВҲИ дар доираи ҳамкориҳо бо васоити ахбори омма ҳамасола мутобиқи амри Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 4 марти соли 2005, №АП-1677 ду маротиба нишастҳои матбуотӣ доир менамояд. Аз ҷумла, санаҳои 14 феврали соли 2024 ва 22 июли соли 2024 дар толори мақомоти ВҲИ бо иштироки намояндаи Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, кормандони масъули мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон ва намояндагони васоити ахбори омма нишасти матбуотӣ оид ба натиҷаҳои фаъолият дар соли 2023 ташкил ва гузаронида шуд.

Паёмҳои ҳамасолаи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар пешбурди ҳуқуқу озодиҳои инсон дар ҷумҳурӣ такони тоза мебахшанд. Аз ин лиҳоз, Гурӯҳи корӣ мақомоти ВҲИ бо роҳбарии Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон санаи 15 феврали соли 2024 вобаста ба шарҳу тавзеҳи Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон барои сокинони ноҳияи Вахш чорабинии иттилоотӣ доир намуд.

Ҳамчунин, ҳамоиши иттилоотӣ аз ҷониби гурӯҳи кории мақомоти ВҲИ вобаста ба мазмуну муҳтавои дастуру супоришҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон, ки дар мулоқот бо фаъолони ҷомеа ва ходимони дин санаи 9 марти соли 2024 ва мулоқот бо аҳли илм ва маорифи кишвар санаи 30 майи соли 2024 баён доштанд, рӯзҳои 3–9 июни соли 2024 бо раисони маҳаллаҳо, имомхатибон, фаъолон ва аҳолии ҷамоатҳои шаҳрак ва деҳоти Вахш, Киров, Ваҳдат, Тоҷикобод, Машъал, 20-солагии Истиқлолияти Тоҷикистон ва Рӯдакии ноҳияи Вахш вохӯриҳо гузаронида шуд.

Бо мақсади шарҳу эзоҳи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи баробарӣ ва барҳам додани ҳама гуна шаклҳои табъиз» аз ҷониби ВҲИ ҷадвали гузаронидани чорабиниҳои иттилоотӣ тасдиқ гардида, дар 11 шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурӣ бо иштироки шахсони масъули мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, кормандони шуъбаҳои маориф, тандурустӣ, ҳифзи иҷтимоӣ, фарҳанг, корҳои дин, танзими анъана ва ҷашну маросим, кор бо занон ва оила, ҷавонон ва варзиш, мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, рӯзноманигорон, раисон ва фаъолони маҳаллаҳо чорабиниҳои иттилоотӣ гузаронида шуд.

Дар ин раванд бо мақсади баланд бардоштани донишҳои касбии кормандони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти баробарӣ ва барҳам додани ҳама гуна шаклҳои табъиз дар ҳамкорӣ бо ташкилоти ҷамъиятии «Рушди Инклюзия» 10 тренинги омӯзишӣ бо иштироки шахсони масъули муассисаҳои таълимӣ, волидон ва мутахассисони «Синфҳои захиравӣ», раисон ва фаъолони маҳаллаҳо гузаронида шуд.

Ҳамзамон, ҷиҳати шарҳу эзоҳи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи баробарӣ ва барҳам додани ҳама гуна шаклҳои табъиз» дар шаҳрҳои Душанбе, Бохтар ва Хуҷанд дар ҳамкори бо ташкилоти ҷамъиятии «СПИН ПЛЮС» 3 чорабинии иттилоотӣ баргузор гардид.

Ҷиҳати иттилоотонии васеи ҷомеа ва баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон ВҲИ аз ҳамаи имкониятҳои мавҷуда самаранок истифода мебарад. Аз ҷумла, соли 2024 иштироки кормандони ВҲИ дар 284 чорабиниҳо оид ба

ҷанбаҳои гуногуни ҳуқуқ ва озодиҳои инсон таъмин карда шуд.

Инъикоси васеъ ва саривақтии фаъолияти мақомоти ВҲИ дар шабакаи Интернет муҳим арзёбӣ мегардад. Аз ин лиҳоз, фаъолияти мунтазами сомонаи ВҲИ ба роҳ монда шуда, дар ин давра 101 мавод, аз ҷумла 47 хабар ва 54 мақола ҷой карда шуд. Ҳамзамон, маводди дахлдор оид ба фаъолияти мақомот аз сомона ба саҳифаи фейсбукии ВҲИ бознашр карда шуд.

Бо мақсади боз ҳам беҳтар намудани иттилоотонӣ ва мусоидат дар баланд бардоштани маърифати шаҳрвандон оид ба ҳуқуқу озодиҳои инсон тавсияҳои зерин пешниҳод карда мешаванд:

– ***фаъолияти иттилоотонӣ ҷиҳати баланд бардоштани маърифати шаҳрвандон дар соҳаи ҳуқуқу озодиҳои инсон дар минтақаҳои дурдасти ҷумҳурӣ тақвият дода шавад;***

– ***фаъолият дар самтҳои ҳуқуқ ба баробарӣ ва озодӣ аз табъиз ва ҳуқуқи истифодабарандагони хизматрасониҳои молиявӣ ва ҳуқуқи соҳибкорон густариш дода шавад;***

– ***фаъолият дар самти таҳия ва нашри маводди иттилоотӣ вобаста ба ҷанбаҳои гуногуни ҳуқуқу озодиҳои инсон тақвият дода шавад.***

1.3. Таҳлили Рӯзи байналмилалии ҳуқуқи инсон ва 15-солагии таъсисёбии мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон

Ҳамасола бо иқдомҳои пайвастаи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон Рӯзи ҳуқуқи инсон таҳлил гардида, дастовардҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ин самт натиҷагирӣ шуда, иқдомҳои минбаъда тарҳрезӣ мегарданд.

Соли 2024 низ чорабиниҳои ҷашнии Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар ҷумҳурӣ бо дастгирии ҳамаҷонибаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дар ҳамкорӣ бо шарикони рушд бо иштироки намояндагон аз вазорату идораҳо, мақомоти маҳаллӣ, созмонҳои байналмилалӣ, доираҳои илмии ватанӣ, сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва воситаҳои ахбори омма ташкил ва гузаронида шуданд.

Аз ҷумла, санаи 10 декабри соли 2024 дар доираи таҷлили Ҳафтаи ҳуқуқи инсон бо ибтикори мақомоти ВҲИ ва бо иштироки намояндагони Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Барномаи Рушди СММ дар Тоҷикистон, Намояндагии Раёсати Комиссари Олии СММ оид ба гурезаҳо дар Тоҷикистон, Намояндагии Иттиҳоди Аврупо дар Тоҷикистон ва Дафтари Барномаҳои САҲА дар Душанбе мизи мудаввари ҷумҳуриявӣ баргузор гардид.

Чорабинӣ дар доираи «Соли маърифати ҳуқуқӣ», 30-солагии Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 15-солагии таъсисёбии мақомоти ВҲИ сурат гирифт.

Дар ҳамоиши мазкур зиёда аз 70 нафар намояндагони мақомоту давлатӣ, созмонҳои байналмилалӣ, сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ, доираҳои илмии ватанӣ ва воситаҳои ахбори омма иштирок намуданд.

Иштирокчиёни чорабинӣ мавзуъҳои «Инсон, ҳуқуқ ва озодиҳои ӯ – арзишҳои меҳварии Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон», «Маърифати ҳуқуқӣ – асоси рушди ҷомеаи ҳуқуқбунёд ва нақши суд дар баланд бардоштани он», «Ҷаҳонишавии ҳуқуқи инсон дар замони муосир: ҳолат ва дурнамо», «Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон – ҳомии ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд», «Нақши ВҲИ дар амалисозии ҳуҷҷатҳои стратегии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳуқуқу озодиҳои инсон», «Тоҷикистон ва ҳуқуқи инсон: ташаббусҳои муваффақ дар самти ҳуқуқ ба манзил», «Баробарии гендерӣ – яке аз самтҳои афзалиятноки мақомоти ВҲИ», «Дастовардҳои Тоҷикистон дар самти ҳифзи ҳуқуқҳо ва таъмини манфиатҳои кӯдак» ва дигар мавзуъҳои мубрамро мавриди баррасии ҳамаҷониба қарор доданд.

Дар доираи таҷлили Ҳафтаи ҳуқуқи инсон санаи 6 декабри соли 2024 дар Китобхонаи миллии Тоҷикистон мизи мудаввари ВҲИ дар мавзуи «Натиҷаи баррасии мониторингҳои қисмҳои ҳарбӣ» бо иштироки намояндагони мақомоти судӣ ва прокуратура, Гвардияи миллӣ, Қӯшунҳои сарҳадии КДАМ, вазоратҳои мудофиа, адлия ва корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, СРИҶҶ ВА ҶТ, Кумитаи ҳолатҳои фавқулода ва мудофиаи граждани ва ҷомеаи шаҳрвандӣ баргузор гардид.

Дар ҳамоиш мавзуъҳои «Ҳуқуқи инсон – арзиши муҳимми ҷаҳони муосир», «Ҳуқуқҳои хизматчиёни ҳарбӣ ва натиҷаи мониторинги қисмҳои ҳарбӣ», «Ҳуқуқ ба дахлнопазирии шахсии хизматчиёни ҳарбӣ». «Таҷрибаи Вазорати мудофиаи Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба роҳҳои пурсамари мубориза бар зидди муносибатҳои ғайриоинномавӣ дар қисмҳои ҳарбӣ», «Адолати судӣ нисбати хизматчиёни ҳарбӣ» ва «Назорати дақиқи иҷрои қонунҳо дар фаъолияти Сарпрокуратураи ҳарбии Ҷумҳурии Тоҷикистон» мавриди баррасии иштирокчиён қарор дода шуданд.

Дар рафти мизи мудаввар бештар ба масъалаҳои ҳуқуқҳои сарбозон дар давраи хизмати ҳарбӣ ва аз байн бурдани муносибатҳои ғайриоинномавӣ мубоҳисаҳо сурат гирифта, ҷиҳати боз ҳам беҳтар намудани вазъи риояи ҳуқуқи хизматчиёни ҳарбӣ тавсияҳо пешниҳод карда шуданд.

Инчунин, 9 декабри соли 2024 мизи мудаввари мақомоти ВҲИ дар мавзуи «Вазъи риояи ҳуқуқу озодӣ ва таъмини манфиатҳои беҳтарини кӯдакон дар Тоҷикистон аз натиҷаи фаъолияти мониторингӣ» бо иштироки масъулин ВҲИ, роҳбарони воҳидҳои сохтории ҳифзи ҳуқуқҳои кӯдаки вазоратҳои маориф ва илм, корҳои дохилӣ, тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ, адлия, меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳолӣ, намояндагии Хазинаи кӯдакони СММ дар Тоҷикистон ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ташкил ва гузаронида шуд.

Дар ҳамоиши зикршуда маърузаҳо дар мавзуъҳои «Дастовардҳои Тоҷикистон дар самти ҳифзи ҳуқуқҳо ва таъмини манфиатҳои кӯдак» «Дастовардҳои Тоҷикистон дар самти ҳифзи ҳуқуқҳо ва таъмини манфиатҳои кӯдак», «Ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои кӯдакони бо қонун дар мухолифатбуда», «Ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои кӯдакон дар ҳошияи таъмини ҳуқуқ ба таҳсил», «Ислоҳоти низоми адолати судӣ нисбат ба кӯдакон ва таъмини манфиатҳои беҳтарини кӯдакон дар Тоҷикистон» ва дигар масъалаҳои марбута мавриди баррасии иштирокчиён қарор дода шуда, ҷиҳати таъмини манфиатҳои беҳтарини кӯдакон дар Тоҷикистон фикру мулоҳизаҳои ҷолиб баён карда шуданд.

Дар таҷлили сазовори Ҳафтаи ҳуқуқи инсон намояндагиҳои ВҲИ дар минтақаҳои ҷумҳурӣ низ саҳмгузорӣ намуданд. Аз ҷумла, Намояндагии Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар

вилояти Хатлон санаи 2 декабри соли 2024 дар Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав мизи мудаввар дар мавзуи «Инсон, ҳуқуқ ва озодиҳои ӯ – арзишҳои олӣ» бо иштироки намояндагони мақомоти прокуротура, суд, адлия ва Раёсати ВКД дар вилояти Хатлон доир намуд.

Инчунин, 4 декабри соли 2024 дар Донишкадаи энергетикии Тоҷикистон дар вилояти Хатлон бо иштироки муовинони ректор ва омӯзгорону донишҷӯёни Донишкадаи мазкур семинар-машварати омӯзишӣ дар мавзуи «10 декабр – Рӯзи ҳуқуқи инсон» бо ҷалби устодон ва донишҷӯён баргузор карда шуд.

Дар доираи Ҳафтаи ҳуқуқи инсон аз ҷониби кормандони Намояндагии ВҲИ дар вилояти Хатлон тавассути шабакаи маҳаллии телевизиони «Хатлон» рӯзҳои 2, 9 ва 10 декабр 3 баромад дар барномаҳои «Ахбор» ва «Маърифати ҳуқуқӣ» ва 1 баромад дар радиои вилояти Хатлон пешниҳоди аҳолӣ гардонида шуданд.

Инчунин, вобаста ба ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд дар рӯзномаи «Хатлон» 2 мақола ва маводҳои итттилоотӣ вобаста ба ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд дар сомонаҳои иҷтимоӣ нашр гардиданд.

Бо ибтикори Намояндагии ВҲИ дар вилояти Суғд санаи 3 декабри соли 2024 вохӯрии иттилоотӣ дар мавзуи «Таърих ва моҳияти қабулшавии Эъломияи ҳуқуқи башар» бо иштироки омӯзгорон ва донишҷӯёни факултети ҳуқуқ ва таърихи Донишгоҳи давлатии Хуҷанд ба номи академик Б.Ғафуров доир шуд.

Ҳамчунин, санаи 6 декабри соли 2024 бо ҷалби 400 нафар толибилмони синфҳои 7–10 МТМУ ба номи А.П. Чехови шаҳри Хуҷанд вохӯрии иттилоотӣ дар мавзуи «Ҳуқуқу озодиҳои кӯдакон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» баргузор гардид.

Дар ин раванд, санаи 9 декабри соли 2024 бо ташаббуси намояндагии ВҲИ дар вилояти Суғд вохӯрии иттилоотӣ дар мавзуи «10 декабр – Рӯзи ҳуқуқи инсон» бо иштироки роҳбарият ва кормандони Бойгонии давлатӣ дар вилояти Суғд баргузор гардид.

Бо ибтикори Намояндагии ВҲИ дар ВМКБ санаи 9 декабри соли 2024 конфронси илмӣ – назариявӣ оид ба ҳуқуқи инсон бо

сохторҳои ҳифзи ҳуқуқ, роҳбарони як қатор бахшҳо ва шуъбаҳои мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ гузаронида шуд.

Санаи 6 декабри соли 2024 дар маркази маъмурии ВМКБ – шаҳри Хоруғ ҳамоиши вилоятӣ таҳти унвони «Саҳми Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар ташаккул ва рушди низоми нави ҳуқуқи миллӣ» бо иштироки роҳбарияти вилоят баргузор гардид.

Дар доираи чорабиниҳо бахшида ба Рӯзи ҳуқуқи инсон аз тарафи Намояндагии ВҲИ дар ВМКБ сабти филм оид ба саҳми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар ҳамроҳшавии Ҷумурии Тоҷикстон ба механизмҳои байналмилалии соҳаи ҳуқуқи инсон ва таъсиси мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳия гардида, рӯзҳои 9 ва 10 декабри соли 2024 тариқи Телевизони «Бадахшон» пахш гардид.

Дар доираи амалисозии Ҳафтаи ҳуқуқи инсон Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон Бобозода Умед ҷиҳати муайян намудани вазъи риояи ҳуқуқҳои маҳкумшудаҳо аз муассисаҳои ислоҳии ЯС 3/4 Сарраёсати иҷрои ҷазои ҷиноятии Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон боздид ба амал овард. Дар рафти боздид Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон аз шароити нигоҳдошти маҳкумшудагон дидан намуда, бо онҳо вохӯрӣ доир намуд ва ба саволҳои онҳо ҷавобҳои мушаххас дод.

Дар раванди Ҳафтаи ҳуқуқи инсон кормандони мақомоти ВҲИ дар чорабиниҳои ҷашнии ҳамшарикони рушд, аз ҷумла вазоратҳои корҳои хориҷӣ, адлия, энергетика ва захираҳои об, Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кумитаи бехатарии озуқавории назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кумитаи кор бо занон ва оилаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кумитаи дин, танзими анъана ва ҷашну маросими назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, Агентии назорати маводи нашъаовари назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия, Агентии хизмати давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Агентии содироти назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, Хадамоти гумруки назди Ҳукумати

Ҷумҳурии Тоҷикистон, Маркази миллии қонунгузории назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Академияи Вазорати корҳои дохилӣ, Мактаби олии Кумитаи давлатии амнияти миллӣ ва дигарҳо иштирок ва маъруза намуданд.

Дар доираи таҷлили Ҳафтаи ҳуқуқи инсон кормандони мақомоти ВҲИ дар васоити ахбори оммаи ватанӣ, аз ҷумла дар радио ва телевизион баромад намуда, оид ба дастовардҳои Тоҷикистони соҳибистиқлол дар самтҳои гуногуни ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд ибрози назар намуданд.

Аз ҷумла, мақолаҳо ва мусоҳибаҳои роҳбарият ва кормандони Дастгоҳи ВҲИ бо хабарнигорони АМИТ «Ховар» санаи 10 декабр, бо хабарнигорони ТВ «Тоҷикистон», ТВ «Сафина», ТВ «Ҷаҳоннамо», ТВ «Душанбе», радиои «Ховар» ва радиои «Овози тоҷик» дар ҳошияи мизҳои мудаввари ВҲИ бахшида ба Рӯзи ҳуқуқи инсон оид ба дастовардҳо дар самти ҳимоя ва пешбурди ҳуқуқу озодиҳои инсон таъмин карда шуданд.

Ба ифтихори 15-солагии таъсисёбии мақомоти ВҲИ нашри махсуси маҷаллаи «Ахбори Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» таҳия ва бо теъдоди 100 нусха чоп карда шуда, барои иштирокчиёни чорабиниҳои ВҲИ тақдим карда шуд.

Дар арафаи Рӯзи ҳуқуқи инсон беҳтарин ҳамкорони мақомоти ВҲИ бо «Сипоснома»-ҳои ВҲИ сарфароз гардонида шуданд.

Бо мақсади боз ҳам беҳтар намудани таҷлили Ҳафтаи ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон тавсияҳои зерин пешниҳод карда мешаванд:

– чорабиниҳои иттилоотӣ-маърифатӣ, аз ҷумла дар ноҳияҳои дурдасти ҷумҳурӣ ва ҷамъбасти онҳо зимни таҷлили Ҳафтаи ҳуқуқи инсон бештар карда шаванд;

– ҳамкорони рушд аз ҷомеаи шаҳрвандӣ ва созмонҳои байналмилалӣ ҷиҳати таҷлили сазовори Ҳафтаи ҳуқуқи инсон бештар ҷалб карда шаванд.

1.4. Татбиқи Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон барои солҳои 2022–2026 дар соли 2024

Дар соли 2024 фаъолият ҷиҳати татбиқи Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон барои солҳои 2022–2026, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 декабри соли 2021, №565 тасдиқ гардидааст, идома дода шуд.

Амалисозии муваффақонаи Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон барои солҳои 2022–2026 аз фаъолияти муназзами Шурои ҳамоҳангсози байниидоравӣ вобастагӣ дорад. Мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон ба фаъолияти самараноки Шуро мусоидат намуда, иштироки мунтазами аъзоёни Шуроро дар чорабиниҳо ва гурӯҳҳои кории мақомот таъмин менамояд.

Дар робита ба амалисозии Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон барои солҳои 2022–2026 рӯзи 5 апрели соли 2024 дар Донишкадаи такмили ихтисоси Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷаласаи сайёри Шурои ҳамоҳангсози байниидоравӣ оид ба татбиқи Барномаи мазкур баргузор гардид. Дар чорабинӣ аъзоёни Шуро – намояндагони вазорату идораҳо ва шарикони рушд иштирок намуданд.

Зимни баргузории ҷаласа нақшаҳои минбаъда ҷиҳати мусоидат дар амалисозии Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон баррасӣ гардида, аъзои Шуро оид ба фаъолияти вазорату идораҳои марбута дар ин самт мулоҳизаронӣ намуданд.

Дар ин робита, натиҷаҳои фаъолияти вазорату идораҳо дар соли 2023 дар маҷмуъ қаноатбахш арзёбӣ гардида, дастури Роҳбари Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон №32/10-21 аз 25 январи соли 2024 ҷиҳати таъмини самаранокӣ ва иҷрои пурраи бандҳои дахлдори Барнома ба самъи аъзои Шуро расонида шуд.

Таъкид гардид, ки баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии аҳолӣ раванди давомдор буда, дар доираи дастуру супоришҳои Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон бояд тамоми имкониятҳо барои дар сатҳи зарурӣ таҳлил намудани 30-солагии Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва «Соли маърифати ҳуқуқӣ» равона карда шаванд.

Дар доираи татбиқи Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон барои солҳои 2013–2020 аз ҷониби вазорату идораҳо ва

муассисаҳои илмию таълимӣ 17 лоиҳаи барномаҳои таълимӣ аз фанни ҳуқуқи инсон таҳия ва бо қарори Шурои ҳамоҳангсози байниидоравӣ оид ба татбиқи Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон барои солҳои 2013–2020 аз 5 декабри соли 2014, №4 тасдиқ шуда буданд.

Барномаҳои таълимии соҳавӣ аз фанни ҳуқуқи инсон пас аз такмил дар ҷаласаи Шурои ҳамоҳангсози байниидоравӣ, ки 21 декабри соли 2023 баргузор шуд, тасдиқ гардида, дар нимсолаи якуми соли 2024 чоп ва ба мақомоту идораҳои марбута дастрас шуд.

Амалӣ намудани низоми таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон аз омода намудани мутахассисон дар вазорату идораҳо вобастагии амиқ дорад. Бо ин мақсад дар ҳамкорӣ бо вазорату идораҳо чорабиниҳои иттилоотӣ гузаронида шуда, дар бораи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон, барномаву стратегияҳои давлатӣ дар соҳаи ҳуқуқи инсон, дастовардҳои ҷумҳурӣ дар ин самт ва санадҳои универсалии байналмилалии соҳаи ҳуқуқи инсон маълумот пешниҳод карда мешавад.

Бо ин мақсад, санаи 26 июни соли 2024 дар Кумитаи хоҷагии манзилию коммуналии назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 12 июли соли 2024 дар Агентии хизмати давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар доираи «Соли маърифати ҳуқуқӣ» чорабинии иттилоотӣ гузаронида шуд.

Оид ба тарзу восита ва методикаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон дар курсҳои такмили ихтисос, бозомӯзӣ ва азнавтайёркунии кормандон машғулиятҳо гузаронида мешаванд. Бо назардошти ин, ҳамчунин ҷиҳати амалисозии банди 14 Нақшаи чорабиниҳо бахшида ба «Соли маърифати ҳуқуқӣ» эълон намудани соли 2024, ки ташкил ва баргузор намудани курсҳои омӯзишии ҳуқуқӣ барои кормандони воситаҳои ахбори оммаро пешбинӣ менамояд ва мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар баробари Кумитаи телевизион ва радиои назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Маркази миллии қонунгузории назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Академияи воситаҳои ахбори оммаи Тоҷикистон ҳамичрочии ин банд мебошад, корҳои муайян ба роҳ монда шудаанд.

Ташвиқу тарғиби ҳуқуқ тавассути воситаҳои ахбори омма яке аз роҳҳои асосии баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии аҳолӣ ба ҳисоб меравад. Аз ин лиҳоз, такмили ихтисос барои баланд бардоштани малакаи касбии журналистон ва омода намудани мутахассисон ҷиҳати таҳияи барномаҳои ҳуқуқӣ хеле муҳим аст.

Аз ҷумла, аз 27 май то 7 июн соли 2024 дар ҳамкорӣ бо Академияи воситаҳои ахбори оммаи Тоҷикистон курси такмили ихтисос барои журналистони самти ҳуқуқ ташкил карда шуд. Дар курси такмили ихтисос 13 нафар (6 нафар занон) иштирок намуданд.

Зимни баргузории курси такмили ихтисос паҳлуҳои мухталифи ҳуқуқ, аз ҷумла механизмҳои миллӣ ва байналмилалии соҳаи ҳуқуқи инсон, мавзуъҳои асосӣ барои таҳияи барномаҳо дар ин самт, нақш ва ҷойгоҳи Тоҷикистон дар низоми мақомоти шартномавӣ ва оинномавии СММ, дастовардҳои Тоҷикистон дар самти эътироф, эҳтиром, ҳифз ва пешбурди ҳуқуқи инсон, барномаҳои фарогири давлатӣ дар самти ҳуқуқ, амалисозии муваффақонаи раванди баланд бардоштани маърифати ҳуқуқӣ ва мавзуъҳои дигар омӯзонида шуданд. Ҷиҳати таҳияи барномаҳои алоҳида вобаста ба мавзуъҳои асосии ҳуқуқи инсон, аз ҷумла: камбизоатӣ, ҷанг ва терроризм, баробарии гендерӣ, ҷаҳонишавӣ, шаҳрвандӣ ва иштирок, демократия, кӯдакон, табъиз ва таҳаммулнопазирӣ, саломатӣ, маъюбият, ёдгориҳои таърихӣ, фарҳанг ва варзиш, муҳоҷират, сулҳ ва зӯроварӣ, таҳсилот, муҳити зист, ҳуқуқҳои умумии инсон, дин ва эътиқод ва меҳнат маслиҳатҳои муфид пешниҳод карда шуд.

Дар ин робита 9 июли соли 2024 дар ҳамкорӣ бо ТҶ «Хома» барои роҳбарони марказҳои матбуотии вазорату идораҳо семинари омӯзишӣ гузаронида шуд, ки дар он намояндагони Прокуратураи генералӣ, Вазорати корҳои дохилӣ, Агентии назорати маводи нашъаовар, Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия, Суди Олӣ, Вазорати корҳои хориҷӣ ва дигар ниҳодҳо ширкат доштанд. Омӯзиш дар доираи Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон барои солҳои 2022–2026, Стратегияи миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи ҳуқуқи инсон барои давраи то соли 2038 ва «Соли маърифати ҳуқуқӣ» баргузор карда шуд.

Яке аз самтҳои асосии татбиқи Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон баланд бардоштани малакаи касбии омӯзгорони фанни ҳуқуқи инсон мебошад. Дар ин самт рӯзҳои 26–27 апрели соли 2024 барои омӯзгорони фанни «Ҳуқуқи инсон»-и муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии шаҳри Кӯлоб, рӯзҳои 20–21 сентябр барои омӯзгорони фанни «Ҳуқуқи инсон»-и муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии ноҳияи Рӯшон ва рӯзҳои 26–27 сентябр барои омӯзгорони фанни «Ҳуқуқи инсон»-и муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии шаҳри Истаравшан дар ҳамкорӣ бо Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон семинарҳои омӯзишӣ гузаронида шуд. Дар семинарҳои омӯзишӣ дар маҷмуъ 77 нафар (46 нафар зан) омӯзгорони фанни «Ҳуқуқи инсон» иштирок намуданд.

Дар асоси Барномаи семинари омӯзишӣ оид ба мавзуъҳои: «Нақши механизмҳои миллии ҳифзи ҳуқуқи инсон дар баланд бардоштани маърифати ҳуқуқӣ дар соҳаи ҳуқуқи инсон», Методикаи таълими фанни «Ҳуқуқи инсон», Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон барои солҳои 2022–2026, стратегияҳо ва дигар санадҳои барномавии соҳаи ҳуқуқи инсон: аҳаммияти қабул амалисозии самаранок, Омӯзиши иҷтимоӣ-эмотсионалӣ, Истифодаи ҳуҷҷат дар машғулиятҳо, Тарҳи универсиалии омӯзиш, Тоҷикистон дар низоми механизмҳои байналмилалии ҳифзи ҳуқуқи инсон ва амалисозии уҳдадориҳои байналмилалӣ дар ин самт, Буллинг ҳамчун яке аз шаклҳои зӯроварӣ дар муҳити муассисаҳои таълимӣ ва шарҳи баъзе масъалаҳои пешгирии зӯроварӣ нисбат ба хонандагон, аз ҷумла духтарон дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ машғулиятҳо гузаронида шуд.

Барои иштирокчиён Стратегияи миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти ҳифзи ҳуқуқи инсон барои давраи то соли 2038, Иқтибос аз Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон барои солҳои 2022–2026, буклети «Эъломияи умумии ҳуқуқи башар» ва шакли электронии санадҳои меъёрии ҳуқуқии асосии соҳаи ҳуқуқи инсон дастрас карда шуд.

Ҷиҳати амалисозии банди 30 Нақша, дар ҳамкорӣ бо котиботи Комиссияи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба таъмини иҷрои уҳдадориҳои байналмилалӣ дар соҳаи ҳуқуқи инсон ва бо мусоидати Дафтари Барномаҳои Созмони Амният

ва Ҳамкорӣ дар Аврупо дар шаҳри Душанбе аз 16 то 18 майи соли 2024 барои хизматчиёни давлатӣ, масъулони самти ҳуқуқ – шахсони тамоси мақомоти марказии ҳокимияти давлатӣ оид ба иҷрои уҳдадориҳои байналмилалӣ, рӯзҳои 7–9 августи соли 2024 барои шахсони тамоси сохторҳои ҳарбӣ ва мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва рӯзҳои 13–15 ноябри соли 2024 барои шахсони тамоси вазорату идораҳои марбута тренингҳо гузаронида шуданд. Дар тренингҳои мазкур 69 нафар, аз ҷумла 14 нафар занон фаро гирифта шуданд.

Тренингҳо барои такмили донишҳои шахсони тамоси мақомоти марказии ҳокимияти давлатӣ равона гардида, ҷиҳати таҳкими ҳамкориҳои шахсони тамос бо Комиссияи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба таъмини иҷрои уҳдадориҳои байналмилалӣ дар соҳаи ҳуқуқи инсон мусоидат менамояд. Зеро, фаъолияти самараноки шахсони тамос баҳри таҳияи гузоришҳои миллӣ ва амалисозии нақшаҳои миллӣ мусоидат карда метавонад.

Дар доираи амалисозии Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон барои солҳои 2022–2026, Стратегияи миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи ҳуқуқи инсон барои давраи то соли 2038 ва Нақшаи чорабиниҳо бахшида ба «Соли маърифати ҳуқуқӣ» аз 2 то 5 июли соли 2024 бо ибтикори мақомоти ВҲИ дар мувофиқа бо Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва мусоидати Дафтари Барномаҳои Созмони Амният ва Ҳамкорӣ дар Аврупо Мактаби тобистонаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон гузаронида шуд.

Чорабинии мазкур бо фарогирии 24 нафар (7 нафар духтар) ҷавонон аз ҳисоби кормандони ҷавони мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон, магистрон ва донишҷӯёни Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон, Донишгоҳи славянии Россия ва Тоҷикистон, Академияи Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон, Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон, Донишгоҳи байналмилалии забонҳои Тоҷикистон, Донишкадаи ҳарбии Вазорати мудофиаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Мактаби

олии сарҳадии Кумитаи давлатии амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон баргузор гардид.

Ҳамин тавр, пас аз таҳлили маълумот оид ба фаъолият дар соли 2023 ба Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон ва вазорату идораҳои дахлдор дастур дода шудааст, ки иҷрои бандҳои амалинашудаи Нақшаи чорабиниҳо оид ба амалигардонии Барномаро таъмин намоянд.

Аз ин лиҳоз, ҷиҳати андешидани чораҳо барои таҳияи дастурҳои методии нави таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон барои намояндагони воситаҳои ахбори омма ва ҷавонон (банди 17), таҳияи фарҳанги истилоҳоти ҳуқуқи инсон (банди 19) ва таъсиси махзани ягонаи электронии маълумот оид ба ҳуқуқи инсон (банди 22) ба унвонии вазорату идораҳои марбута мактуб ирсол карда шуд.

Бо назардошти натиҷагирии фаъолият дар соли 2023 ва дастури Роҳбари Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон №32/10-21 аз 25 январи соли 2024 ҷиҳати амалӣ намудани бандҳои иҷронашудаи Барнома санаи 12 июли соли 2024 ба унвонии Роҳбари Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон маълумот ирсол карда шуд.

Ҳамзамон, бо назардошти натиҷагирии фаъолият дар соли 2024 санаи 31 декабри соли 2024 ҷаласаи навбатии Шурои ҳамоҳангсози байниидоравӣ гузаронида шуда, маълумотномаи ягона аз натиҷаи корҳои анҷомёфта таҳия ва дар муҳлатҳои пешбинишуда ба Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод карда мешавад.

Бо мақсади боз ҳам беҳтар намудани сатҳу сифати таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон тавсияҳои зерин пешниҳод карда мешаванд:

– Махзани ягонаи иттилоот оид ба ҳуқуқи инсон таъсис дода шавад;

– ҷиҳати чопи Фарҳанги истилоҳоти ҳуқуқи инсон чораандешӣ карда шавад;

– барои амалисозии Барнома шарикони дигар ҷалб карда шаванд;

– фаъолияти Шурои ҳамоҳангсози байниидоравӣ оид ба татбиқи Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон барои солҳои 2022–2026 тақвият дода шавад.

1.5. Мусоидат ба такмили қонунгузорӣ ва иҷрои уҳдадориҳои байналмилалӣ дар соҳаи ҳуқуқи инсон

Такмили мунтазами қонунгузории миллӣ дар соҳаи ҳуқуқи инсон дар асоси муносибатҳои нав дар ҷомеа ва талаботи меъёрҳои санадҳои байналмилалии соҳаи ҳуқуқи инсон дар давлати демокративу ҳуқуқбунёд хеле муҳим арзёбӣ мегардад. Дар ин раванд ВҲИ низ дар доираи ваколатҳои муқаррарнамудаи қонунгузории миллӣ пайваста мусоидат мекунад.

Соли 2024 бо мақсади мусоидат намудан дар такмили қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳуқуқи инсон кормандони Дастгоҳи марказии ВҲИ лоиҳаи 66 санади меъёрии ҳуқуқиро мавриди омӯзиш қарор дода, аз ҷумла ба лоиҳаи 38 қонунҳо, 16 фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 12 қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон хулосаҳо пешниҳод намуданд.

Аз ҷумла, ба лоиҳаи қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ворид намудани тағйиру иловаҳо ба Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон», «Дар бораи ворид намудани тағйирот ба Кодекси мурофиавии ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон», «Дар бораи ворид намудани иловаҳо ба Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон», «Дар бораи ворид намудани тағйиру илова ба Кодекси мурофиаи ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон», «Дар бораи ворид намудани илова ба Кодекси меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон», «Оид ба ворид намудани иловаҳо ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи реклама», «Оид ба ворид намудани тағйиру иловаҳо ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи кафолатҳои давлатии баробарҳуқуқии мардону занон ва имкониятҳои баробари амалигардонии онҳо», «Оид ба ворид намудани тағйиру иловаҳо ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила», «Оид ба ворид намудани тағйиру иловаҳо ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи хизмати давлатӣ», «Оид ба ворид намудани илова ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳифзи давлатии ҳуқуқҳои кӯдак», «Дар таҳрири нав қабул намудани Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон», «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд», «Дар бораи танзими анъана ва ҷашну маросим дар Ҷумҳурии

Тоҷикистон, «Оид ба ворид намудани тағйиру иловаҳо ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон», «Дар бораи ворид намудани тағйиру иловаҳо ба Кодекси мурофиавии иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон», «Оид ба ворид намудани тағйирот ба Кодекси мурофиавии мадании Ҷумҳурии Тоҷикистон», «Дар бораи арбитражи байналмилалии тиҷоратӣ», «Оид ба ворид намудани тағйиру иловаҳо ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муқовимат ба коррупсия», «Оид ба ворид намудани тағйирот ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ», «Оид ба ворид намудани тағйиру иловаҳо ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи вазъи ҳуқуқии шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» ва дигарҳо хулосаҳои дахлдор пешниҳод шудаанд.

Дар ин раванд ба лоиҳаи қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи рӯйхатҳои моддаҳои сахттаъсир ва моддаҳои заҳрнок, инчунин миқдори кам, начандон калон ва калони моддаҳои сахттаъсир барои мақсадҳои моддаҳои дахлдори Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон», «Дар бораи Барномаи давлатӣ оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2024–2030» ва «Дар бораи Шурои байниидоравӣ оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оилаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон» хулосаҳо пешниҳод шудаанд.

Ҳамзамон, ба лоиҳаи Протокол дар бораи ворид намудани тағйиру иловаҳо ба Созишномаи ҳамкории давлатҳои аъзои ИДМ дар мубориза бар зидди ҷинояткорӣ дар нақлиёт аз 15 сентябри соли 2004, Созишномаи ИДМ оид ба таъсиси Шурои ҳамоҳангсози давлатҳои иштирокдори ИДМ дар самти фаъолияти коршиносии судӣ, Вобаста ба баромадани Украина аз созишнома ва протоколи ИДМ, Оид ба масъалаи ҳамроҳшавии Тоҷикистон ба механизми GSP+ Иттиҳоди Аврупо, Маълумотнома оид ба музокироти Тоҷикистон бо Иттиҳоди Аврупо, аз ҷумла мавқеи мақомоти давлатӣ вобаста ба Созишномаи нави шарикӣ ва ҳамкории тавсеаёфта, Протокол оид ба ворид намудани тағйирот ба Конвенсияи ёрии ҳуқуқӣ ва муносибатҳои ҳуқуқӣ оид ба парвандаҳои граждани, оилавӣ ва ҷиноятӣ аз 22 январи соли 1993, Оид ба иҷрои расмиёти дохилидавлатӣ

вобаста ба амалисозии Созишнома оид ба таъсиси Шурои ҳамоҳангсозии давлатҳои иштирокчии ИДМ дар самти фаъолияти экспертизаи судӣ, Қарори Сарони давлатҳои ИДМ оид ба эълон намудани соли 2027 ҳамчун Соли маърифати ҳуқуқӣ дар миқёси ИДМ, Матни муроҷиати Сарони давлатҳои ИДМ ба муносибати 80-солагии хотима ёфтани Ҷанги Бузурги Ватанӣ, Гузориши Котиботи Давлатии ИМА оид ба ҳуқуқи инсон, Протокол оид ба ворид намудани тағйиру иловаҳо ба Протоколи иҷроия ба Созишнома дар бораи ҳамкории давлатҳои иштирокдори ИДМ дар масъалаҳои баргардонидани ноболиғон ба давлатҳои истиқомати доимӣ, Маълумотнома оид ба музокироти Тоҷикистон бо Иттиҳоди Аврупо, аз ҷумла мавқеи мақомоти давлатӣ вобаста ба Созишномаи нави шарикӣ ва ҳамкории тавсеаёфта, Оид ба иҷрои расмиёти дохилидавлатӣ вобаста ба амалисозии Созишнома оид ба таъсиси Шурои ҳамоҳангсозии давлатҳои иштирокчии ИДМ дар самти фаъолияти экспертизаи судӣ, Қарорҳои Шурои сарони давлатҳои ИДМ ва Шурои вазирони корҳои хориҷии ИДМ дар бораи эълон намудани соли 2027 дар Иттиҳод ҳамчун Соли маърифати ҳуқуқӣ, Матни муроҷиати Сарони давлатҳои ИДМ ба муносибати 80-солагии хотима ёфтани Ҷанги Бузурги Ватанӣ, лоиҳаҳои пешниҳоднамудаи Раиси Комиссия оид ба ҳуқуқи инсони ИДМ вобаста ба фаъолияти Комиссия оид ба ҳуқуқи инсони ИДМ, Нақшаи амалҳои муштараки давлатҳои иштирокчии ИДМ оид ба огоҳонии таъсири манфӣ ва дигар маҳсулоти никотиндор ба саломатии аҳолӣ, Рӯзномаи ҷаласаҳои дуюм ва сеюми Комиссия оид ба ҳуқуқи инсони ИДМ, Консепсияи Раисии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ИДМ дар соли 2025, Консепсия дар бораи ташкили Абзори ягонаи электронии давлатҳои узви ИДМ ва дигарҳо хулосаҳо пешниҳод шуданд.

Инчунин, кормандони ВҲИ дар 74 ҷаласаҳои гурӯҳҳои корӣ байниидоравӣ оид ба такмили қонунгузории миллӣ ва мутобиқсозии он ба меъёрҳои санадҳои байналмилалӣ фаъолона иштирок намуда, дар таҳияи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва амалисозии онҳо саҳмгузорӣ намуданд.

Ҳамзамон, тавре ки дар маърузаҳои солонаи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон барои солҳои 2021, 2022 ва 2023 қайд шуда буд, бори дигар таъкид месозем, ки бо дарназардошти муҳим-

мияти иштироки ВҲИ дар раванди такмили қонунгузорӣ дар соҳаи ҳуқуқи инсон ва яке аз вазифаҳои асосии ӯ маҳсуб ёфтани такмили қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳуқуқу озодиҳои инсон, ба мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон ҳатман ирсол намудани лоиҳаи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, ки бевосита ба ҳуқуқҳои инсон равона гардидаанд, мувофиқи мақсад мебошад.

Тибқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи баробарӣ ва барҳам додани ҳама гуна шаклҳои табъиз» мақомоти ВҲИ ҳамчун мақомоти ваколатдори давлатӣ дар соҳаи табъиз таъйин шудааст, вале баъзе ҳолатҳо барои амалисозии меъёрҳои Қонуни мазкур монеагӣ мекунанд. Гарчанде Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи баробарӣ ва барҳам додани ҳама гуна шаклҳои табъиз» ҳанӯз соли 2022 қабул шуда бошад ҳам, мутаассифона, то имрӯз санадҳои дахлдори зерқонунӣ ҷиҳати муайян кардани тартиби гузаронидани экспертизаи зидди-табъизии лоиҳаҳои санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ қабул нагардидаанд. Зиёда аз ин, тибқи Қонуни зикргардида мақоми ваколатдори соҳа инчунин бояд баҳсҳои табъизро бо роҳи медиатсия (миёнҷигарӣ) ҳал намояд. Лекин то ҳол Тартиби гузаронидани медиатсия низ қабул нашудааст.

Бо мақсади боз ҳам беҳтар намудани раванди такмили қонунгузорӣ ва иҷрои ухдадориҳои байналмилалӣ дар соҳаи ҳуқуқи инсон тавсияҳои зерин пешниҳод карда мешаванд:

– лоиҳаи санадҳои меъёрии ҳуқуқие, ки ба ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд дахл доранд, ба мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон пешниҳод карда шаванд;

– зимни таҳияи лоиҳаи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ масъалаҳои ҳифзи ҳуқуқи инсон ба инобат гирифта шаванд;

– рафти баррасӣ ва қабули Тартиби экспертизаи зидди-табъизии лоиҳаҳои санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, инчунин Тартиби гузаронидани медиатсия оид ба баҳсҳои табъизӣ тезонида шаванд.

1.6. Қабул ва баррасии мурољиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ

Тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон яке аз вазифаҳои асосии ВҲИ қабулу баррасии мурољиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ ва мусоидат ба барқарор намудани ҳуқуқу озодиҳои вайроншудаи инсон ва шаҳрванд мебошад. Дар ин замина ҷиҳати иҷрои саривақтӣ ва самараноки меъёрҳои муқаррарнамудаи қонунгузорӣ дар самти мазкур пайваста саъю талош менамояд.

Соли 2024 дар мақомоти ВҲИ 1 730 адад мурољиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ ворид гардида, ба қайд гирифта шудаанд, ки аз онҳо 282 мурољиати хаттӣ, 1 429 мурољиати шифоҳӣ, 12 мурољиати электронӣ ва 7 мурољиати телефонӣ мебошанд.

Аз 1 730 мурољиат 518 мурољиат дар Дастгоҳи марказии ВҲИ ба қайд гирифта шудааст, ки аз онҳо 164 мурољиати хаттӣ, 335 мурољиати шифоҳӣ, 12 мурољиати электронӣ ва 7 адад мурољиати телефонӣ мебошанд.

Тибқи Ҷадвали тасдиқшуда қабули шаҳрвандон аз ҷониби ВҲИ ва муовини ӯ дар мақомоти ВҲИ дар рӯзҳои сешанбе, чоршанбе, шанбе ва зимни сафарҳои корӣ ба минтақаҳои ҷумҳурӣ мунтазам ба роҳ монда шудааст. Аз 518 мурољиатҳои дар Дастгоҳи марказии ВҲИ ба қайд гирифта шуда соли 2024 аз тарафи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон ва муовини ӯ мурољиати 248 нафар шаҳрвандон қабул карда шуд, ки аз инҳо 118 нафар зан ва 130 нафар мард мебошанд.

Мурољиатҳои аз ҷониби ВҲИ ва муовини ӯ қабулшуда тибқи таснифот ба ҳуқуқу озодиҳои зерини инсон ва шаҳрванд тааллуқ доранд:

– ҳуқуқи шикоят аз болои мақомот – 23 адад;
– ҳуқуқ ба манзил – 12 адад;
– ҳуқуқ ба алимент ва таъминоти иҷтимоӣ – 18 адад;
– ҳуқуқ ба замин – 21 адад:
– ҳуқуқ ба фаъолияти озоди иқтисодӣ ва соҳибкорӣ – 1 адад;
– ҳуқуқ ба ҳаёти шахсӣ, ташкил ва ҳифзи оила (баробарии гендерӣ ва пешгирии зӯроварӣ дар оила) – 8 адад;
– ҳуқуқ ба сатҳи кофии зиндагӣ – 18 адад;

– ҳуқуқ ба мусоидат ҷиҳати гирифтани кӯдаки навзод – 8 адад;

– ҳуқуқ ба таъмини парастор – 6 адад;

– ҳуқуқ ба меҳнат ва шароити одилонаи меҳнат ва истироҳат, ҳифзи меҳнат – 6 адад;

– ҳуқуқ ба мерос – 4 адад;

– ҳуқуқ ба фардият – 2 адад;

– ҳуқуқ ба фарзандхондӣ – 5 адад;

– ҳуқуқ ба иваз намудани ному насаб – 7 адад;

– ҳуқуқ ба таҳсил (таъмини фарогири таҳсилот) – 15 адад;

– ҳуқуқ ба ғамхории волидайн ва дар оила тарбия гирифтан – 6 адад;

– ҳуқуқ ба муошират – 16 адад;

– ҳуқуқ ба озоди аз табъиз – 3 адад;

– ҳуқуқ ба нафақа – 14 адад;

– ҳуқуқи кӯдак – 5 адад;

– дигар масъалаҳо – 50 адад.

Мавриди зикр аст, ки қабули шаҳрвандон зимни сафарҳои корӣ дар ҳузури масъулини соҳа гузаронида шуда, ҷиҳати мусоидат дар ҳалли мароҷиатҳои шаҳрвандон дастуру супоришҳо ва ба шаҳрвандон маслиҳатҳои ҳуқуқии дахлдор дода шуд.

А) Мароҷиатҳои хаттӣ:

– сокинони вилояти Хатлон 25 (с.2023 – 26) адад;

– сокинони вилояти Суғд 26 (с.2023 – 26) адад;

– сокинони ВМКБ 5 (с.2023 – 2) адад;

– сокинони шаҳру ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ 21 (с.2023 – 22) адад;

– аз дигар давлатҳо 17 (с.2023 – 24) адад мебошанд.

Мароҷиатҳои хаттӣ тибқи таснифот ба ҳуқуқу озодиҳои зерини инсон ва шаҳрванд таалуқ доранд:

Дар самти ҳуқуқҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ:

– ҳуқуқ ба муҳокимаи одилонаи судӣ – 3 (с.2023 – 1) адад;

– ҳуқуқ ба замин – 4 (с.2023 – 4) адад;

– ҳуқуқ ба манзил – 9 (с.2023 – 19) адад;

– ҳуқуқ ба моликият – 3 адад (с.2023 – 1) адад;

– ҳуқуқ ба саломатӣ – 5 (с.2023 – 4) адад;

– ҳуқуқи озод будан аз зӯроварӣ дар оила – 6 (с.2023 – 3) адад;

– ҳуқуқ ба таъминоти иҷтимоӣ – 14 (с.2023 – 14) адад;

– ҳуқуқ ба мерос – 1 (с.2023 – 4) адад.

Дар самти ҳуқуқҳои сиёсӣ ва шаҳрвандӣ:

– ҳуқуқи инсон ва мақомоти ҳифзи ҳуқуқ – 13 адад (с.2023 – 10);

– ҳуқуқи хизматчиёни ҳарбӣ – 2 адад (с. 2023 – 3);

– ҳуқуқҳои шахсони аз озоди маҳрумшуда – 6 адад (с.2023 – 20);

– муҳокимаи одилонаи судӣ – 18 адад (с.2023 – 14);

– беморони руҳӣ – 2 адад (с. 2023 – 1);

– ҳуқуқ ба муроҷиат – 7 адад (с. 2023 – 1);

– ҳуқуқи шаҳрвандони хориҷӣ – 1 адад (с. 2023 – 2);

– дигар ҳуқуқҳо – 2 адад (с.2023 – 1).

Дар самти ҳуқуқҳои кӯдак:

– ҳуқуқ ба муошират – 1 адад (с.2023 – 7);

– ҳуқуқ ба муроҷиат – 8 адад;

– ҳуқуқ ба муҳокимаи одилонаи судӣ – 3 адад (с.2023 – 2);

– ҳуқуқ ба таҳсил – 3 адад;

– ҳуқуқ ба фардият – 2 адад;

– ҳуқуқ ба моликия – 2 адад;

– ҳуқуқ дахлнопазирии шахсӣ ва озод будан аз ҳама шаклҳои зуроварӣ – 8 адад (с.2023 – 3);

– ҳуқуқ ба сатҳи кофии зиндагӣ, ғамхории волидайн ва дар оила тарбия гирифтан, алимент, таъминоти иҷтимоӣ – 24 адад (с.2023 – 23);

– дигар масъала – 1 адад (с.2023 – 4);

Дар самти ҳуқуқ ба баробарӣ ва озодӣ аз табъиз:

– ҳуқуқ ба озодӣ аз таъқиб дар ҷойи кор – 1 адад;

– таъқиб ва дахлнопазирии шахсӣ – 1 адад;

– ҳуқуқ ба озодӣ аз табъиз аз руйи маъюбият – 1 адад;

– таъқиб ва дахлнопазирии шахсӣ – 1 адад;

Дар самти ҳуқуқҳои истифодабарандагони хизматрасониҳои молиявӣ ва ҳуқуқи соҳибкорон:

– ҳуқуқи шикоят аз боли қарорҳои мақомоти ҳифзи ҳуқуқ (аз болои қарори судӣ оид ба масъалаи қарзӣ бонкӣ – 1 адад;

норозигӣ аз болои қарори судӣ оид ба хезонидан ва бартарафсозии хонаи истиқоматӣ – 2 адад) – 3 адад;

– ҳуқуқи истифодабарандагони мол, кор ва хизматрасонӣ (шикоят аз болои Муассисаи давлатии раёсати сохтмон ва азнавсозӣ барои дархости мабалғи муқарраршудаи хонаи истиқоматӣ дар натиҷаи бартарафсозии хонаи истиқоматӣ) – 1 адад;

– ҳуқуқи истифодабарандагони хизматрасониҳои молиявӣ дар бонкҳо ва ташкилотҳои қарзӣ (шикоят аз болои ҶСК «Агроинвестбонк» оид ба гирифтани пасандозҳо; мавриди пурсиши ғайриқонунӣ қарор додани пасандозгирандаи бонк) – 3 адад;

– ҳуқуқи истифодабарандагони хизматрасониҳои молиявӣ (шикоят аз болои МИҲД н. Шаҳритус оид ба поймол шудани ҳуқуқи муроҷиат дар бораи надидани чора дар барафсозии хонаи истиқоматии шаҳрванд – 1 адад;

Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки муроҷиатҳои хаттӣ дар самтҳои ҳуқуқ ба мурофиаи одилонаи судӣ ва ҳуқуқ ба таъминоти иҷтимоӣ нисбат ба ҳамин давраи соли сипаришуда тамоюли зиёдшавӣ доранд. Шикояти шаҳрвандон нисбати мақомоти судӣ ҳоло ҳам боиси нигаронӣ мебошад.

Б) Муроҷиатҳои шифоҳӣ:

– сокинони вилояти Хатлон 5 (с.2023 – 21) адад;

– сокинони вилояти Суғд 7 (с.2023 – 4) адад;

– сокинони ВМКБ 5 (с.2023 – 2) адад;

– сокинони шаҳру ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ 28 (с.2023 – 25) адад.

Тибқи таснифот муроҷиатҳои шифоҳии аз ҷониби воҳидҳои сохторӣ баррасишуда ба ҳуқуқу озодиҳои зерини инсон ва шаҳрванд тааллуқ доранд:

Дар самти ҳуқуқҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ:

– ҳуқуқ ба муҳокимаи одилонаи судӣ – 1 адад;

– ҳуқуқ ба мерос – 1 (с.2023 – 2) адад;

– ҳуқуқ ба манзил – 9 (с.2023 – 16) адад;

– ҳуқуқ ба таъминоти иҷтимоӣ – 4 (с.2023 – 7) адад;

– ҳуқуқи озод будан аз зӯроварӣ дар оила – 5 (с.2023 – 6) адад;

– ҳуқуқи озод будан аз табъиз – 1 адад;

– ҳуқуқ ба саломатӣ – 1 (с.2023 – 4) адад;
– ҳуқуқ ба замин – 5 (с.2023 – 1) адад;
– ҳуқуқ ба таҳсил – 1 адад;
– ҳуқуқ ба ҳимоя – 1 адад.

Дар самти ҳуқуқҳои сиёсӣ ва шаҳрвандӣ:

– ҳуқуқи шахсони аз озодӣ маҳрумшуда – 3 адад;
– дигар масъалаҳо – 3 адад.

Дар самти ҳуқуқҳои кӯдак:

– ҳуқуқ ба сатҳи кофии зиндагӣ, ғамхории волидайн ва дар оила тарбия гирифтан, алимент, таъминоти иҷтимоӣ – 19 (с.2023 – 16) адад;
– ҳуқуқ ба дахлнопазирии шахсӣ ва озод будан аз тамоми шаклҳои зӯроварӣ – 6 (с.2023 – 3) адад;
– ҳуқуқ ба фардият – 2 адад;
– ҳуқуқ ба таҳсил – 3 адад.

Дар самти ҳуқуқ ба баробарӣ ва озодӣ аз табъиз:

– табъиз аз рӯйи маъюбият – 1 адад;
– таҳқир дар ҷойи кор – 1 адад;
– таъқиб – 1 адад;
– таъқиб ва паст задани шаъну шараф – 2 адад;
– дигар масъала – 2 адад.

Дар самти ҳуқуқҳои истифодабарандагони хизматрасониҳои молиявӣ ва ҳуқуқи соҳибкорон:

– ҳуқуқи соҳибкорони инфиродӣ – 1 адад;
– ҳуқуқ ба манзил – 6 адад;
– ҳуқуқ ба моликият ва фаъолияти озоди иқтисодӣ – 1 адад;
– ҳуқуқи субъектони хоҷагидор – 2 адад;
– дигар масъалаҳо – 4 адад.

Таҳлили муроҷиатҳои шифоҳӣ нишон медиҳад, ки шаҳрвандон ба мақомоти ВҲИ бештар дар самтҳои ҳуқуқ ба манзил ва ҳуқуқ ба сатҳи кофии зиндагӣ, ғамхории волидайн ва дар оила тарбия гирифтан, алимент, таъминоти иҷтимоӣ муроҷиат намудаанд.

В) Муроҷиатҳои электронӣ:

Соли 2024 дар Дастгоҳи марказӣ 12 адад муроҷиати электронӣ ба қайд гирифта шудааст. Аз ин шумора 4 нафар шахси воқеӣ (аз вилояти Хатлон – 2 нафар, вилояти Суғд – 1 нафар,

шаҳрванди давлати Сурия – 1 нафар, шаҳрвандони Федератсияи Россия – 3 нафар ва шаҳрванди Ҷумҳурии Қазоқистон – 1 нафар) ва 4 нафар шахси ҳуқуқӣ (ВҲИ вилояти Пензаи Федератсияи Россия – 1 адад ва ВҲИ вилояти Волгогради Федератсияи Россия – 1 адад, ВҲИ Ҷумҳурии Башқирдистони Федератсияи Россия – 1 адад, ВҲИ вилояти Саратови Федератсияи Россия 1 – адад мебошанд.

Ҳамзамон, 1 адад бинобар надоштани маълумоти пурра дар бораи шаҳрванд ва имзои электронӣ бе баррасӣ мононда шуд.

Тибқи таснифот муроҷиатҳои электронӣ ба ҳуқуқу озодиҳои зерини инсон ва шаҳрванд тааллуқ доранд:

– ҳуқуқи хизматчиёни ҳарбӣ – 2 адад;
– ҳуқуқи гурезаҳо – 1 адад;
– ҳуқуқ ба шаҳрвандӣ – 4 адад;
– ҳуқуқ ба таҳсил – 1 адад;
– ҳуқуқ ба сатҳи кофии зиндагӣ, ғамхории волидайн ва дар оила тарбия гирифтан, алимент, таъминоти иҷтимоӣ – 2 (с.2023 – 3) адад;
– ҳуқуқи соҳибкорон – 1 адад;
– дигар масъалаҳо – 1 адад.

Муроҷиатҳои электронии воридшуда – 6 адад тибқи тобеият барои мусоидат таҳти назорати ВҲИ ба мақомоти дахлдори давлатӣ ирсол гардид ва 5 адад дар Дастгоҳи ВҲИ мавриди баррасӣ қарор дода шуда, 1 адад бинобар ба талабот ҷавобгӯ набудан бе баррасӣ монда шуд. Ба муроҷиаткунандагон оид ба масъалаҳои дар муроҷиатҳо гузошташуда ҷавобҳои дахлдор дода шуд.

Г) Муроҷиатҳои телефонӣ:

Соли 2024 дар Дастгоҳи марказӣ 7 (с.2023 – 3) адад муроҷиатҳои телефонӣ ба қайд гирифта шудааст. Муроҷиатҳои мазкур аз ҷониби сокинони шаҳри Душанбе – 5 адад ва вилояти Хатлон – 2 адад ба қайд гирифта шудааст.

Тибқи таснифот муроҷиатҳо ба ҳуқуқу озодиҳои зерини инсон ва шаҳрванд тааллуқ доранд:

– ҳуқуқи инсон ҳангоми даъват ба хизмати ҳарбӣ – 1 адад;
– дигар масъалаҳо (оид ба масъалаи хоҷагии деҳқонӣ – 2 адад, манзили истиқоматӣ – 1 адад, кушодани фаъолияти соҳибкорӣ – 1 адад, масъалаҳои қарзӣ – 2 адад).

Ба мурољиатқунандагон маслиҳатҳои дахлдори ҳуқуқӣ пешниҳод карда шуд.

Ҳамаи мурољитаҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ дар Дастгоҳи ВҲИ бо риояи муҳлатҳои муқарраршудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мурољиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ» ва тибқи талаботи Дастурамали тартиби баррасии мурољиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ баррасӣ шудаанд.

Тибқи ҳисоботи воҳидҳои сохтории Дастгоҳи марказии ВҲИ соли 2024 аз 518 мурољиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ 71 мурољиатҳо ҳалли мусбии худро ёфтанд.

Бо мақсади боз ҳам беҳтар намудани фаъолият дар самти қабул ва баррасии мурољиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ тавсияҳои зерин пешниҳод карда мешавад:

– фаъолияти шуъбаҳои навтаъсиси Дастгоҳи ВҲИ ҷиҳати иттилоотонии бештари шаҳрвандон дар самтҳои ҳуқуқ ба баробарӣ ва озодӣ аз табъиз ва ҳуқуқи истифодабарандагонӣ хизматрасониҳои молиявӣ ва ҳуқуқи соҳибкорон бо мақсади қабул ва баррасии мурољиатҳо дар самтҳои мазкур густариш дода шаванд;

– мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ зимни қабули сайёри шаҳрвандон аз ҷониби ВҲИ дар маҳалҳо ҳамаҷониба мусоидат намоянд;

– роҳбарони аввали шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурӣ ҳангоми аз ҷониби ВҲИ гузаронидани қабули шаҳрвандон ҳатман иштирок намоянд.

II. ВАЗЪИ РИОЯИ ҲУҚУҚУ ОЗОДИҲОИ ИНСОН ДАР ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

2.1. Ҳуқуқи инсон дар муассисаҳои пӯшида ва қисман пӯшида

Дар партави сиёсати башардӯстонаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон солҳои охир дар низоми муассисаҳои пӯшида ва қисман пӯшида тағйиротҳои мусбӣ ба вуҷуд омада, шароити нигоҳдории гумонбаршудаҳо, айбдоршавандаҳо, судшавандаҳо ва маҳкумшудаҳо, инчунин вазъи риояи ҳуқуқу манфиатҳои қонунии онҳо беҳтар шуда истодааст.

Мувофиқи қонунгузории миллӣ ва санадҳои ҳуқуқии байналмилалие, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф кардааст, ҳуқуқ, озодӣ ва манфиатҳои қонунии шахсоне, ки дар муассисаҳои пӯшида ва қисман пӯшида нигоҳ дошта мешаванд, аз ҷониби давлат эҳтиром ва ҳифз мегарданд.

Дар доираи ислоҳоти низоми иҷрои ҷазои ҷиноятӣ аз тобеияти сохтори мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ба ихтиёри сохтори шаҳрвандӣ гузаронидани мақомоти иҷрои ҷазои ҷиноятӣ ба бештар дар руҳияи башардӯстона амалӣ намудани иҷрои ҷазои ҷиноятӣ, тақвияти кафолатҳои риоя гардидани ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии маҳкумшудагон дар ҷараёни адои ҷазо ва беҳтар намудани шароити нигаҳдошти маҳкумшудагон мусоидат кард. Иқдоми мазкур қадами муҳим дар самти наздик намудани сиёсати низоми иҷрои ҷазои ҷиноятӣ ба амалияи ҷаҳонӣ ва стандартҳои байналмилалӣ ба шумор меравад.

Солҳои охир бозрасии шаффофияти фаъолияти соҳа тавассути воситаи ахбори омма таъмин шуда, ба ин васила бовариву эътимоди мардум ба мақомоти иҷрои ҷазои ҷиноятӣ афзун мегардад. Ба ғайр аз ин, дар натиҷаи ислоҳот ҳамкориҳои мутақобилаи судманд бо ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ба роҳ монда шуданд.

Ба туфайли ҳамкориҳо бо роҳбарияти Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Сарраёсати иҷрои ҷазои ҷиноятии Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, муассисаҳои ислоҳӣ ва кормандони онҳо Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон ва кормандони Дастгоҳи он имконият пайдо намуданд, ки ба таври фаврӣ

муроҷиатҳои воридшударо баррасӣ намоянд, боздид ва санҷишу мониторингҳо гузаронанд ва бо маҳкумшудагон вохӯриҳои фаврӣ ташкил намоянд.

Ҳамчунин, соли 2024 Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон аз Муассисаи ислоҳии ЯС3/4 ва тавқифгоҳҳои тафтишотии ЯТ9/1 ва ЯТ9/5-и СРИҶҶ ВА ҶТ дар шаҳру ноҳияҳои Душанбе ва Истаравшани вилояти Суғд, тавқифгоҳҳои нигоҳдошти муваққатӣ дар ноҳияҳои Дарвоз, Ванҷ ва Ишкошими ВМКБ, шаҳру ноҳияҳои Истиқлол, Ашт ва Мастчоҳи вилояти Суғд боздид ба амал оварда, аз шароити нигоҳдошти маҳкумшудагон, аз ҷумла ҷойи хоб, ҳуҷраҳои мулоқот (кӯтоҳмуддат ва дарозмуддат) ошхона, чойхона ва ҷойи кори маҳкумшудагон дидан намуд.

Натиҷаи боздид нишон дод, ки вазъи нигоҳдории шахсони дар муассисаҳои пӯшида ва қисман пӯшида қарордошта рӯ ба беҳбудӣ овардааст. Биноҳои аксарияти муассисаҳо аз нав сохта шуда, ҷиҳати азнавсозии иншооти санитарию маишӣ, ҷойҳои хоби маҳкумшудагон, қисмҳои тиббӣ, риояи тозагӣ дар муассисаҳо пайваста чораандешӣ карда мешавад.

Боздидҳо нишон доданд, ки новобаста аз пешравиҳои муайян ҳоло низ дар муассисаҳои пӯшида ва қисман пӯшида баъзе камбудиву норасоиҳо ба назар мерасанд. Новобаста аз он ки ҷиҳати боздидҳои Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон ба муассисаҳои пӯшида ва қисман пӯшида ба унвонии Вазорати корҳои дохилӣ нома ирсол шуда бошад ҳам, вале масъулини ШВКД дар шаҳри Истиқлол ва ноҳияи Мастчоҳ ҷиҳати боздид ба амал овардани Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон монеагӣ эҷод намуданд. Ҳарчанд тибқи талаботи моддаи 534(1) Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои монеъ шудан ба фаъолияти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон ҷавобгарӣ муқаррар шудааст.

Боздид нишон дод, ки бинои тавқифгоҳи тафтишотии ЯТ9/5 СРИҶҶ ВА ҶТ дар шаҳри Истаравшан куҳнаву фарсуда буда, инчунин ҳолати санитарӣ ва гигиении ШВКД дар ноҳияҳои Мастчоҳ ва Ашт ба талабот ҷавобгӯ нестанд.

Зимни боздид дар муассисаҳои ислоҳӣ ва ШВКД Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон бо маҳкумшудагон ва дастгиршудагон вохӯрӣ ва мулоқот намуда, ҷиҳати бартараф намудани камбу-

диҳои ҷойдошта ба масъулини муассисаҳо тавсияву маслиҳатҳои муфид дод.

Дар ҳамаи санҷишу мониторингҳо, вохӯрию суҳбатҳои гузаронидашуда, ба Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон ва кормандони Дастгоҳи ӯ шароит муҳайё карда шуд, ки дар танҳоӣ бо маҳкумшудагон ва дастгиршудаҳо вохӯрию суҳбатҳо гузаронанд.

Бояд қайд кард, ки мониторинги риояи ҳуқуқҳои инсон дар муассисаҳои пӯшида ва қисман пӯшида яке аз самтҳои афзалиятноки Стратегияи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021–2025 арзёбӣ гардидааст.

Бо мақсади амалӣ намудани афзалияти мазкур соли 2024 Гурӯҳи мониторингии назди Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар 12 муассисаҳои пӯшида ва қисман пӯшида ҷиҳати муайян намудани вазъи риояи ҳуқуқи шахсони аз озодӣ маҳрумшуда, ҳуқуқ ба озодӣ аз шиканҷа ва дигар намудҳои муносибат ва ҷазои бераҳмона, ғайриинсонӣ ё таҳқиркунандаи шаъну шараф ва риояи ҳуқуқи беморони руҳӣ мониторинг гузаронид.

Аз ҷумла, Гурӯҳи мониторингии назди Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар муассисаҳои ислоҳии ЯС3/1, ЯС3/2, ЯС3/5 ва Тавқифгоҳи тафтишотии ЯТ9/2-и СРИҶҶ ВА ҶТ санҷишу мониторинг гузарониданд.

Санҷишу мониторингҳои муассисаҳои иҷрои ҷазо нишон доданд, ки бо мусоидати Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳамкорӣ бо ташкилоту созмонҳои байналмилалӣ барқарорсозӣ ва таъмири асосии сеҳҳои истеҳсолӣ амалӣ карда шуда, дастгоҳу таҷҳизотҳои нави замонавӣ насб карда шуданд. Ҳарчанд зимни суҳбат маҳкумшудагон вобаста ба нарасидани ҷойҳои корӣ дар муассисаҳо арз карданд.

Зимни гузаронидани санҷишу мониторингҳо маълум гардид, ки ҳуқуқҳои маҳкумшудагон риоя шуда, вайроншавии ҷидии ҳуқуқҳои онҳо ба қайд гирифта нашуд.

Тибқи маълумоти Сарраёсати иҷрои ҷазои ҷиноятии Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, дар соли 2024 бо дастгирию роҳнамоиҳои пайвастаи Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ва Ҳукумати кишвар, инчунин ҷалби сармоягузорони ватаниву хориҷӣ, ҷиҳати беҳтар намудани шароити корӣ

кормандони мақомот ва фароҳам овардани шароити мусоиди зист барои маҳкумшудагон дар ҷойҳои маҳрум сохтан аз озодӣ биною иншооти ёрирасон сохта ба истифода дода шудааст.

Аз ҷумла, ду бинои хобгоҳ бо масоҳати 5 265 м^2 дар муассисаҳои ислоҳии ЯС3/2 ва ЯС3/5, ду ошёнаи иловагӣ бо масоҳати 750 м^2 дар Муассисаи ислоҳии ЯС3/4, ду бинои якошёнаи нав бо масоҳати 730 м^2 дар тавқифгоҳҳои тафтишотии ЯТ9/1 ва ЯТ9/7, ду иншооти санитарӣ-гигиенӣ бо масоҳати 992 м^2 дар Муассисаи ислоҳии ЯС3/4 бо масоҳати 1 100 м^2, заводи хишти пухта ва болопӯши хумдони он бо масоҳати 3 024 м^2 дар Муассисаи ислоҳии ЯС3/1, бинои тавқифгоҳи ҷаримавӣ, майдончаи варзишӣ ва коргоҳи истеҳсоли собуни хоҷагӣ дар Муассисаи ислоҳии ЯС3/6, коргоҳҳои истеҳсоли маҳсулоти зарфшӯи ва собун бо масоҳати 58 м^2 дар Муассисаи ислоҳии ЯС3/7, маркази назорати видеоӣ дар Муассисаи ислоҳии ЯС3/2, бинои сеошёнаи Муассисаи таҳсилоти миёнаи умумӣ бо масоҳати 1 836 м^2, варзишгоҳ бо масоҳати 525 м^2 дар Тавқифгоҳи тафтишотии ЯТ9/2 сохта ба истифода дода шудааст.

Инчунин, дар соли 2024 барои маҳкумшудагони якумра аз озодӣ маҳрумшуда 10 ҳуҷраҳои нигоҳдории муваққатӣ муҷаҳҳаз ба ҳамаи лавозимотҳои зарурӣ муҳайё карда, ба нуқтаи ягонаи гармдиҳӣ пайваст гардида, дар роҳравҳои минтақаи маҳдуд обгармкунандаҳои барқии замонавӣ барои шустани дасту рӯй насб карда шудааст.

Қонунгузории миллӣ бо мақсади татбиқи принсипи инсондустӣ нисбат ба маҳкумшудагоне, ки бо рафтори намунавӣ ва муносибати софдилона ба меҳнат ислоҳ шудани худро исбот менамоянд, чораҳои ҳавасмандгардонӣ пешбинӣ намудааст.

Тибқи маълумоти СРИҶҶ ВА ҶТ дар соли 2024 бо санадҳои судӣ нисбат ба 895 нафар маҳкумшудагон иҷрои ҷазо иваз гардида, аз ин шумора 771 нафар ба муассисаҳои сукунатӣ гузаронида шуда, 124 нафар шартан пеш аз муҳлат аз адои ҷазо озод карда шудаанд.

Бо мақсади таъмини солимии ҳаёти маҳкумшудагон аз ҷониби раёсати тиббии СРИҶҶ ВА ҶТ дар муассисаҳои ислоҳӣ мунтазам ташхисҳо гузаронида мешаванд.

Барои муайян ва дарёфти гирифторони бемориҳои сироятӣ ва ВНМО дар муассисаҳои ислоҳӣ маводҳои пешгирикунанда ва

иттилоотӣ мунтазам пешниҳод карда мешаванд. Бояд қайд намуд, ки дар муассисаҳои ислоҳӣ ва тавқифгоҳҳои тафтишотии зертобеи сарраёсат дар самти пешгирӣ ва мубориза бар зиддӣ бемориҳои сироятӣ ва ВНМО ташхисҳои гуногуни лабораторӣ, табобати зидди ретровирусӣ ва бемориҳои ҳамрадиф пешниҳод мегарданд.

Бо мақсади муолиҷаи нашъамандон ва пешгирии паҳншавии сироятҳои тавассути хун гузаранда, дар соли 2024 дар муассисаҳои ислоҳӣ ва тавқифгоҳҳои тафтишотӣ 3 нуқтаи табобатии ҷойивазкунанда бо «Метадон» ва 3 нуқтаи мубодилаи сӯзандоруҳои яккарата фаъолият намуданд, ки маблағгузории он аз ҷониби шарикони рушд ба роҳ монда шудааст.

Дар соли 2024, дар маҷмуъ 15 600 нафар маҳкумшудагон аз ташхиси ВНМО гузаронида шуда, муайян гардид, ки 30 нафар маҳкумшудагон ба бемориҳои сироятӣ, аз ҷумла ВНМО гирифтор мебошанд, ки ин маҳкумшудагон то лаҳзаи ба муассисаҳои ислоҳӣ ворид шуданашон ба чунин бемориҳо гирифтор будаанд. Зимнан, ҳолатҳои дар вақти адои ҷазо дар дохили муассисаҳои ислоҳӣ ба бемории ВНМО гирифтор шудани маҳкумшудагон ошкор ва ба қайд гирифта нашудааст.

Дар соли 2024 дар асоси пешниҳодҳои муассисаҳои ислоҳии СРИҶҶ ВА ҶТ 47 нафар маҳкумшуда бинобар бемории вазнин аз адои ҷазо озод карда шудаанд.

Баҳри ба ватанпарастию ватандӯстӣ омода намудан дар ҳамаи муассисаҳои ислоҳӣ, барои тоза намудан аз мафкура ва ақидаҳои нопок ва ислоҳи маҳкумшудагон китобхонаҳои замонавӣ сохта ба истифода дода шудаанд, ки дар ин давра ба маблағи тахминан 300 000 сомонӣ зиёда аз 7000 адад китобҳои бадеӣ, маърифатӣ ва сиёсӣ харидорӣ карда шуда, ба китобхонаҳои муассиса ворид карда шудааст. Дар як вақт маҳкумшудагон, хусусан маҳкумшудагони аъзои ҳизбу ҳаракатҳои экстремистию террористӣ ба китобхонӣ ҷалб карда шудаанд, ки яке аз роҳҳои асосии тарбия ва ислоҳшавии онҳо ба ҳисоб меравад.

Соли 2024 дар муассисаҳои ислоҳӣ 6 029 нафар маҳкумшудагон ба касбомӯзӣ фаро гирифта шудаанд, ки аз инҳо 450 нафарашон дар литсейҳои касбӣ-техникӣ таҳсил намуда, ба онҳо касбҳои дӯзандагӣ, мебелсозӣ, дуредгарӣ, сохтмончӣ, барқчӣ, кафшергарӣ, кафшергари барқӣ, ороиши мӯйи сар, сантехникӣ,

челонгарӣ, кандакории чӯб, барномасозӣ, қаннодӣ, мошинисти кран, таъмири нақлиёт, устои истеҳсоли хишт ва ошпазӣ омӯзонда шуда, ба онҳо сертификат дода шудааст. Маҳкумшудагон метавонанд, ки бо истифода аз ин сертификатҳо дар оянда баъд аз адои ҷазо ба кор машғул шаванд.

Лозим ба ёдоварист, ки маъалаи аз ҷониби наздикону хешовандон қабул намудани шахсони аз муассисаҳои иҷрои ҷазои ҷиноятӣ озодшуда ҳалли худро тақозо мекунад. Зеро ҳолатҳои алоҳидае ҷой доранд, ки шахсони аз муассисаҳои иҷрои ҷазои ҷиноятӣ озодшуда ба манзил ва бинобар доштани доғи судӣ ба ҷойи кор ба мушкилот мувоҷеҳ мешаванд.

То ҳол дар сатҳи ҷумҳурӣ марказҳои мутобиқгардонии иҷтимоии шахсони аз муассисаҳои иҷрои ҷазои ҷиноятӣ озодшуда таъсис дода нашудаанд, инчунин барномаи ҳамгироии иҷтимоии маҳкумшудагони собиқ қабул карда нашудааст. Мавҷудияти чунин барнома барои ба зиндагии маъмулӣ баргаштани ин категорияи одамон мусоидат менамояд.

Тибқи маълумоти Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соли 2024 дар самти таъмини шароити шахсони дастгир ва ҳабсшуда корҳои зиёде ба анҷом расонида шудаанд. Аз ҷумла, аз 65 ТНМ вазорат нисфи зиёди онҳо аз таъмиру рангубор бароварда шудаанд. Айни ҳол аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шаҳри Душанбе Тавқифгоҳи нигоҳдошти муваққатӣ мутобиқ ба стандартҳои байналмилалӣ сохта шуда истодааст.

Санҷишу мониторингҳои сохторҳои ВКД дар ноҳияҳои Дарвоз, Ванҷ, Ишкошим, Мастчоҳ ва Ашт нишон дод, ки бо ғизо таъмин нагардидани дастгиршудаҳо яке аз мушкилоти асосӣ ба ҳисоб меравад. Дар рафти суҳбат дастгиршудагон иброз намуданд, ки онҳо аз ҷониби хешовандон бо ғизо таъмин мегарданд. Нафарони аз роҳи дур ҷойгиршуда аз ҳисоби шахсии кормандони ТНМ бо ғизо таъмин мегарданд. Аз суҳбат бо масъулини муассисаҳои зикргардида маълум гардид, ки дар сметаи хароҷоти ВКД барои ин масъалаҳо маблағгузорӣ пешбинӣ нашудааст.

Соли 2024 аз ҷониби кормандони мақомот дар якҷоягӣ бо ТҶ «Ҳимояи ҷомеа тибқи қонун» дар Хона – интернат барои беморони руҳии ноҳияи Восеъ ва Беморхонаи вилоятии

беморони руҳии шаҳри Кӯлоби вилояти Хатлон, Хона-интернат барои беморони руҳии ноҳияи Ҷаббор Расулов ва Маркази вилоятии беморони руҳии шаҳри Хуҷанди вилояти Суғд санҷишу мониторингҳо гузаронида шуда, бо 39 бемори руҳӣ, 18 корманди тиб ва 23 корманди хурди тиббӣ пурсиш-суҳбат гузаронида шуд.

Дар рафти санҷиш аз ҷойҳои хоби беморони руҳӣ, ҳуҷраҳои кории кормандони тиббӣ, ҳаммом, ҳуҷраи маишӣ, ошхона, камераҳои мушоҳидавӣ дидан карда шуд.

Аз натиҷаи санҷиш бармеояд, ки дар маҷмуъ шароити нигоҳдошт дар ин муассисаҳо қаноатбахш буда, муносибати кормандон бо беморони руҳӣ хуб аст. Ба беморон ёрии зарурӣ расонида шуда, онҳо бо хӯроки гарм таъмин ва ҳолати санитарии беморхонаҳои руҳии санҷидашуда қаноатбахш мебошад.

Ҳамзамон, муайян гардид, ки дар ин муасиссаҳо табибони равоншинос (психиатр) намерасанд ва ин масъала ҳалли худро тақозо менамояд.

Аз рӯйи реҷаи кории муассисаҳои зикргардида берун аз соатҳои истироҳатӣ беморони руҳӣ метавонанд бо наздиконашон мулоқот намоянд. Ҳарчанд онҳо бо қаламу қоғаз таъмин бошанд ҳам, тибқи гуфтаҳои кормандон ҳолатҳои аз тарафи беморон навиштани шикоят мушоҳида нашудааст.

Аз суҳбатҳо бо беморон бармеояд, ки баъзе аз хешовандон ва наздиконашон аз аҳволи онҳо хабар намегиранд ва чунин ҳолат боиси азият кашидани онҳо мегардад. Хуб мешуд, ки аз ҷониби кормандони муассисаҳои зикргардида ҷиҳати руҳбаланд сохтани беморон ва суҳбатҳо бо хешовандони онҳо дар хусуси аёдати онҳо чораҳои дахлдор андешида шаванд.

Қобили қайд аст, ки кормандони мақомот дар баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии кормандони муассисаҳои пӯшида ва қисман пӯшида дар самти ҳуқуқу озодиҳои инсон мусоидат менамоянд. Чунончи, соли 2024 кормандони мақомот дар якҷоягӣ бо ҷомеаи шаҳрвандӣ корҳои назаррасеро ба анҷом расонидаанд. Аз ҷумла, соли 2024 аз ҷониби кормандони мақомот дар якҷоягӣ бо ТҶ «Ҳимояи ҷомеа тибқи қонун» дар муассисаҳои ислоҳии ЯС3/1, ЯС3/2, ЯС3/5 ва Тавқифгоҳи тафтишотии ЯТ9/2-и СРИҶҶ ВА ҶТ дар шаҳрҳои Ваҳдат ва Хуҷанд барои кормандон ва маҳкумшудагон мизи мудаввар дар

мавзуъҳои «Нақши Ваколатдор дар самти ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои инсон», «Пешгирии терроризм дар байни ҷавонон» ва «Ҳуқуқҳои маҳкумшудагон» гузаронида шуд, ки дар онҳо зиёда аз 1 000 нафар иштирок намуданд.

Инчунин, барои кормандони ШВКД дар ноҳияҳои Фархор ва Ҳамадонии вилояти Хатлон, ноҳияҳои Дарвоз ва Ванҷи ВМКБ барои кормандони ШВКД дар ноҳияҳои Мастчоҳ ва Ашти вилояти Суғд дар мавзуъҳои «Пешгирии шиканҷа», «Пешгирии терроризм ва экстремизм» ва «Ҳуқуқҳои дастгиршудагон» гузаронида шуд, ки дар онҳо зиёда аз 300 нафар иштирок намуданд.

Зимни вохӯриҳо ба кормандони муассисаҳои зикршуда дар бораи стандартҳои муносибат бо шахсони дастгиршуда, талаботи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ дар ин самт фаҳмонида шуда, ҳамчунин дар бораи зарурати бартараф намудани мушкилиҳои ҷойдошта ва баланд бардоштани касбияти кормандони муассисаҳо оид ба ҳуқуқу озодиҳои инсон тавсияҳо дода шуданд. Натиҷаи мониторингҳо ҷиҳати чорачӯйӣ ба роҳбарони вазорату идораҳои дахлдор расонида шуданд.

Соли 2024 аз шахсони дар муассисаҳои ислоҳӣ нигоҳдошташаванда ва наздикони онҳо ба Дастгоҳи ВҲИ 6 муроҷиат ворид гардиданд. Мазмуни асосии муроҷиатҳоро масъалаҳо оид ба мусоидат намудан барои аз ҷавобгарии ҷиноятӣ озод намудани маҳкумшуда, аз муассисаи ислоҳии дигар кишвар ба муассисаи ислоҳии Ҷумҳурии Тоҷикистон гузаронидани маҳкумшуда барои адои минбаъдаи ҷазои ҷиноятӣ аз як муассисаи ислоҳӣ ба дигар муассисаи ислоҳӣ гузаронидан, ҳифзи ҳуқуқҳои шахси аз озодӣ маҳрумшуда, таъини ҷазои сабуктар, кам намудани муҳлати ҷазо, озод намудан аз муассисаи ислоҳӣ, таъини экспертизаи судӣ-тиббии такрорӣ, вохӯрии намояндаи ВҲИ бо маҳкумшуда, муайян намудани муҳлати адои ҷазо, замони озодшавӣ ва вазъи саломатии маҳкумшуда ташкил мекунанд. Қисми асосии муроҷиатҳои воридгардида бинобар ба салоҳияти ВҲИ дохил нашуданашон, барои баррасӣ ба мақомоти дахлдор фиристода шуданд.

Масалан, маҳкумшудагон Ш.Х., Ш.С. ва Д.Ҷ. дар рафти мониторинг дар Муассисаи ислоҳии ЯС3/1 ба Гурӯҳи мониторингии назди ВҲИ муроҷиат намуда, барои сабт намудани номи

онҳо дар рӯйхати маҳкумшудагоне, ки пеш аз муҳлат аз адои ҷазо озод мешаванд мусоидат пурсиданд. Бо мусоидати ВҲИ маҳкумшудагон дар рӯйхат шомил гардиданд.

Муроҷиати шаҳрванд Ҳ.М. дар хусуси мусоидат намудан барои муайян намудани ҷойи нигоҳдошти маҳкумшуда-шавҳараш мавриди баррасӣ қарор дода шуда, муайян карда шуд, ки шавҳараш-маҳкумшуда С.А. дар яке аз муассисаҳои ислоҳии ҷумҳурӣ қарор дорад.

Ҳамчунин, муроҷиати Омбудсмени Ҷумҳурии Қирғизистон оид ба масъалаи интиқоли шаҳрванди Ҷумҳурии Қирғизистон маҳкумшуда Ю.Қ. ба муассисаҳои ислоҳии Ҷумҳурии Қирғизистон аз рӯйи тааллуқдориаш ба Прокуратураи генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон фиристода шуд.

Вобаста ба эҳтимолияти истифодаи шиканҷа аз ҷониби мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ба мақомоти ВҲИ 1 муроҷиат ворид гардидааст. Муроҷиати мазкур барои санҷиши ҳаматарафаи вақҳҳои дар он зикргардида аз рӯйи тааллуқдориаш ба Прокуратураи генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон фиристода шуда, эҳтимолияти истифодаи шиканҷа тасдиқи худро наёфт.

Тибқи маълумоти Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон бобати таъмини ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, таҳкими қонуният ва адолати судӣ дар соли 2024 аз ҷониби судҳо дар маҷмуъ 11 082 парвандаи ҷиноятӣ нисбати 13 119 нафар бо баровардани ҳукмҳои айбдоркунанда баррасӣ гардида, баровардани ҳукми пурра сафедкунанда ҷой надорад.

Бо мақсади беҳтар намудани вазъи ҳуқуқи инсон дар муассисаҳои пӯшида ва қисман пӯшида ва ба ҳаёти иҷтимоӣ мутобиқ намудани шахсони озодшуда аз ҷойҳои маҳрумӣ аз озодӣ тавсияҳои зерин пешниҳод мешаванд:

– барои беҳтар намудани шароити моддии ҷойҳои маҳрумӣ аз озодӣ ва расонидани ёрии тиббии саривақтӣ ба маҳкумшудагон чораҳои дахлдор андешида шаванд;

– барои бо шуғл фаро гирифтани маҳкумшудагон мусоидат карда шуда, доир ба таъсиси ҷойҳои корӣ иловагӣ барои онҳо, такмил додани фаъолияти истеҳсолӣ-хоҷагии муассисаҳои ислоҳӣ чораҳо андешида шаванд;

– сатҳи касбияти ҳайати шахсии муассисаҳои иҷрои ҷазо, бахусус дар соҳаи ҳуқуқи инсон баланд бардошта шавад;

– бо дарназардошти имкониятҳои мавҷуда муассисаҳои шакли камеравӣ ташкил карда шавад;

– барои тавонбахшии маҳкумшудагон баъди озодшавӣ аз муассисаҳои ислоҳӣ, аз ҷумла таъминшавӣ бо кор ва сарпаноҳ мусоидат карда шавад;

– имкониятҳои татбиқи ҷазоҳои ба маҳрум сохтан аз озодӣ алоқаманд набуда, васеъ карда шавад;

– масъалаи аз ҷониби Вазорати корҳои дохилӣ бо ғизо таъмин намудани дастгиршудагон дар ТНМ амалӣ карда шавад;

– дар беморхонаҳои руҳӣ барои хешовандон ҷиҳати аёдати беморон шароит муҳайё карда шавад.

2.2. Ҳуқуқи хизматчиёни ҳарбӣ ва ҳуқуқи шаҳрвандон ҳангоми даъват ба хизмати ҳарбӣ

Хизмати ҳарбӣ вазифаи муқаддасу пуршараф ва бисёр пурмасъулият буда, ба ҳимояи соҳибихтиёрӣ, тамомияти арзии ҷумҳурӣ, таъмини сулҳу субот, ҳифзи амнияту оромии давлат ва ҷомеа нигаронида шудааст.

Хизматчиёни ҳарбӣ тибқи санадҳои байналмилалӣ ва қонунгузории миллӣ аз ҳамаи ҳуқуқу озодиҳои инсон истифода мебаранд, ба истиснои баъзе маҳдудиятҳо ва уҳдадориҳое, ки тибқи санадҳои байналмилалӣ ва Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи уҳдадории ҳарбӣ ва хизмати ҳарбӣ» муқаррар шудааст.

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷиҳати таъминоти ҷузъу томҳои Қуввaҳои мусаллаҳи Ҷумҳурии Тоҷикистон пайваста тадбирҳои муассир меандешанд. Шароити моддию маънавӣ ва вазъи иҷтимоии хизматчиёни ҳарбӣ сол аз сол беҳтар мегарданд. Риояи қонунгузорӣ, тартиботи ҳуқуқӣ, интизоми ҳарбӣ, инчунин тарбияи сиёсиву маънавии хизматчиёни ҳарбӣ имконият медиҳанд, ки ҳуқуқу озодиҳои ҳайати шахсӣ дар Қуввaҳои мусаллаҳ таъмин карда шаванд.

Таъмини ҳифзи иҷтимоии хизматчиёни ҳарбӣ ва кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар меҳвари сиёсати иҷтимоии давлату Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор дорад. Лозим ба ёдоварист, ки дар асоси фармони Президенти Ҷумҳурии

Тоҷикистон аз 9 январи соли 2024, №671 аз 1 январи соли 2024 музди меҳнати амалкунандаи хизматчиёни ҳарбӣ, кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва дигар кормандони ин мақомот 40 фоиз зиёд карда шуд. Ҳамунин, Сарвари давлат дар Паёми навбатӣ аз 28 декабри соли 2024 масъалаи баланд бардоштани музди меҳнати амалкунандаи хизматчиёни ҳарбиро ба миён гузошта супориш доданд, ки аз 1 сентябри соли 2025 музди меҳнати амалкунандаи кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, хизматчиёни ҳарбӣ ва дигар кормандони ин мақомот 20 фоиз зиёд карда шавад. Чунин иқдом хеле муҳим буда, дар беҳтар шудани вазъи иҷтимоии хизматчиёни ҳарбӣ ва иҷро сифатноки уҳдадориҳои хизматӣ мусоидат менамояд.

Тибқи маълумоти Вазорати мудофиаи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соли 2024 ҷиҳати беҳтар намудани шароити хизмат ва зисти хизматчиёни ҳарбӣ дар ҷузъу томҳои вазорат корҳои зиёде ба анҷом расонида шудааст. Сохтмон ва ба истифода супоридани бинои истиқоматии 45 ҳуҷрадор барои афсарони Қисми ҳарбии 01972 дар шаҳри Бӯстони вилояти Суғд, бинои истиқоматии 36 ҳуҷрадор дар Қисми ҳарбии 16772 дар шаҳри Ваҳдат, бинои хобгоҳ барои 128 нафар сарбоз дар ҳудуди «Иншооти №10» дар ноҳияи Данғара, хобгоҳи сарбозон дар «Иншооти №Д-002» дар ноҳияи А. Ҷомӣ, бинои Комиссариати ҳарбӣ дар ноҳияи Ховалинг, бинои хобгоҳи сарбозон ва хонаи афсарон барои ду оила дар қисми ҳарбии 02011 дар деҳаи Луҳарви ноҳияи Сангвор, бинои хобгоҳ ва ошхона барои сарбозон дар Қисми ҳарбии 01123 дар шаҳри Хоруғи ВМКБ аз ҷумлаи онҳо мебошад.

Дар соли 2024 ба Вазорати мудофиа оид ба вайрон шудани ҳуқуқҳои шаҳрвандон ҳангоми даъват ба хизмати ҳарбӣ муроҷиатҳо ворид гардидаанд, ки муроҷиатҳои мазкур дар асоси талаботи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муроҷиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ» мавриди баррасӣ ва санҷиш қарор гирифтаанд. Чунончи, нисбат ба 13 корманди комиссариатҳои ҳарбии вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурӣ барои дар сатҳи зарурӣ иҷро накардани вазифаҳои хизматӣ ҷазои интизомӣ татбиқ карда шуд.

Ҳамзамон, Вазорати мудофиа ҳолатҳои таҳқир, вайрон кардани қоидаҳои оинномавии муносибатҳои байниҳамдигарии

хизматчиёни ҳарбӣ дар Қувваҳои мусаллаҳ соли 2024 26 ҳолати фирор ва 11 ҳолати худсарона тарк кардани қисми ҳарбӣ ё маҳалли хизмат ба қайд гирифта шудааст.

Бо мақсади пешгирӣ намудани ҳолатҳои мазкур, муносибатҳои ғайриоиномавӣ ва шиканҷа ҳамарӯза корҳои фаҳмондадиҳӣ, тарғиботӣ-ташвиқотиро пурзӯр намуда, тибқи нақша чорабиниҳои ҳуқуқӣ ба ҳайати шахсии Қувваҳои мусаллаҳ гузаронида мешавад.

Тибқи маълумоти Прокуратураи генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соли 2024 тариқи назорати умумӣ аз ҷониби прокуратураи ҳарбӣ дар сохторҳои ҳарбӣ 708 санҷиш гузаронида, аз натиҷаи он баҳри бартараф кардани қонунвайронкуниҳо 1 278 амр дода, барои бекор намудани фармон ва санадҳои ғайриқонунӣ 955 эътироз оварда шудааст. Ҷиҳати пешгирӣ ва бартараф намудани сабабу шароитҳои ба қонунвайронкуниҳо мусоидаткунанда, ба роҳбарони вазорату идораҳои ҳарбӣ ва фармондеҳии қисмҳои ҳарбӣ 843 пешниҳод фиристода шудааст.

Ба мақомоти прокуратура дар соли 2024 оид ба вайронкунии Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи уҳдадории ҳарбӣ ва хизмати ҳарбӣ» 718 адад мурофиатҳои шаҳрвандон ворид ва мавриди баррасӣ қарор гирифта, аз ин 165 мурофиат қонеъ карда шудааст.

Назорати риояи дақиқ ва иҷрои Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи уҳдадории ҳарбӣ ва хизмати ҳарбӣ» бо фармонҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар хусуси рухсат кардани хизматчиёни ҳарбӣ ва даъвати шаҳрвандон ба хизмати ҳарбӣ дар даъватҳои баҳорӣ ва тирамоҳии соли 2024 муайян кард, ки шумораи шаҳрвандон тариқи ихтиёрӣ ба сафи Қувваҳои мусаллаҳ барои адои хизмати ҳарбӣ зиёд сафарбар шудаанд.

Дар соли 2024 95 ҷинояти вайрон кардани қоидаҳои оиномавии муносибатҳои байниҳамдигарии хизматчиёни ҳарбӣ ба қайд гирифта шудааст. Ҷинояти худсарона тарк кардани қисмҳои ҳарбӣ ё маҳалли хизмат бошад 28 адад ва ҷинояти фирор дар қисмҳои ҳарбӣ низ 34 адад ба қайд гирифта шудааст.

Дар соли 2024 барои саркашӣ аз даъват ба хазмати ҳарбӣ бо моддаи 343 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷкистон 107 парвандаи ҷиноятӣ оғоз карда шудааст, ки аз ин 30 парвандаи

ҷиноятӣ бо тасдиқи фикри айбдоркунӣ барои моҳиятан баррасӣ намудан ба судҳо ирсол карда шуда, бо ҳукмҳои суд нисбати судшавандагон ҷазоҳои сазовор таъин карда шудааст.

Инчунин, Сарпрокуратураи ҳарбӣ дар соли 2024 вобаста ба иҷрои қонунгузорӣ дар самти муроҷиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ 21 парвандаи ҷиноятӣ оғоз карда, баъд аз ба итмом расидани тафтишоти пешакӣ бо тасдиқи фикри айбдоркунӣ ба суд ирсол намудаанд.

Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон низ дар доираи салоҳиятҳои худ ҷиҳати мусоидат ба таъмини риояи ҳуқуқу озодиҳои хизматчиёни ҳарбӣ ҳамасола бо Вазорати мудофиаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ташкилотҳои ҷамъиятии дар ин самт фаъолиятбаранда ҳамкориҳои судмандро ба роҳ мондааст.

Аз соли 2014 инҷониб Гурӯҳи мониторингии назди Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар ҷузъу томҳои Вазорати мудофиаи Ҷумҳурии Тоҷикистон 40 мониторинг гузаронид. Аз ҷумла, соли 2024 дар қисмҳои ҳарбии Вазорати мудофиа дар шаҳру ноҳияҳои Хоруғ ва Ишкошими ВМКБ, Мастчоҳи вилояти Суғд ва Кӯшониёни вилояти Хатлон мониторингҳо гузаронида шуданд.

Дар рафти мониторингҳо усулҳои пурсиши сарбозон ва афсарон, мушоҳида ва шиносшавӣ бо шароити ҳаррӯзаи будубоши онҳо истифода бурда шуданд. Гурӯҳи мониторингӣ бо 24 нафар афсар ва 43 нафар сарбоз аз рӯйи саволномаи махсус дар алоҳидагӣ суҳбат гузаронид. Дар суҳбатҳо, аз ҷумла масъалаҳои эҳтимолияти истифодаи зӯроварӣ ва таҳқир дар байни сарбозони қисмҳои ҳарбӣ, зӯроварӣ ва таҳқир аз ҷониби ҳайати афсарон, худсарона баромада рафтан аз ҳудуди қисми ҳарбӣ, ҷалби сарбозон ба корҳои ба хизмати ҳарбӣ вобастанабуда, мавриди пурсиш қарор дода шуданд. Аз суҳбатҳо бармеояд, ки роҳбарияти қисмҳои ҳарбӣ ҷиҳати роҳ надодан ба муносибатҳои ғайриоинномавӣ ва бартараф намудани камбудиҳо дар ин самт тадбирҳои зарурӣ меандешанд.

Мониторингҳо нишон доданд, ки ҷойи хоби сарбозон ба талаботи меъёрҳои санитарию гигиенӣ ҷавобгӯй мебошад. Хизматчиёни ҳарбӣ бо сару либоси якхела таъмин буда, ҳуҷраҳои маишӣ ва фароғатӣ, ҷойҳои дастурӯйшӯйӣ, ҷомашӯйӣ бо воситаҳои зарурӣ муҷаҳҳаз шудаанд. Қисмҳои ҳарбӣ дорои

майдончаҳои варзишӣ, мағозаҳо ва бунгоҳҳои тиббии замонавӣ мебошанд.

Муайян гардид, ки дониши сарбозон оид ба донистани ҳуқуқҳояшон назар ба солҳои пешина беҳтар гардидааст. Яке аз сабабҳои беҳтар гардидани донишҳои ҳуқуқии хизматчиёни ҳарбӣ аз ҷониби Вазорати мудофиа иҷро шудани тавсияҳои қаблии Гурӯҳи мониторингӣ мебошад. Аз ҷумла, дар қисмҳои ҳарбӣ, дар ҷойҳои барои сарбозон дастрас гӯшаҳои иттилоотӣ бо нишон додани муқаррароти қонунгузорӣ оид ба ҳуқуқи сарбозон, рақамҳои телефони роҳбарияти Вазорати мудофиаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Прокуратураи ҳарбӣ насб гардидаанд. Аммо мониторинг нишон дод, ки дар ягон қисми ҳарбӣ рақамҳои телефони мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон насб нагардидааст.

Мониторинг нишон дод, ки шумораи сарбозони таҳсилоти олидошта дар соли 2024, ки бо хоҳиши худ ба хизмати ҳарбӣ омадаанд, дар қисмҳои ҳарбӣ зиёд шудаанд. Ин омилҳо боиси баланд шудани сатҳи дониши сарбозон ва минбаъд роҳ надодан ба муносибатҳои ғайриоинномавӣ гардиданд.

Зимни мониторингҳо бо афсарону сарбозон суҳбатҳои алоҳида гузаронида шуданд, ки дар онҳо масъалаҳои эҳтимолияти истифодаи зӯроварӣ ва таҳқир аз ҷониби сарбозон ва афсарон, ҷалби сарбозон ба корҳои ба хизмати ҳарбӣ вобастанабуда мавриди пурсиш қарор дода шуданд.

Сарбозони пурсидашуда ҳолатҳои ҷой доштани муносибати бераҳмона, таҳқир ва зӯроварӣ дар қисмҳои ҳарбиро рад намуданд.

Инчунин, зимни суҳбатҳо маълум гардид, ки сарбозон аз имтиёзҳои пешбининамудаи давлат барои дохилшавӣ ба мактабҳои олӣ ва қабул ба хизмати давлатии шаҳрвандиву ҳарбӣ ва мақомоти ҳифзи ҳуқуқ бархурдор мебошанд. Чунин имтиёзҳо хизмати ҳарбиро барои шаҳрвандон ҷолиб гардонида, ба болоравии эътибори хизмати ҳарбӣ мусоидат мекунад.

Дар доираи «Соли маърифати ҳуқуқӣ» мақомоти ВҲИ чорабиниҳои ташвиқотӣ ва тарғиботиро ҷиҳати баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии афсарон ва сарбозон ба роҳ мондааст. Аз ҷумла, дар моҳҳои апрел ва августи соли 2024 дар қисмҳои ҳарбии Қӯшунҳои сарҳадии КДАМ ҶТ дар шаҳри Хоруғ ва

ноҳияҳои Дарвозу Ишкошим ва ноҳияи Панҷ дар мавзуъҳои «Пешгирии терроризм ва экстремизм дар байни ҷавонон»,»Масъалаи терроризм ва экстремизм дар Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон» ва «Ҳуқуқҳои хизматчиёни ҳарбӣ» аз ҷониби Гурӯҳи мониторингии назди Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон мизҳои мудаввар гузаронида шуд.

Чунин чорабинӣ, 16 июли соли 2024 дар қисми ҳарбии Қӯшунҳои сарҳадии КДАМ бо ҷалби сархатиб, намояндаи Кумитаи иҷроияи ҲХДТ дар ноҳияи Ҳамадонӣ ва сармуҳаррири рӯзномаи «Навиди Ҳамадонӣ» гузаронида шуд.

Ҳамчунин, дар соли 2024 кормандони мақомот дар якҷоягӣ бо кормандони Вазорати мудофиаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ТҶ «Дафтари озодиҳои шаҳрвандӣ» барои афсарон ва сарбозон 4 чорабинии иттилоотӣ, аз ҷумла дар қисмҳои ҳарбии 01123 ва 01123«а»-и Вазорати мудофиаи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шаҳри Хоруғ ва ноҳияи Ишкошими ВМКБ, Қисми ҳарбии 14356«в»-и Вазорат дар ноҳияи Мастчоҳи вилояти Суғд ва Қисми ҳарбии 07017«а»-и Вазорати мудофиа дар ноҳияи Кӯшониёни вилояти Хатлон мизи мудаввар дар мавзуъҳои «Пешгирии экстремизм ва терроризм», «Пешгирии муносибатҳои ғайриоинномавӣ дар қисмҳои ҳарбӣ» ва «Ҳуқуқҳои хизматчиёни ҳарбӣ» доир намуданд.

Зимни баргузории вохӯриҳо ҷиҳати баланд бардоштани донишҳои ҳуқуқии иштирокчиёни ин чорабиниҳо мазмун ва моҳияти санадҳои ҳуқуқии байналмилалии самти мазкур, оид ба масъалаҳои ҳимояи Ватан, таҳкими истиқлолият ва иқтидори мудофиавии он, ифротгароии ҷавонон, омилҳо ва роҳҳои пешгирии он, қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон», «Дар бораи уҳдадории ҳарбӣ ва хизмати ҳарбӣ» ва «Стратегияи муқовимат ба экстремизм ва терроризм дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021–2025» фаҳмонида шуданд.

Инчунин, дар соли 2024 аз ҷониби Гурӯҳи дохилиидоравии мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон оид ба такмили қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти баробарӣ ва барҳам додани ҳама гуна шаклҳои табъиз, Қонуни Ҷумҳурии

Тоҷикистон «Дар бораи уҳдадории ҳарбӣ ва хизмати ҳарбӣ» таҳлил гузаронида шуд.

Вобаста ба мониторингҳо ва чорабиниҳои гузаронидашуда 6 декабри соли 2024 дар доираи Ҳафтаи ҳуқуқи инсон барои сохторҳои ҳарбӣ ва ҷомеаи шаҳрвандӣ мизи мудаввар дар мавзуи «Рӯзи ҳуқуқи инсон ва натиҷаи мониторингҳои гузаронидашуда» баргузор карда шуд.

Инчунин, аз натиҷаи мониторингҳо аз ҷониби кормандони мақомоти ВҲИ ва ТҶ «Дафтари озодиҳои шаҳрвандӣ» маводди иттилоотии «Риояи ҳуқуқи инсон дар қисмҳои ҳарбии Ҷумҳури Тоҷикистон» чоп ва тақсим карда шуд.

Соли 2024 ба мақомоти ВҲИ 3 мурочиат оид ба ҳуқуқҳои хизматчиёни ҳарбӣ ворид гардид.

Аз ҷумла, сарбози Қӯшунҳои сарҳадии КДАМ Р.С. дар мурочиати худ барои муайян намудани вазъи саломатӣ ва қобили хизмати ҳарбӣ буданаш мусоидат пурсидааст. Мурочиати мазкур тибқи тобеият ба Қӯшунҳои сарҳадии КДАМ ирсол карда шуд.

Тибқи маълумоти Раёсати тиббӣ-ҳарбии Қӯшунҳои сарҳадии КДАМ хизматчии ҳарбии Қӯшунҳои сарҳадии КДАМ сарбоз Р.С. дар шароити статсионарии Шифохонаи марказии ҳарбии Қӯшунҳои сарҳадӣ бистарӣ гардида, аз ташхису табобати соҳавӣ гузаронида шуда, сарбоз бинобар қобили хизмати ҳарбӣ набуданаш аз хизмати ҳарбӣ озод карда шуд.

Мурочиати хизматчии ҳарбии Қисми ҳарбии 07017-и Вазорати мудофиа З.Б. оид ба мусоидат барои муайян намудани вазъи саломатӣ ва қобили хизмати ҳарбӣ буданаш аз рӯйи тобеият ба Вазорати мудофиа ирсол карда шуд.

Тибқи маълумоти ба мақомоти ВҲИ воридгардида аз Вазорати мудофиа маълум гардид, ки сарбоз З.Б. дар зершуъбаи ҷарроҳии Гипоганадизми гипогонадотропи, геникомастияи дутарафа, фарбеҳии дараҷаи 2, гипотериози субклиникӣ дар муоина ва табобати статсионарӣ қарор дошт.

Дар асоси моддаи 13, зерсатри 3, сутуни 2 рӯйхати бемориҳо ва Ҷадвали талаботи иловагии Низомномаи ташхиси тиббӣ-ҳарбӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 27 марти соли 2023, №116 тасдиқ шудааст, баъд аз муоинаи ҳаматарафа ва табобати статсионарӣ сарбоз З.Б. барои муайян

намудани дараҷаи қобилиятнокӣ ба хизмати ҳарбӣ ба Комиссияи ташхиси тиббӣ-ҳарбӣ пешниҳод карда шуда, пас аз ташхис ва муоина ҷиҳати қобили хизмати ҳарбӣ набуданаш аз хизмати ҳарбӣ озод карда шудааст.

Бо мақсади боз ҳам беҳтар намудани вазъи риояи ҳуқуқи хизматчиёни ҳарбӣ ва ҳуқуқи шаҳрвандон ҳангоми даъват ба хизмати ҳарбӣ тавсияҳои зерин пешниҳод карда мешаванд:

– чорабиниҳои ташвиқотӣ бо афсарону сарбозони қисмҳои ҳарбӣ ҷиҳати роҳ надодан ба муносибатҳои ғайриоинномавӣ густариш дода шаванд;

– рақамҳои телефони мақомоти ВҲИ дар қисмҳои ҳарбӣ насб карда шаванд;

– чорабиниҳои омӯзишию иттилоотӣ бо хизматчиёни ҳарбӣ дар масъалаҳои роҳ надодан ба шомилшавии ҷавонон ба ҳизбу ҳаракатҳои экстремистиву террористӣ зиёд карда шаванд;

– тарбияи ҳарбӣ-ватандӯстии наврасон ва ҷавонон дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ва олии касбӣ сифатнок ба роҳ монда шавад;

– ҳамкориҳои қисмҳои ҳарбӣ бо кумитаҳои волидайни хизматчиёни ҳарбӣ тақвият дода шавад;

– мониторингҳои вазъи риояи ҳуқуқи инсон ҳангоми даъват ва адои хизмати ҳарбӣ доимӣ гузаронида шаванд.

2.3. Ҳифзи ҳуқуқи гурезаҳо ва шахсони бешаҳрванд

Дар қонунгузории давлатҳои мухталиф масъалаи ҳифзи гурезаҳо ва паноҳандагон басо мубрам арзёбӣ мешавад. Омилҳои ба даст овардани мақоми гуреза бо ҷангҳои ҷаҳонӣ ва минтақавӣ, низоъҳои дохилӣ ва таҳдиду таъқибот ба ҳаёт рабт дошта, айни замон фоҷеаи азими инсоният маҳсуб меёбад.

Тибқи маълумотҳо дар саросари ҷаҳон тақрибан ҳар дақиқа 20 нафар дар натиҷаи низоъҳо ва ҷангҳо, ҳиҷрати маҷбурӣ намуда, таҳти таъқиб қарор мегиранд. Дар нимсолаи якуми соли 2024 ин нишондод тамоюли зиёдшавӣ дошта, нисбат ба соли 2023 5 млн. бештар гардидааст. Дар ин давра зиёда аз 122,6 миллион нафар бинобар сабабҳои таъқиб, низоъ, зӯроварӣ,

поймолкунии ҳуқуқи инсон ва вайрон гардидани тартиботи ҷамъиятӣ ҳиҷрати маҷбурӣ кардаанд.

Тибқи Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон шаҳрванди хориҷӣ ва шахси бешаҳрванд аз ҳуқуқ ва озодиҳои муқаррар-гардида истифода мебаранд ва баробари шаҳрванди Тоҷикистон вазифа ва масъулият доранд, ба истиснои ҳолатҳое, ки қонун пешбинӣ намудааст. Ҳамчунин, муқаррар шудааст, ки Тоҷикистон ба шаҳрвандони хориҷие, ки гирифтори вайронкунии ҳуқуқи инсон гаштаанд, метавонад паноҳгоҳи сиёсӣ диҳад.

Ҳуқуқи гурезаҳо дар Конвенсияи СММ «Дар бораи мақоми гурезаҳо» аз соли 1951 ва Протоколи марбут ба он аз соли 1967, Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (м.2 ва м.12), Конвенсияи СММ аз соли 1984 ба муқобили шиканҷа ва дигар намудҳои муносибат ва ҷазои бераҳмона, ғайриинсонӣ ва таҳқиркунандаи шаъну шараф (м.3), Конвенсияи СММ оид ба ҳуқуқи кӯдак (м.22) ва дигар санадҳои байналмилалӣ танзими ҳуқуқии худро ёфтааст.

Ҷумҳурии Тоҷикистон дар миёни дигар кишварҳои Осиёи Марказӣ аввалин шуда, соли 1993 Конвенсияи соли 1951 «Дар бораи мақоми гурезаҳо» ва Протоколи иловагии соли 1967-ро қабул кард. Аз ин давра кор дар мавриди ташкил намудану рушди низоми таъмини паноҳгоҳ дар кишвар оғоз ёфт.

Қонунгузории миллӣ дар самти гурезаҳо ба Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон асос ёфта, аз Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи гурезаҳо», қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тасдиқи Низомномаи шаҳодатномаи гуреза» аз 26 сентябри соли 2016, №389, «Дар бораи номгӯи маҳалҳои аҳолинишини Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки дар он ҷойҳо муваққатан зист намудани шаҳрвандони паноҳҷӯянда ва гурезагон мумкин нест» аз 26 июли соли 2000, №325, «Дар бораи номгӯи кишварҳое, ки муваққатан зиндагӣ кардан дар онҳо то омадан ба Ҷумҳурии Тоҷикистон асос барои рад намудани бақайдгирии илтимоснома доир ба гуреза эътироф намудани шахси хориҷӣ ва рад кардани эътирофи гурезагии ӯ» аз 26 июли соли 2000, №323, «Дар бораи комиссияи муштараки доимоамалкунандаи назди мақомоти корҳои дохилӣ оид ба муайян намудани мақоми гуреза» аз 30 ноябри соли 2018, №568, «Дар бораи тасдиқ намудани Низомномаи шаҳодатномаи

гуреза» аз 26 сентябри соли 2016, №389 ва дигар санадҳо иборат аст.

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи гурезаҳо» фарогири асосҳо, тартиби дар ҷумҳурӣ гуреза донистани шахсони паноҳҷӯянда, инчунин мақоми ҳуқуқии гурезаҳо, кафолатҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ, ҳуқуқӣ ва манфиатҳои онҳоро муқаррар менамояд.

Тибқи қонунгузории миллӣ ба шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд, ки хоҳиши дар Ҷумҳурии Тоҷикистон паноҳ ҷустан доранд, тавассути эътироф намудани мақоми гурезагӣ паноҳгоҳ дода мешавад.

Тибқи маълумоти ВКД айни ҳол шумораи оилаҳои паноҳҷӯянда ва гурезаҳо 2670 адад буда, дар маҷмуъ 10 753 нафарро ташкил медиҳад. Аз ин шумора оилаҳои паноҳҷӯянда 530 (1 329 нафар) адад ва оилаҳои гуреза 2 140 (9 424 нафар) оила буда, асосан 63%-и онҳоро шаҳрвандони Афғонистон ташкил медиҳанд.

Дар давоми соли 2024 ба 2 280 нафар шаҳодатномаи гуреза ва ба 2 591 нафар шаҳодатномаи муваққатӣ дода шуда, мақоми гурезагии 4 нафар бинобар сабаби пешниҳод намудани маълумотҳои беасос ва бардурӯғ рад карда шудааст.

Тибқи маълумоти Вазорати меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ин давра дар ҳамкорӣ бо Ташкилоти ҷамъиятии «Кӯдакон, муҳофизон ва шаҳрвандони осебпазир» (RCVC) дар шаҳрҳои Душанбе, Ваҳдат ва ноҳияи Рӯдакӣ омӯзиши 221 нафар шаҳрвандон-паноҳҷӯёндагон аз давлати Афғонистон вобаста ба ихтисосҳои «сантехник», «ороишгари мӯй», «дӯзанда», «попурдӯз», «таъмиргари автомобил» ва «муҳосиб» роҳандозӣ гардид.

Дар самти ҳифзи ҳуқуқи гурезаҳо мушкилотҳо низ мавҷуданд. Аз ҷумла, мушкилиҳои ба даст овардани мақоми гуреза, гузаштан аз бақайдгирии муваққатӣ, ҳамгироии маҳаллӣ, шуғл, таҳсил ва гирифтани маълумотнома аз ҷойи зист аксар вақтҳо ба назар мерасанд.

Механизми амалисозии ҳамгироии гурезаҳо, гирифтани ёрдампулӣ ва дигар навъи кумак, иҷрои принсипи берун накардан, пешниҳоди муроҷиат оид ба гирифтани паноҳгоҳ дар сарҳад ва механизми бозравонӣ, ҳуҷҷати сафарии гурезаҳо, ки

дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи гурезаҳо» пешбинӣ гардидааст, таҳия ва роҳандозӣ нашудааст. Инчунин, дар ин самт барномаи давлатии ҳамгироии гурезаҳо қабул нагардидааст.

Аз ҷониби сохторҳои дахлдори СММ низ оид ба такмили қонунгузорӣ дар самти мазкур тавсияҳо пешниҳод шудаанд, ки амалисозии онҳо дар Нақшаи амали солҳои 2023–2025 ба Стратегияи миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи ҳуқуқи инсон барои давраи то соли 2038 пешбинӣ гардидаанд.

Яке аз самтҳои муҳимми фаъолияти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон мусоидат ба ҳифзи ҳуқуқҳои вайроншудаи шахсони паноҳҷӯянда ва гуреза мебошад. Дар ин самт соли 2024 аз ҷониби Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар доираи ҳамкориҳо бо Намояндагии Раёсати Комиссарияти Олии СММ оид ба гурезаҳо дар Тоҷикистон 5 сентябри соли 2024 вохӯрии Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон бо роҳбарияти он баргузор гардид. Зимни вохӯрӣ масъалаҳои ҳамкориҳои дуҷониба, ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои гурезаҳо ва шахсони бешаҳрванд ва масъалаҳои дигар баррасӣ шуданд.

Ҳамчунин, дар доираи ҳамкорӣ бо Ташкилоти ҷамъиятии «Инсон ва адолат» 6 июни соли 2024 барои кормандони мақомоти корҳои дохилӣ ва дигар сохторҳои марбута дар мавзуи «Вазъи ҳуқуқии шахсони паноҳҷӯянда ва гурезаҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» мизи мудаввар гузаронида шуд. Дар якҷоягӣ бо Ташкилоти ҷамъиятии «Инсон ва адолат» 14 ноябри соли 2024 байни донишҷӯён ва магистрони Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ва Донишгоҳи Руссиву-славянии Тоҷикистон озмуни тестӣ гузаронида шуд, ки дар он намояндагони мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон ва Намояндагии Раёсати Комисарияти Олии СММ дар Тоҷикистон иштирок намуданд.

Дар ин робита, ҷиҳати такмили донишҳои касбӣ ва малакаи кории кормандони ВҲИ пайваста чорабиниҳои омӯзишӣ гузаронида мешавад. Аз ҷумла, дар ҳамкорӣ бо Намояндагии Раёсати Комиссарияти Олии СММ дар Осиёи Миёна тибқи Барномаи таълимии фосилавӣ оид ба муайян намудани мақоми гуреза барои соли 2024 аз 15 июл то 15 октябри соли 2024 тариқи маҷозӣ омӯзиш гузаронида шуд. Қисмати ниҳоии омӯзиш рӯзҳои 1–5 декабри соли 2024 тариқи ҳузурӣ дар шаҳри

Бишкеки Ҷумҳурии Қирғизистон баргузор гардид, ки корманди мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар он ширкат намуд.

Падидаҳои гурезаҳо ва бешаҳрвандӣ бо ҳамдигар алоқамандии зич доранд.

Ҳуқуқ ба шаҳрвандӣ дар як қатор санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, мустаҳкам карда шудааст. Конвенсияи соли 1954 дар бораи вазъи шахсони бешаҳрванд ва Конвенсияи соли 1961 дар бораи кам кардани бешаҳрвандӣ санадҳои асосии танзимкунандаи бешаҳрвандӣ мебошанд, ки Тоҷикистон айни ҳол ба онҳо ҳамроҳ нагардидааст.

Бешаҳрвандӣ имрӯзҳо ба мушкилоти фаромиллӣ табдил ёфтааст. Мушкилоти мазкур шахсро аз ҳуқуқҳои қонунӣ маҳрум намуда, аз ҷиҳати сиёсӣ ва иқтисодӣ осебпазир мегардонад. Шахсони бешаҳрванд ҳангоми амалӣ намудани ҳуқуқҳои худ, аз ҷумла ҳуқуқ ба рафту омади озод, дастрасӣ ба ҳуҷҷатҳо, хизматрасонии тиббӣ, таҳсил ва кор бо мушкилоти ҷиддӣ дучор меоянд.

Роҳҳои кам кардани бешаҳрвандӣ гуногунанд. Яке аз онҳо содда гардонидани расмиёти гирифтани шаҳрвандӣ ва авфи шахсони бешаҳрванд мебошад. Бо ин мақсад 8 августи соли 2015 Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон» дар таҳрири нав қабул карда шуд, ки муносибатҳоро оид ба шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба танзим дароварда, асосҳо, принсипҳо, шартҳо ва тартиби соҳиб шудан ва қатъ намудани шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистонро муайян менамояд.

Ғайр аз ин, 2 марти соли 2018 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи вазъи ҳуқуқии шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» қабул гардид, ки дар фарқият аз қонуни қаблӣ дар номи ин қонун аллакай «шахсони бешаҳрванд» ҳамроҳ гардидааст. Яъне амали ин қонун ба шахсони бешаҳрванд низ паҳн мегардад.

Тибқи маълумоти Намояндагии Раёсати Комисариати Олии СММ дар Тоҷикистон шумораи шахсони бешаҳрвандӣ ба қайд гирифташуда, ки занон ва кӯдаконро ташкил медиҳанд, асосан дар деҳот зиндагӣ мекунанд. Сабабҳои асосие, ки ба бешаҳрвандӣ оварда мерасонанд, мушкилоти молиявӣ, сатҳи пасти

маърифати ҳуқуқӣ ва надонистани ҳуқуқҳои худ, аз марказҳои маъмурии шаҳру ноҳияҳо дур зиндагӣ кардан, дар оилаҳои носолим таваллуд шудани кӯдакон, надоштани ҷойи зисти доимӣ ва ғайраҳо мебошанд. Ҳамчунин, новобаста аз пош хурдани ИҶШС ҳоло низ ҳолатҳои алоҳидаи бо шиносномаҳои ҳамон давра зиндагӣ кардани шаҳрвандон ҷой доранд. Дар таҷриба ҳолатҳое ҷой доранд, ки шаҳрвандони хориҷӣ аз шаҳрвандии худ даст кашида, барои гирифтани шаҳрвандии Тоҷикистон мурочиат мекунанд, вале бинобар надодани шаҳрвандӣ ба мушкилоти муайян дучор мешаванд. Аз ҷумла, кӯдакони аз чунин шахсон ба дунё омада ҳуҷҷатҳои муайянкунандаи шахсият гирифта наметавонанд.

Бо мақсади кам кардани бешаҳрвандӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон пайваста чораҳои муассир андешида мешаванд. Бо ин мақсад ҷиҳати қонунигардонии мақоми ҳуқуқии шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд, ки ба таври ғайриқонунӣ дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор доштанд, 18 декабри соли 2019 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи авф вобаста ба қонунигардонии мақоми ҳуқуқии шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванде, ки ба таври ғайриқонунӣ дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор доранд» қабул карда шуд.

Амали Қонуни мазкур то 25 декабри соли 2022 идома ёфта, ба шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд (шаҳрвандони собиқ ИҶШС), ки солҳои тӯлонӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ғайриқонунӣ қарор доштанд, иҷозат дод, ки мақоми ҳуқуқии худро қонунӣ гардонида, иҷозатномаи истиқоматро гиранд. Гарчанде, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон аъзои Конвенсияи соли 1961 дар бораи коҳиш додани бешаҳрвандӣ набошад ҳам, қабул гардидани Қонун дар бораи авф ба шахсони бешаҳрванд иҷозати истиқомат, инчунин ҳуқуқи гирифтани шаҳрвандии Тоҷикистонро ба тариқи содда ва дарёфти ҳуҷҷатҳои сафар барои хориҷ шудан аз кишвар фароҳам оварда.

Ҳарчанд муҳлати амали қонуни мазкур ба итмом расида бошад, ҳам ҳоло низ дар кишвар шахсони бешаҳрванде боқӣ мондаанд, ки бинобар огоҳӣ надоштан аз он мушкилоташон ҳалли худро наёфтааст.

Дар ин робита ҷиҳати муайян намудани мавқеъ ва пешниҳоди таклиф оид ба тасвиб расонидани Конвенсияи соли 1954

дар бораи вазъи шахсони бешаҳрванд ва Конвенсияи соли 1961 дар бораи кам кардани бешаҳрвандӣ санадҳои асосии танзимкунандаи бешаҳрвандӣ моҳи июни соли 2024 гурӯҳи кории байниидоравӣ таъсис дода шуда, намояндаи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон низ аъзои он мебошад.

Вобаста ба ҳамроҳшавӣ ба конвенсияҳои мазкур ба Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷониби сохторҳои шартномавии СММ тавсияҳои дахлдор дода шуда, дар Стратегияи миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи ҳуқуқи инсон барои давраи то соли 2038 чорабиниҳои мушаххас пешбинӣ гардидааст.

Соли 2024 ба Дастгоҳи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон 4 муроҷиати шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд ворид гардид. Аз ҷумла, Ш.И., ки дар Федератсияи Россия зиндагӣ мекунад барои муайян намудани доштан ва ё надоштани шаҳрвандии Тоҷикистон муроҷиат кард. Муроҷиати мазкур ба Хадамоти бақайдгириву шиносномавии Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ирсол гардида, маълум шуд, ки Ш.И. шаҳрвандии Тоҷикистонро надорад. Ба ин монанд муроҷиатҳои ваколатдорони ҳуқуқи инсони вилоятҳои Пенза, Саратов ва Волгогради Федератсияи Россия оид ба муайян намудани мансубияти шаҳрвандии Ш.Д., И.Б. ва А.А. баррасӣ гардида, маълумотномаи дахлдор вобаста ба надоштани шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод карда шуд.

Бо мақсади баланд бардоштани сатҳи иттилоотии ҷомеа кормандони мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар ВАО оид ба вазъи риояи ҳуқуқи гурезаҳо ва бешаҳрвандӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон пайваста чорабиниҳои иттилоотӣ мегузаронанд.

Бо мақсади боз ҳам беҳтар намудани вазъи ҳуқуқи гурезагон ва шахсони бешаҳрванд тавсияҳои зерин пешниҳод карда мешаванд:

– ***қонунгузорӣ оид ба гурезаҳо такмил дода шавад;***

– ***барномаи давлатии ҳамгироии гурезаҳо қабул карда шавад;***

– ***ҷиҳати таҳия ва тасдиқи ҳуҷҷати сафарӣ барои гурезаҳо чораҳои зарурӣ андешида шавад;***

– ***малакаи касбии кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ оид ба стандартҳои байналмилалӣ ва қонунҳои миллӣ дар самти кор бо гурезагон баланд бардошта шавад;***

– ***механизми бозравонӣ аз сарҳадбонон ба мақомоти муҳофизат барои таъмин намудани шахси паноҳҷӯянда ба расмиёти паноҳгоҳ таъсис дода шаванд;***

– ***масъалаи таъмини ҳифзи паноҳҷӯён ва гурезагон аз истирдод, аз ҷумла бо роҳи аз нав дида баромадани Кодекси мурофиавии ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ин самт тадбирҳо андешида шавад;***

– ***монеаҳои мавҷуда дар самти дастрасии адолати судӣ таввассути ба шахсони паноҳҷӯянда ва гурезаҳо таъмин намудани онҳо ба ёрии зарурии ҳуқуқии ройгон бо роҳи аз нав дида баромадани Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ёрии ҳуқуқӣ» бартараф карда шавад.***

– ***омӯзиш ва ба тасвиб расонидани Конвенсияи соли 1954 дар бораи вазъи шахсони бешахрванд ва Конвенсияи соли 1961 дар бораи коҳиш додани бешахрвандӣ тақвият дода шавад.***

2.4. Дастрасӣ ба иттилоот ва ҳуқуқ ба муроҷиат

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бо мақсади таъмин намудани ҳуқуқ ба озодии ибрози ақида ва дастрасӣ ба иттилоот дар сатҳи қонунгузорӣ ва амалия пайваста тадбирҳои зарурӣ андешида мешаванд.

Ҷиҳати амалӣ намудани ҳуқуқҳои зикргардида ва бо мақсади ба вуҷуд овардани фазои озоди иттилоотӣ дар мамлакат шароити созгор фароҳам оварда шудааст.

Тавре аз маълумоти Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон маълум гардид, соли 2024 дар ҷумҳурӣ 73 рӯзнома ба қайд гирифта шудааст, ки аз инҳо 47 адад давлатӣ ва 26 адад мустақил, 74 маҷалла, аз инҳо 58 адад давлатӣ ва 16 адад мустақил, 34 матбаа, аз инҳо 12 адад давлатӣ, 22 адад мустақил, 6 нашриёт, аз инҳо 2 адад давлатӣ ва 4 адад мустақил, 2 агентии иттилоотӣ ва 7 нуқтаи фурӯши китоб мустақил мебошанд.

Инчунин, тибқи қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Тартиби баҳисобгирии давлатии фаъолияти ноширӣ,

корхонаҳои полиграфӣ ва пешбурди Феҳристи ягонаи давлатӣ» аз 25 феврали соли 2017, №97 дар 3 соли охир дар Вазорати фарҳанг 199 рӯзнома, аз инҳо 132 адад давлатӣ ва 67 адад мустақил, 168 маҷалла, аз инҳо 139 адад давлатӣ ва 29 адад мустақил, 104 матбаа, аз инҳо 24 адад давлатӣ ва 80 адад мустақил, 31 нуқтаи фурӯши китоб, аз инҳо 1 адад давлатӣ ва 30 адад мустақил, 13 нашриёт, аз инҳо 6 адад давлатӣ ва 7 адад мустақил, 6 агентии иттилоотӣ, аз инҳо 1 адад давлатӣ ва 5 адад мустақил ба ҳисоб гирифта шудааст.

Чуноне маълум гардид, шумораи воситаҳои ахбори омма, аз ҷумла матбуоти даврӣ ва дигар воситаҳои иттилоотӣ назар ба солҳои қаблӣ, аз ҷумла соли 2023 тамоюли зиёдшавӣ доранд, ки ба ин васила дар самти дастрасӣ ба иттилоот ва амалишавии ин ҳуқуқҳо нақши муассир мегузоранд.

Яке аз воситаҳои дигари дастрасӣ ба иттилоот ин баргузории нишастҳои матбуотӣ мебошад, ки дар ҷумҳурӣ тибқи амри Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 15 сентябри соли 2011, №АП-1729 ва нақшаҳои мушаххас дар як сол ду маротиба гузаронида шуда, мақомоту идораҳои давлатӣ аз натиҷаи фаъолияти худ тавассути намояндагони васоити ахбори омма ба аҳолӣ иттилоот пешниҳод мекунанд. Амалӣ намудани чунин тадбирҳо муҳимму саривақтӣ буда, дар иттилоотонии ҷомеа оид ба фаъолияти мақомоту идораҳои давлатӣ мусоидат менамояд.

Дар шароити кунунӣ интернет ва рушди технологияи муосири коммуникатсионӣ низ дар амалишавии ҳуқуқи дастрасӣ ба иттилоот нақши бузург доранд. Дар робита ба ин суръат, нарх ва дастрасии интернет барои истифодабарандагон муҳим арзёбӣ мешавад.

Дар асоси маълумоти Хадамоти алоқаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон айни ҳол дар Ҷумҳурии Тоҷикистон шумораи умумии муштариёни пайвастшуда ба шабакаи алоқаи барқӣ тибқи қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Тартиб ва талаботи пайвастшавӣ ба шабакаи алоқаи барқӣ ва хизматрасониҳои вобаста ба он» 8 миллион (92%)-ро ташкил менамояд.

Шумораи истифодабарандагони интернет дар якҷоягӣ бо истифидобарандагони интернети мобилӣ ва собит (симӣ) 4,5

миллион нафар (51,8% яъне аз ҳар 100 нафар аҳолӣ 52 нафар истифодабарандаи интернет мебошанд) дар бар мегирад.

Лозим ба ёдоварист, ки Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар Паёми худ аз 23 декабри соли 2022 вобаста ба суръати пасти интернет ва арзиши он дар мамлакат изҳори нигаронӣ намуда, ҷиҳати бартараф намудани чунин мушкилот ба мақомоти дахлдор дастуру супоришҳои мушаххас доданд.

Зимнан, соли 2024 748 адад стансияҳои базавӣ насб карда шуда, зиёда аз 300 километр хатти нахи нурӣ баҳри вусъат бахшидани фаъолияти бемайлони стансияҳои базавӣ ва дастрасӣ ба шабакаи баландсуръати интернет насбу роҳандозӣ шудааст. Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар умум 16 423 адад стансияҳои базавӣ фаъолият карда истодааст. Тамоми истгоҳҳои базавии алоқаи мобилӣ аз тариқи кабели нахию нурӣ пайваст гардида, аз иқтидор ва зарфияти техникӣ бархӯрдор буда, суръати дастрасӣ ба шабакаи интернет на камтар аз 30–32 Мб/с барои ҳар як истифодабаранда таъмин карда мешавад, ки чунин тадбирҳо барои беҳтар гардидани сатҳу сифати дастрасӣ ба интернет ва арзон шудани нархи он мусоидат менамояд.

Бо вуҷуди андешидани тадбирҳо дар самти баланд бардоштани сифати хизматрасонии алоқаи мобилӣ ва суръати интернет ҳоло ҳам мушкилот ҷой дорад. Ҳамин аст, ки соли 2024 ба Хадамоти алоқаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон 107 мурочиати шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ ворид гардидаанд, ки аксари ин мурочиатҳо оид ба рушд ва баланд бардоштани сифати хизматрасонии алоқаи мобилӣ ва суръати интернет мебошад.

Дар соли 2024 аз ҷониби Хадамоти алоқа 13 санҷиши нақшавии фаъолияти субъектҳои хоҷагидор гузаронида шудааст. Инчунин, 107 парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ оид ба риоя накардани талаботи қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Тартиб ва талаботи пайвастшавӣ ба шабакаи алоқаи барқӣ ва хизматрасониҳои вобаста ба он» аз 30 апрели соли 2016, №207-7 баррасӣ карда шудааст.

Ҷиҳати пешгирӣ аз паҳн гардидани ғояҳои тундгарона ва ҷиноятҳои кибернетикӣ дар соли 2024 аз ҷониби Хадамоти алоқа, операторони алоқаи мобилӣ ва провайдерони интернет 34 253 адад саҳифаҳои интернетӣ аз назар гузаронида шуда, аз

рӯйи мундариҷаи дорои хусусияти экстремистӣ ва террористи-дошта шикоятҳои дахлдор ба модераторони сайтҳои интернетӣ ирсол карда шудааст. Инчунин, тибқи дархостҳои мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва қарорҳои Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар 11 моҳи соли 2024 186 дархост ворид шуда, дар маҷмуъ, 245 саҳифа ва сомонаҳои интернетӣ қатъ карда шудаанд.

Тибқи раддабандии сомонаи Global Relocate трафики интернети Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соли 2024 бо арзиши миёнаи 1,65 доллар барои 1 гигабайт дар байни 238 кишвар дар ҷойи 142-юм қарор дорад.

Аз рӯйи раддабандии сомонаи Speedtest Global Index Ҷумҳурии Тоҷикистон бо суръати интернети собит (симӣ) дар давраи аз моҳи сентябр то моҳи ноябри соли 2024 дар байни 155 кишвар ҷойи 121-умро касб карда, бо суръати миёнаи зеркашии 30,66 Мбит/сония, ки аз суръати миёнаи ҷаҳонии 95 Мбит/сония хеле пасттар аст, таъмин гардид. Акнун тибқи раддабандии навбатӣ дар моҳи декабри соли 2024 Ҷумҳурии Тоҷикистон бо суръати миёнаи зеркашии 32,60 Мбит/сония дар зинаи 119-ум қарор гирифт.

Бо мақсади муайян намудани вазъи риояи ҳуқуқи дастрасӣ ба иттилоот аз ҷониби мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон мунтазам санҷишу мониторинги фаъолияти сомонаҳои мақомоти давлатӣ ҷиҳати мутобиқати онҳо ба қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи қоидаҳои ягона барои сомонаҳои расмии вазорату идораҳо, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давалатӣ ва мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот дар шабакаи Интернет» аз 10 июли соли 2017, №344 гузаронида мешавад.

Чунончи, соли 2024 мониторинги фаъолияти сомонаҳои Кумитаи дин, танзими анъана ва ҷашну маросими назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, МИҲД ноҳияҳои Кубодиён ва Варзоб гузаронида шуданд.

Натиҷаи санҷиши сомонаи Кумитаи дин, танзими анъана ва ҷашну маросими назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон қисман ба талаботи «Қоидаҳои ягона барои сомонаҳои расмии вазорату идораҳо, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот дар шабакаи Интернет» ҷавобгӯ мебошад ва тибқи маълумоти масъулини

сомона барои бартараф кардани камбудиҳо корҳои техникӣ ҷараён дорад.

Кумитаи дин, танзими анъана ва ҷашну маросими назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тадбири дигари самарабахши расонидани иттилоот ба шаҳрвандонро тавассути Портали бақайдгирии тӯйҳои домодиву арусӣ ва маросими азодорӣ дар шабакаи интернет бо нишонии www.tanzim.tj ҷорӣ намудааст, ки шаҳрвандон метавонанд, пеш аз баргузории ҷашн ва ё маросим ба мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии шаҳру ноҳияҳо ва ҷамоатҳо ташриф наоварда, маъракаи худро тариқи электронӣ ба қайд гиранд. Раванди бақайдгирии тӯйҳои домодиву арусӣ ва маросими азодорӣ пурра ройгон мебошад.

Натиҷаи мониторинги сомонаҳои мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии ноҳияҳои Қубодиён ва Варзоб нишон дод, ки сомонаи мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии ноҳияи Қубодиён қисман ва сомонаи мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии ноҳияи Варзоб пурра ба талаботи қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи қоидаҳои ягона барои сомонаҳои расмии вазорату идораҳо, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давалатӣ ва мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот дар шабакаи Интернет» мутобиқ набуда, ба такмил ва аз навсозии ҷиддӣ ниёз доранд.

Вобаста ба масъалаи мутобиқ набудани сомонаи мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии ноҳияи Варзоб ба қарори зикргардида, роҳбарияти мақомот иттилоъ дод, ки сомонаи мақомот бинобар сабаби вазъи молиявӣ ва надоштани мутахассис барои пешбурдани фаъолият фаъол намебошад.

Аз натиҷаи санҷиш бо масъулини кор бо сомонаҳои мазкур суҳбат гузаронида, кумаки методӣ расонида, ҷиҳати бартараф намудани камбудиҳои ҷойдошта тавсияҳои дахлдор дода шуд.

Кормандони мақомоти ВҲИ дар самти ҳуқуқи дастрасӣ ба иттилоот дар чорабиниҳои иттилоотӣ ширкат варзида, ҷиҳати баланд бардоштани маърифати аҳолӣ дар ин самт маводҳои иттилоотӣ таҳия ва чоп менамоянд.

Дар низоми ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, ҳуқуқ ба муроҷиат мавқеи махсусро касб намуда, воситаи асосии барқарор кардани ҳуқуқу озодиҳо ва манфиатҳои қонунии вайронгардида ба ҳисоб меравад. Қонунгузории Ҷумҳурии

Тоҷикистон ба шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ ҳуқуқ ба муроҷиатро кафолат дода, вазорату идораҳоро муваззаф намудаанд, ки барои барқарор кардан ва ё ҳифзи ҳуқуқу озодиҳо ва манфиатҳои қонунии вайронгардидаи шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ чораҷӯӣ намоянд.

Мувофиқи моддаи 31 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳар як шаҳрванд ҳуқуқ дорад шахсан ва ё якҷоя бо дигарон ба мақомоти давлатӣ муроҷиат намояд.

Муроҷиат ҳамчун шакли муассири ҳамкорӣ миёни мақомоти давлатӣ, шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ маҳсуб ёфта, ба ин васила шахсони мансабдор аз мушкилоту камбудиҳои дар соҳаҳои мухталиф мавҷудбуда, огоҳӣ пайдо менамоянд ва барои таҳкиму таквияти фаъолият тадбирҳо меандешанд.

Қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон барои риоя накардани тартиби баррасии муроҷиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ ҷавобгарӣ муқаррар кардаанд.

Тибқи маълумоти Прокуратураи генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 2024 вобаста ба иҷрои қонунгузорӣ дар самти муроҷиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ 273 санҷишҳо гузаронида шуда, аз натиҷаи онҳо 52 парвандаи ҷиноятӣ нисбат ба 52 нафар оғоз карда шудааст.

Соли 2024 аз ҷониби судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон 24 парвандаи ҷиноятӣ дар хусуси вайрон кардани қонунҳо оид ба муроҷиатҳои шаҳрвандон мавриди баррасӣ қарор дода шуд, ки аз ин шумора 15 парванда нисбат ба 15 нафар бо баровардани ҳукмҳои айбдоркунанда анҷом ёфтааст.

Қобили зикр аст, ки вазъи кор дар самти қабул ва баррасии саривақтии муроҷиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, инчунин ҳалли мушкилоти онҳо мунтазам аз ҷониби роҳбарият ва кормандони мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон мавриди баррасӣ қарор дода шуда, ба масъалаи қабули шахсии шаҳрвандон таваҷҷуҳи махсус зоҳир мегардад.

Ҷиҳати таъмини супориши Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва бо мақсади ташкили машваратҳои сайёри ҳуқуқӣ ва қабули шаҳрвандон, инчунин таҳкими ҳамкориҳои мақомоти давлатӣ ва сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон ба якчанд шаҳру ноҳияҳои мамлакат сафарҳои хизматӣ анҷом дод.

Чунончи, соли 2024 аз ҷониби ВҲИ ва муовини ӯ (бо дарназардошти қабули сайёри шаҳрвандон дар шаҳру ноҳияҳо), дар маҷмуъ 248 нафар шаҳрвандон қабул карда шуданд.

Бо мақсади мусоидат ба амалишавии ҳуқуқ ба муроҷиат ва муайян намудани вазъи кор бо муроҷиатҳо соли 2024 аз ҷониби кормандони мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон вазъи риояи ҳуқуқ ба муроҷиат дар фаъолияти Хадамоти гумруки назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, МИҲД ноҳияҳои Қубодиён ва Фархори вилояти Хатлон, шаҳрҳои Хуҷанд ва Бӯстони вилояти Суғд ва ноҳияи Варзоб мавриди санҷиш қарор дода шуданд.

Санҷишҳо нишон доданд, ки дар мақомоти зикргардида қабул ва баррасии муроҷиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ мутобиқи талаботи қонунгузорӣ роҳандозӣ гардида, дар дафтарҳои баҳисобгирии оморӣ ба қайд гирифта шудаанд.

Дар даромадгоҳи бинои Хадамоти гумруки назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии ноҳияи Фархори вилояти Хатлон ва шаҳри Хуҷанди вилояти Суғд ҷадвали рӯзҳои қабули шаҳрвандон насб гардида, қабули шаҳрвандон ба роҳ монда шудааст. Ҳамчунин, аз ҷониби роҳбарияти мақомот қабули сайёри шаҳрвандон дар маҳалҳо роҳандозӣ шудааст.

Бо вуҷуди пешравиҳо дар фаъолияти мақомоти зикршуда камбудиҳо ба қайд гирифта шуданд. Аз ҷумла, бо назардошти талаботи замони муосир истифодаи технологияи замонавӣ дар самти бақайдгирӣ, баррасӣ ва баҳисобгирии муроҷиатҳо ба таври дахлдор роҳандозӣ нагардида, ҷиҳати баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии аҳолӣ дар самти таъмини ҳуқуқ ба муроҷиат корҳои фаҳмондадиҳӣ дар сатҳи зарурӣ ба роҳ монда нашудааст. Ҳол он ки соли 2024 дар мамлакат «Соли маърифати ҳуқуқӣ» эълон гардид, ки яке аз ҳадафиҳои асосии он баланд бардоштани сатҳи маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон маҳсуб мешавад.

Санҷиши МИҲД ноҳияи Варзоб ва шаҳри Бӯстон нишон дод, ки дар дохили бинои мақомот, Ҷадвали қабули шаҳрвандон насб карда нашудааст, ки масъулин сабаби онро дар таъмири дохили бино рабт донистанд.

Ҳамчунин, зимни санҷиш муайян шуд, ки дар мақомоти зикргардида талаботи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мурочиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ» вайрон гардида, аз ҷумла муҳлати якмоҳаи баррасии баъзе мурочиатҳо ва тамдид кардани муҳлати баррасии онҳо риоя нашудааст.

Масалан, санҷиши самти мазкур дар МИҲД ноҳияи Фархор нишон дод, ки аризаи шаҳрванд А.А. аз 4 январи соли 2024 оид ба ҷудо намудани қитъаи замин барои ташкили хоҷагии деҳқонӣ ба мақомот ворид гардида, бо гузаштани муҳлати якмоҳа, яъне 20 феврали соли 2024 ҷавоби хаттӣ ирсол карда шуда, муҳлати якмоҳаи баррасии мурочиат тамдид карда нашудааст ва дар ин хусус ба мурочиаткунанда дар муҳлати се рӯз хабар дода нашудааст. Ё ба мурочиати шаҳрванд С. А. оид ба иваз намудани ному насаби фарзандаш, ки ба мақомот 22 майи соли 2024 ворид гардида, 6 июли соли 2024 ҷавоби хаттӣ ирсол карда шудааст.

Зимни санҷиши МИҲД шаҳри Бӯстон риоя нашудани муҳлати баррасии баъзе мурочиатҳо ба назар расиданд. Чунончи, шаҳрванд А.Т. аз 12 феврали соли 2024 оид ба пешниҳод намудани маълумот доир ба вазъи зисти ҷавондухтаре, ки ба мушкилоти манзил эҳтиёҷ дорад, мусоидат пурсидааст. Ҳамчунин, шаҳрвандон Н.С. ва В.Ш. оид ба расонидани кумаки моддӣ ва молиявӣ мурочиат намудаанд. Вобаста ба ин, дар дафтари баҳисобгирии омории мурочиатҳои хаттии шахсони воқеӣ навишта шудааст, ки мурочиатҳо қонеъ гардиданд, аммо маълум нест, ки аз кадом сана иҷро шудаанд.

Ҳол он ки мувофиқи Тартиби коргузорӣ ва баҳисобгирии оморӣ оид ба мурочиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ (бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 1 июни соли 2017, №276 тасдиқ шудааст) (замимаи №2), дар дафтари баҳисобгирии омории мурочиатҳои хаттии шахсони воқеӣ бояд натиҷаи баррасӣ ва санаи иҷро қайд карда шаванд.

Дар рафти санҷиш дар МИҲД ноҳияи Варзоб маълум шуд, ки аз моҳи январи соли 2024 то 16 июни соли 2024 ҳамагӣ 616 мурочиат ворид гардидааст, ки аз ин ба 32 мурочиат аз ҷониби масъулин ҷавоб пешниҳод карда нашудааст.

Дар МИҲД шаҳри Хуҷанд низ чунин камбудиҳо ба назар расиданд. Чунончи, шаҳрванд У.Ш. аз 1 марти соли 2024 оид ба

қабул намудани 2 фарзандаш ба боғчаи №18 бо ариза мурочиат намудааст, ки бо омилҳои номаълум ба шаҳрванд посух надодаанд. Мурочиати шаҳрванд М.А., ки аз 2 апрели соли 2024 оид ба гузаронидани набарааш аз Қисми ҳарбии 0801-и шаҳри Душанбе ба Қисми ҳарбии 3501-и шаҳри Хуҷанд ба мақомот ворид гардидааст, ки бо сабабҳои номаълум бе баррасӣ монда шудааст.

Дар дафтарҳои баҳисобгирии омории мурочиатҳои электронӣ ва телефонӣ қайд дар бораи ворид шудани мурочиатҳо мавҷуд набуда, масъулин омили онро ба ворид нагардидани чунин мурочиатҳо рабт медиҳанд.

Аз натиҷаи санҷишҳои гузаронидашуда ба масъулини мақомоти зикргардида оид ба риояи талаботи қонунгузорӣ, ташкил ва пешбурди дафтарҳои баҳисобгирии оморӣ тибқи тартиби пешбининамудаи Тартиби коргузорӣ ва баҳисобгирии оморӣ оид ба мурочиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ ва дигарҳо тавсияҳои дахлдор пешниҳод карда шуданд. Инчунин, дар рафти санҷиш ба кормандони сохторҳои дахлдори мақомоти зикршуда кумаки методӣ расонида шуд.

Бо мақсади боз ҳам беҳтар намудани вазъи риояи ҳуқуқи дастрасӣ ба иттилоот ва ҳуқуқ ба мурочиат тавсияҳои зерин манзур мегардад:

– ***донишҳои касбӣ ва маърифати ҳуқуқии кормандони мақомот дар самти ҳуқуқи дастрасӣ ба иттилоот баланд бардошта шаванд;***

– ***мазмуну муҳтавои сомонаҳои мақомоти давлатӣ ба талаботи Қоидаҳои ягона барои сомонаҳои расмии вазорату идораҳо, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот дар шабакаи Интернет мутобиқ карда шавад;***

– ***оид ба рушди соҳаи алоқа, таъмин намудани суръати баланди интернет, беҳтар намудани сифати хизматрасониҳо, паст кардани арзиши хизматрасониҳои алоқаи мобилӣ ва интернет тадбирҳо андешида шаванд;***

– ***бо мақсади баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон дар самти ҳуқуқ ба мурочиат ҳар чӣ бештар истифода намудани воситаҳои иттилоотию маърифатӣ, аз қабили баромад дар ВАО, нашри мақолаҳо дар матбуоти***

даврӣ ва чопи маводҳо дар сомонаи мақомот чорабиниҳо андешида шавад;

– меъёрҳои қонунгузорӣ ҳангоми қабул ва баррасии муроҷиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ риоя карда шаванд;

– дафтарҳои баҳисобгирии омории муроҷиатҳо тибқи тартиби муқаррарнамудаи қонунгузорӣ роҳандозӣ карда шаванд;

– вобаста ба ҷудо намудани воҳиди алоҳидаи корӣ дар самти бақайдгирии муроҷиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ ва ба роҳ мондани истифодаи технологияи электронии муосир ҳангоми қабул ва баррасии муроҷиатҳо тадбирҳо андешида шавад.

2.5. Баробарии гендерӣ ва пешгирии зӯроварӣ дар оила

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар доираи сиёсати иҷтимоии худ бо дарназардошти таҳкими мақому манзалат ва таъмини риояи ҳуқуқи конститутсионии занон тамоми тадбирҳои заруриро андешида, онҳоро мутобиқи меъёрҳои ҷомеаи демократӣ, ҳуқуқбунёд ва дунявӣ амалӣ мегардонад.

Бо қабул гардидани Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон сиёсати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти ҳифзи ҳуқуқи инсон, аз ҷумла баробарҳуқуқии мардону занон ташаккул ёфт. Моддаи 17 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон баробарҳуқуқии мардону занонро кафолат додааст.

Дар ҳошияи «Соли маърифати ҳуқуқӣ» корҳои ташвиқотию тарғиботӣ ҷиҳати баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон, аз ҷумла занону духтарон, тарғиби арзишҳои демократӣ, мустаҳкам намудани институти ҳуқуқи инсон, тарбия дар руҳияи эҳтиром нисбат ба қонун ва таъмини волоияти он роҳандозӣ гардид.

Бо ташаббуси бевоситаи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон фаъол гардонидани нақши занону бонувон дар идоракунии давлатӣ яке аз самтҳои афзалиятноки сиёсати давлатӣ муайян гардидааст. Дар ин раванд зиёда аз 60 санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва барномаҳои дахлдори давлатӣ, қабул ва амалӣ гардида, ҷиҳати тақвияти корҳо дар ин самт бо қарори

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 декабри соли 2024, №689 «Барномаи давлатӣ оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2025–2030» ва нақшаи чорабиниҳои он барои солҳои 2025–2027 қабул гардид. Ҳадафи Барномаи мазкур ҳифзи ҳуқуқҳои оила ҳамчун асоси ҷамъият, пешгирии зӯроварии ҷисмонӣ, равонӣ, иқтисодӣ ва шаҳвонӣ аз ҷониби як узви оила нисбат ба узви дигари оила, пешгирӣ ва бартарафсозии сабаб ва шароитҳои ба зӯроварӣ дар оила мусоидаткунанда, баланд бардоштани масъулият барои таълиму тарбияи кӯдак, густариши ҳамкории вазорату идораҳо ва ҷомеаи шаҳрвандӣ дар ин самт мебошад.

Лозим ба ёдоварист, ки ҳанӯз соли 2022 Барномаи давлатии тарбия, интихоб ва ҷобаҷогузории кадрҳои роҳбарикунанда аз ҳисоби занону бонувони болаёқат барои солҳои 2023–2030 ва нақшаи чорабиниҳо оид ба амалигардонии он қабул ва амалӣ шуда истодааст.

Ҳадафи асосии Барнома фароҳам овардани шароити мусоид ва имкониятҳои ҳамаҷониба ҷиҳати иштироки фаъолонаи занону бонувон дар ҳаёти сиёсӣ, иҷтимоӣ, иҷтисодӣ ва фарҳангӣ ва дар ин замина баланд бардоштани маърифати ҳуқуқӣ, тарбия, интихоб ва ҷобаҷогузории кадрҳои роҳбарикунандаи кишвар аз ҳисоби занону духтарони болаёқат мебошад.

Дар доираи амалишавии Барнома ба нақша гирифта шудааст, ки то соли 2030 бояд саҳми занон дар хизмати давлатӣ ба 30% ва дар мансабҳои роҳбарикунандаи хизмати давлатӣ ба 25% расонида шавад.

Татбиқи барнома нишон медиҳад, ки сол то сол иштироки занон дар идоракунии давлатӣ ва хизмати давлатӣ густариш ёфта, мақоми зан дар ҷомеа баланд бардошта мешавад.

Тавре Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар Паёми худ аз 28 декабри соли 2024 қайд намуданд: «Ҳоло дар кишвар 25 фоизи хизматчиёни давлатӣ, 73 фоизи кормандони соҳаи маориф, 71 фоизи кормандони соҳаи тиб, 47 фоиз кормандони соҳаи фарҳанг, 37 фоизи олимон ва 30 фоизи соҳибкоронро бонувону занон ташкил медиҳанд. Имрӯз беш аз 110 ҳазор бонувону занони кишвар ба фаъолияти соҳибкорӣ машғул мебошанд».

Саҳми занон дар фаъолияти соҳибкорӣ аз дастгириҳои пайвастаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон вобастагии амиқ дорад. Бо ин мақсад бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 29 апрели соли 2024 №257 шумораи гирандагони грантҳо барои фаъолияти соҳибкорӣ аз 80 ба 120 нафар расонида шуд.

Ҷиҳати омода намудани мутахассисони варзида аз ҳисоби духтарон барои шаҳру ноҳияҳои дурдасти мамлакат аз соли 1997 инҷониб квотаи президентӣ амал менамояд. Дар робита ба ин, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар Паёми худ аз 28 декабри соли 2024 қайд намуданд, ки: «Аз оғози ҷорӣ гардидани Квотаи президентӣ, яъне дар 28 соли охир 11 ҳазору 600 нафар духтарон муассисаҳои таҳсилоти олиро бо Квотаи президентӣ хатм карданд».

Чораҳои андешидашуда ва сиёсати хирадмандонаи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон имконият дод, ки занон ба мансабҳои роҳбарикунанда дар мақомоти маҳаллӣ ва марказии ҳокимияти давлатӣ таъин гардиданд.

Дар радифи стратегия ва барномаҳои қабулшуда, кӯшишҳои мақомоти давлатӣ, ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва байналмилалӣ фаъолияти пешгирӣ аз зӯроварӣ нисбати занон тақвият дода шуд. Аммо, сарфи назар аз корҳои анҷомдода, занон ва духтарон дар оила, ҷойҳои ҷамъиятӣ, ҷойи кор ва таҳсил қурбонии зӯроварии ҷисмонӣ, равонӣ, иқтисодӣ ва гендерӣ мегарданд. Зӯроварӣ дар оила ба занон таъсири манфӣ мерасонад ва дар ин раванд аз хушунати хонаводагӣ бештар занон осеб мебинанд.

Тибқи маълумоти Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соли 2024 дар Муассисаи давлатии «Маркази ҷумҳуриявии хизматрасонии иҷтимоӣ ба қурбониёни савдои одамон ва ҷабрдидагони зӯроварӣ дар оила» ва шуъбаи хизматрасонии иҷтимоӣ ба ҷабрдидагони зӯроварӣ дар оила 84 нафар ҷабрдидагони зӯроварӣ дар оила ба хизматрасонӣ фаро гирифта шудаанд, ки аз ин шумора 41 нафар калонсолон, 43 нафар кӯдак (19 писар ва 24 духтар) мебошад. Дар қиёс ба ҳамин давраи соли 2023 шумораи муроҷиаткунандагон 19 нафар зиёд мебошад. Айни замон 6 оила бо фарзандонашон, ки

дар маҷмуъ 15 нафар дар марказ муваққатан ҷойгир гардида, ба хизматрасонӣ фаро гирифта шудаанд.

Ғайр аз ин, аз ҷониби Маркази хизматрасонии иҷтимоӣ барои ҷабрдидагони зӯроварӣ дар оила дар шаҳрҳои Бохтар ва Кӯлоб, ки тариқи фармоиши иҷтимоии давлатӣ фаъолият мекунанд, ба 164 нафар ҷабрдидагон хизмати иҷтимоӣ расонида шудааст. Дар маҷмуъ дар ин марказҳо 314 нафар ҷабрдидагони зӯроварӣ дар оила ба хизматрасонӣ фаро гирифта шудаанд.

Таҳлилҳо нишон медиҳад, ки ҷиҳати таъмин намудани низоми фарогир ва амалкунандаи ҳифзи иҷтимоии ҷабрдидагони зӯроварӣ дар оила аз ҷониби мақомоти масъул чораандешӣ карда мешавад, аммо фаъолияти марказҳои хизматрасонии иҷтимоӣ барои ҷабрдидагони зӯроварӣ дар оила, аз ҷумла 22 ҳуҷраи тиббие, ки дар назди таваллудхонаҳо кушода шудаанд чандон самарабахш набуда, дараҷаи омодасозии мутахассисон паст аст.

Дастрасии занон – ҷабрдидагони зӯроварӣ дар оила ба ёрии ҳуқуқӣ ҳамоно мушкил боқӣ мемонад. Аз сабаби сатҳи пасти саводнокии ҳуқуқӣ ва надоштани маълумот дар бораи гирифтани кумаки иҷтимоӣ ва равонӣ аксар заноне, ки мавриди зӯроварӣ қарор гирифтаанд, барои гирифтани кумак мурочиат намекунанд. Ҳоло он ки ин шахсон ба чунин ёрӣ бештар ниёз доранд.

Тибқи маълумоти Муассисаи давлатии «Маркази ёрии ҳуқуқӣ»-и Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷониби ҳуқуқшиносони марказ дар соли 2024 ба 53 ҷабрдидаи зӯроварӣ дар оила ёрии ҳуқуқии ройгони якумдараҷа расонда шуд. Аз ин шумора 46 нафар зан ва 7 нафар мард буда, 1 шахси дорои имконияти маҳдуд мебошад.

Ҳамзамон, аз маълумоти Кумитаи кор бо занон ва оилаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян гардид, ки ба Маркази иттилоотӣ-машваратии мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурӣ вобаста ба баррасии масоили оила ва оиладорӣ 7 406 нафар шаҳрвандон мурочиат кардаанд, ки аз ин шумора 533 нафар вобаста ба пешгирии хушунат дар оила мебошад.

Фаъолияти нозирони пешгирии зӯроварӣ дар оила ва нозирони минтақавӣ дар ин раванд нақши муҳим дорад. Аз маълумо-

ти Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон бармеояд, ки бо мақсади беҳтар намудани фаъолият дар ин самт бо фармоиши Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 17 марти соли 2010, №271 то ҳол 19 воҳиди кории нозирон оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила таъсис дода шуда, аз шумораи умумии 1 560 нафар занҳои дар мақомоти корҳои дохилӣ фаъолияткунанда 19 нафари онҳо дар вазифаи нозирон оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила фаъолият менамоянд.

Дар соли 2024 ҷиҳати таъмини иҷрои Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила» аз тарафи нозирони пешгирии зӯроварӣ дар оила ва нозирони минтақавӣ 3 206 арзу шикоят санҷида шудааст, ки аз ин шумора 2 652 адад нисбати мардон ва 554 адад нисбати занон мебошад. Дар натиҷаи санҷиши арзу шикоятҳо 87 парванда ҷиноятӣ оғоз гардида, 2 820 мавод аз оғози парвандаи ҷиноятӣ рад када шуда, 16 мавод дар истеҳсолот қарор дорад ва 1 956 мавод барои баррасӣ ба дигар мақомоти дахлдор ирсол карда шудааст. Инчунин, нисбат ба 1 956 нафар протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ тартиб дода шуда, ба 1 443 нафар шахсони зӯроварӣ дар оила содиркарда амрномаи муҳофизатӣ бароварда шудааст.

Таҳлили муроҷиатҳо нишон медиҳад, ки сабабу омилҳои зӯроварӣ дар оила чун солҳои қаблӣ мушкилоти иқтисодӣ, ҷой доштани қолабҳои кӯҳнашуда, никоҳҳои бармаҳал, паст будани маърифати ҳуқуқии занҳо, таъсири дигар аъзоёни оила ва ғайраҳо боқӣ мемонанд.

Новобаста аз чораҳои андешидашаванда шумораи муроҷиатҳо оид ба ҳодисаҳои зӯроварӣ дар оила ба мақомоти милитсия воридшаванда рӯ ба афзоиш ниҳодааст.

Омори зӯроварӣ дар оила

Соли 2021	Соли 2022	Соли 2023	Соли 2024
4 194	**5 091**	**3 058**	**3 206**

Дастрасӣ ба адолати судӣ, ки қонунгузорӣ ба воситаи он таъмин намудани адолати иҷтимоиро ба роҳ мондааст, барои занҳо нисбат ба мардҳо ниҳоят муҳим ба ҳисоб меравад. Аксар вақт паст будани дониши ҳуқуқии ҷабрдидагон ва аз ҷиҳати

иқтисодӣ аз шахси ба зӯроварӣ роҳдода вобаста будани онҳо имконият намедиҳад, ки саривақт ва самаранок ҳуқуқҳои худро ҳифз кунанд.

Тибқи маълумоти Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 2024 аз ҷониби судҳои ҷумҳурӣ 571 адад парвандаи ҷиноятӣ вобаста ба зӯроварӣ дар оила баррасӣ гардидааст, ки аз ин шумора 530 парванда нисбат ба 534 нафар ҳукмҳои айбдоркунанда бароварда шудааст.

Бекоршавии ақди никоҳ ҳамоно ташвишовар буда, ҳоло ҳам теъдоди зиёди оилаҳои ҷавон аз ҳам ҷудо мешаванд. Дар соли 2024 аз ҷониби судҳои ҷумҳурӣ 14 080 парванда вобаста ба бекор кардани ақди никоҳ баррасӣ гардида, аз ин шумора 8 299 ақди никоҳ бекор карда шудааст.

Яке аз сабабҳои пошхӯрии оилаҳо эҳёи баъзе урфу одатҳои анъанавӣ, ки аксар вақт иштибоҳан як ҷузъи анъанаҳои динӣ ҳисобида мешаванд, ба амалисозии ҳуқуқи занон барои ихтиёрдории озодона аз ҳаёт ва солимии ҷисмонӣ ва равонии онҳо халал мерасонад. Ҳамзамон, як гурӯҳ занони ҷавон аз табақаи пешрафтаи иҷтимоӣ мебошанд, ки пас аз издивоҷ дар оила бо ақидаҳои анъанавии қолабӣ ба сар мебаранд. Баъзеи онҳо ба вазъияти худ тоқат намекунанд, ки боиси муноқишаҳо, аз ҷумла зӯроварии равонӣ, ҷисмонӣ ва иқтисодӣ гардида, дар натиҷа оилаҳо аз ҳам ҷудо мешаванд. Дар айни замон духтароне, ки пас аз ҷудошавӣ ба хона бармегарданд, зӯроварии хешовандон ва дӯстони худро таҳаммул намекунанд, аммо оқибатҳои шадиди зӯроварӣ ва фишори хешовандон боқӣ мемонад.

Кам кардани синни никоҳӣ яке аз сабабҳои дигари пошхурии оилаҳо ба ҳисоб меравад. Таҷриба нишон медиҳад, ки ҷавонон пеш аз он ки соҳиби касбу ҳунар шаванд, оила барпо мекунанд ва дар натиҷа ба мушкилиҳо рӯ ба рӯ шуда, оқибат зери фишори ҷисмонию равонии ҳамсар ё аъзои оилаи онҳо аз ҳам ҷудо мешаванд.

Аз маълумоти омории Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян мегардад, ки дар соли 2024 аз ҷониби судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти кам кардани синни никоҳӣ 3 975 парванда баррасӣ гардида, аз ин шумора 3 804 парванда қонеъ карда шудааст.

Муноқишаҳои оилавӣ яке аз сабабҳои дигари зӯроварӣ дар оила мебошанд. Занҳо баъд аз бекор кардани ақди никоҳ ба суд бо аризаи даъвогӣ оид ба аъзои оилаи молик эътироф намудан ва маскун кардан дар манзили истиқоматии собиқ шавҳар муроҷиат менамоянд. Дар аксар мавридҳо ҳузури келини ҷудошуда дар хона метавонад боиси афзоиши зӯроварӣ дар оила аз ҷониби шавҳари собиқ ва наздикони онҳо гардад.

Тибқи маълумоти Хадамоти иҷрои назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соли 2024 аз 1 214 истеҳсолоти иҷро доир ба маскун намудан ба манзили истиқоматӣ, иҷрои 1 071 адад таъмин гардида, 113 адади он бинобар ба мувофиқа омадани тарафҳои истеҳсолоти иҷро бо қабули қарорҳои асоснок ба ситонандагон баргардонида шуда, 37 адад бо қарорҳои суд қатъ гардида, 10 адад мавриди иҷро қарор дорад ва 1 адад истеҳсолоти иҷро бо санади судӣ боздошта шудааст.

Содиршавии ҷиноятҳо вобаста ба зӯроварӣ дар оила яке аз масъалаҳои ташвишовар буда, мубориза алайҳи ин зуҳурот фаъолияти дастаҷамъонаи кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва аҳли ҷомеаро тақозо менамояд.

Тибқи маълумоти Прокуратураи генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соли 2024 дар ҳудуди ҷумҳурӣ 259 нафар занону духтарон ба худкушӣ ва суиқасд ба он даст задаанд.

Санҷиши ҳодисаҳои худкушӣ ва сӯиқасд ба он нишон медиҳанд, ки дар аксарияти ҳолатҳо сабабу шароитҳои мусоидаткунанда хусусияти якхела дошта, бештар ба муносибатҳои оилавӣ байни волидону фарзандон, муноқишаҳои ночизи оилавӣ байни зану шавҳар, вуҷуд надоштани ҳамдигарфаҳмӣ дар байни аҳли оила, сатҳи пасти зиндагӣ, бекорӣ ва ба меҳнати муфиди ҷамъиятӣ машғул набудан, гирифтори бемории рӯҳӣ ва дигар бемориҳои вазнин, инчунин паст будани маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон алоқаманд мебошанд.

Нақши мақомоти ВҲИ ҷиҳати ҳифзи ҳуқуқи занон ва барҳам додани нобаробарии гендерӣ дар ҳамкорӣ бо мақомоти давлатӣ, созмонҳои байналмилалӣ, ҷомеаи шаҳрвандӣ ва васоити ахбори омма муассир аст.

Тибқи Стратегияи фаъолияти мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021–2025 мусоидат ба пешгирии амалҳои зӯроварӣ дар оила ҳамчун

самти афзалиятнок муайян гардида, бо мақсади пешгирии омилҳои номатлуби зӯроварӣ дар оила, баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон, иттилоотонии аҳолӣ ҷиҳати пешгирии ин кирдорҳо тадбирҳои мушаххас андешида шудаанд. Аз ҷумла, соли 2024 вобаста ба зӯроварӣ дар оила ба мақомоти ВҲИ 6 муроҷиат ворид гардида, барои ҳалли мушкилоти дар онҳо зикргардида мусоидат карда шуд. Аз мазмуни муроҷиатҳо ва сӯҳбат бо шаҳрвандон бармеояд, ки асосан занон мавриди зӯроварӣ дар оила қарор гирифтаанд.

Масалан, аз муроҷиати шаҳрванд Р.З. бармеояд, ки аз ҷониби шавҳараш мавриди зӯроварӣ қарор гирифтааст. Муроҷиати мазкур барои баррасӣ ба ВКД ирсол гардида, нисбати зӯровар барои риоя накардани талаботи қонунгузорӣ ҷаримаи маъмурӣ таъин карда шуд.

Бо ин мазмун муроҷиати М.Д. оид ба кирдорҳои зӯроваронаи шавҳараш Д.Х. ва хушдоманаш Х.Т. ворид гардида, дар ҳамкорӣ бо Прокуратураи генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва нозири пешгирии зӯроварии ШВКД дар ноҳияи Шоҳмансури шаҳри Душанбе чораҷӯӣ карда шуда, нисбати шаҳрвандон ҷазои маъмурӣ татбиқ карда шуд.

Инчунин, кормандони мақомоти ВҲИ дар Форуми байналмилалӣ занон ва об, Конфронси байналмилалии парламентӣ таҳти унвони «30-солагии Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон», оғози «Маъракаи 16 рӯзи фаъолият алайҳи хушунати гендерӣ» ва Форуми миллии созмонҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ – фаъолият ҳаракати гендерии «Якҷоя зидди зӯроварӣ» иштирок намуданд.

Ҳамзамон, ҷиҳати иҷрои «Барномаи давлатии тарбия, интихоб ва ҷобаҷогузории кадрҳои роҳбарикунанда аз ҳисоби занону духтарони болаёқат барои солҳои 2023–2030» кормандони мақомоти ВҲИ тибқи барномаҳои «Асосҳои ҳуқуқии хизмати давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон», «Татбиқи технологияҳои кадрӣ ва рақамикунонии хизмати давлатӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон», «Малакаи сарварӣ» ва «Усулҳо ва воситаҳои баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии аҳолӣ» аз курсҳои такмили ихтисос дар Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон гузаштанд.

Ҷиҳати баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии аҳолӣ дар самти пешгирии зӯроварӣ дар оила аз ҷониби кормандони мақомоти ВҲИ тавассути ВАО бахшида ба «Соли маърифати ҳуқуқӣ» ва 30-солагии қабули Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мавзуъҳои «Баробарии гендерӣ ва зӯроварӣ дар оила», «Рӯзи байналмилалии оила» ва «Конститутсия таҳкимбахши ҳуқуқу озодиҳои занон» баромад анҷом дода шуда, маводҳои иттилоотӣ ба чоп расонида шуд.

Бо мақсади боз ҳам беҳтар намудани вазъ дар самти таъмини баробарии гендерӣ ва пешгирии зӯроварӣ дар оила тавсияҳои зерин пешниҳод карда мешаванд:

– фаъолияти гурӯҳҳои корӣ оид ба такмили қонунгузорӣ дар самти барҳам додани қолабҳои гендерӣ, ҳифзи ҳуқуқҳои занон ва пешгирии зӯроварӣ дар оила тақвият дода шавад;

– барои ташкили фаъолияти тиҷоратии хусусӣ ва омӯзиши занон қарзҳо пешниҳод карда шавад;

– махзани ягонаи оморӣ оид ба зӯроварии ҷинсӣ ва гендерӣ ташкил карда шавад;

– ҷиҳати зиёд намудани воҳидҳои кории нозирони зӯроварӣ дар оила, марказҳои бухронӣ, кор бо зӯроварон ва паноҳгоҳҳои муваққатӣ чораҳои дахлдор андешида шавад;

– фаъолияти иттилоотӣ ҷиҳати пешгирии кирдорҳои зӯроварӣ дар оила тақвият дода шавад;

– ҷиҳати баланд бардоштани нақши ВҲИ дар рафъи таъсири қолабҳои гендерӣ чораҳои иловагӣ андешида шавад.

2.6. Ҳифзи ҳуқуқҳои маъюбон

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон муносибат нисбат ба маъюбон дар асоси принсипҳои қонуният, риояи ҳуқуқи инсон, баробарҳуқуқӣ, манъи табъиз, таъмини дастрасӣ, тавонбахшӣ ва ҳамкориҳои мақомоти давлатӣ ва иттиҳодияҳои маъюбон амалӣ карда мешавад.

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон пайваста ҷиҳати тақвият бахшидани ҳуқуқҳои маъюбон ва тағйир додани муносибат нисбати онҳо тадбирҳои судманд ва созанда меандешад.

Маъюбон аъзои комилҳуқуқи ҷомеа буда, таъмин намудани иштироки фаъоли онҳо дар ҳаёти сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ вазифаи давлат ва ҷомеа мебошад.

Дар арсаи байналмилалӣ санади алоҳида дар бораи ҳифзи ҳуқуқи маъюбон, Конвенсия дар бораи ҳуқуқҳои маъюбон ва Протоколи иловагӣ ба он аз 13 декабри соли 2006 қабул гардидааст, ки дар он ҳуқуқҳои маъюбон бо тартиби муайян ба танзим дароварда шудааст ва аксари давлатҳои аъзои СММ ба он ҳамроҳ шудаанд. Тоҷикистон дар арафаи ҳамроҳшавӣ ба Конвенсияи мазкур қарор дошта, ба имзо расонидани он нуфузи Тоҷикистонро дар арсаи байналмилалӣ боз ҳам таҳким мебахшад.

Дар ин робита пас аз ба имзо расонидани Конвенсия дар бораи ҳуқуқҳои маъюбон бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 27 феврали соли 2020, №116 Нақшаи миллии амалҳо оид ба омодагии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои тасдиқ ва амалинамоии Конвенсия дар бораи ҳуқуқҳои маъюбон барои давраи то соли 2024 тасдиқ шуд, ки Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар 5 банди он ҳамчун ҳамиҷрочӣ баромад менамояд.

Ҷиҳати амалисозии Конвенсия дар бораи ҳуқуқҳои маъюбон анҷоми як қатор корҳо, аз қабили таъмини дастрасии маъюбон ба инфрасохтор, нақлиёт, роҳравҳо, иттилоот, биноҳои истиқоматӣ ва дигарҳо дар назар аст.

Қонунгузории амалкунанда дар самти ҳуқуқи маъюбон пайваста такмил дода шуда, санадҳои меъёрии ҳуқуқии нав қабул мегардад, ки чунин раванд барои муҳайё сохтан ва таъмин намудани шароити зарурӣ ҷиҳати иштироки баробарии маъюбон дар ҳаёти ҷамъиятӣ, тавонбахшӣ ва пешгирӣ кардани маъюбшавии аҳолӣ мусоидат менамоянд.

Қобили зикр аст, ки банди 1.2-и Нақшаи миллии амалҳо оид ба омодагии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои тасдиқ ва амалинамоии Конвенсия дар бораи ҳуқуқҳои маъюбон барои давраи то соли 2024 вобаста ба ворид намудани тағйиру иловаҳо ба қонунгузории интихобот, маданӣ, мурофиавии маданӣ, андоз, манзил, меҳнат, оила, маориф, тандурустӣ, маъмурӣ, ҷиноятӣ ва дигар ба вазорату идораҳои дахлдор вазифагузорӣ шудааст. Ҷиҳати иҷрои банди мазкур дар назди Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҳисоби намояндагони

вазорату идораҳо ва ҷомеаи шаҳрвандӣ гурӯҳи корӣ таъсис дода шудааст.

Маъюбон табақаи осебпазири аҳолӣ буда, ба дастгирӣ ва ғамхориҳо эҳтиёҷ доранд. Онҳо бештар ба вайроншавии ҳуқуқҳояшон ва табъиз шудан дар вақти ба кор даромадан, дар муассисаҳои таълимӣ, дар ҷойҳои ҷамъиятӣ ва ба монанди инҳо рӯ ба рӯ мешаванд. Тибқи тартиби муқаррарнамудаи қонунгузории амалкунанда маъюбон бо нафақа ва кӯмакпулиҳои иҷтимоӣ аз ҷониби давлат таъмин карда мешаванд.

Нафақаи маъюбӣ аз рӯйи гурӯҳи маъюбӣ таъин карда мешавад. Шахсоне, ки гурӯҳи якуми маъюбӣ доранд имконияти бо кор фаро гирифтани онҳо камтар мебошад. Вале маъюбони гурӯҳҳои дуюм ва сеюм дар сурати ба тавонбахшӣ фаро гирифта шудан метавонанд ба фаъолияти муносиб машғул шаванд.

Ба шахсони маъюб тибқи хулосаи тиббӣ гурӯҳи маъюбӣ муайян карда шуда, нафақа таъин карда мешавад. Андозаи нафақа барои эҳтиёҷоти тавонбахшии онҳо кофӣ набуда, маъюбон ба фаъолияти музднок эҳтиёҷ доранд. Таҳлилҳо нишон медиҳад, ки маъюбони қобилияти меҳнатӣ дошта, дар пайдо кардани кори муносиб ба мушкилоти муайян дучор мешаванд.

Яке аз масъалаҳои ҳалталаби дигар ин ба хизмати давлатӣ қабул нагардидани нафақагирони маъюб мебошад. Масалан, Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар мекунад, ки шаҳрвандон ба хизмати давлатӣ ҳуқуқи баробар доранд.

Вале меъёри Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи хизмати давлатӣ» ба Конститутсия мухолифат намуда, тибқи сархати чоруми моддаи 16 қонуни мазкур нафақагири Ҷумҳурии Тоҷикистон ё давлати хоричӣ будан барои ба хизмати давлатӣ қабул накардани шаҳрванд асос мешавад. Ин ҳолат шахсони дорои маъюбиятро дар ҳолати ногувор қарор дода, зарурати такмили қонунгузориро тақозо менамояд.

Қонунгузории амалкунанда, аз ҷумла қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳифзи иҷтимоии маъюбон», «Дар бораи мусоидат ба шуғли аҳолӣ» ва Кодекси меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон кафолатҳои таъмини шуғли маъюбон, имтиёзҳои иловагӣ ва дигар кафолатҳоро дар муносибатҳои меҳнатии онҳо пешбинӣ менамоянд. Таҳлилҳои ВҲИ зимни санҷишу мониторинги вазъи риояи ҳуқуқҳои маъюбон дар шаҳрҳои Хуҷанд,

Исфара, Истаравшан, Левакант, ноҳияҳои Лахш, Ҷ. Балхӣ, Панҷ, Фархор, М.С.А. Ҳамадонӣ ва Рӯшон мавҷудияти чунин мушкилотро нишон дод, ки то ҳол масъалаи ба кор қабул намудани маъюбон дар ташкилоту муассисаҳо, ҳалли худро наёфтааст.

Вобаста ба ин, аз маълумоти пешниҳоднамудаи Вазорати меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳолӣ бармеояд, ки дар доираи «Барномаи давлатии мусоидат ба шуғли аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2023–2027» дар соли 2024 8617 нафар шаҳрвандони ба ҳимояи махсуси иҷтимоӣ ниёздошта бо ҷойҳои корӣ аз тарафи мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ бандшуда (квота) бо кор таъмин гардидаанд. Аз ин шумора танҳо 149 нафарашонро маъюбон ташкил дода ба ҷойи кор таъмин карда шудаанд.

Тибқи маълумоти Агентии суғуртаи иҷтимоӣ ва нафақаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳолати 31 декабри соли 2024 шумораи умумии нафақагирон дар ҷумҳурӣ 836 690 нафарро ташкил додааст, ки 167 108 нафарро нафақагирони маъюб ташкил медиҳад. Нисбат ба ҳамин давраи соли гузашта теъдоди онҳо ба 4 284 нафар ё ин, ки 2,6% зиёд гардидааст. Барои пардохти нафақа ба нафақагирони маъюбиятдошта дар як моҳ 81,9 миллион сомонӣ маблағ пардохт карда мешавад, ки андозаи миёнаи нафақаи онҳо ба 490,06 сомонӣ баробар мебошад.

Тибқи маълумоти Хадамоти давлатии экспертизаи тиббию иҷтимоии Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон шумораи маъюбон аз рӯйи сину сол, ҷинс ва гурӯҳ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соли 2024 чунин теъдодро ташкил медиҳанд, теъдоди умумӣ 167 108 нафар, аз ҷумла кӯдакон 34 034, калонсолон 133 074 аз ин гурӯҳи 1-ум 17 965, гурӯҳи 2-юм 82 068 ва гурӯҳи 3-юм 33 041 нафар, занҳо 54 323 ва мардҳо 78 751 нафар мебошанд.

Ба ҳолати 31 декабри соли 2024 дар муассисаҳои статсионарии будубоши доимии низоми Агентии давлатии ҳифзи иҷтимоии Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ 1 230 нафар бошандагон, аз ҷумла 732 нафар мард ва 498 нафар зан мебошанд ва ба нигоҳубини давлатӣ фаро гирифта шудаанд.

Маъюбони гурӯҳи 1-ум 317 нафар, маъюбони гурӯҳи 2-юм 656 нафар, маъюбони гурӯҳи 3-юм 9 нафар ва 36 нафар аз оилаҳои камбизоат мебошанд.

Ҳамзамон соли 2024 ба муҳити оилавӣ 75 нафар бошандагони муассисаҳои будубоши доимӣ ва марказҳои минтақавии хизматрасонии иҷтимоӣ барои пиронсолон ва маъюбон баргардонида шудаанд.

Қайд кардан бамаврид аст, ки дар низоми ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои хизматрасонии иҷтимоии маъюбон 115 адад муассисаҳо фаъолият доранд, аз ҷумла, 2 адад Маркази миллӣ ва байналмилалии тавонбахшӣ, 1 адад Пажуҳишгоҳи экспертизаи тиббию иҷтимоӣ ва тавонбахшии маъюбон, 1 адад шуъбаи таҷрибавии Муассисаи давлатии таълимии «Донишкадаи такмили ихтисоси кормандони низоми ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ», 1 адад КД «Заводи протезию ортопедӣ»-и шаҳри Душанбе, 7 адад Хона-интернат барои пиронсолону маъюбон, ки аз ин 4 адад хона-интернат барои маъюбони дорои бемориҳои руҳӣ ва 3 адад хона-интернат барои пиронсолону маъюбон, 4 адад осоишгоҳу истироҳатгоҳҳо, 6 марказҳои минтақавии хизматрасонии иҷтимоӣ барои пиронсолону маъюбон ва 43 марказҳои хизматрасонӣ, марказҳо ва шуъбаҳои хизматрасонии иҷтимоӣ дар хона назди мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии шаҳру ноҳияҳо фаъолият менамоянд.

Таъмини риояи ҳуқуқу озодиҳои маъюбон ба принсипи дастрасӣ алоқамандӣ дорад. Вобаста ба ин самт маъюбон бештар ба дастрасии манзил, инфрасохтор, нақлиёти барои онҳо муҷаҳҳазшуда, таъмин гардидан ба ҷои кор, доруворӣ, васоити тавонбахшӣ, объектҳои фарҳангӣ, иттилоот ва ғайра эҳтиёҷ доранд.

Қобили қайд аст, ки аз ҷониби Кумитаи меъморӣ ва сохтмони назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон Меъёру қоидаҳои шаҳрсозии Ҷумҳурии Тоҷикистон МҚШ ҶТ 35-01-2012 «Дастрасии биноҳо ва иншоот барои гурӯҳҳои камҳаракати аҳоли» тибқи моддаҳои 5 ва 13 Кодекси шаҳрсозии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳия ва қабул гардидааст, ки барои лоиҳасозӣ, сохтмони иншоот ва биноҳои нав, таҷдиди иншоот ва биноҳои истифодашаванда бо мақсади ташкил кардани муҳити зисти мукаммал бо назардошти талаботи маъюбон ва дигар гурӯҳҳои

камҳаракати аҳолӣ, инчунин барои лоиҳасозии корхонаҳо, ташкилотҳо, биноҳо ва хонаҷойҳо бо мақсади ташкил кардани ҷойҳои корӣ барои маъюбони ҳамаи гурӯҳҳо ва бештари бемориҳое, ки сабабгори маъюбӣ гаштаанд, инчунин барои маъюбони бо ёрии курсӣ – аробачаҳо ва воситаҳои ёрирасони дигар ҳаракаткунанда, пешбини карда шудааст.

Инчунин, барои рушди тадбирҳои таъмини дастрасии бемамонияти маъюбон ба инфрасохтори иҷтимоӣ Барномаи давлатии «Муҳити дастрас барои солҳои 2021–2025» ва Нақшаи чорабиниҳои амалигардонии он қабул гардидааст.

Бо вуҷуди тадбирҳои андешидашуда, муҳити дастрас ба маъюбон дар сатҳи кофӣ таъмин карда нашудааст. Дар бисёр ҳолатҳо маъюбон бо монеаҳое рӯ ба рӯ мешаванд, ки иштироки онҳоро дар ҳаёти ҷамъиятӣ дар баробари дигарон мушкил мегардонад. Масъалаҳои вобаста ба таъмини дастрасии бемамониати маъюбон ба инфрасохтор ва воситаҳои нақлиёт, таъмини шуғли онҳо, дастрасии маъюбон ба иттилоот, аз ҷумла тавассути таъмин намудан бо тарҷумонҳои касбии имову ишора ҳалталаб боқӣ мемонад.

Нақшаи миллии амалҳо оид ба омодагии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои тасдиқ ва амалинамоии Конвенсия дар бораи ҳуқуқҳои маъюбон барои давраи то соли 2024 тақвият додани мақоми ҳуқуқии забони имову ишора ва доираи истифодабарии ҳуруфоти Брайлро пешбинӣ менамояд. Аммо масъалаи мазкур то ҳанӯз ҳалли худро наёфтааст ва чунин ҳолат боиси мушкилоти маъюбон дар дастрасии онҳо ба иттилоот мегардад.

Масъалаи таъмин намудани барномаҳои телевизионӣ, аз ҷумла чорабиниҳои муҳимми сиёсӣ бо забони имову ишора аз ҷониби намояндагони ташкилотҳои ҷамъиятии маъюбон пайваста масъалагузорӣ карда мешавад. Зеро дар ҷумҳурӣ шумораи зиёди маъюбон, ки қобилияти шунавоиашон суст аст, зиндагӣ намуда, ба инобат нагирифтани ин масъала боиси вайрон шудани ҳуқуқи онҳо ба дастрасӣ ба иттилоот мегардад.

Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон ҷиҳати мусоидат ба риоя ва ҳифзи ҳуқуқи маъюбон тадбирҳои дахлдор меандешад. Дар соли 2024 тибқи Барномаи амали мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон ва нақшаи алоҳидаи Гурӯҳи корӣ назди Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ кормандони Дастгоҳи

Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон мониторинги вазъи риояи ҳуқуқи дастрасии маъюбонро дар шаҳрҳои Хуҷанд, Исфара, Истаравшан, Левакант, ноҳияҳои Лахш, Ҷ. Балхӣ, Панҷ, Фархор, М.С.А. Ҳамадонӣ ва Рӯшон гузарониданд.

Зимни мониторинги вазъи дастрасии шахсони дорои маъюбият дар биноҳои инфрасохтории ҳудуди шаҳру ноҳияҳои мазкур, аз ҷумла биноҳои мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатӣ, Раёсату шуъбаҳои Агентии суғуртаи иҷтимоӣ ва нафақа, идораи нотариалӣ, бахши сабти асноди ҳолати шаҳрвандӣ, нозироти андоз, филиали «Амонатбонк», муассисаҳои тиббӣ, шуъбаҳои маориф, муассисаҳои таълимӣ, биноҳои фарҳангӣ, дорухонаҳо, марказҳои савдо, роҳҳои пиёдагард ва дигар иншоотҳо санҷида шуд.

Дар биноҳои инфрасохтори номбаршуда камбудиҳо зиёд ба назар мерасанд. Чунончи, дар даромадгоҳи биноҳои маъмурӣ, дорухонаҳо ва марказҳои савдо пандусҳо насб нагардида, утоқи қабули шахсони камҳаракати аҳолӣ, пиронсолон ва маъюбон дар ошёнаи якуми биноҳо пешбинӣ нашудааст. Ҳамчунин, набудани ишораҳои самти ҳаракат ва навиштаҷот бо ҳуруфоти Брайл дар долонҳои биноҳо, дар ҷои дастнорас барои маъюбон ҷойгир будани банкоматҳо, ҷой надоштани чароғакҳои садодор ва гузаргоҳҳои пиёдагард бо ранги зард, ки барои шахсони сустбин мутобиқ аст аз қабили чунин камбудиҳо мебошанд.

Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки бештари монеаҳое, ки маъюбон дучор меоянд, бартарафшаванда буда, дар сурати ҳалли мушкилот дастрасии маъюбон ба биноҳои инфрасохторӣ таъмин мегардад.

Аз натиҷаи санҷишу мониторингҳо барои фароҳам овардани муҳити бемонеа ва ҷиҳати иҷрои талаботи қонунгузорӣ ба роҳбарияти шаҳру ноҳияҳо тавсияҳои дахлдор дода шуданд.

Дар доираи «Соли маърифати ҳуқуқӣ» ҷиҳати баланд бардоштани маърифати ҳуқуқӣ ва огоҳонии аҳолӣ оид ба ҳуқуқи маъюбон аз ҷониби кормандони мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон мизҳои мудаввар дар мавзуи «Сиёсати давлатӣ дар самти риояи ҳуқуқи маъюбон, риояи талаботи қонунгузории миллӣ ва санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ» бо иштироки намояндагони мақомоти давлатӣ, ҷомеаи шаҳрвандӣ ва фаъолони ҷомеа гузаронида шуд.

Инчунин, аз ҷониби кормандони мақомоти ВҲИ 5 баромадҳо дар телевизион, радио, чопи мақолаҳо дар матбуоти даврӣ ва сомонаи ВҲИ таъмин карда шуд.

Бо мақсади боз ҳам беҳтар намудани вазъи риоя ва таъмини ҳуқуқҳои маъюбон тавсияҳои зерин пешниҳод карда мешаванд:

– раванди ба тасвиб расонидани Конвенсия дар бораи ҳуқуқҳои маъюбон тақвият дода шавад;

– бо назардошти тасдиқ гардидани Конвенсия дар бораи ҳуқуқҳои маъюбон Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳифзи иҷтимоии маъюбон» дар таҳрири нав қабул карда шавад;

– пахши барномаҳои телевизионӣ бо забони имову ишора дар чорабиниҳои сатҳи ҷумҳуриявӣ роҳандозӣ карда шавад;

– ҷиҳати бо кор таъмин намудани маъюбон ва мониторинги ин раванд чораҳо андешида шаванд;

– ҷиҳати ба хизмати давлатӣ қабул кардани шахсони маъюби нафақагир чораандешӣ карда шуда, қонунгузории соҳаи хизмати давлатӣ вобаста ба ин таҳдиди назар карда шавад.

2.7. Ҳифзи ҳуқуқҳои муҳоҷирони меҳнатӣ ва аъзои оилаи онҳо

Муҳоҷирати аҳолӣ дар таърихи башарият нақши муҳимро доро буда, омилҳои асосии раванди мазкур ҳаракати одамон бо мақсади дарёфти шуғл, гирифтани фоидаи молиявӣ, рушди иқтисодиёти шахсӣ, неруҳои истеҳсолкунанда, омӯзиши забон ва фарҳанги дигар қавму миллатҳо мебошад. Дар ин раванд таъмини ҳуқуқу манфиатҳои муҳоҷирон яке аз масъалаҳои муҳимтарин мебошад.

Бо дарназардошти он ки раванди муҳоҷирати меҳнатӣ барои Тоҷикистон омили муҳимми рушди иқтисодӣ ва иҷтимоӣ ба ҳисоб меравад, ҳифзи ҳуқуқу манфиатҳои муҳоҷирони меҳнатӣ ва аъзои оилаи онҳо самти афзалиятноки сиёсати дохилию хориҷии ҷумҳурӣ муайян шудааст.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои ба танзим даровардан ва амалӣ кардани самтҳои алоҳидаи ҳуқуқи инсон, аз ҷумла муҳоҷирони меҳнатӣ санадҳои меъёрии ҳуқуқии дахлдор ва дигар

ҳуҷҷатҳои банақшагирии стратегӣ қабул ва амалӣ карда мешаванд. Қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муҳоҷират», «Дар бораи тайёр намудани мутахассисон бо назардошти талаботи бозори меҳнат», Стратегияи танзими раванди муҳоҷират дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2040, Барномаи миёнамуҳлати тайёр кардани кадрҳои касбии таҳсилоти ибтидоӣ ва миёнаи касбӣ барои солҳои 2023–2027, Барномаи давлатии мусоидат ба шуғли аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2023–2027 аз ҷумлаи онҳо мебошанд.

Ҳуқуқҳои муҳоҷирони меҳнатӣ ва аъзои оилаи онҳо дар кишварҳои қабулкунанда бояд тавассути таъмини дастрасии мувофиқ ба хадамоти тиббӣ, иҷтимоӣ, манзил, таҳсил ва кор дар баробари шаҳрвандони он кишварҳо таъмин карда шаванд.

Ин масъалаҳо ба таври возеҳ дар ҳуқуқҳои иҷтимоӣ, ки ба воситаи санадҳои байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои инсон дар самти муҳоҷират ва меҳнат танзим шудаанд. Масалан, дар Конвенсияи байналмилалӣ оид ба ҳимояи ҳуқуқи ҳамаи муҳоҷирони меҳнатӣ ва аъзои оилаҳои онҳо, нисбати таъминоти иҷтимоии муҳоҷирони меҳнатӣ омадааст, ки: «коргарони муҳоҷир ва аъзои оилаҳои онҳо дар давлатҳои қабулкунанда дар баробари шаҳрвандони ин давлат аз ҳуқуқҳо истифода мебаранд. Мақомоти салоҳиятдори давлатҳои қабулкунанда ва давлатҳои иқомати муҳоҷирон метавонанд татбиқи ҳуқуқҳои муҳоҷирони меҳнатиро дар асоси созишномаҳои дуҷониба ё бисёрҷониба муайян намоянд».

Қобили зикр аст, ки солҳои охир хусусан соли 2024 мушкилоти муҳоҷирон ва аъзои оилаи онҳо дар аксари давлатҳои қабулкунанда зиёд шуда истодааст.

Мушкилоти муҳоҷирони кориро агар аз як тараф мақомоти интизомӣ ва корфармоён дар давлатҳои қабулкунанда эҷод кунанд, аз тарафи дигар, мутаассифона, шаҳрвандони Тоҷикистон ба ҳамватанони худ эҷод менамоянд.

Бо вуҷуди ин, муҳоҷирони меҳнатӣ дар хориҷи кишвар бо сабабҳои надоштани иттилооти дахлдор ва омодагии кофӣ осебпазир гардида, мавриди таҳқиру табъиз ва меҳнати маҷбурӣ қарор мегиранд.

Аксарияти шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ба муҳоҷирати меҳнатӣ ва иқомат ба Федератсияи Россия сафар менамо-

янд, ки дар соли 2024 қонунгузории ин кишвар дар самти муҳоҷират ба кулли тағйир ёфта истодааст.

Тибқи талаботи қонунгузории нави Федератсияи Россия шаҳрвандони хориҷӣ дар як сол як маротиба то 90 рӯз дар ҳудуди ин кишвар дар ҳолати надоштани иҷозатнома ва шартнома барои кору иқомат буда метавонанд дар ҳолати риоя накардани талаботи мазкур аз ҳудуди Федератсияи Россия ихроҷ карда мешаванд. Айни ҳол тибқи қонунҳои нави Федератсияи Россия ихроҷи шаҳрвандони хориҷӣ аз ҷониби пулис бе муҳокимаи судӣ амалӣ карда мешавад.

Тибқи маълумотҳои васоити ахбори омма аз қавли муовини Вазири корҳои дохилии Федератсияи Россия то аввали соли 2025 муҳоҷироне, ки бе ҳуҷҷатҳои дахлдор дар ҳудуди Федератсияи Россия қарор доранд 670 ҳазор нафарро ташкил медиҳанд. Аз ин шумора тибқи маълумотҳои қабли дар охирҳои соли 2024 шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон 120 ҳазор нафарро ташкил медоданд.

Вобаста ба ин, фармони Президенти Федератсияи Россия «Дар бораи чораҳои муваққатии танзими вазъи ҳуқуқии шаҳрвандони алоҳидаи хориҷӣ ва шахсони бе шаҳрванд дар Федаратсияи Россия вобаста ба татбиқи низоми ихроҷ» аз 30 декабри соли 2024, №1126 қабул карда шуд, ки тибқи он шаҳрвандони хориҷие, ки маълумот дар бораи онҳо ба феҳристи шахсони назораташаванда ворид карда мешаванд, бояд аз 1 январ то 30 апрели соли 2025 ҳолати ҳуқуқии худро ба танзим дароранд ё ихтиёран аз қаламрави Федератсияи Россия бароянд.

Дар таҳриба ҳолатҳои алоҳидае ба назар мерасанд, ки шаҳрвандони Тоҷикистон бинобар камбудӣ ва хатоҳои ночиз, аз ҷумла напардохтани ҷаримаи вайрон кардани қоидаи ҳаракат дар роҳ, қарздор будан аз пардохти пули телефон ё интернет ва ё баҳс кардан бо корманди политсия ва ғайра аз Федератсияи Россия ихроҷ карда мешаванд.

Бинобар мураккаб будани расмиёти гирифтани иҷозатномаи кор (патент) ва гаронии арзиши он баъзе муҳоҷирони меҳнатӣ маҷбур мешаванд, ки ба фаъолияти ғайриқонунӣ машғул шаванд. Ба ин ҳолат то андозае корфармоёни кишвари қабул низ манфиатдоранд.

Ҳарчанд тибқи талаботи Кодекси ҷиноятии Федератсияи Россия муҳоҷироне, ки дар ҳудуди Федератсияи Россия ғай-

риқонунӣ фаъолият менамоянд ва даромади молиявӣ ба даст меоранд, амвол, пул ва дороиҳои бадаст овардаашон, мусодира гардида, нисбат ба онҳо ҷазои маҳрум кардан аз озодӣ ба муҳлати 5 сол ва ҷарима ба андозаи 500 ҳазор рубл татбиқ карда мешавад.

Муҳоҷирони меҳнатие, ки қонунгузории маъмурӣ ва муҳоҷиратии Федератсияи Россияро вайрон намудаанд, то лаҳзаи баргардониданашон дар муассисаҳои махсус нигоҳ дошта мешаванд. Ин муассисаҳо ҷойи ҳабс ё ҷазо набуда, барои нигоҳдории шаҳрвандони хориҷӣ, ки мавриди депортатсия қарор мегиранд, пешбинӣ шудааст. Дар чунин муассисаҳо вайронкунии зиёди ҳуқуқу манфиатҳои муҳоҷирони меҳнатӣ мушоҳида мегардад, ки наворҳои зиёди дар шабакаҳои иҷтимоӣ паҳнгардида, далели гуфтаҳо мебошанд.

Бо назардошти ҳолатҳои зикршуда ва вайроншавии ҳуқуқи муҳоҷирони меҳнатӣ – шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 2024 Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон ба ҳамтои худ дар Федератсияи Россия муроҷиат намуд. Дар муроҷиати мазкур оид ба маълумоти дар васоити ахбори омма ва шабакаҳои иҷтимоӣ нашргардида, ки аз муносибати дағал, лату кӯб ва таҳқири муҳоҷирони меҳнатӣ аз ҷониби кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқи Федератсияи Россия шаҳодат медиҳад, ибрози нигаронӣ намуда буд.

Инчунин, Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон аз муддатҳои тӯлонӣ, бидуни шароити дурусти нигоҳдорӣ ва ғизо нигоҳ доштани шаҳрвандони Тоҷикистон ҳангоми вуруд ба Россия дар гузаргоҳҳои сарҳадӣ, аз ҷумла нигоҳ доштани аъзои ҳайати расмӣ, донишҷӯён, пиронсолон, занон ва кӯдакон махсус таъкид намуда, баррасии саривақтӣ ва зери назорат гирифтани ҳолати баамаломадаро тақозо намуд.

Муроҷиати мазкур аз ҷониби Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Федератсияи Россия баррасӣ гардида, дар ҷавоби худ оид ба зери назорат гирифтани вазъи ҳуқуқии шаҳрвандони Тоҷикистон дар қаламрави Федератсияи Россия иттилоъ додааст.

Бояд зикр намуд, ки на танҳо дар Федератсияи Россия балки дар дигар кишварҳо, аз ҷумла Иёлоти Муттаҳидаи Амрико ва давлатҳои Аврупо низ танзими раванди муҳоҷират пурзӯр гардидааст, ки аз муҳоҷирон омодагии ҷиддиро зимни сафар талаб менамояд.

Қобили зикр аст, ки солҳои охир баъзе шахсон бо роҳи фиреб тавассути шабакаҳои иҷтимоӣ ба боварии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон даромада, бо ваъдаи таъмини кор дар давлатҳои хориҷӣ маблағҳояшонро аз худ мекунанд. Мисол, сокини ноҳияи Шаҳритус М.Л. барои содир намудани ҷиноятҳои қаллобӣ аз ҷониби кормандони мақомоти милитсия дастгир карда шуд, ки номбурда бо ваъдаи ба кишварҳои Аврупоӣ ба муҳоҷирати меҳнатӣ фиристодан аз шаҳрвандон маблағҳои калони пулӣ аз 15 то 20 ҳазор сомонӣ гирифта, ба манфиати шахсии худ истифода намуда, шаҳрвандонро фиреб додааст. Вобаста ба ин дар асоси муроҷиати шаҳрвандон чунин шахсон аз ҷониби кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дастгир гардида ва ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд.

Ҳамчунин ҳолатҳои алоҳидаи аз ҷониби шаҳрвандони Тоҷикистон дар якҷоягӣ бо шаҳрвандони дигар давлатҳо муҳоҷирони меҳнатиро бо роҳи фиреб бо ваъдаи ба ҷойи кор таъмин намудан шиноснома ва дигар ҳуҷҷатҳои онҳоро гирифта, ҳамчун ғулом истифода мебаранд ва маблағи кории онҳоро пардохт намекунанд. Мисол, тибқи иттилои Вазорати корҳои дохилӣ ду нафар сокинони шаҳри Ваҳдат ва ноҳияи Қубодиён бо маслиҳати пешакӣ бо як нафар шаҳрванди Ҷумҳурии Арманистон моҳҳои ноябр декабри соли 2024 9 нафар шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистонро бо ваъдаи кор ба Ҷумҳурии Арманистон бурда онҳоро дар Арманистон ба асорати қарзӣ гирифтор намуда, шиноснома ва дигар ҳуҷҷатҳои онҳоро аз дасташон бо роҳи фиреб ва маҷбурӣ гирифта, гаштугузори онҳоро маҳдуд кардаанд.

Аз ин лиҳоз, мувофиқи мақсад аст, ки ҷиҳати пешгирӣ намудани чунин ҳолатҳо аз ҷониби мақомоти дахлдор чораҳои зарурӣ андешида шуда барои роҳандозии муҳоҷирати қонунӣ ва баланд бардоштани маърифтати ҳуқуқии муҳоҷирон шароит муҳайё намоянд.

Айни ҳол Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷиҳати амалӣ намудани муҳоҷирати меҳнатӣ бо як қатор кишварҳо дар асоси шартномаҳо ҳамкориро ба роҳ мондааст, ки шаҳрвандони Тоҷикистон тариқи қонунӣ ба давлатҳои қабулкунандаи муҳоҷирон ба муҳоҷирати корӣ сафар намоянд.

Ба мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон муҳоҷирони меҳнатӣ ва аъзои оилаи онҳо оид ба масъалаҳои мусоидат барои

бекор кардани манъи вуруд ба Федератсияи Россия, кам кардани муҳлати тӯлонии манъи вуруд ба Федератсияи Россия, одилона баррасӣ гардидани парвандаҳо аз ҷониби мақомоти тафтишотии Федератсияи Россия ва дигар масъалаҳо мурофиат менамоянд.

ВҲИ дар навбати худ зимни ҳамкориҳо бо ҳамтоёни худ дар Федератсияи Россия ва дигар давлатҳо ҷиҳати ҳифзи ҳуқуқҳои муҳоҷирони меҳнатӣ мусоидат менамояд.

Инчунин, ВҲИ пайваста маълумотҳои дар шабакаҳои иҷтимоӣ паҳнгардидаро пайгирӣ намуда, ҷиҳати ҳифзи ҳуқуқи муҳоҷирони меҳнатӣ вокунишҳо менамояд.

Соли 2024 дар ҳамкорӣ бо Вазорати меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳолӣ ва Ташклоти ҷамъиятии «Зеркало» кормандони мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон вобаста ба баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон дар мавзуъҳои «Омодагии пеш аз сафари муҳоҷирони меҳнатӣ», «Муколама дар бораи муҳоҷирони баргашта: мушкилоти саломатӣ ва реинтегратсияи онҳо» ва «Арзёбии самаранокии идоракунии муҳоҷирати меҳнатӣ» дар шаҳрҳои Бохтар, Кӯлоб, Хуҷанд, Хоруғ ва Турсунзода бо иштироки намояндагони мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, раёсату бахшҳои муҳоҷират, соҳаи иҷтимоӣ, ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва фаъолони ҷомеа мизҳои мудаввар баргузор намуданд.

Аз ҷониби иштирокчиён ҷиҳати муташаккилона сафар намудани муҳоҷирони меҳнатӣ ба давлатҳои Аврупо, Корея ва дигар давлатҳо, гирифтани маълумот барои ҳуҷҷатгузории пеш аз муҳоҷират, барои доштани иҷозати воридшавӣ ба ҳудуди Федератсияи Россия, дар ҳолати ба мушкилӣ дучор шудан дар давлатҳои қабулкунандаи муҳоҷирон ба куҷо мурофиат кардан ва дигар саволҳо пешниҳод гардида, ҷавобҳои мушаххас дода шуд.

Кормандони мақомти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар соли 2024 дар васоити ахбори омма, аз ҷумла дар телевизион 2 маротиба ва дар радио 4 маротиба ҷиҳати иттилоотонии аҳолӣ вобаста ба мавзуъҳои ҳуқуқҳои муҳоҷирони меҳнатӣ ва аъзои оилаи онҳо баромад намуданд.

Бо мақсади боз ҳам беҳтар намудани вазъи риояи ҳуқуқҳои муҳоҷирони маҳнатӣ тавсияҳои зерин пешниҳод карда мешавад:

– низоми электронии баҳисобгирии муҳоҷирати аҳолӣ таъсис дода шавад;

– низоми омодагии муҳоҷирони меҳнатӣ пеш аз сафар такмил дода шавад;

– муқовимат ба раванди ғайриқонунии муҳоҷирати меҳнатӣ дар ҳориҷи кишвар пурзӯр карда шавад;

– корҳо дар самти муташаккилона фиристодани муҳоҷирони меҳнатӣ барои кор ба ҳориҷи кишвар тақвият дода шавад;

– ҳамгироии муҳоҷирони меҳнатии баргашта тақвият дода шавад.

2.8. Ҳифзи ҳуқуқи истифодабарандагони хизматрасониҳои молиявӣ ва ҳуқуқи соҳибкорон

Соҳибкорӣ асоси иқтисодиёти самарабахши давлат ба шумор рафта, инкишофи бомуваффақияти он имкон медиҳад, ки як қатор масъалаҳо, аз қабили ташаккул ва рушд кардани қишри аҳолии миёна, таъмини гузариш ба иқтисодиёти инноватсионӣ ва рақамӣ, фароҳам овардани шароит барои гузаштан ба иқтисодиёти сабз ва монанди инҳо ҳалли худро дарёбанд. Илова бар ин, Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамасола барои фароҳам овардани шароити мусоид барои пешбурди фаъолияти соҳибкорӣ пайваста чораҷӯйӣ карда истода, ҷиҳати беҳбуди фазои соҳибкорӣ дар кишвар муколамаи созанда миёни Ҳукумат ва соҳибкорон ба роҳ монда шудааст.

Дар айни замон, дар Ҷумҳурии Тоҷикистон вазъи ҷамъияти соҳибкорон ва тоҷирони ватанӣ дар сатҳи зудинкишоф қарор дошта, дорои имконоти бузург мебошанд. Хусусан тавассути иштирок дар шуроҳои ҷамъиятӣ оид ба соҳибкорӣ дар фаъолияти мақомоти давлатӣ ҷалб карда мешаванд. Аз ҷониби дигар, дар фаъолияти оинномавии соҳибкорон ҳарчӣ бештар рисолати ҳимояи ҳуқуқӣ инъикоси бевоситаи худро ёфтааст.

Таҷриба нишон медиҳад, ки то ҳол дар назди соҳибкорон як қатор масъалаҳои мушкилталаб ва ҳалногардида, аз ҷумла, масъалаҳои муфлисшавии бонкҳо ва татбиқи механизими пардохти пасандозоҳо ва дигар мабалағҳои дар бонкҳо нигоҳдоранда ба истифодабарандагони хизматрасониҳои молиявӣ,

танзими ҳамаҷонибаи ҳуқуқии бастани шартномаҳои мукаммал аз ҷониби шахсони ҳуқуқӣ ва соҳибкорони инфиродӣ ва назорати мустақими он аз ҷониби мақомоти дахлдори давлатӣ, масъалаҳои азнавбақайдгирӣ ва азнавташкилдиҳии шахсони ҳуқуқӣ, гирифтани шаҳодатнома ва иҷозатномаҳо барои соҳибкории инфиродӣ, масъалаҳои андозбандӣ ва татбиқи сиёсати андози давлатӣ ва монанди инҳо то ҳол боқӣ мемонанд. Ҳалли пайгиронаи онҳо боиси баланд бардоштани самаранокии сиёсати давлатӣ ва коҳиш додани хатарҳои пешбурди соҳибкорӣ мегардад.

Мусаллам аст, ки бобати ин масъала дар Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи самтҳои асосии сиёсати дохилӣ ва хориҷии ҷумҳурӣ» ба Маҷлиси Олӣ аз 28 декабри соли 2024 дар баробари муваффақиятҳои баланди дар ҳаёти иҷтимоию иқтисодӣ ба даст овардашуда, ҳалли мушкилотҳои дигари муҳим марбут ба таъмини афзалиятҳо дар самти фаъолияти соҳибкорӣ, тавсифи бевоситаи худро ёфтааст. Сарвари давлат ба ислоҳоти сохтории иқтисодии дарпешистода, ки дар он ба марҳилаи нави рушди соҳибкорӣ ва соҳаи кишоварзӣ таъкид шудааст, таваҷҷуҳи махсус зоҳир намуданд.

Айни ҳол, бо ин мақсад дар Дастгоҳи ВҲИ шуъбаи ҳифзи давлатии ҳуқуқи истифодабарандагони хизматрасониҳои молиявӣ ва ҳуқуқи соҳибкорон таъсис дода шуда, ҷиҳати муҳаё намудани заминаҳои таъсиси мансаби муовини Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон – Ваколатдор оид ба ҳуқуқи истифодабарандагони хизматрасониҳои молиявӣ ва ҳуқуқи соҳибкорон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон корбарӣ шуда истодааст.

Лозим ба ёдоварист, ки фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 22 октябри соли 2022, №469 оид ба таъсиси мансаби муовини Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон – Ваколатдор оид ба ҳуқуқи истифодабарандагони хизматрасониҳои молиявӣ ва ҳуқуқи соҳибкорон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон қабул шуда буд. Мақоми мазкур дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун механизм ва кафолати иловагӣ ба шумор рафта, метавонад дар таъмини ҳифзи ҳуқуқу манфиатҳои бевоситаи истифодабарандагони хизматрасониҳои молиявӣ ва ҳуқуқи соҳибкорон, инчунин ҳалли баҳсҳои бамиёномадаи иштироккунандагони бозори хизматрасониҳои тиҷоратӣ ва молиявӣ тибқи талаботи қонунгу-

зорӣ дар доираи ваколатҳояшон баррасӣ ва мусоидат кунад. Илова бар ин, он унсури сиёсати татбиқшавандаи давлатӣ буда, барои иҷрои вазифаҳои асосии худ метавонад фаъолияти мутамарказонидашударо бо Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомоти давлатӣ, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, ҷамъиятҳо ва ассосиатсияҳои соҳибкорони Ҷумҳурии Тоҷикистон ва коршиносони ташкилотҳои ҷамъиятӣ ба роҳ монда, дар ҳалли мушкилоти мухталиф, ки метавонанд садди роҳи рушду равнақи фаъолияти соҳибкорӣ ва тиҷоратӣ гарданд, саҳми бевосита мегузорад.

Мутобиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 20 марти соли 2008 яке аз вазифаҳои асосии Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон баланд бардоштани маърифатнокии ҳуқуқии шаҳрвандон ба шумор меравад.

Дар доираи татбиқи ин самт ҷиҳати таъмини иттилоотонӣ ва корҳои фаҳмондадиҳӣ аз ҷониби кормандони Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон як қатор чорабиниҳои иттилоотӣ гузаронида шуд. Аз ҷумла, дар доираи амалигардонии фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи эълон гардидани соли 2024 «Соли маърифати ҳуқуқӣ» бо мақсади иҷрои дастуру супоришҳои Роҳбарияти давлат, инчунин иҷрои банди 120 Барномаи амали мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон барои соли 2024 чорабиниҳои иттилоотӣ роҳандозӣ шуданд. Чорабиниҳои мазкур дар якҷоягӣ бо МИҲД дар шаҳрҳои Бохтар, Хоруғ, Хуҷанд баргузор карда шуда, дар раванди онҳо оид ба соҳаи ҳуқуқи инсон, хусусан оид ба механизми таъмини ҳифзи ҳуқуқи истифодабарандагони хизматрасониҳои молиявӣ ва ҳуқуқи соҳибкорон, сатҳи аҳамият ва шиносоии вазифаҳои муқаррагардидаи мақомот дар минтақаҳои ҷумҳурӣ, амалисозии ҳуқуқҳои субъектҳои соҳибкорӣ оид ба гирифтани маълумоти мукаммал ва дастрасии умумӣ ба ҳуқуқҳои ба онҳо дар доираи қонунгузорӣ пешбинигардида маълумоти муфассал пешниҳод карда шуд.

Инчунин, бо истифода аз механизмҳои самарабахши ҳамкориҳо бо васоити ахбори омма, кормандони мақомот дар телевизион ва радиои маҳаллии минтақаҳои болозикр баромадҳо намуда, маълумоти дахлдорро пешниҳод намуданд.

Бояд қайд кард, ки манбаи мукаммал ва пурраи иттилоотонӣ ва маълумотдиҳӣ барои субъектҳои соҳибкорӣ ҳамчун воситаи самарабахши оммавӣ гардондани фаъолияти ниҳод, ин сомонаи расмии Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шабакаи интернетӣ мебошад.

Бо мақсади таъмини фаъолият дар самти иттилоотонӣ 28 баромадҳо дар телевизиону радио ва чопи мақолаю баромадҳо анҷом дода шуд, аз ҷумла 4 баромад дар телевизион, 6 баромад дар радио, 8 мақола дар маҷаллаи «Ахбори Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» ва 10 мақолаи дигар дар сомонаи расмӣ ҷой дода шуданд. Инчунин, кормнадони ВҲИ дар 44 конференсияҳо, семинару машваратҳо, мизҳои мудаввар ва курсҳои бозомӯзӣ иштирок ва аз натиҷаи онҳо гузоришу маълумотҳои дахлдор омода шуданд.

Дар соли 2024 фаъолият дар самти такмили қонунгузории амалкунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ё амалияи татбиқи ҳуқуқ идома ёфт. Бо мақсади мусоидат дар такмили қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳуқуқи инсон, аз ҷумла ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои истифодабарандагони хизматрасониҳои молиявӣ ва ҳуқуқи соҳибкорон ба 6 адад лоиҳаи қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, аз қабили лоиҳаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ворид намудани тағйиру иловаҳо ба Кодекси мурофиавии иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон», лоиҳаи Қонуни Ҷумҳурии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ворид намудани тағйирот ба кодекси мурофиавии мадании Ҷумҳурии Тоҷикистон», лоиҳаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи арбитражи байналмилалии тиҷоратӣ», лоиҳаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Оид ба ворид намудани тағйиру иловаҳо ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муқовимат ба коррупсия» хулосаву пешниҳодҳои дахлдор ирсол шуданд.

Танзими андозбандии фаъолияти соҳибкорӣ, хусусан соҳибкории хурду миёна бо назардошти аҳамияти ин бахш дар рушди иқтисодӣ ислоҳоти дахлдорро тақозо мекунад. Фаъолияти самараноки низоми андозбандии соҳибкории хурд ва миёна аз он вобастагӣ дорад, ки то чӣ андоза такмили қонунгузории андозбандӣ дуруст ташкил шудааст.

Соҳибкорони хурду миёна метавонанд аз низоми гуногуни андозбандӣ истифода баранд. Асосан низоми умумии ан-

дозбандӣ ва низоми соддакардашудаи андозбандӣ, ки аз ҳамдигар фарқияти куллӣ доранд, метавонад боиси тафовути назарраси мушкилӣ дар самти андоз, инчунин афзоиши сарбории маъмурии баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисоботдиҳии корхонаҳо гарданд.

Корхонаҳое, ки аз меъёрҳои муқарраршудаи низоми соддакардашудаи андозбандӣ берун мебароянд, бо мақсади дар сатиҳи муносиб ба роҳ мондани фаъолияти худ ба «тақсимоти сунъии тиҷоратӣ» даст мезананд, ки ин ҳолат метавонад боиси хавфу оқибатҳои манфии тиҷорат ва соҳибкорӣ гардад. «Тақсимоти сунъии» соҳибкорӣ, ки аз ҷониби субъектҳои соҳибкорӣ ба таври оммавӣ сурат мегирад, аз камбудиҳои мавҷудаи низоми андозбандӣ шаҳодат медиҳад. Аз ин лиҳоз, пешниҳод карда мешавад, ки бо мақсади коҳиш додани ҳолатҳои «тақсимшавии сунъии тиҷорат», рафъи рақобати нобаробар дар бозорҳои мол, ҳифз ва нигоҳ доштани корхонаҳое, ки ихтиёран ба низоми имтиёзноки андозбандӣ гузаштаанд, инчунин фароҳам овардани шароит барои рушд ва зиёдшавии корхонаҳои хурду миёна ба низоми имтиёзноки андозбандӣ барои тиҷорат, ба ислоҳоти низоми соддакардашудаи андозбандӣ таваҷҷуҳи хоса дода шавад.

Ҳамчунин, пешниҳод карда мешавад, ки бо мақсади аз байн бурдани ин монеаҳо ба танзими ҳуқуқӣ ва такмили қонунгузории низоми имтиёзноки гузариши андозбандӣ барои тиҷорат, ислоҳоти ҳуқуқии низоми соддакардашудаи андозбандӣ низ аҳамияти махсус дода шавад.

Гарчанде Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тамоми тадбирҳои зарурӣ ва фазои мусоидро баҳри самаранок амалӣ гардонидани муносибатҳои соҳибкорӣ, бонкӣ, иқтисодию молиявӣ фароҳам оварда бошад ҳам, вале ҳанӯз мушкилоти зиёди нигаронкунанда дар самтҳои дигар, хусусан дар самти таъмини фаъолияти озоди иқтисодӣ ва соҳибкорӣ, рушди соҳа дар асоси имкониятҳои технологӣ ва инноватсионӣ ва такшил намудани заминаи беҳтарини танзими қонунгузории ин муносибатҳои низ вуҷуд доранд.

Яке аз вазифаҳои асосии мақомоти ВҲИ таъмини кафолатҳои иловагии ҳифзи давлатии ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии субъектҳои фаъолияти соҳибкорӣ, истифодабарандагони хизматрасониҳои молиявӣ, новобаста аз соҳаи ҳуқуқ, амал ё

беамалии шахсони мансабдор, мақомоти ҳокимияти давлатӣ мебошад. Баррасии арзу шикоятҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ бо мақсади мусоидат намудан ба барқарорсозии ҳуқуқҳои вайроншудаи онҳо дар самти фаъолияти соҳибкорӣ ва истифода аз хизматрасониҳои молиявӣ тибқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» ва Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мурочиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ» амалӣ карда мешавад.

Дар соли 2024 33 адад мурочиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ дар самти ҳуқуқҳои истифодабарандагони хизматрасониҳои молиявӣ ва ҳуқуқҳои соҳибкорон ба қайд гирифта шудааст, ки аз онҳо мурочиатҳои хаттӣ 12 адад ва мурочиатҳои шифоҳӣ 14 адад, мурочиатҳо тавассути алоқаи телефонӣ 6 адад ва мурочиати электронӣ тавассути суроғаи расмӣ 1 ададро такшил медиҳанд.

Мурочиатҳои воридгардида тибқи таснифот ба ҳуқуқу озодиҳои гуногун, аз ҷумла ба ҳуқуқҳои истифодабарандагони хизматрасониҳои молиявӣ дар бонкҳо ва ташкилотҳои қарзӣ, шикоят аз болои қарорҳои мақомоти ҳифзи ҳуқуқ оид ба масъалаи қарзӣ бонкӣ, норозигӣ аз болои қарори судӣ оид ба бартарафсозии хонаи истиқоматӣ ва хариди хонаи истиқоматӣ дар биноҳои навбунёдшаванда, оид ба гирифтани пасандозҳо аз бонкҳои муфлис эълоншуда, дигар ҳуқуқи истифодабарандагони мол, кор ва хизматрасонӣ, инчунин иштироки намояндаи мақомот дар мурофиаҳои судӣ оид ба масъалаҳои соҳибкорӣ, тиҷорат ва молиявӣ дахл доранд. Арзу шикоятҳои воридшуда аз ҷониби кормандони мақомот дар алоҳидагӣ баррасӣ гардида, баҳри қонеъ намудани талаботи шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ чораҳои дахлдор андешида шуда, маслиҳатҳои ҳуқуқии зарурӣ пешниҳод карда шудааст.

Дар соли 2024 зимни баррасии мурочиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ дар мақомот 3 адад мурочиатҳо мусбӣ ҳал гардид. Масалан, аз ҷониби шаҳрванд Ҳ.Г. истиқоматкунандаи ш. Душанбе, ҷиҳати таъмини намояндаи ВҲИ дар мурофиаи судии н. Синои ш. Душанбе ариза барои иштирок ҳамчун намоянда дар мурофиаи судӣ ворид гардид. Дар асоси аризаи воридгардида муовини сардори шуъбаи ҳифзи давлатии ҳуқуқи истифодабарандагони хизматрасониҳои молиявӣ ва ҳуқуқи

соҳибкорон дар мурофиаи судӣ иштирок намуд. Пас аз мурофиаи судӣ кормандони мақомот тариқи медиатсия ҳарду тарафро ба созиш оварда, баҳс ҳалли худро ёфт. Ё мисоли дигар, ҳангоми гузаронидани чорабинии иттилоотӣ аз ҷониби кормандони ВҲИ дар якҷоягӣ бо МИҲД ш. Хуҷанд аз ҷониби соҳибмулки сехи қанодии торт «Ширинихои Шоҳона» – Н.М., нисбати кормандони Раёсати андоз дар ш. Хуҷанд барои монеагӣ эҷод намудан дар гирифтани иҷозатнома барои фаъолияти соҳибкорӣ шифоҳӣ муроҷиат намуд. Бо мусоидати кормандони мақомот масъалаи зикргардида ҳаллӣ худро ёфт.

Бо мақсади боз ҳам беҳтар намудани вазъи таъмини риоя ва ҳифзи ҳуқуқҳои истифодабарандагони хизматрасониҳои молиявӣ ва ҳуқуқи соҳибкорон тавсияҳои зерин пешниҳод карда мешавад:

– шумораи чорабиниҳои ташвиқотию тарғиботӣ ва гузаронидани корҳои фаҳмондадиҳӣ оид ба ҳуқуқҳои истифодабарандагони хизматрасониҳои молиявӣ ва ҳуқуқи соҳибкорон зиёд карда шаванд;

– ҳамкориҳо бо бонкҳо, ташкилотҳои молиявӣ, созмонҳои байналмилалӣ ва сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ҷиҳати баланд бардоштани дониши молиявии кормандон ба воситаи иштирок дар курсҳои такмили ихтисос, тренингҳо ва семинарҳо тақвият дода шаванд;

– гурӯҳи кории байниидоравӣ дар назди ВҲИ вобаста ба такмили қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бахши соҳибкорӣ таъсис дода шавад;

– дар самти қонунгузории соҳаи андозбандии фаъолияти соҳибкорӣ ва тиҷорат, бо мақсади коҳиш додани рафъи рақобати нобаробар дар бозорҳои мол, омӯзиш ва таҳлилҳо гузаронида шаванд;

– омӯзиш, таҳлил ва коркарди механизмҳои ҳамаҷонибаи қонунгузорӣ дар таъмини ҳимоя истифодабарандагони хизматрасониҳои молиявӣ аз ҷараёнҳои муфлисшавии бонкҳо амалӣ карда шавад.

ХОТИМА

Тибқи Конститутсияи Тоҷикистони соҳибистиқлол Ҷумҳурии Тоҷикистон давлати демокративу ҳуқуқбунёд буда, ҳанӯз дар оғози шоҳроҳи бунёди ҷомеаи шаҳрвандӣ ва давлати демократӣ қарор дорад. Дар ин раванд яке аз нишонаҳои муҳими давлати демокративу ҳуқуқбунёд мавҷудият ва фаъолияти озодонаи ниҳодҳои мустақили ҳифзи ҳуқуқи инсон, аз ҷумла ниҳоди Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон мебошад.

Хушбахтона, дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аллакай понздаҳ сол аст, ки ниҳоди мазкур тибқи талаботи санадҳои байналмилалии соҳаи ҳуқуқи инсон ва дар доираи салоҳиятҳои дар қонунгузории миллӣ муқарраршуда фаъолият менамояд ва дар асоси талаботи қонунгузории миллӣ Маърузаи навбатии худро пешниҳод менамояд.

Маърузаи понздаҳуми Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар замоне пешниҳод карда мешавад, ки мардуми шарифи Тоҷикистон яке аз ҷашнҳои муқаддас ва воқеан таърихиву фаромӯшнашавандаи худ – 30-солагии Конститутсияи Тоҷикистони соҳибистиқлолро дар фазои сулҳу оромӣ ва ваҳдати миллӣ истиқбол намуд.

Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон низ дар навбати худ ҷиҳати пешбурди ҳуқуқу озодиҳои инсон дар ҷумҳурӣ ва баланд бардоштани имиҷи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар арсаи байналмилалӣ пайваста саъю талош намуда, аз ҷумла тибқи талаботи моддаи 24 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» ҳамасола оид ба фаъолияти худ ва вазъи риояи ҳуқуқу озодиҳои инсон дар ҷумҳурӣ Маъруза пешниҳод менамояд.

Аз таҳлили қисми якуми Маъруза бармеояд, ки соли 2024 фаъолияти мақомоти ВҲИ тавсеа ёфта, мақомот дар самтҳои зикршуда ба дастовардҳои назаррас ноил гаштааст.

Ҳамзамон, дар баробари дастовардҳо баъзе мушкилот низ дар фаъолияти мақомоти ВҲИ нишон дода шудаанд, ки ҳалли онҳо бештар ба дигар мақомоти давлатӣ ва ҳамкорони рушд вобастагӣ дорад ва ҷиҳати ҳалли онҳо ВҲИ мувофиқи мақсад меҳисобад, ки чорабиниҳои дахлдор андешида шаванд. Чорабиниҳои

мазкур мушаххасан дар 20 тавсияи пешниҳоднамудаи ВҲИ вобаста ба мавзуъҳои қисми якуми Маъруза нишон дода шудаанд.

Аз ҷумла, дар самти таҳкими иқтидори мақомоти ВҲИ 5 тавсия пешниҳод шуда, қайд шудааст, ки ҳамасола зиёд кардани маблағгузории фаъолияти мақомоти ВҲИ аз ҳисоби маблағҳои буҷетӣ тибқи талаботи санадҳои байналмилалии соҳаи ҳуқуқи инсон, бо бинои доимӣ таъмин намудани мақомоти ВҲИ, аз нав эҳё кардани қабулгоҳҳои ҷамъиятии ВҲИ ва таъсиси намояндагиҳои нави ВҲИ дар минтақаҳои ҷумҳурӣ ба таҳкими фаъолияти мақомоти ВҲИ такони тоза бахшида, дар ниҳоят барои баланд бардоштани имиҷи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун давлати демокративу ҳуқуқбунёд таъсири мусбӣ мерасонанд.

Ҳамчунин, дар ҳамин қисми Маъруза ҷиҳати боз ҳам беҳтар намудани нишондиҳандаҳои фаъолият дар самтҳои иттилоотонӣ ва мусоидат дар баланд бардоштани маърифати шаҳрвандон оид ба ҳуқуқу озодиҳои инсон 3 тавсия, таҷлили Рӯзи байналмилалии ҳуқуқи инсон (10 декабр) 2 тавсия, татбиқи Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон барои солҳои 2022–2026 дар соли 2024 4 тавсия, мусоидат ба такмили қонунгузорӣ ва иҷрои уҳдадориҳои байналмилалӣ дар соҳаи ҳуқуқи инсон 3 тавсия ва аз натиҷаҳои қабул ва баррасии муроҷиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ 3 тавсия пешниҳод шудааст.

Дар қисми дуюми Маъруза вазъи риояи ҳуқуқу озодиҳои инсон дар 8 самти алоҳида бо дарназардошти рафти иҷрои самтҳои афзалиятноки фаъолияти мақомоти ВҲИ, ки аз Стратегияи фаъолияти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон барои солҳои 2021–2025 бармеоянд, мавриди баррасӣ қарор дода шудаанд.

Дар мавзуъҳои интихобшуда дастоварду мушкилоти ҷойдошта оид ба риояи ҳуқуқу озодиҳои инсон бо далелу мисолҳои мушаххас инъикос гардида, бо мақсади бартарафсозии мушкилоти мавҷуда ва беҳтар намудани вазъ дар самти таъмини риоя ва ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои алоҳидаи инсон 50 тавсияҳои мушаххас пешниҳод шудаанд.

Аз ҷумла, оид ба ҳуқуқи инсон дар муассисаҳои пӯшида ва қисман пӯшида – 8 тавсия, ҳифзи ҳуқуқи гурезаҳо ва шахсони бешаҳрванд – 8 тавсия, ҳуқуқи дастрасӣ ба иттилоот ва ҳуқуқ ба

мурочиат – 7 тавсия, ҳуқуқи хизматчиёни ҳарбӣ ва ҳуқуқи шаҳрвандон ҳангоми даъват ба хизмати ҳарбӣ – 6 тавсия, баробарии гендерӣ ва пешгирии зӯроварӣ дар оила – 6 тавсия, ҳуқуққои маъюбон – 5 тавсия, ҳуқуққои муҳоҷирони меҳнатӣ ва аъзои оилаи онҳо – 5 тавсия, ҳуқуққои истифодабарандагони хизматрасониҳои молиявӣ ва ҳуқуқи соҳибкорон – 5 тавсия пешниҳод гардидаанд.

Дар маҷмуъ, амалисозии саривақтӣ ва самараноки тавсияҳои Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон ҷиҳати бартараф намудани камбудиву норасоиҳои баёншуда ва пешбурди минбаъдаи ҳуқуқу озодиҳои инсон дар ҷумҳурӣ мусоидат намуда, нуфузи Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар арсаи байналмилалӣ ҳамчун давлати демокративу ҳуқуқбунёд боз ҳам баланд мебардорад.

Боварӣ дорем, ки Маърузаи мазкур барои густариши ҳамкориҳои судманди минбаъда бо мақомоти давлатӣ, сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ, созмонҳои байналмилалӣ ва васоити ахбори омма ҷиҳати татбиқи тавсияҳои зикршуда ва ҳалли масъалаҳои дигари ҳуқуқу озодиҳои инсон мусоидат менамояд.

УПОЛНОМОЧЕННЫЙ ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА
В РЕСПУБЛИКЕ ТАДЖИКИСТАН

ДОКЛАД

УПОЛНОМОЧЕННОГО ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА В РЕСПУБЛИКЕ ТАДЖИКИСТАН ЗА 2024 ГОД

ДУШАНБЕ – 2025

Уважаемый читатель,

В 2024 году Правительство Республики Таджикистан под руководством и благодаря мудрым инициативам Основателя мира и национального единства – Лидера нации, Президента Республики Таджикистан уважаемого Эмомали Рахмона добилось больших достижений в социальной, экономической, культурной сферах общественной жизни, и особенно в укреплении законодательного регулирования системы защиты прав и свобод человека и гражданина в Республике Таджикистан.

В Послании Президента Республики Таджикистан «Об основных направлениях внутренней и внешней политики страны», которое было оглашено 28 декабря 2023 года, 2024 год в стране объявлен «Годом правового просвещения» и в целях обеспечения правовой основы данной инициативы 30 декабря 2023 года был принят Указ Президента Республики Таджикистан «Об объявлении 2024 года «Годом правового просвещения». Данная своевременная инициатива способствовала повышению правового просвещения граждан и в целом обеспечению прав и свобод человека.

Очередным гуманным шагом Лидера нации стало продолжение процесса возвращения в Таджикистан детей из охваченных войной регионов, и в третий раз 25 апреля 2024 года 47 женщин и детей были доставлены на Родину и после адаптации и реабилитации возвращены в свои семьи в ноябре 2024 года.

В прошлом году исполнилось 15 лет деятельности Уполномоченного по правам человека в Республике Таджикистан. Конечно, одним из главных достижений страны в сфере защиты прав человека является учреждение в 2009 году по непосредственной инициативе Основателя мира и национального единства – Лидера нации, Президента Республики Таджикистан уважаемого Эмомали Рахмона должности Уполномоченного по правам человека в Республике Таджикистан. Данный шаг имеет большое значение для Республики Таджикистан, взявшей курс на построение демократического и правового государства.

Таким образом, Уполномоченный по правам человека в Республике Таджикистан в качестве национального механизма защиты прав человека в соответствии с Законом Республики

Таджикистан «Об Уполномоченном по правам человека в Республике Таджикистан», в 2024 году провёл значительную работу по повышению информированности населения в области прав человека и установил плодотворное сотрудничество с государственными органами, структурами гражданского общества и международными организациями в области признания, уважения, защиты, восстановления и продвижения прав и свобод человека и выполнения международных обязательств в области прав человека.

Как и в предыдущие годы, в представленном Докладе рассматривается и всесторонне анализируется деятельность Уполномоченного по правам человека в 2024 году, состояние соблюдения прав и свобод человека и гражданина в Республике Таджикистан, достижения, реализация основных задач Уполномоченного по правам человека, проблемы и недостатки в различных областях прав человека.

Мы уверены, что настоящий Доклад будет рассмотрен в органах государственной власти, структурах гражданского общества и других соответствующих институтах, и сотрудничество с Уполномоченным по правам человека в реализации представленных рекомендаций будет укрепляться.

Уполномоченный по правам человека также выражает свою готовность в установлении взаимовыгодного сотрудничества со всеми упомянутыми структурами.

С уважением,
Уполномоченный по правам человека
Умед Бобозода

СОДЕРЖАНИЕ

СПИСОК СОКРАЩЕНИЙ 122

ПРЕДИСЛОВИЕ 123

I. ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УПОЛНОМОЧЕННОГО ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА В 2024 ГОДУ 127

1.1. Укрепление потенциала Уполномоченного по правам человека 127

Сотрудничество Уполномоченного по правам человека с государственными органами, международными организациями, научными кругами и гражданским обществом 129

Деятельность представительств Уполномоченного по правам человека в регионах 135

Финансирование, материально-техническое обеспечение деятельности Уполномоченного по правам человека 139

1.2. Информирование и содействие в правовом просвещении граждан в области прав и свобод граждан в рамках «Года правового просвещения» 141

1.3. Празднование Международного дня прав человека и 15-летия учреждения института Уполномоченного по правам человека 147

1.4. Реализация в 2024 году Программы образования в области прав человека на 2022–2026 годы 153

1.5. Содействие совершенствованию законодательства и выполнению международных обязательств в области прав человека 159

1.6. Приём и рассмотрение обращений физических и юридических лиц 163

II. СОСТОЯНИЕ СОБЛЮДЕНИЯ ПРАВ И СВОБОД ЧЕЛОВЕКА В РЕСПУБЛИКЕ ТАДЖИКИСТАН 171

2.1. Права человека в закрытых и полузакрытых учреждениях 171
2.2. Права военнослужащих и права граждан при призыве на военную службу 180
2.3. Защита прав беженцев и лиц без гражданства 187
2.4. Доступ к информации и право на обращение 194
2.5. Гендерное равенство и предупреждение насилия в семье 203
2.6. Защита прав лиц с инвалидностью 211
2.7. Защита прав трудовых мигрантов и членов их семьи 218
2.8. Защита прав пользователей финансовых услуг и прав предпринимателей 224
ЗАКЛЮЧЕНИЕ 231

СПИСОК СОКРАЩЕНИЙ

НИАТ «Ховар» – Национальное информационное агентство «Ховар»
СМИ – Средства массовой информации
МВД – Министерство внутренних дел Республики Таджикистан
ГБАО – Горно-Бадахшанская автономная область
ВИЧ – Вирус иммунодефицита человека
УПЧ – Уполномоченный по правам человека в Республике Таджикистан
УПР – Уполномоченный по правам ребёнка в Республике Таджикистан
СНГ – Содружество Независимых Государств
СССР – Союз Советских Социалистических Республик
ГКНБ – Государственных Комитет национальной безопасности Республики Таджикистан
ИОГВ – Исполнительный орган государственной власти
УСОО – учреждение среднего общего образования
УВКБ – Управление Верховного Комиссара ООН по делам беженцев
УВКПЧ – Управление Верховного Комиссара ООН по правам человека
ОБСЕ – Организация по безопасности и сотрудничеству в Европе
ООН – Организация Объединённых Наций
ГУИУН МЮ РТ – Главное управление исполнения уголовных наказаний Министерства юстиции Республики Таджикистан
ТВ – Телевидение
ИВС – Изолятор временного содержания
ОО – Общественная организация
ОМВД – Отдел Министерства внутренних дел
ОАО – Открытое акционерное общество

ПРЕДИСЛОВИЕ

Правительство Республики Таджикистан из года в год добивается значительных успехов в деле продвижения прав и свобод человека, построения демократического, правового государства и справедливого общества.

В частности, очередная инициатива Основателя мира и национального единства – Лидера нации, Президента Республики Таджикистан уважаемого Эмомали Рахмона об объявлении 2024 года «Годом правового просвещения» дала новый импульс процессу повышения осведомленности граждан в области прав и свобод человека. Данная благородная инициатива Главы государства придала новое вдохновение сотрудникам Уполномоченного по правам человека в Республике Таджикистан, так как согласно национальному законодательству данное направление является одной из основных задач Уполномоченного по правам человека и одним из приоритетных направлений его деятельности.

Стоит отметить, что конструктивные и благородные инициативы Лидера нации находят поддержку не только внутри страны, но и на международном уровне. Достаточно упомянуть, что решением глав государств-участников Содружества Независимых Государств 2027 год объявлен: «Годом правового просвещения» на территории Содружества.

Уполномоченный по правам человека также прилагает постоянные усилия по своевременному и эффективному выполнению задач, установленных отраслевым законодательством в области соблюдения, уважения, защиты и продвижения прав и свобод человека.

В частности, в соответствии со статьёй 24 Закона Республики Таджикистан «Об Уполномоченном по правам человека в Республике Таджикистан», Уполномоченный по правам человека ежегодно не позднее февраля месяца направляет в соответствующие государственные органы ежегодный Доклад о деятельности Уполномоченного по правам человека в Республике Таджикистан и состоянии соблюдения прав и свобод человека в республике.

Очередной Доклад Уполномоченного по правам человека представляет собой комплексный анализ результатов деятельности органов власти в 2024 году, основанный на опыте работы, рассмотрении обращений физических и юридических лиц, посещений, проверок и мониторингов, информации, предоставленной органами государственной власти и партнерами по развитию из международных организаций и общественных объединений, а также электронных и печатных материалов средств массовой информации.

Доклад состоит из двух глав. Первая глава называется «Деятельность Уполномоченного по правам человека в 2024 году» и посвящена вопросам укрепления потенциала Уполномоченного по правам человека, включая сотрудничество Уполномоченного по правам человека с государственными органами, международными организациями, научными кругами и гражданским обществом, деятельность представительств Уполномоченного по правам человека в регионах, финансовая поддержка деятельности Уполномоченного по правам человека, а также включает темы «Информирование и содействие в правовом просвещении граждан в области прав и свобод человека в рамках «Года правового просвещения», «Празднование Международного дня прав человека и 15-летия учреждения органа Уполномоченного по правам человека», «Реализация в 2024 году Программы образования в области прав человека на 2022–2026 годы» «Содействие совершенствованию законодательства и выполнению международных обязательств в области прав человека» и «Приём и рассмотрение обращений физических и юридических лиц».

Во второй главе Доклада всесторонне рассмотрены и проанализированы отдельные направления прав и свобод человека и гражданина, в том числе «Права человека в закрытых и полузакрытых учреждениях», «Права военнослужащих и права граждан при призыве на военную службу», «Защита прав беженцев и лиц без гражданства», «Доступ к информации и право на обращение», «Гендерное равенство и предупреждение насилия в семье», «Защита прав лиц с инвалидностью», «Защита прав трудовых мигрантов и членов их семьи», «Защита прав пользователей финансовых услуг и прав предпринимателей».

В обеих главах Доклада по рассмотренным темам представлены соответствующие рекомендации, реализация которых министерствами и ведомствами, структурами гражданского общества, другими партнерами по развитию будет способствовать дальнейшему продвижению прав и свобод человека и гражданина в республике.

Стоит отметить, что ежегодно высшее руководство страны поручает центральным и местным органам государственной власти реализовать рекомендации Уполномоченного по правам человека и представить Уполномоченному по правам человека отчёт о результатах их выполнения.

Анализ результатов выполнения рекомендаций, представленных в Докладе Уполномоченного по правам человека в Республике Таджикистан за 2023 год, показывает, что большинство центральных и местных органов государственной власти в течение 2024 года не представили Уполномоченному по правам человека в Республике Таджикистан никакой информации.

За истекший период только 5 местных исполнительных органов государственной власти и 1 высшее профессиональное учебное заведение республики, в том числе ИОГВ города Турсунзаде, районов Файзабад, Джайхун, Рудаки, Дж. Расулова и Таджикский национальный университет предоставили информацию по соответствующим рекомендациям Уполномоченного по правам человека.

Стоит отметить, что часть предоставленной информации весьма кратка, даже объёмом в полстраницы, и не содержит подробной и конкретной информации о ходе реализации соответствующих рекомендаций, содержащихся в Докладе Уполномоченного по правам человека.

Хотя центральным и местным органам государственной власти предписано по итогам года предоставить информацию о результатах выполнения соответствующих рекомендаций Доклада Уполномоченного по правам человека за 2023 год, и особенно, о мерах, принятых в «Год правового просвещения».

В этой связи Уполномоченный по правам человека считает целесообразным, чтобы государственные органы ответственно относились к поручениям высшего руководства страны, способствовали устранению недостатков и упущений в сфере

обеспечения прав и свобод человека и гражданина и содействовали продвижению прав человека в республике.

Уполномоченный по правам человека полностью уверен, что соответствующие государственные органы, как проводники правовой политики Правительства Республики Таджикистан на пути построения демократического, правового государства и справедливого общества, будут содействовать деятельности Уполномоченного по правам человека в Республике Таджикистан и примут необходимые меры по продвижению прав и свобод человека и гражданина в республике.

Уполномоченный по правам человека выражает искреннюю благодарность всем партнерам по развитию за содействие в продвижении прав и свобод человека в Республике Таджикистан и выражает свою постоянную готовность к расширению взаимовыгодного сотрудничества.

I. ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УПОЛНОМОЧЕННОГО ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА В 2024 ГОДУ

1.1. Укрепление потенциала Уполномоченного по правам человека

В 2024 году при поддержке Правительства Республики Таджикистан и в сотрудничестве с партнерами по развитию УПЧ добился определённых результатов в эффективной реализации задач, вытекающих из национального законодательства и международных документов по правам человека.

Поддержка Правительства Республики Таджикистан во всех направлениях деятельности УПЧ, в том числе в направлении сотрудничества с центральными и местными органами государственной власти, проведения информационных мероприятий на территории страны, обмена опытом с зарубежными коллегами, участия в региональных и международных мероприятиях, встреч с представителями международных организаций с целью представления достижений Республики Таджикистан в области прав и свобод человека является особенно значимой.

Постоянные инициативы Основателя мира и национального единства, Лидера нации, Президента Республики Таджикистан уважаемого Эмомали Рахмона по увеличению должностного оклада сотрудников УПЧ оказывает положительное влияние на привлекательность государственной службы и эффективную деятельность института.

В то же время международные документы в области прав человека, в том числе Парижские принципы, Национальный план действий по реализации рекомендаций Комитета ООН по экономическим, социальным и культурным правам на 2024–2027 годы (пункт 3), Национальный план действий по реализации рекомендаций Комитета ООН по защите прав всех трудящихся-мигрантов и членов их семьи на 2020–2024 годы (пункт 6) и другие соответствующие документы требуют постоянного обеспечения благоприятных условий для свободной и прозрачной деятельности УПЧ.

В связи с этим, одним из требований является предоставление в центре города отдельного здания для УПЧ, что способ-

ствует реализации независимости, доступу граждан, включая уязвимые группы общества, а также эффективному функционированию национального института по защите прав человека.

Так как в течении 15 лет деятельности УПЧ трижды менял здание, и каждый раз количество и площадь его рабочих помещений уменьшались. В нынешнем месте расположения УПЧ также наблюдается нехватка служебных кабинетов и недоступность здания для уязвимых слоёв общества, в том числе для лиц с инвалидностью.

В то же время, учреждение должности заместителя УПЧ – Уполномоченного по правам пользователей финансовых услуг и правам предпринимателей в Республике Таджикистан и выделение дополнительных штатных единиц может привести к нехватке рабочих кабинетов.

Учёт этих вопросов может способствовать повышению имиджа Республики Таджикистан на международной арене как демократического и правового государства и независимости института. Следует отметить, что такие рекомендации были также представлены национальным правозащитным учреждениям Центральной Азии, и они добились определённого прогресса в этом направлении, например, получения этими учреждениями конституционного статуса.

Хотя эти вопросы поднимались и в предыдущих докладах УПЧ, однако до сих пор они не решены.

Одной из проблем, отрицательно влияющей на усиление деятельности института, является старое и морально устаревшее компьютерное оборудование и его программное обеспечение, так как с момента создания органа его техническая база не обновлялась. Данная ситуация не может не влиять на процесс цифровизации деятельности УПЧ. Принимая во внимание объявление Президентом Республики Таджикистан, Лидером нации уважаемым Эмомали Рахмоном 2025–2030 годов «Годами развития цифровой экономики и инноваций», учет этих вопросов и обеспечение УПЧ высокоскоростным Интернетом имеет важное значение.

Сотрудничество Уполномоченного по правам человека с государственными органами, международными организациями, научными кругами и гражданским обществом

В 2024 году расширилось сотрудничество УПЧ с государственными органами, международными организациями, научными кругами и структурами гражданского общества по различным направлениям прав и свобод человека и гражданина.

За этот период с целью укрепления сотрудничества руководством института УПЧ были проведены взаимовыгодные встречи с представителями государственных органов, дипломатического корпуса, базирующегося в Таджикистане, международных организаций, структур гражданского общества и международными экспертами.

В частности, участие УПЧ на 87-й сессии Комитета ООН по ликвидации дискриминации в отношении женщин в Женеве, участие и выступление на конференции высокого уровня национальных правозащитных институтов стран Центральной Азии в городе Хельсинки Республики Финляндия, встречи с представителями правозащитных институтов стран-участниц Международной конференции, посвященной 29-летию института Уполномоченного Олий Мажлиса Республики Узбекистан по правам человека, с главой Представительства Детского фонда ООН в Таджикистане Артуром ван Дизеном и сопровождающей его делегацией, с Чрезвычайным и Полномочным Послом Королевства Нидерландов в Таджикистане г-ном Николаасом Схермерсом, с казахстанской делегацией «ООН-Женщины» (UN-Women) во главе с Диной Амришевой, с заместителем главы Регионального представительства Управления Верховного комиссара ООН по правам человека г-ном Фабио Пиана и советником по правам человека Офиса Постоянного координатора ООН в Таджикистане Сергеем Штукариным, с международным экспертом Программы развития ООН в Таджикистане господином Томасом Барановасом, с делегацией представителей Китайской Народной Республики под руководством Цянь Цяньго – постоянного члена комитета, заместителя председателя Комиссии по делам национальностей и религий Всекитайско-

го политического консультативного совета, заместителя председателя Китайского общества по исследованию прав человека, с главой Национального офиса Управления Верховного комиссара ООН по делам беженцев (УВКБ ООН) в Таджикистане Иваном Салеевым, с Уполномоченным по защите от дискриминации Республики Болгария Анной Джумалиевой, с недавно назначенным главой Международной организации по миграции в Республике Таджикистан Виктором Лутенко, с руководителем Департамента исправительных учреждений Министерства юстиции Италии Андреа Беккарини, с руководителем Департамента равных возможностей Совета Министров Италии Еленой Паллони, с Президентом Межведомственного комитета по правам человека при Министерстве иностранных дел Италии Сабриной Уголини, с Уполномоченным по правам человека Италии Марино Фарделли, с представителями Европейского парламента в Брюсселе, с представителями Европейской комиссии – Департамента торговли и развития в Брюсселе, с представителями Министерства иностранных дел Королевства Бельгия в Брюсселе, с представителями Министерства развития международного сотрудничества Королевства Бельгия в Брюсселе, с председателем Комиссии по правам человека Королевства Саудовской Аравии г-жой Халой бинти Мазид Аль-Тувайджири, с представителями Парламента Королевства Саудовской Аравии, с главой Комиссии по правам человека Королевства Саудовской Аравии в городе Медина, участие и выступление на международной конференции на тему «Роль Омбудсмена, как защитника прав человека» в городе Рим (Италия), участие и выступление на третьем заседании Комиссии по правам человека Содружества Независимых Государств, участие и выступление на девятом заседании Евразийского Альянса омбудсменов на тему «Опыт Таджикистана и деятельность УПЧ по актуальным вопросам прав человека в условиях цифровизации общества» и другие являются примерами такого плодотворного сотрудничества.

Визиты Умеда Бобозода – Уполномоченного по правам человека в Республике Таджикистан в Итальянскую Республику в сентябре 2024 года, в Королевство Бельгии для презентации достижений Республики Таджикистан в сфере прав человека в

ноябре 2024 года и в Королевство Саудовской Аравии для подписания Меморандума о сотрудничестве между Уполномоченным по правам человека в Республике Таджикистан и Комиссией по правам человека Королевства Саудовской Аравии считаются важными в целях непосредственного представления достижений Республики Таджикистан в области прав и свобод человека и обмена опытом.

В 2024 году продолжилось сотрудничество УПЧ с партнерами по развитию, в том числе с Программой развития ООН в Таджикистане согласно отдельного плана, с Детским фондом ООН в рамках разработки и реализации совместного плана действий, а также с Программным Офисом ОБСЕ в рамках реализации Программы образования в области прав человека на 2022–2026 годы.

Постоянно расширяется сотрудничество УПЧ в качестве представителя Республики Таджикистан в Комиссии по правам человека Содружества Независимых Государств. Уполномоченным по правам человека в качестве Руководителя Межгосударственной рабочей группы по учреждению наград Комиссии по правам человека Содружества Независимых Государств за заслуги в деле защиты и продвижения прав человека на территории Содружества Независимых Государств налажена эффективная деятельность указанной Группы, а итоговые документы направлены Председателю Комиссии по правам человека Содружества Независимых Государств.

В 2024 году сотрудники УПЧ приняли активное участие в мероприятиях, организованных партнерами по развитию, в том числе в рамках Платформы сотрудничества Программного офиса ОБСЕ на 2025 год, двухдневном семинаре по Универсальному периодическому обзору с участием международного эксперта Программы развития ООН Томаса Барановаса, официальной встрече Посла Финляндии в Таджикистане, посвященной государственной независимости страны и других мероприятиях.

Стоит отметить, что в рамках подготовки к празднованию Недели прав человека в целях организации и проведения Круглого стола, посвященного Дню прав человека и 15-летию учреждения института УПЧ, который состоялся 10 декабря 2024

года в Национальной библиотеке Таджикистана, достойный вклад внесли партнеры по развитию из Программы развития ООН, УВКБ ООН, УВКПЧ ООН, Европейского Союза и ОБСЕ.

Постоянно расширяется сотрудничество УПЧ с министерствами и ведомствами в направлении реализации стратегических документов страны и продвижения прав и свобод человека.

В рамках такого сотрудничества в 2024 году УПЧ поступило 1 442 входящей корреспонденции, из них 782 от органов государственной власти. УПЧ в соответствующие государственные органы направлено 211 подробных справочно-информационных писем, в том числе 115 – в Правительство Республики Таджикистан. Также, в 2024 году сотрудники УПЧ в рамках взаимодействия с государственными органами приняли участие в работе 74 рабочих групп.

В этот период руководство и сотрудники УПЧ приняли участие и выступили на 274 форумах и конференциях, семинарах и тренингах, круглых столах и других мероприятиях, организованных государственными органами по различным аспектам прав и свобод человека.

УПЧ регулярно и в установленные сроки предоставляет соответствующим государственным органам подробную информацию о своей деятельности, связанной с выполнением национальных планов, программам и стратегий, и других документов в области прав и свобод человека.

В частности, в целях своевременной и эффективной реализации Распоряжения Президента Республики Таджикистан №АП-350 от 1 апреля 2023 года о принятии необходимых мер по выполнению Национального плана действий по реализации рекомендаций государств-членов Совета ООН по правам человека в соответствии с процедурой Универсального периодического обзора (третий цикл) на 2023–2026 годы в Правительство Республики Таджикистан в 2024 году дважды была направлена информация о деятельности УПЧ в качестве первого исполнителя и соисполнителя соответствующих пунктов Плана.

В целях предоставления Республикой Таджикистан в соответствующую структуру Организации Объединенных Наций среднесрочного отчёта в соответствии с процедурой Универсального периодического обзора (третий период) на 2023–2026

годы, УПЧ предоставил информацию о своей деятельности в этом направлении за 2023 год и девять месяцев 2024 года в Министерство юстиции Республики Таджикистан.

Налажено эффективное сотрудничество УПЧ с Правительством Республики Таджикистан в рамках выполнения соответствующих пунктов Плана действий на 2023–2025 годы Национальной стратегии Республики Таджикистан в области защиты прав человека на период до 2038 года, Плана мероприятий по реализации задач, указанных в Послании Президента Республики Таджикистан от 28 декабря 2023 года «Об основных направлениях внутренней и внешней политики Республики Таджикистан», с Министерством экономического развития и торговли Республики Таджикистан ведётся сотрудничество в рамках реализации Целей Устойчивого Развития, с Министерством юстиции Республики Таджикистан в связи с объявлением 2024 года «Годом правового просвещения», а также реализацией Программы правового обучения и воспитания граждан Республики Таджикистан на 2020–2030 годы, с Комитетом по языку и терминологии при Правительстве Республики Таджикистан сотрудничество ведётся в области реализации Программы развития государственного языка на 2020–2030 годы, с Комитетом по делам религии, упорядочению традиций, торжеств и обрядов при Правительстве Республики Таджикистан, с Национальной академией наук Республики Таджикистан в рамках реализации Национальной целевой научно-исследовательской концепции по вопросам развития человека, дальнейшего обеспечения демократических принципов и развития гражданского общества на 2013–2028 годы. Также активное сотрудничество в области прав и свобод человека осуществлено с другими министерствами и ведомствами.

В 2024 году УПЧ при поддержке Правительства Республики Таджикистан и совместно с партнерами по развитию провел ряд мероприятий национального уровня, которые способствуют продвижению прав и свобод человека в республике.

В целях своевременного и эффективного исполнения Указа Президента Республики Таджикистан от 30 декабря 2023 года, №668 «Об объявлении 2024 года «Годом правового просвещения» и пункта 5 Плана мероприятий по реализации указа

Президента Республики Таджикистан №АП-533 от 18 марта 2024 года «О плане мероприятий, посвященном объявлению 2024 года «Годом правового просвещения» 23 октября 2024 года УПЧ в честь 30-летия Конституции Республики Таджикистан организован и проведен Республиканский круглый стол с участием представителей соответствующих государственных органов, международных организаций, структур гражданского общества и средств массовой информации.

В целях укрепления сотрудничества УПЧ со структурами гражданского общества в рамках реализации правовой политики Правительства Республики Таджикистан, разработки и реализации национальных планов действий, а также совместных планов в различных направлениях прав и свобод человека, 7 мая 2024 года была организована и проведена встреча УПЧ с представителями гражданского общества.

В целях укрепления сотрудничества недавно созданного отдела государственной защиты прав пользователей финансовых услуг и прав предпринимателей с партнерами по развитию 25 июня 2024 года под председательством УПЧ был организован и проведен круглый стол, посвященный вопросам прав пользователей финансовых услуг и прав предпринимателей.

Сотрудники аппарата УПЧ также приняли активное участие в мероприятиях, организованных общественными организациями, в частности на круглых столах Общественной организации «Хукукшиносон» и Филиала Ассоциации «Хельветас Свисс Интеркооперейшн» в городах Душанбе и Хорог с участием представителей государственных органов, организаций гражданского общества, председателей махаллей, интеллигенции и общественных активистов, проведённых в рамках Национального плана действий по реализации рекомендаций государств-членов Совета ООН по правам человека в соответствии с процедурой Универсального Периодического Обзора (третий цикл) на 2023–2026 годы, утверждённого Указом Президента Республики Таджикистан №АП-350 от 1 апреля 2023 года, на круглом столе Общественной организации «Мир права», посвященном теме предупреждения пыток и других мероприятиях.

В процессе такого сотрудничества 3 июня 2024 года в рамках реализации «Года правового просвещения» в сотрудничестве с юристами Общественной организации «Доступное право» на рынке «Мехргон» гражданам была оказана бесплатная юридическая помощь.

Стоит отметить, что в 2024 году в целях широкого освещения просветительских мероприятий УПЧ усилено взаимовыгодное сотрудничество с республиканскими и местными средствами массовой информации. Обеспечено регулярное участие журналистов НИАТ «Ховар», Радио «Таджикистан», Радио «Ховар», государственных телекомпаний «Таджикистан», «Сафина», «Джахоннамо», «Душанбе», «Бахористон» и других средств массовой информации в мероприятиях УПЧ, посвященных различным аспектам прав и свобод человека.

В целях дальнейшего совершенствования деятельности и усиления потенциала Уполномоченного по правам человека представляются следующие рекомендации:

– ***увеличить ежегодное финансирования деятельности института УПЧ за счет бюджетных средств в соответствии с требованиями международных документов в области прав человека, в том числе в соответствии с требованиями Парижских принципов;***

– ***обеспечить институт УПЧ постоянным зданием;***

– ***возродить общественные приёмные УПЧ;***

– ***увеличить штатные единицы в представительствах УПЧ;***

– ***учредить представительство УПЧ в Раштском районе.***

Деятельность представительств Уполномоченного по правам человека в регионах

В 2024 году в целях выполнения задач УПЧ в соответствии с Законом Республики Таджикистан «Об Уполномоченном по правам человека в Республике Таджикистан» продолжена деятельность представительств УПЧ в Согдийской, Хатлонской областях и ГБАО.

Отрадно, что согласно указу Президента Республики Таджикистан от 28 апреля 2023 года, №555 «О внесении изменений и дополнений в указ Президента Республики Таджикистан от 29 июня 2009 года, №673» финансирование представительств УПЧ, которое ранее осуществлялось из местного бюджета, переведено на финансирование из республиканского бюджета. Таким образом обеспечена эффективность деятельности, централизованность управления, подбора и расстановки кадров, их материально-техническое обеспечение и в целом независимость института УПЧ в данном направлении.

Анализ их деятельности за прошедший год показывает, что представительствами УПЧ было зарегистрировано 1212 обращений граждан, из них 118 письменных обращений и 1094 устных обращения. Из 1 212 заявителей 538 женщин и 625 мужчин. В 2024 году зарегистрировано на 178 обращений больше, чем за аналогичный период 2023 года.

Из анализа обращений, поступивших в представительства УПЧ в регионах, следует, что граждане обращаются преимущественно в устной форме. Такая ситуация свидетельствует о том, что граждане в регионах и особенно в отдалённых районах республики отдают предпочтение устному обращению, поскольку до сих пор большинство из них не могут выразить свое мнение в письменной форме, четко и с соблюдением требований переписки.

Большая часть обращений, зарегистрированных в представительствах УПЧ, связана с правом на землю (280 обращений), правом на жилище (230 обращений) и правом на социальное обеспечение (175 обращений). Стоит отметить, что из 280 обращений по праву на землю 255 зарегистрировано в Представительстве УПЧ в ГБАО, и такая ситуация свидетельствует о том, что данный вопрос является актуальным в ГБАО.

Руководители представительств УПЧ приняли участие в 18 судебных разбирательствах, сотрудники представительств УПЧ приняли участие и выступили на 157 круглых столах, тренингах и семинарах.

Также в этот период представительства УПЧ провели 157 выездных юридических консультаций, в которых приняли участие более пяти тысяч человек.

За прошедший период сотрудники представительств УПЧ 91 раз выступили в республиканских и местных средствах массовой информации.

На мероприятиях сотрудниками представительств в качестве представителей Уполномоченного по правам человека рассмотрены различные аспекты прав и свобод человека и гражданина, а также роль УПЧ в продвижении, соблюдении и защите прав человека.

Из статистических показателей региональных представительств УПЧ следует, что улучшилась их деятельность по всем направлениям и увеличились показатели, налажено взаимовыгодное сотрудничество с местными исполнительными органами государственной власти, местными структурами центральных органов государственной власти, общественными организациями и республиканскими и местными средствами массовой информации.

В данном направлении целесообразно увеличить штатные единицы представительств УПЧ в регионах до 4 человек, а также рассмотреть вопрос о преобразовании их в отделы УПЧ, поскольку очень сложно охватить целый регион двумя сотрудниками представительств УПЧ.

Практика и опыт работы сотрудников института УПЧ показывает, что открытие Представительства УПЧ в Раштском регионе с охватом населения Лахшского, Таджикабадского, Раштского, Нурабадского и Сангворского районов является целесообразным, поскольку указанные районы являются отдалёнными и это создает трудности в доступе граждан данного региона к услугам УПЧ.

Анализ результатов рабочего визита УПЧ в города и районы Рогун, Таджикабад, Лахш, Сангвор и Рашт, его встреч с активистами и жителями и выездного приема граждан в указанных городах и районах показывает, что некоторые проблемы в этом регионе вызывают беспокойство.

Например, основная проблема Лахшского района заключается в том, что часть кыргызских жителей района без предупреждения и согласования покинули этот район и приняли гражданство Кыргызской Республики. Другая часть покинула территорию района и направилась в Кыргызскую Республику,

но получили ли они гражданство этой страны или нет, пока неизвестно.

Сложившаяся ситуация привела к тому, что такие граждане не представили никаких действительных документов в этот район и до сих пор зарегистрированы в джамоате как жители Лахшского района, их земли дехканского хозяйства, земли подсобных хозяйств и имущество остаются в ожидании без последующего оформления. Председатели джамоатов сообщили, что такие земли без оформления официальных документов были проданы за наличные третьим лицам. Тогда как земля в качестве исключительной собственности государства не может быть объектом купли-продажи.

Сотрудниками ИОГВ Сангворского района также был поставлен вопрос об увеличении в рамках возможностей средств на командировочные расходы, то есть стоимости проезда, аренды жилья и суточных командировочных расходов.

Данную просьбу они обосновали тем, что на проезд им из бюджета выделяется 76 сомони, но в связи с разбитостью дорог Сангворского района, водители за проезд до города Душанбе требуют 200 сомони. При этом, на аренду квартиры выделяется 80 сомони, суточные расходы составляют 40 сомони. Но в городе Душанбе на эту сумму невозможно найти жилье и трехразовое питание.

Сложившаяся ситуация привела к тому, что большинство работников бюджетной сферы воздерживаются от командировок, поскольку в этих случаях они тратят средства из собственной зарплаты и тем самым наносят ущерб семейному бюджету.

В то же время, в Раштском районе к УПЧ обратились 16 граждан по вопросу сложных условий жизни. В частности, вызывает тревогу положение вдов и сирот, некоторые из которых находятся в тяжелом положении. Сотрудники сектора по делам женщин Раштского района сообщили, что более 200 женщин и детей находятся в крайне тяжелых или сложных условиях.

Целесообразно, в рамках полномочий Правительства Республики Таджикистан создать рабочую группу из представителей соответствующих органов власти для рассмотрения и возможного решения имеющихся проблем.

С другой стороны, хотя Лидером нации уважаемым Эмомали Рахмоном 2024 год объявлен «Годом правового просвещения», к сожалению, граждане не пользуются своими правами и не осведомлены о самой базовой правовой информации, касающейся их жизни (вопросов).

В связи с этим, ИОГВ Раштского района и правоохранительным органам района следует серьезно отнестись к данной проблеме и работать с населением, особенно с жителями джамоатов и сёл.

В связи с этим, также целесообразно возродить деятельность общественных приёмных УПЧ за счет средств государственного бюджета и тем самым обеспечить доступ граждан к УПЧ, особенно в густонаселенных и отдалённых городах и районах страны. Поскольку их деятельность окажет содействие в реализации полномочий УПЧ в регионах республики в части приёма и рассмотрения обращений физических и юридических лиц, правового просвещения граждан, сотрудничества с местными исполнительными органами государственной власти и структурами гражданского общества, информирования общественности о правах и свободах человека, предоставления бесплатных юридических консультаций заявителям, организации выездных юридических консультаций на местах.

Проблемы представительств и общественных приемных Уполномоченного по правам человека подробно описаны в отчетах Уполномоченного по правам человека за 2021, 2022 и 2023 годы.

Уполномоченный по правам человека в пределах своих полномочий постоянно стремится повышать трудовые навыки и профессиональные знания сотрудников представительств.

Финансирование, материально-техническое обеспечение деятельности Уполномоченного по правам человека

Достаточное финансирование и материально-техническое обеспечение окажет содействие эффективной деятельности УПЧ. В связи с этим, при постоянной поддержке Правительства Республики Таджикистан из года в год увеличивается

финансирование деятельности Уполномоченного по правам человека, улучшается материально-техническое обеспечение.

В частности, в государственном бюджете на 2024 год для УПЧ заложено в общей сложности 3 089 760,00 сомони, что на 569 877 сомони больше бюджета 2023 года.

Анализ показывает, что несмотря на увеличение средств, оно не предназначено для приобретения современного оборудования и командировок.

Вклад партнеров по развитию и международных организаций в укрепление деятельности национальных учреждений по защите прав человека имеет решающее значение. К сожалению, финансирование из этих источников с каждым годом существенно сокращается. Опыт показывает, что вклад партнеров по развитию эффективен в усилении деятельности и укреплении потенциала национальных институтов по защите прав человека в других странах Центральноазиатского региона.

Роль УПЧ в непосредственном представлении достижений Республики Таджикистан в области прав и свобод человека и гражданина на территории Содружества Независимых Государств является важной, и УПЧ постоянно принимает меры в данном направлении. Деятельность в этом направлении показывает, что УПЧ представляет Республику Таджикистан в

Комиссии по правам человека Содружества Независимых Государств, но финансовые трудности не позволяют ему присутствовать на официальных заседаниях этой Комиссии.

1.2. Информирование и содействие в правовом просвещении граждан в области прав и свобод граждан в рамках «Года правового просвещения»

Высокий уровень правового просвещения граждан играет важную роль в построении демократического, правового государства и справедливого общества, которое Республика Таджикистан определила на основе своей Конституции.

Как известно, по инициативе Основателя мира и национального единства – Лидера нации, Президента Республики Таджикистан уважаемого Эмомали Рахмона 2024 год объявлен «Годом правового просвещения». В то же время, согласно статье 11 Закона Республики Таджикистан «Об Уполномоченном по правам человека в Республике Таджикистан», одной из основных задач УПЧ является правовое просвещение граждан в области прав и свобод человека и гражданина, форм и средств их защиты.

В связи с этим, Указ Президента Республики Таджикистан «Об объявлении 2024 года «Годом правового просвещения» от 30 декабря 2023 года, №668 и План мероприятий по реализации указа Президента Республики Таджикистан «О Плане мероприятий, посвящённом объявлению 2024 года «Годом правового просвещения» от 18 марта 2024 года, №АП-533 способствовал усилению эффективной деятельности УПЧ по продвижению прав и свобод человека и гражданина.

Содействие доступу к информации и повышению правового просвещения граждан о правах и свободах человека и гражданина в Стратегии деятельности УПЧ в Республике Таджикистан на 2021–2025 годы определено в качестве одного из приоритетных направлений его деятельности.

В связи с этим в течение 2024 года УПЧ с использованием имеющихся возможностей был проведен ряд мероприятий с целью эффективного и своевременного выполнения задач, установленных национальным законодательством и междуна-

родными документами в области прав человека, а также в рамках объявления 2024 года «Годом правового просвещения».

В частности, был разработан и утвержден План мероприятий УПЧ, реализация которого успешно завершена в 2024 году.

В этой связи по инициативе Уполномоченного по правам человека 23 мая 2024 года в честь «Года правового просвещения» был организован и проведен Республиканский круглый стол на тему «Ключевая роль формирования правового просвещения граждан в правовом государстве» с участием представителей министерств и ведомств, международных организаций, отечественных научных кругов, структур гражданского общества и средств массовой информации.

В ходе Круглого стола представители Маджлиси намояндагон Маджлиси Оли Республики Таджикистан, Верховного суда Республики Таджикистан, министерств и ведомств и структур гражданского общества выступили с докладами на тему «Правовое просвещение – важный фактор обеспечения верховенства закона в обществе», «Процесс реализации Национальной стратегии Республики Таджикистан в области защиты прав человека на период до 2038 года в институте УПЧ», «Правовое просвещение – важное явление правовой политики государства», «Повышение правового просвещения среди молодежи», «Правовое просвещение – формирование и развитие правового общества», «Программа образования в области прав человека – один из важных механизмов повышения правового просвещения населения», «Формирование правового просвещения в рамках Послания Президента Республики Таджикистан», «Роль институтов гражданского общества в правовом образовании и правовом просвещении в правозащитной сфере», «Продвижение прав человека и образования в правозащитной сфере: сотрудничество, деятельность и дальнейшее планирование», «Роль представительств УПЧ в правовом просвещении граждан» и «Содействие предотвращению пыток в Таджикистане путем повышения потенциала специалистов системы правосудия и гражданского общества».

Было решено, что министерства и ведомства, а также структуры гражданского общества при поддержке Правительства Республики Таджикистан и в сотрудничестве с партнерами по

развитию из международных организаций и впредь будут стремиться к повышению правосознания различных слоев общества.

Материалы данного мероприятия будут размещены в отдельном номере «Вестника УПЧ в Республике Таджикистан» и будут предоставлены участникам на мероприятиях УПЧ.

В то же время, подобные мероприятия были организованы и проведены представительствами УПЧ в Согдийской и Хатлонской областях и ГБАО с участием широкого круга представителей государственных органов, гражданского общества, местных научных кругов, активистов городов и районов и средств массовой информации.

В частности, представительство УПЧ в ГБАО в сотрудничестве с Хорогским государственным университетом имени М. Назаршоева с участием преподавателей факультета истории и права и студентов Университета провело Научно-практическую конференцию на тему «Факторы, стратегии и важные результаты сферы образования в правовом просвещении граждан».

Также был объявлен конкурс на лучшее сочинение среди учеников общеобразовательных учреждений городов и районов ВМКБ и на лучшую статью среди студентов Хорогского государственного университета имени М. Назаршоева на тему «2024 год – Год правового просвещения». Победители были награждены дипломами и памятными подарками.

По инициативе представительства УПЧ в Согдийской области в сотрудничестве с Общественной организацией «Юрисконсульты Республики Таджикистан» и Телерадиокомпанией «АЗИЯ» записан круглый стол, посвященный «Году правового просвещения».

Представительством УПЧ в Хатлонской области совместно с Ассоциацией инвалидов Республики Таджикистан в рамках «Года правового просвещения» в целях правового просвещения лиц с инвалидностью в Хатлонской области был организован «Транспортный караван». «Транспортный караван» был мобилизован в города и районы Бохтар, Джалолиддин Балхи, Балджуван, Темурмалик и Восе, где проведены встречи и

беседы с лицами с инвалидностью и ответственными лицами указанных городов и районов.

В рамках «Года правового просвещения» по инициативе УПЧ 23 октября 2024 года состоялся Республиканский круглый стол в честь 30-летия Конституции Республики Таджикистан с участием представителей государственных органов, международных организаций, структур гражданского общества и средств массовой информации.

В рамках этого процесса УПЧ провел праздничные собрания в честь Дня Вооружённых Сил, Дня Матери, Международного праздника Навруз, Дня национального единства, Дня Государственной независимости, Дня Президента, Дня Государственного флага.

В рамках Программы действий УПЧ на 2024 год руководством и сотрудниками Аппарата УПЧ в ходе рабочих визитов в города и районы республики проведены практические мероприятия, связанные с правовым просвещением граждан, в том числе выездные приемы граждан и просветительские мероприятия.

В рамках практических мер руководством и сотрудниками Аппарата УПЧ проведено 56 проверок и мониторингов и 20 посещений. В ходе проверок и мониторингов с целью укрепления профессиональных знаний сотрудников государственных органов и повышения правовых знаний различных слоев общества проводились круглые столы.

За этот период были подготовлены и направлены в предусмотренные законом органы Доклады УПЧ и УПР за 2023 год, электронная форма Докладов отправлена на электронные почты соответствующих государственных органов. Доклады были переведены на русский и английский языки, изданы тиражом 600 экземпляров и предоставлены библиотекам министерств, ведомств и учреждений, международных организаций и общественных организаций. Также Доклады УПЧ и УПР размещены на официальных сайтах (www.ombudsman.tj; www.vhk.tj) для их публичного доступа.

В 2024 году руководством и сотрудниками Центрального аппарата УПЧ было обеспечено 213 выступлений и статей в средствах массовой информации, в том числе 44 выступления на телевидении, 48 выступлений на радио, 63 статьи в периодиче-

ских изданиях и 58 статей в электронной прессе. Сотрудниками региональных представительств УПЧ обеспечено 120 выступлений и опубликовано статей в республиканских и местных средствах массовой информации, в том числе 53 выступления на телевидении, 28 выступлений на радио и 39 статей в периодической и электронной печати. Всего, Уполномоченным по правам человека в 2024 году в средствах массовой информации было обеспечено 343 выступления (в том числе на телевидении – 97, радио – 76, периодической печати – 112, электронной печати – 58).

В 2024 году вышли в свет очередные четыре номера и два специальных выпуска «Вестника Уполномоченного по правам человека в Республике Таджикистан», посвященные Посланию Президента Республики Таджикистан Маджлиси Оли Республики Таджикистан от 28 декабря 2023 года и 15-летию учреждения института Уполномоченного по правам человека в Республике Таджикистан.

Уполномоченным по правам человека издано несколько печатных материалов, в том числе «Сборник материалов круглого стола, посвященного 30-летию Конституции Республики Таджикистан», «Принципы, связанные со статусом национальных институтов по поощрению и защите прав человека (Парижские принципы)» и «Соблюдение прав человека в воинских частях Республики Таджикистан» и распространены среди участников мероприятий, проводимых УПЧ.

УПЧ в рамках сотрудничества со средствами массовой информации и в соответствии с распоряжением Президента Республики Таджикистан от 4 марта 2005 года, №АП-1677 два раза в год проводит пресс-конференции. В частности, 14 февраля 2024 года и 22 июля 2024 года УПЧ были организованы и проведены с участием представителя Исполнительного Аппарата Президента Республики Таджикистан, ответственных сотрудников Уполномоченного по правам человека и представителей средств массовой информации пресс-конференции по итогам деятельности в 2023 году и в первом полугодии 2024 года.

Ежегодные Послания Президента Республики Таджикистан Маджлиси Оли Республики Таджикистан придают новый

импульс развитию прав и свобод человека в республике. В связи с этим, Рабочая группа УПЧ под руководством Уполномоченного по правам человека 15 февраля 2024 года провела информационное мероприятие по разъяснению Послания Президента Республики Таджикистан для жителей Вахшского района.

Также, 3–9 июня 2024 года Рабочей группой УПЧ в целях разъяснения содержания поручений Президента Республики Таджикистан Эмомали Рахмона, изложенных им на встрече с активистами, представителями общественности и религиозными деятелями 9 марта 2024 года и на встрече с деятелями науки и образования страны 30 мая 2024 года, проведены информационные встречи с председателями махаллей, имомхатибами, активистами и жителями городских и сельских джамоатов Вахш, Киров, Вахдат, Таджикабад, Машъал, 20-летия Независимости Таджикистана и Рудаки Вахшского района.

В целях разъяснения Закона Республики Таджикистан «О равенстве и ликвидации всех форм дискриминации» УПЧ утвержден график информационных мероприятий, в соответствии с которым в 11 городах и районах республики проведены информационные мероприятия с участием ответственных лиц местных исполнительных органов государственной власти, сотрудников отделов образования, здравоохранения, социальной защиты, культуры, по делам религии, упорядочению традиций, торжеств и обрядов, по делам женщин и семьи, молодежи и спорта, правоохранительных органов, журналистов, председателей и активистов махаллей.

В целях повышения профессиональных знаний работников общеобразовательных учреждений Министерства образования и науки Республики Таджикистан в направлении равенства и ликвидации всех форм дискриминации в сотрудничестве с общественной организацией «Рушди инклюзия» проведено 10 обучающих тренингов с участием ответственных лиц образовательных учреждений, родителей и специалистов «Резервных классов», председателей и активистов махаллей.

Вместе с тем, в целях разъяснения Закона Республики Таджикистан «О равенстве и ликвидации всех форм дискриминации» в городах Душанбе, Бохтар и Худжанд совместно с

общественной организацией «СПИН ПЛЮС» проведено 3 информационных мероприятия.

В целях информирования населения и повышения правовой грамотности граждан УПЧ эффективно использует все имеющиеся возможности. В частности, в 2024 году обеспечено участие сотрудников УПЧ в 284 мероприятиях по различным аспектам прав и свобод человека.

Важным считается широкое и своевременное отражение деятельности УПЧ в сети Интернет. В связи с этим была обеспечена регулярная работа сайта УПЧ. За этот период на сайте УПЧ размещён 101 материал, в том числе 47 новостных материалов и 54 статьи. При этом некоторые материалы о деятельности УПЧ были размещены на странице УПЧ в Facebook.

В целях дальнейшего улучшения информирования и содействия в правовом просвещении граждан о правах и свободах человека представляются следующие рекомендации:

– ***усилить информационную деятельность в целях повышения осведомленности граждан в области прав и свобод человека в отдалённых районах республики;***

– ***расширить деятельность в сфере права на равенство и свободу от дискриминации, прав пользователей финансовых услуг и прав предпринимателей;***

– ***усилить деятельность по разработке и публикации информационных материалов, касающихся различных аспектов прав и свобод человека.***

1.3. Празднование Международного дня прав человека и 15-летия учреждения института Уполномоченного по правам человека

Ежегодно по инициативе Уполномоченного по правам человека отмечается День прав человека, подводятся итоги достижений Правительства Республики Таджикистан в этой области и планируются дальнейшие действия.

В 2024 году Уполномоченным по правам человека при всесторонней поддержке Правительства Республики Таджикистан,

в сотрудничестве с партнерами по развитию и с участием представителей министерств и ведомств, местных органов власти, международных организаций, отечественных научных кругов, структур гражданского общества и средств массовой информации в честь памятных дат было организовано и проведено несколько мероприятий.

В частности, 10 декабря 2024 года в рамках празднования Недели прав человека в Душанбе по инициативе УПЧ и с участием представителей Исполнительного аппарата Президента Республики Таджикистан, Программы развития ООН в Таджикистане, Представительства Управления Верховного комиссара ООН по делам беженцев в Таджикистане, Представительства Европейского Союза в Таджикистане и Офиса программ ОБСЕ был проведен республиканский круглый стол.

Мероприятие проведено в рамках «Года правового просвещения», 30-летия Конституции Республики Таджикистан и 15-летия учреждения института Уполномоченного по правам человека.

В мероприятии приняли участие более 70 представителей органов государственной власти, международных организаций, структур гражданского общества, отечественных научных кругов и средств массовой информации.

Участники мероприятия подробно обсудили темы «Человек, его права и свободы – основные ценности Конституции Республики Таджикистан», «Правовое просвещение – основа развития правового общества и роль суда в его совершенствовании», «Глобализация прав человека в современных условиях: ситуация и перспективы», «Президент Республики Таджикистан – защитник прав и свобод человека и гражданина», «Роль УПЧ в реализации стратегических документов Республики Таджикистан в области прав и свобод человека», «Таджикистан и права человека: успешные инициативы в направлении права на жилье», «Гендерное равенство – одно из приоритетных направлений деятельности УПЧ», «Достижения Таджикистана в области защиты прав и обеспечения интересов ребёнка» и другие актуальные темы.

В рамках празднования Недели прав человека 6 декабря 2024 года в Национальной библиотеке Таджикистана состоялся

круглый стол УПЧ на тему «Результаты мониторингов воинских частей» с участием представителей судебной системы и органов прокуратуры, Национальной гвардии, Пограничных войск ГКНБ, министерств обороны, юстиции и внутренних дел Республики Таджикистан, ГУИУН МЮ РТ, Комитета по чрезвычайным ситуациям и гражданской обороне и представителей гражданского общества.

Участники круглого стола обсудили темы «Права человека – важная ценность современного мира», «Права военнослужащих и результаты мониторингов воинских частей», «Право военнослужащих на личную неприкосновенность», «Опыт Министерства обороны Республики Таджикистан по эффективным способам борьбы с неуставными отношениями в воинских частях», «Правосудие в отношении военнослужащих» и «Строгий надзор за исполнением законов в деятельности Главной военной прокуратуры Республики Таджикистан».

В ходе круглого стола были обсуждены вопросы обеспечения прав военнослужащих во время прохождения военной службы и устранения неуставных отношений, а также даны рекомендации по дальнейшему улучшению состояния соблюдения прав военнослужащих.

Также, 9 декабря 2024 года состоялся круглый стол УПЧ на тему «Состояние соблюдения прав и свобод и обеспечения наилучших интересов детей в Таджикистане по результатам мониторинговой деятельности» с участием ответственных сотрудников УПЧ, руководителей структурных подразделений по защите прав детей министерств образования и науки, внутренних дел, здравоохранения и социальной защиты населения, юстиции, труда, миграции и занятости населения, Представителей Детского фонда ООН в Таджикистане и общественных объединений.

На упомянутом мероприятии были обсуждены доклады на темы «Достижения Таджикистана в области защиты прав и обеспечения интересов ребёнка», «Защита прав и свобод детей в конфликте с законом», «Защита прав и свобод детей в рамках обеспечения права на образование», «Реформа системы правосудия в отношении детей и обеспечение наилучших интересов детей в Таджикистане» и другие связанные с правами

ребёнка темы. Участниками были высказаны интересные предложения по обеспечению наилучших интересов детей в Таджикистане.

В праздновании Недели прав человека также внесли свой вклад представительства УПЧ в регионах страны. В частности, Представительство Уполномоченного по правам человека в Хатлонской области 2 декабря 2024 года в Государственном университете Бохтар имени Носири Хусрава провел круглый стол на тему «Человек, его права и свободы – высшие ценности» с участием представителей прокуратуры, суда, юстиции и управления МВД в Хатлонской области.

Также, 4 декабря 2024 года в Институте энергетики Таджикистана Хатлонской области состоялся образовательный семинар-консультация на тему «10 декабря – День прав человека» с участием проректоров, преподавателей и студентов данного института.

В рамках Недели прав человека 2, 9 и 10 декабря сотрудники Представительства УПЧ выступили в программах «Ахбор» и «Правовое просвещение» местного телевизионного канала «Хатлон» и на радио Хатлонской области.

Также по вопросам прав и свобод человека и гражданина в газете «Хатлон» и на социальных сайтах опубликованы 2 статьи и информационные материалы, посвященные вопросам прав и свобод человека и гражданина.

По инициативе Представительства УПЧ в Согдийской области 3 декабря 2024 года с участием преподавателей и студентов факультета права и истории Худжандского государственного университета имени академика Б. Гафурова состоялась информационная встреча на тему «История и сущность принятия Декларации прав человека».

Также, 6 декабря 2024 года состоялась информационная встреча на тему «Права и свободы детей в Республике Таджикистан» с участием 400 учащихся 7–10 классов общеобразовательного учреждения имени А.П. Чехова г. Худжанд.

В рамках празднования Дня прав человека 9 декабря 2024 года по инициативе представительства УПЧ в Согдийской области была проведена информационная встреча на тему «10

декабря – День прав человека» с участием руководства и сотрудников Государственного архива Согдийской области.

По инициативе Представительства УПЧ в ГБАО 9 декабря 2024 года прошла научно-теоретическая конференция, посвященная вопросам прав человека с участием правоохранительных органов, руководителей ряда секторов и отделов местного исполнительного органа государственной власти Горно-Бадахшанской автономной области и общественных организаций.

В административном центре ГБАО – городе Хорог 6 декабря 2024 года с участием руководства области прошла конференция на тему «Вклад Лидера нации Эмомали Рахмона в становление и развитие новой национальной правовой системы».

В рамках мероприятий, посвященных Дню прав человека Представительством УПЧ в ГБАО записан фильм о вкладе Президента Республики Таджикистан, Лидера нации уважаемого Эмомали Рахмона в присоединение Республики Таджикистан к международным механизмам в области прав человека и учреждении должности Уполномоченного по правам человека в Республике Таджикистан, который был показан 9 и 10 декабря 2024 года на телеканале «Бадахшан».

В рамках празднования Недели прав человека Уполномоченный по правам человека в Республике Таджикистан Бобозода Умед с целью определения состояния соблюдения прав осуждённых посетил исправительное учреждение ЯС3/4 Главного управления исполнения уголовных наказаний Министерства юстиции Республики Таджикистан. В ходе визита Уполномоченный по правам человека ознакомился с условиями содержания осуждённых, провел с ними встречу и ответил на их вопросы.

В рамках Недели прав человека сотрудники УПЧ приняли участие и выступили с докладами в праздничных мероприятиях партнеров по развитию, в том числе министерств иностранных дел, юстиции, энергетики и водных ресурсов, Государственного комитета по инвестициям и управлению государственным имуществом Республики Таджикистан, Комитета продовольственной безопасности при Правительстве Республики Таджикистан, Комитета по делам женщин и семьи при Правительстве

Республики Таджикистан, Комитета по религии, упорядочения традиций, торжеств и обрядов при Правительстве Республики Таджикистан, Агентства по контролю за наркотиками при Президенте Республики Таджикистан, Агентства по государственному финансовому контролю и борьбе с коррупцией Республики Таджикистан, Агентства государственной службы при Президенте Республики Таджикистан, Агентства по экспорту при Правительстве Республики Таджикистан, Таможенной службы при Правительстве Республики Таджикистан, Национального центра законодательства при Президенте Республики Таджикистан, Академии государственного управления при Президенте Республики Таджикистан, Академии Министерства внутренних дел, Высшей школы Государственного комитета национальной безопасности и других.

В рамках празднования Недели прав человека сотрудники УПЧ выступая в отечественных средствах массовой информации, в том числе на радио и телевидении, высказали свое мнение о достижениях независимого Таджикистана в различных областях прав и свобод человека и гражданина.

В частности, в честь Дня прав человека руководство и сотрудники Аппарата УПЧ предоставили статьи и дали интервью о достижениях в области защиты и продвижения прав и свобод человека журналистам АМИТ «Ховар», ТВ «Таджикистан», ТВ «Сафина», ТВ «Джахоннамо», ТВ «Душанбе», радио «Ховар» и радио «Овози точик».

В честь 15-летия учреждения УПЧ подготовлен и опубликован в количестве 100 экземпляров специальный выпуск «Вестника Уполномоченного по правам человека в Республике Таджикистан», который распространён среди участников мероприятий, проводимых УПЧ.

Накануне Дня прав человека активные партнёры УПЧ были награждены «Грамотами» УПЧ.

В целях лучшего проведения Недели прав человека в Республике Таджикистан представляются следующие рекомендации:

– ***активизировать информационно-просветительскую деятельность, в том числе в отдалённых районах республи-***

ки и подводить их итоги в период празднования Недели прав человека;

– привлекать партнеров по развитию из гражданского общества и международных организаций для обеспечения их более активного участия в достойном праздновании Недели прав человека.

1.4. Реализация в 2024 году Программы образования в области прав человека на 2022–2026 годы

В 2024 году продолжена реализация Программы образования в области прав человека на 2022–2026 годы, утверждённой Правительством Республики Таджикистан от 30 декабря 2021 года №565.

Успешная реализация Программы образования в области прав человека на 2022–2026 годы зависит от регулярной деятельности Межведомственного координационного совета. Уполномоченный по правам человека способствует эффективной деятельности Совета и обеспечивает регулярное участие членов Совета в мероприятиях и рабочих группах УПЧ.

В связи с реализацией Программы образования в области прав человека на 2022–2026 годы 5 апреля 2024 года в Институте повышения квалификации Министерства юстиции Республики Таджикистан состоялось выездное заседание Межведомственного координационного совета по реализации данной Программы. В мероприятии приняли участие члены совета – представители министерств и ведомств и партнеров по развитию.

В ходе встречи были обсуждены дальнейшие планы по поддержке реализации Программы образования в области прав человека, а также члены Совета обсудили деятельность соответствующих министерств и ведомств в этом направлении.

В результате, деятельность министерств и ведомств в 2023 году в целом были признана удовлетворительной. А также в целях обеспечения эффективности и полной реализации соответствующих пунктов Программы члены Совета были ознакомлены с поручением Руководителя Аппарата Президента Республики Таджикистан №32/10-21 от 25 января 2024 года.

Было подчеркнуто, что правовое просвещение населения является непрерывным процессом, и в рамках поручений Лидера нации, Президента Республики Таджикистан уважаемого Эмомали Рахмона должны быть направлены все возможности на достойное празднование 30-летия Конституции Республики Таджикистан и «Года правового просвещения».

В рамках реализации Программы образования в области прав человека на 2013–2020 годы министерствами, ведомствами и научными и образовательными учреждениями разработаны 17 проектов программ обучения по предмету права человека, которые были утверждены решением Межведомственного координационного совета по реализации Программы образования в области прав человека на 2013–2020 годы от 5 декабря 2014 года, №4.

Отраслевые программы обучения по правам человека были одобрены на заседании Межведомственного координационного совета, состоявшемся 21 декабря 2023 года, опубликованы в первом полугодии 2024 года и предоставлены соответствующим министерствам и ведомствам.

Реализация образования в области прав человека во многом зависит от подготовки специалистов в министерствах и ведомствах. С этой целью во взаимодействии с министерствами и ведомствами были проведены информационные мероприятия, на которых предоставлена информация об Уполномоченном по правам человека, государственных программах и стратегиях в области прав человека, достижениях республики в этой области, универсальных международных документах в области прав человека.

С этой целью 26 июня 2024 года в Комитете жилищно-коммунального хозяйства при Правительстве Республики Таджикистан и 12 июля 2024 года в Агентстве государственной службы при Президенте Республики Таджикистан в рамках «Года правового просвещения» было проведено информационное мероприятие.

На курсах повышения квалификации и переподготовки работников проводятся занятия по методам обучения в области прав человека. Также проводится определённая работа в целях реализации пункта 14 Плана мероприятий, посвященного

объявлению 2024 года «Годом правового просвещения», предусматривающая организацию и проведение обучающих правовых курсов для работников средств массовой информации. Уполномоченный по правам человека наряду с Комитетом по телевидению и радио при Правительстве Республики Таджикистан, Министерством юстиции Республики Таджикистан, Национальным центром законодательства при Президенте Республики Таджикистан и Академией средств массовой информации Таджикистана является соисполнителем данного пункта.

Пропаганда права через средства массовой информации является одним из основных способов повышения правовых знаний населения. С этой точки зрения повышение квалификации очень важно для повышения профессиональных навыков журналистов и подготовки специалистов по подготовке передач на правовые темы.

В частности, с 27 мая по 7 июня 2024 года в сотрудничестве с Академией средств массовой информации Таджикистана был организован курс повышения квалификации для журналистов в области права. На курсах приняли участие 13 человек (6 женщин).

На курсах повышения квалификации изучались различные аспекты права, в том числе национальные и международные механизмы в области прав человека, основные темы для разработки программ в этой области, роль и место Таджикистана в системе договорных и уставных органов ООН, достижения Таджикистана в области признания, уважения, защиты и продвижения прав человека, комплексные государственные программы в области права, успешная реализация программ правового просвещения и другие темы. Были даны полезные советы по разработке индивидуальных программ по основным темам прав человека, в том числе: бедность, война и терроризм, гендерное равенство, глобализация, гражданство и участие, демократия, дети, дискриминация и нетерпимость, здоровье, инвалидность, исторические памятники, культура и спорт, миграция, мир и насилие, образование, окружающая среда, общие права человека, религия и убеждения, а также право на труд.

В связи с этим 9 июля 2024 года совместно с ОО «Хома» был проведён обучающий семинар для руководителей пресс-служб министерств и ведомств, в котором приняли участие представители Генеральной прокуратуры, Министерства внутренних дел, Агентства по контролю за наркотиками, Агентства по государственному финансовому контролю и борьбе с коррупцией, Верховного суда, Министерства иностранных дел, Верховного суда, Министерства иностранных дел и других ведомств. Обучение проведено в рамках Программы образования в области прав человека на 2022–2026 годы, Национальной стратегии Республики Таджикистан в области защиты прав человека на период до 2038 года и «Года правового просвещения».

Одним из основных направлений реализации Программы образования в области прав человека является повышение профессиональных навыков преподавателей прав человека. В связи с этим, 26–27 апреля 2024 года для преподавателей предмета «Права человека» общеобразовательных учреждений города Куляба, 20–21 сентября для преподавателей предмета «Права человека» общеобразовательных учреждений Рушанского района и 26–27 сентября для преподавателей предмета «Права человека» общеобразовательных учреждений города Истаравшан совместно с Министерством образования и науки Республики Таджикистан проведены обучающие семинары. Всего в обучающих семинарах приняли участие 77 (46 женщин) преподавателей предмета «Права человека».

В соответствии с программой семинара обучение проводилось по следующим темам: «Роль национальных механизмов защиты прав человека в правовом просвещении в области прав человека», «Методика преподавания предмета «Права человека», «Программа образования в области прав человека на 2022–2026 годы», «Стратегии и другие программные документы в области прав человека: важность их принятия и эффективной реализации», «Социально-эмоциональное обучение», «Использование документа на занятиях», «Универсальный дизайн обучения», «Таджикистан в системе международных механизмов защиты прав человека и выполнение международных обязательств в этой области», «Буллинг как одна из форм

насилия в образовательной среде и разъяснение некоторых вопросов профилактики насилия в отношении учащихся, в том числе девочек в общеобразовательных учреждениях».

Участникам семинаров были предоставлены Национальная стратегия Республики Таджикистан по защите прав человека на период до 2038 года, Извлечение из Программы образования в области прав человека на 2022–2026 годы, буклет «Всеобщая декларация прав человека» и электронная форма основных законодательных актов в области прав человека.

В целях реализации пункта 30 Плана, в сотрудничестве с секретариатом Комиссии при Правительстве Республики Таджикистан по обеспечению выполнения международных обязательств в области прав человека и при содействии Программного офиса Организации по безопасности и сотрудничеству в Европе в городе Душанбе с 16 по 18 мая 2024 года проведены тренинги для государственных служащих, ответственных в направлении прав человека – контактных лиц центральных органов государственной власти по выполнению международных обязательств, 7–9 августа 2024 года для контактных лиц военных структур и правоохранительных органов, а 13–15 ноября 2024 года для контактных лиц соответствующих министерств и ведомств. В тренингах приняли участие 69 человек, в том числе 14 женщин.

Тренинги направлены на повышение знаний контактных лиц центральных государственных органов и способствуют укреплению сотрудничества контактных лиц с Комиссией при Правительстве Республики Таджикистан по обеспечению выполнения международных обязательств в области прав человека. Эффективная деятельность контактных лиц может способствовать подготовке национальных отчетов и реализации национальных планов.

В рамках реализации Программы образования в области прав человека на 2022–2026 годы, Национальной стратегии Республики Таджикистан в области защиты прав человека на период до 2038 года и Плана мероприятий, посвященного «Году правового просвещения» со 2 по 5 июля 2024 года по инициативе УПЧ и по согласованию с Исполнительным аппаратом Президента Республика Таджикистан и поддержке Программно-

го офиса Организации по безопасности и сотрудничеству в Европе проведена Летняя школа образования в области прав человека.

В данном мероприятии приняли участие 24 человека (7 девушек) из числа молодых сотрудников Аппарата Уполномоченного по правам человека, магистров и студентов Национального университета Таджикистана, Академии государственного управления при Президенте Республики Таджикистан, Таджикского государственного педагогического университета, Российско-таджикского (Славянского) университета, Академии Министерства внутренних дел Республики Таджикистан, Таджикского государственного университета коммерции, Таджикского государственного финансово-экономического университета, Таджикского Международного университета иностранных языков, Военного института Министерства Обороны Республики Таджикистан и Высшей пограничной школы Государственного комитета национальной безопасности Республики Таджикистан.

По результатам анализа деятельности в 2023 году Уполномоченному по правам человека и соответствующим министерствам и ведомствам дано поручение обеспечить реализацию невыполненных пунктов Плана мероприятий по реализации Программы образования в области прав человека на 2022–2026 годы.

В связи с этим в соответствующие министерства и ведомства направлены письма с целью принятия мер по разработке новых методических руководств по обучению в области прав человека для представителей СМИ и молодежи (пункт 17), разработке словаря терминологии прав человека (пункт 19) и созданию единой электронной базы данных по правам человека (пункт 22).

По итогам деятельности в 2023 году и в связи с поручением Руководителя Исполнительного аппарата Президента Республики Таджикистан №32/10-21 от 25 января 2024 года в целях реализации невыполненных пунктов Программы, 12 июля 2024 года Руководителю Исполнительного аппарата Президента Республики Таджикистан направлена информация.

При этом, учитывая итоги деятельности в 2024 году, очередное заседание Межведомственного координационного совета состоится 31 декабря 2024 года, и по итогам проделанной работы будет подготовлен и представлен в Правительство Республики Таджикистан в установленные сроки единый отчёт.

В то же время по результатам деятельности в 2024 году 31 декабря 2024 года состоялось очередное заседание Межведомственного координационного совета и о результатах выполненных работ в установленные сроки будет представлен единый отчёт в Правительство Республики Таджикистан.

В целях улучшения уровня и качества образования в области прав человека представляются следующие рекомендации:

– ***создать единую базу данных по правам человека;***

– ***принять меры по публикации Словаря терминологии прав человека;***

– ***привлечь других партнёров для реализации Программы;***

– ***усилить деятельность Межведомственного координационного совета по реализации Программы обучения в области прав человека на 2022–2026 годы.***

1.5. Содействие совершенствованию законодательства и выполнению международных обязательств в области прав человека

Регулярное совершенствование национального законодательства в области прав человека с учётом новых отношений в обществе и требований норм международных документов в области прав человека считается очень важным в демократическом и правовом государстве. В этом процессе УПЧ также постоянно оказывает содействие в рамках полномочий, установленных национальным законодательством.

В 2024 году в целях содействия совершенствованию законодательства Республики Таджикистан в области прав человека сотрудниками Центрального аппарата УПЧ изучено 66 проектов нормативных правовых актов, в том числе представлены заключения к 38 проектам законов, 16 указов Президента

Республики Таджикистан и 12 постановлений Правительства Республики Таджикистан.

В частности, представлены заключения к проектам законов Республики Таджикистан «О внесении изменений и дополнений в Уголовный кодекс Республики Таджикистан», «О внесении изменений в Уголовно-процессуальный кодекс Республики Таджикистан»«, «О внесении дополнений в Кодекс об административных правонарушениях Республики Таджикистан», «О внесении изменений и дополнений в Процессуальный Кодекс об административных правонарушениях Республики Таджикистан», «О внесении дополнений в Трудовой кодекс Републики Таджикистан», «О внесении дополнений в Закон Республики Таджикистан «О рекламе», «О внесении изменений и дополнений в Закон Республики Таджикистан «О государственных гарантиях равноправия мужчин и женщин и равных возможностей их реализации», «О внесении изменений и дополнений в Закон Республики Таджикистан «О предупреждении насилия в семье», «О внесении изменений и дополнений в Закон Республики Таджикистан «О государственной службе», «О внесении дополнений в закон Республики Таджикистан «О защите прав ребёнка», «Новой редакции Закона Республики Таджикистан «Об ответственности родителей за обучение и воспитание ребёнка», «Об упорядочении торжеств и обрядов в Республике Таджикистан», «О внесении изменений и дополнений в Закон Республики Таджикистан «Об Уполномоченном по правам человека в Республике Таджикистан», «О внесении изменений и дополнений в Экономический процессуальный кодекс Республики Таджикистан», О внесении изменений в Гражданский процессуальный кодекс Республики Таджикистан», «О международном коммерческом арбитраже», «О внесении изменений и дополнений в Закон Республики Таджикистан «О противодействии коррупции», «О внесении изменений в закон Республики Таджикистан «О нормативных правовых актах», «О внесении изменений и дополнений в Закон Республики Таджикистан «О правовом статусе иностранных граждан и лиц без гражданства в Республике Таджикистан» и другие.

Также представлены заключения к проектам постановлений Правительства Республики Таджикистан «О списках сильнодей-

ствующих и ядовитых веществ, а также крупном размере сильнодействующих веществ для целей соответствующих статей Уголовного кодекса Республики Таджикистан», «О государственной программе предупреждения насилия в семье на 2024–2030 годы» и «О Межведомственном совете по предупреждению насилия в семье при Правительстве Республики Таджикистан».

В то же время, были представлены предложения и заключения к проекту Протокола о внесении изменений в Соглашение о сотрудничестве государств-участников СНГ в борьбе с преступностью на транспорте от 15 сентября 2004 года, Соглашения об образовании Координационного совета государств – участников СНГ в сфере судебно-экспертной деятельности, относительно выхода Украины из Соглашения и Протокола СНГ, по вопросу присоединения Таджикистана к механизму GSP+ Европейского Союза, Информации о переговорах Таджикистана с Европейским Союзом, включая позицию государственных органов относительно нового Соглашения о партнерстве и расширенном сотрудничестве, Протоколу о внесении изменений в Конвенцию о правовой помощи и правовых отношениях по гражданским, семейным и уголовным делам от 22 января 1993 года, по проведению внутригосударственных процедур, связанных с реализацией Соглашения об образовании Координационного совета государств-участников СНГ в сфере судебно-экспертной деятельности, Решению глав государств СНГ об объявлении 2027 года Годом правового просвещения на пространстве СНГ, тексту Послания глав государств СНГ по случаю 80-летия окончания Великой Отечественной войны, Докладу Госсекретаря США по правам человека, Протоколу о внесении изменений и дополнений в Исполнительный протокол к Соглашению о сотрудничестве между государствами-участниками СНГ в вопросах возвращения несовершеннолетних в государства постоянного проживания, Информации о переговорах Таджикистана с Европейским Союзом, включая позиции государственных органов относительно нового Соглашения о партнерстве и расширенном сотрудничестве, Решениям Совета глав государств СНГ и Совета министров иностранных дел СНГ об объявлении 2027 года в Содружестве Годом правового просве-

щения, предложенным Председателем Комиссии СНГ по правам человека проектам, связанным с деятельностью Комиссии СНГ по правам человека, Планам совместных действий государств-участников СНГ по повышению осведомленности о негативном влиянии никотиновой продукции на здоровье населения, Повестке дня второго и третьего заседаний Комиссии СНГ по правам человека, Концепции Председательства Республики Таджикистан в СНГ в 2025 году, Концепции по созданию Единой электронной платформы СНГ для обмена информацией и другим документам.

Кроме того, сотрудники УПЧ приняли активное участие в 74 заседаниях межведомственных рабочих групп по совершенствованию национального законодательства и приведению его в соответствие с международными документами и внесли свой вклад в разработку нормативных правовых документов и их реализацию.

При этом, как отмечалось в годовых отчетах Уполномоченного по правам человека за 2021, 2022 и 2023 годы, ещё раз подчеркиваем, что принимая во внимание важность участия УПЧ в процессе совершенствования законодательства в области прав человека и в связи с тем, что одной из его основных задач является содействие совершенствованию законодательства Республики Таджикистан в области прав и свобод человека, целесообразно направлять Уполномоченному по правам человека проекты нормативных правовых актов, непосредственно касающихся прав человека.

Согласно Закону Республики Таджикистан «О равенстве и ликвидации всех форм дискриминации» УПЧ назначен уполномоченным государственным органом в области дискриминации, однако некоторые случаи препятствуют реализации положений этого Закона. Хотя Закон Республики Таджикистан «О равенстве и ликвидации всех форм дискриминации» был принят ещё в 2022 году, к сожалению, до сегодняшнего дня не приняты соответствующие подзаконные акты, определяющие порядок проведения антидискриминационной экспертизы проектов нормативных правовых актов и нормативных правовых актов. Более того, согласно вышеупомянутому Закону, уполномоченный орган также должен разрешать дискриминационные споры

посредством медиации. Однако Порядок проведения медиации ещё не принята.

С целью улучшения процесса совершенствования законодательства и выполнения международных обязательств в области прав человека представляются следующие рекомендации:

– направлять Уполномоченному по правам человека проекты нормативных правовых актов, непосредственно касающихся прав и свобод человека и гражданина;

– при разработке проектов нормативных правовых актов учитывать вопросы защиты прав человека;

– ускорить процесс разработки и принятия Порядка проведения антидискриминационной экспертизы нормативных правовых актов и их проектов, а также Порядка проведения медиации по дискриминационным спорам.

1.6. Приём и рассмотрение обращений физических и юридических лиц

Согласно законодательству Республики Таджикистан, одной из основных задач УПЧ является приём и рассмотрение обращений физических и юридических лиц и содействие восстановлению нарушенных прав и свобод человека и гражданина. В этом контексте УПЧ постоянно стремится к своевременной и эффективной реализации норм, установленных законодательством в этом направлении.

В 2024 году к УПЧ поступило и зарегистрировано 1 730 обращений физических и юридических лиц, из них письменных – 282, устных – 1 429, электронных – 12, телефонных – 7.

Из 1 730 обращений 518 обращений зарегистрировано в Центральном аппарате УПЧ, из которых 164 обращений являются письменными, 335 устными, 12 электронными и 7 обращений по телефону.

Согласно утверждённому Графику в Аппарате УПЧ регулярно организуется прием граждан Уполномоченным по правам человека и его заместителем по вторникам, средам, субботам и во время командировок в регионы страны. Из 518 обращений, зарегистрированных в Центральном аппарате УПЧ в 2024 году

Уполномоченным по правам человека и его заместителем были приняты обращения 248 граждан, из них 118 женщин и 130 мужчин.

Обращения, принятые Уполномоченным по правам человека и его заместителя, согласно классификатору, относятся к следующим правам и свободам человека и гражданина:

– право на обжалование действий органов власти – 23 обращения;

– право на жилище – 12 обращений;

– право на алименты и социальное обеспечение – 18 обращений;

– право на землю – 12 обращений;

– право на свободную экономическую деятельность и предпринимательство – 1 обращение;

– право на личную жизнь, создание и защиту семьи (гендерное равенство и предупреждение насилия в семье) – 8 обращений;

– право на достаточный уровень жизни – 18 обращений;

– право на содействие при усыновлении новорожденного ребёнка – 8 обращений;

– право на обеспечение попечителем – 6 обращений;

– право на труд и справедливые условия труда и на отдых, охрану труда – 6 позиций;

– право на наследство – 4 обращения;

– право на индивидуальность – 2 обращения;

– право на усыновление – 5 обращений;

– право на изменение имени и фамилии – 7 обращений;

– право на образование (обеспечение инклюзивного образования) – 15 обращений;

– право на родительскую опеку и воспитание в семье – 6 обращений;

– право на общение – 16 обращений;

– право на свободу от дискриминации – 3 обращения;

– право на пенсию – 14 обращений;

– права ребёнка – 5 обращений;

– другие вопросы – 50 обращений.

Стоит отметить, что прием граждан во время рабочих поездок осуществлялся в присутствии ответственных должностных лиц, гражданам предоставлялись соответствующие юридические консультации для оказания содействия в решении поставленных ими вопросов.

А) Письменные обращения:

– от жителей Хатлонской области 25 (в 2023 г. – 26) обращений;

– от жителей Согдийской области 26 (в 2023 г. – 26) обращений;

– от жителей ГБАО 5 (в 2023 г. – 2) обращений;

– от жителей городов и районов республиканского подчинения 21 (в 2023 г. – 22) обращение;

– из других государств 17 (в 2023 г. – 24) обращений.

Письменные обращения согласно классификатору, относятся к следующим правам и свободам человека и гражданина:

В области социальных, экономических и культурных прав:

– право на справедливое судебное разбирательство – 3 (в 2023 г. – 1) обращения

– право на землю – 4 (в 2023 г. – 4) обращения;

– право на жилище – 9 (в 2023 г. – 19) обращений;

– право на собственность – 3 (в 2023 г. – 1) обращения;

– право на здоровье – 5 (в 2023 г. – 4) обращений;

– право на свободу от насилия в семье – 6 (в 2023 г. – 3) обращений;

– право на социальное обеспечение – 14 (в 2023 г. – 14) обращений;

– право на наследство – 1 (в 2023 г. – 4) обращение.

В области гражданских и политических прав:

– права человека и правоохранительные органы – 13 (в 2023 г. – 10) обращений;

– права военнослужащих – 2 (в 2023 г. – 3) обращения;

– права лиц, лишённых свободы – 6 (в 2023 г. – 20) обращений;

– право на справедливое судебное разбирательство – 18 (в 2023 г. – 14) обращений;

– права психически больных – 2 (в 2023 г. – 1) обращения;
– право на обращение – 7 (в 2023 г. – 1) обращений;
– права иностранных граждан – 1 (в 2023 г. – 2) обращение;
– другие права – 2 (в 2023 г. – 1) обращения.

В направлении прав ребёнка:

– право на общение – 1 (в 2023 г. – 7) обращение;
– право на обращение – 8 обращений;
– право на справедливое судебное разбирательство – 3 (в 2023 г. – 2) обращения;
– право на образование – 3 обращения;
– право на индивидуальность – 2 обращения;
– право на собственность – 2 обращения;
– право на личную неприкосновенность и свободу от всех форм насилия – 8 (в 2023 г. – 3) обращений;
– право на достаточный уровень жизни, родительскую опеку и воспитание в семье, алименты, социальное обеспечение – 24 (в 2023 г. – 23) обращения;
– другие вопросы – 1 (в 2023 г. – 4обращение);

В области права на равенство и свободу от дискриминации:

– право на свободу от преследований на рабочем месте – 1 обращение;
– право на свободу от дискриминации по признаку инвалидности – 1 обращение;
– преследование и личное неприкосновение – 1 обращение;

В области прав пользователей финансовых услуг и прав предпринимателей:

– право на обжалование решений правоохранительных органов (на решение суда по вопросу банковского кредита – 1 обращение; на решение суда по вопросу сноса жилого дома – 2 обращения) – 3 обращения;
– право пользователей товаров, работ и услуг (жалоба на Государственное учреждение «Управление строительства и реконструкции и капитального ремонта дорог и мостов» о взыскании фиксированной суммы стоимости жилого помещения в результате сноса жилого дома) – 1 обращение;

– права пользователей финансовых услуг в банках и кредитных учреждениях (жалоба на ОАО «Агроинвестбанк» о получении вкладов; незаконный допрос вкладчика банка) – 3 обращения;

– права пользователей финансовых услуг (жалоба на ИОГВ района Шахритус о нарушении права на обращение о непринятие мер при сносе жилого дома гражданина) – 1 обращение.

Анализ показывает, что количество письменных обращений по вопросам права на справедливое судебное разбирательство и права на социальное обеспечение имеет тенденцию к увеличению по сравнению с тем же периодом прошлого года. Жалобы граждан на судебные органы по-прежнему вызывают беспокойство.

Б) Устные обращения:

– от жителей Хатлонской области 5 (в 2023 г. – 2) обращений;

– от жителей Согдийской области 7 (в 2023 г. – 4) обращений;

– от жителей ГБАО 5 (2023 г. – 2) обращений;

– от жителей городов и районов республиканского подчинения 28 (в 2023 г. – 25) обращений;

Устные обращения, рассмотренные в структурных подразделениях, согласно классификатору относятся к следующим правам и свободам человека и гражданина:

В области экономических, социальных и культурных прав:

– право на справедливое судебное разбирательство – 1 обращение;

– право на наследство – 1 (в 2023 г. – 2) обращение;

– право на жилище – 9 (в 2023 г. – 2) обращений;

– право на социальное обеспечение – 4 (в 2023 г. – 7) обращения;

– право на свободу от насилия в семье – 5 (в 2023 г. – 6) обращений;

– право на свободу от дискриминации – 1 обращение;

– право на здоровье – 1 (в 2023 г. – 4) обращение;

– право на землю – 5 (в 2023 г. – 1) обращение;

– право на образование – 1 обращение;
– право на защиту – 1 обращение.

В области гражданских и политических прав:

– права лиц, лишённых свободы – 3 обращения;
– другие вопросы – 3 обращения.

В направлении прав ребёнка:

– право на достаточный уровень жизни, родительскую опеку и воспитание в семье, алименты, социальное обеспечение – 19 (в 2023 г. – 16) обращений;
– право на личную неприкосновенность и свободу от всех форм насилия – 6 (в 2023 г. – 3) обращений;
– право на индивидуальность – 2 обращения;
– право на образование – 3 обращения.

В области права на равенство и свободу от дискриминации:

– дискриминация по признаку инвалидности – 1 обращение;
– преследование на рабочем месте – 1 обращение;
– преследование – 1 обращение;
– преследование и унижение чести и достоинства – 2 обращения;
– другие вопросы – 2 обращения.

В области прав пользователей финансовых услуг и прав предпринимателей:

– права индивидуальных предпринимателей – 1 обращение;
– право на жилище – 6 обращений;
– право на собственность и свободную экономическую деятельность – 1 обращение;
– права хозяйствующих субъектов – 2 обращения;
– другие вопросы – 4 обращения.

Анализ устных обращений показывает, что граждане обращались к УПЧ преимущественно по вопросам права на жилище и права на достаточный уровень жизни, родительской опеки и воспитания в семье, алиментов и социального обеспечения.

В) Электронные обращения:

В 2024 году в Центральном аппарате зарегистрировано 12 электронных обращений. Из этого количества 8 обращений от

физических лиц (Хатлонской области – 2 обращения, Согдийской области – 1 обращение, от гражданина Сирии – 1 обращение, от граждан Российской Федерации – 3 обращения и гражданина Республики Казахстан – 1 обращение) и 4 обращения от юридических лиц (УПЧ Пензенской области Российской Федерации – 1 обращение и УПЧ Волгоградской области Российской Федерации – 1 обращение, УПЧ Республики Башкирия – 1 обращение, УПЧ Саратовской области Российской Федерации – 1 обращение).

При этом одно обращение оставлено без рассмотрения в связи с отсутствием полных сведений о заявителе и электронной подписи.

Согласно классификатору электронные обращения относятся к следующим правам и свободам человека и гражданина:

– права военносслужащих – 2 обращенияп;
– рава беженцев – 1 обращения;
– право на гражданство – 4 обращения;
– право на образование – 1 обращение;
– право на достаточный уровень жизни, родительскую опеку и воспитание в семье, алименты, социальное обеспечение – 2 (в 2023 г. – 3) обращения;
– права предпринимателей – 1 обращение;
– другие вопросы – 1 обращение.

Из поступивших электронных обращений – 6 обращений по подведомственности направлены в соответствующие государственные органы, 5 обращений рассмотрены в Аппарате УПЧ, одно обращение в связи с его несоответствием требованиям закона, оставлено без рассмотрения. Заявителям были даны соответствующие ответы по вопросам, затронутым в обращениях.

Г) Обращения по телефону:

В 2024 году в Центральном аппарате УПЧ зарегистрировано 7 (в 2023 г. – 3) обращений по телефону. Данные обращения поступили от жителей города Душанбе – 5 обращений и Хатлонской области – 2 обращения.

Согласно классификатору обращения относятся следующим правам и свободам человека и гражданина:

– права человека при призыве на военную службу – 1 обращение;

– другие вопросы (по вопросам дехканских хозяйств – 2 обращения, жилища – 1 обращение, открытия предпринимательской деятельности – 1 обращение, кредитные вопросы – 2 обращения).

Заявители были проконсультированы.

Все обращения физических и юридических лиц в Аппарате УПЧ рассмотрены в сроки, установленные Законом Республики Таджикистан «Об обращениях физических и юридических лиц», и в соответствии с требованиями Положения о порядке рассмотрения обращений физических и юридических лиц.

Согласно отчётам структурных подразделений Центрального аппарата УПЧ в 2024 году из 518 обращений физических и юридических лиц 71 обращение было решено положительно.

В целях улучшени деятельности по приёму и рассмотрению обращений физических и юридических лиц представляются следующие рекомендации:

– расширить деятельность недавно созданных отделов Аппарата УПЧ по улучшению информирования граждан в области права на равенство и свободу от дискриминации, а также прав пользователей финансовых услуг и прав предпринимателей в целях увеличения обращений в этих сферах;

– обеспечить всестороннюю поддержку УПЧ местными исполнительными органами государственной власти при выездном приёме граждан на местах;

– обеспечить обязательное участие первых руководителей городов и районов при осуществлении Уполномоченным по правам человека приёма граждан на местах.

II. СОСТОЯНИЕ СОБЛЮДЕНИЯ ПРАВ И СВОБОД ЧЕЛОВЕКА В РЕСПУБЛИКЕ ТАДЖИКИСТАН

2.1. Права человека в закрытых и полузакрытых учреждениях

В свете гуманной политики Правительства Республики Таджикистан за последние годы произошли положительные изменения в системе закрытых и полузакрытых учреждений, улучшаются условия содержания подозреваемых, обвиняемых, подсудимых и осуждённых, а также состояние соблюдения их законных прав и интересов.

В соответствии с национальным законодательством и международными правовыми документами, признанным Таджикистаном, права, свободы и законные интересы лиц, содержащихся в закрытых и полузакрытых учреждениях, соблюдаются и защищаются государством.

В рамках реформы системы исполнения уголовных наказаний выведение органов исполнения уголовного наказания из подчинения правоохранительных органов власти и их передача в подчинение гражданских структур способствовала осуществлению в гуманитарном духе исполнения уголовного наказания, усилению гарантий соблюдения прав и законных интересов осуждённых в процессе отбывания наказания и улучшению условий содержания осуждённых. Данная инициатива является важным шагом в приближении политики системы уголовного наказания к мировой практике и международным стандартам.

В последние годы обеспечивается прозрачность деятельности отрасли через средства массовой информации, что повышает доверие населения к органам исполнения уголовного наказания. Кроме того, в результате реформ налажено взаимовыгодное сотрудничество с институтами гражданского общества.

Благодаря сотрудничеству с руководством Министерства внутренних дел Республики Таджикистан, Главным управлением уголовных наказаний Министерства юстиции Республики Таджикистан, исправительными учреждениями и их сотрудниками, Уполномоченный по правам человека и сотрудники его

Аппарата получили возможность незамедлительно рассматривать поступившие обращения, посещать учреждения, проводить проверки и мониторинги и организовывать встречи с осуждёнными.

В частности, в 2024 году Уполномоченный по правам человека посетил Исправительное учреждение ЯС3/4 и следственные изоляторы ЯТ9/1 и ЯТ9/5 ГУИУН МЮ РТ в городе Душанбе и городе Истаравшан Согдийской области, изоляторы временного содержания в Дарвозском, Ванчском и Ишкашимском районах ГБАО, в городах и районах Истиклол, Ашт Мастчох Согдийской области и ознакомился с условиями содержания осуждённых, включая спальные помещения, комнаты для встреч (краткосрочные и долгосрочные), кухня, чайхана и рабочие места осуждённых.

Результат визита показал, что условия содержания людей в закрытых и полузакрытых учреждениях улучшились. Здания большинства учреждений заново построены, санитарно-бытовые помещения обновляются, принимаются меры для поддержания в чистоте спальных мест осуждённых, медицинских частей, поддержания чистоты в учреждениях.

Визиты показали, что, несмотря на определённый прогресс, в закрытых и полузакрытых учреждениях все ещё имеются некоторые недостатки. Несмотря на то, что в Министерство внутренних дел было направлено письмо по поводу посещения Уполномоченным по правам человека закрытых и полузакрытых учреждений, сотрудники МВД по городе Истиклол и района Мастчох препятствовали осуществлению визита. Хотя согласно требованиям статьи 534(1) Кодекса об административных правонарушениях Республики Таджикистан установлена ответственность за воспрепятствование деятельности Уполномоченного по правам человека.

Визит показал, что здание следственного изолятора ЯТ9/5 ГУИУН МЮ РТ в городе Истаравшан старое и ветхое, санитарно-гигиеническое состояние ОМВД в Масчинском и Аштском районах не соответствует требованиям.

В ходе посещения исправительных учреждений Уполномоченный по правам человека встретился с осуждёнными и задержанными и провёл с ними беседы. В целях устранения

имеющихся недостатков дал полезные рекомендации ответственным лицам учреждений.

На всех проверках и мониторингах, встречах и интервью Уполномоченному по правам человека и сотрудникам его Аппарата была предоставлена возможность проводить встречи и интервью с осуждёнными и задержанными наедине.

Следует отметить, что мониторинг соблюдения прав человека в закрытых и полузакрытых учреждениях признано одним из приоритетных направлений Стратегии Уполномоченного по правам человека в Республике Таджикистан на 2021–2025 годы.

В целях реализации данного приоритета Мониторинговая группа при Уполномоченном по правам человека в 2024 году провела мониторинг в 12 закрытых и полузакрытых учреждениях с целью определения состояния соблюдения прав лиц, лишённых свободы, права на свободу от пыток и других видов жестокого, бесчеловечного или унижающего достоинство обращения и наказания, а также соблюдения прав психически больных.

В частности, мониторинговая группа при Уполномоченном по правам человека провела проверки и мониторинг в исправительных учреждениях ЯС3/1, ЯС3/2, ЯС3/5 и Следственном изоляторе ЯТ9/2 ГУИУН МЮ РТ.

Проверки и мониторинги учреждений исполнения уголовного наказания показали, что при содействии Правительства Республики Таджикистан в сотрудничестве с международными организациями проведена реконструкция и капитальный ремонт производственных цехов, установлены новые современные приборы и оборудование. Однако в ходе беседы осуждённые жаловались на отсутствие рабочих мест в учреждениях.

В ходе проверок и мониторингов выяснилось, что права осуждённых соблюдаются, серьезных нарушений их прав не зафиксировано.

По информации Главного управления исполнения уголовных наказаний Министерства юстиции Республики Таджикистан, в 2024 году при постоянной поддержке и руководстве Лидера нации уважаемого Эмомали Рахмона и Правительства страны, а также привлечения отечественных и иностранных инвесторов, в целях улучшения условий труда сотрудников

ведомства и обеспечения благоприятных условий жизни осуждённых в местах лишения свободы, построено и сдано в эксплуатацию вспомогательные здания и сооружения.

В их числе построено и сдано в эксплуатацию два общежития площадью 5 265 м^2 в исправительных учреждениях ЯС3/2 и ЯС3/5, два дополнительных этажа площадью 750 м^2 в исправительных учреждениях ЯС3/4, два новых одноэтажных корпуса площадью 730 м^2 в следственных изоляторах ЯТ9/1 и ЯТ9/7, два санитарно-гигиенических помещений площадью 992 м^2 в Исправительном учреждении ЯС3/4 площадью 1 100 м^2, завод жжёного кирпича площадью 3 024 м^2 в Исправительном учреждении ЯС3/1, здание штрафного изолятора, спортивная площадка и цех по производству хозяйственного мыла в ИК ЯС3/6, цеха по производству средств для мытья посуды и мыла площадью 58 м^2 в Исправительном учреждении ЯС3/7, центр видеонаблюдения в Исправительном учреждении ЯТ3/2, трехэтажное здание Общеобразовательного учреждения площадью 1 836 м^2, стадион площадью 525 м^2 в Следственном изоляторе ЯТ9/2.

Также в 2024 году для пожизненно осуждённых обеспечено 10 комнат временного содержания, оснащённых всеми необходимыми принадлежностями, подключенных к единому отопительному пункту, в коридорах зоны строгого режима установлены современные электрические водонагреватели для мытья рук и лица.

Национальным законодательством в целях реализации принципа гуманности предусмотрены меры стимулирования осуждённых, доказавших свое исправление примерным поведением и честным отношением к труду.

По данным ГУИУН МЮ РТ, в 2024 году судебными решениями изменено исполнение наказания в отношении 895 осуждённых, из них 771 человек переведены в учреждения поселения, а 124 человека условно-досрочно освобождены от отбывания наказания.

В целях обеспечения здоровья осуждённых медицинским управлением ГУИУН МЮ РТ проводятся регулярные осмотры в исправительных учреждениях.

В исправительных учреждениях регулярно представляются профилактические и информационные материалы для выявления людей с инфекционными заболеваниями и ВИЧ. Следует отметить, что в исправительных учреждениях и следственных изоляторах, подведомственных головному управлению в целях профилактики и борьбы с инфекционными заболеваниями и ВИЧ предлагаются различные лабораторные исследования, антиретровирусное лечение и лечение сопутствующих заболеваний.

В целях лечения наркозависимых и предотвращения распространения инфекций, передающихся через кровь, в 2024 году в исправительных учреждениях и следственных изоляторах действовали 3 пункта заместительной терапии «Метадоном» и 3 пункта обмена одноразовых игл, финансирование которых осуществляется на средства партнеров по развитию.

В 2024 году на ВИЧ, в общем протестировано 15 600 осуждённых и установлено, что 30 осуждённых инфицированы инфекционными заболеваниями, в том числе ВИЧ, и что эти осуждённые были инфицированы такими заболеваниями до поступления в исправительные учреждения. Кстати, случаев заражения ВИЧ осуждённых во время отбывания наказания в исправительных учреждениях не выявлено и не зафиксировано.

В 2024 году по представлению исправительных учреждений ГУИУН МЮ РТ 47 осуждённых были освобождены от отбывания наказания в связи с тяжелым заболеванием.

В целях патриотического воспитания и исправления осуждённых и избавления их от чуждой идеологии во всех исправительных учреждениях были построены и введены в эксплуатацию современные библиотеки. За этот период на сумму около 300 000 сомони было закуплено и доставлено в библиотеки учреждения более 7 000 художественных, образовательных и политических книг. В то же время осуждённые, особенно члены экстремистских и террористических партий и движений, привлекаются к чтению книг, что считается одним из основных способов их воспитания и исправления.

В 2024 году в исправительных учреждениях 6 029 осуждённых были зачислены на профессиональное обучение, из них 450 обучались в профессионально-технических лицеях, где были

обучены профессиям портного, мебельщика, столяра, строителя, электрика, сварщика, электросварщика, крановщика, парикмахерскому делу, слесарному делу, кузнечному делу, поварскому делу, резьбе по дереву, программированию, хлебопекарному делу, ремонту транспорта, мастеру по изготовлению кирпича. Всем были выданы сертификаты. Осуждённые могут использовать эти сертификаты для трудоустройства в будущем после отбытия наказания.

Следует отметить, что вопрос принятия родственниками и близкими лиц, освобожденных из учреждений уголовного наказания, требует своего решения. Так как бывают случаи, когда у лиц, освобожденных из учреждений исполнения уголовных наказаний, возникают проблемы с жильем и с работой из-за наличия судимости.

До сих пор на уровне республики не созданы центры социальной адаптации лиц, освобожденных из учреждений исполнения уголовных наказаний, и не принята программа социальной интеграции бывших осуждённых. Существование такой программы может оказать содействие данной категории людей вернуться к нормальной жизни.

По данным Министерства внутренних дел Республики Таджикистан, в 2024 году проведена большая работа по обеспечению условий содержания задержанных и содержащих под стражей лиц. В частности, из 65 ИВС Министерства большая часть отремонтирована. В настоящее время Правительством Республики Таджикистан в городе Душанбе ведется строительство Изолятора временного содержания, отвечающего международным стандартам.

Проверки и мониторинг структур МВД в Дарвазском, Ванчском, Ишкашимском, Мастчинском и Аштском районах показали, что одной из основных проблем является нехватка продуктов питания для задержанных. В ходе допроса задержанные заявили, что питанием их обеспечивают родственники. Задержанные лица, проживающие далеко обеспечиваются питанием за счет личных средств сотрудников ИВС. Из разговора с ответственными лицами упомянутых учреждений выяснилось, что в бюджете МВД не предусмотрено финансирование обеспечения питанием задержанных.

В 2024 году сотрудниками УПЧ совместно с ОО «Защита общества по закону» проведены проверки и мониторинги в Доме-интернате для лиц с психическими расстройствами Восейского района и Областной психиатрической больнице в городе Куляб Хатлонской области, в Доме-интернате для лиц с психическими расстройствами Джаббор Расуловского района и Областном психиатрическом центре города Худжанд. В ходе проверок и мониторингов опрошено 39 лиц с психическими расстройствами, 18 медицинских работников и 23 младших медицинских сотрудника.

В ходе проверки были осмотрены спальные места больных, рабочие помещения медицинского персонала, санузел, кухня, камеры наблюдения.

По результатам проверки установлено, что условия содержания в этих учреждениях удовлетворительные, а отношение сотрудников к психически больным хорошее. Больным оказывается необходимая помощь, они обеспечиваются горячим питанием, санитарное состояние психиатрических больниц удовлетворительное

При этом установлено, что в данных учреждениях ощущается нехватка врачей-психиатров, и этот вопрос требует решения.

Согласно графику работы указанных учреждений, психически больные люди могут встречаться со своими родственниками вне часов отдыха. Хотя они обеспечены ручкой и бумагой, по словам сотрудников, случаев написания жалоб пациентами не было.

Из бесед с больными выяснилось, что некоторые из их родственников и друзей не навещают их, и такая ситуация заставляет больных страдать. Желательно, чтобы сотрудники упомянутых учреждений связывались с родственниками пациентов и говорили с ними по вопросу посещения последними своих родственников в больнице.

Стоит отметить, что сотрудники УПЧ оказывают содействие в повышении правовых знаний сотрудников закрытых и полузакрытых учреждений в области прав и свобод человека. Например, в 2024 году сотрудники УПЧ в сотрудничестве с гражданским обществом проделали значительную работу. В

частности, в 2024 году сотрудники УПЧ совместно с ОО «Защита общества по закону» в исправительных учреждениях ЯС3/1, ЯС3/2, ЯС3/5 и Следственном изоляторе ЯТ9/2 ГУИУН МЮ РТ в городах Вахдат и Худжанд провели круглый стол для сотрудников и осуждённых на тему «Роль Уполномоченного в защите прав и свобод человека», «Профилактика терроризма среди молодежи» и «Права осуждённых», на которых приняли участие более 1 000 человек.

Также для сотрудников ОМВД районов Фархор и Хамадони Хатлонской области, Дарвазского и Ванчского районов ГБАО, для сотрудников ОМВД районов Мастчох и Ашт Согдийской области проведены семинары на темы «Профилактика пыток», «Профилактика терроризма и экстремизма» и «Права задержанных», на которых приняли участие более 300 человек.

В ходе встреч сотрудникам указанных учреждений были разъяснены стандарты обращения с задержанными, требования нормативных правовых актов в этой сфере, а также даны рекомендации о необходимости устранения имеющихся проблем и повышения профессионализма сотрудников учреждений в области прав и свобод человека. Результаты мониторинга для принятия мер доведены до сведения руководителей соответствующих министерств и ведомств.

В 2024 году в Аппарат УПЧ от лиц, содержащихся в исправительных учреждениях посутпило 6 обращений. Основным содержанием обращений являются содействие освобождению осуждённого от уголовной ответственности, переводу осуждённого из исправительного учреждения другой страны в исправительное учреждение Республики Таджикистан для дальнейшего отбывания уголовного наказания, переводу из одного исправительного учреждения в другое, защите прав лица, лишённого свободы, назначению более мягкого наказания, сокращению срока наказания, освобождению из исправительного учреждения, назначению повторной судебно-медицинской экспертизы, содействие встрече представителя УПЧ с осуждённым, определению времени освобождения и состояния здоровья осуждённого. Основная часть поступивших обращений в связи с тем, что не входят в полномочия УПЧ, была направлена на рассмотрение в соответствующие органы.

Например, осуждённые Ш.Х., Ш.С. и Д.Дж. в ходе мониторинга в исправительном учреждении ЯС3/1 обратились к Мониторинговой группе УПЧ с просьбой оказать содействие включению их имен в список осуждённых, которые будут освобождены от отбывания наказания досрочно. При содействии УПЧ осуждённые были включены в данный список.

Обращение гражданина Х.М. по поводу содействия в определении места содержания её осуждённого мужа рассмотрено и установлено, что её муж – осуждённый С.А. находится в одном из исправительных учреждений республики.

Также обращение Омбудсмена Кыргызской Республики по вопросу передачи осуждённого гражданина Кыргызской Республики Ю.К. для дальнейшего отбывания наказания в исправительные учреждения Кыргызской Республики по принадлежности отправлено в Генеральную прокуратуру Республики Таджикистан.

По вопросу вероятного применения пыток сотрудниками правоохранительных органов к УПЧ поступило 1 обращение. Данное обращение для всестороннего изучения указанных в нем доводов было направлено по подведомственности в Генеральную прокуратуру Республики Таджикистан. Вероятность применения пыток не подтвердилась.

По информации Верховного суда Республики Таджикистан по вопросам обеспечения прав и свобод человека и гражданина, укрепления законности и правосудия в 2024 году судами всего рассмотрено 11 082 уголовных дела в отношении 13 119 человек с вынесением обвинительных приговоров. Полностью оправдательных приговоров не принято.

В целях улучшения состояния соблюдения прав человека в закрытых и полузакрытых учреждениях и адаптации к социальной жизни лиц, освобождённых из мест лишения свободы представляются следующие рекомендации:

– принять соответствующие меры по улучшению материальных условий мест лишения свободы и оказанию своевременной медицинской помощи осуждённым;

– содействовать трудоустройству осуждённых, принять меры по созданию для них дополнительных рабочих

мест, совершенствованию производственно-хозяйственной деятельности исправительных учреждений;

– повысить уровень профессионализма персонала учреждений исполнения уголовных наказаний, особенно в области прав человека;

– в рамках имеющихся возможностей организовать учреждения камерного типа;

– оказать содействие в реабилитации осуждённых после их освобождения из исправительных учреждений, в том числе предоставление им работы и жилья;

– расширить возможности применения наказаний, не связанных с лишением свободы;

– решить вопрос обеспечения Министерством внутренних дел питанием задержанных лиц, содержащихся в ИВС;

– в психиатрических больницах создать условия для посещения больных родственниками.

2.2. Права военнослужащих и права граждан при призыве на военную службу

Военная служба является священным и почетным долгом, направленным на защиту суверенитета, территориальной целостности республики, обеспечение мира и стабильности, защиту безопасности государства и общества.

Согласно международным документам и национальному законодательству, военнослужащие пользуются всеми правами и свободами человека, за исключением некоторых ограничений и обязанностей, установленных международными документами и Законом Республики Таджикистан «О воинской обязанности и военной службе».

Правительством Республики Таджикистан постоянно принимаются действенные меры в плане обеспечения подразделений Вооружённых Сил Республики Таджикистан. Из года в год улучшаются материальные, бытовые и социальные условия военнослужащих. Соблюдение законодательства, правопорядка, воинской дисциплины, а также политико-нравственное воспитание военнослужащих позволяют обеспечить права и свободы

личного состава в Вооружённых Силах. Соблюдение законодательства, правопорядка, воинской дисциплины, а также политико-нравственное воспитание военнослужащих позволяют обеспечить права и свободы личного состава в Вооружённых Силах.

Обеспечение социальной защиты военнослужащих и сотрудников правоохранительных органов лежит в основе социальной политики государства и Правительства Республики Таджикистан. Следует отметить, что на основании указа Президента Республики Таджикистан от 9 января 2024 года, №671 с 1 января 2024 года заработная плата действующим военнослужащим, сотрудникам правоохранительных органов и другим работникам этих органов увеличена на 40 процентов. Также Глава государства в очередном Послании от 28 декабря 2024 года поставил вопрос о повышении действующей заработной платы военнослужащих и поручил с 1 сентября 2025 года повысить на 20 процентов действующую заработную плату сотрудников правоохранительных органов, военнослужащих и других сотрудников этих органов. Такая инициатива очень важна и способствует улучшению социального положения военнослужащих и качественному выполнению служебных обязанностей.

По информации Министерства обороны Республики Таджикистан, в 2024 году проведена большая работа по улучшению условий службы и быта военнослужащих в подразделениях и частях министерства. В частности, строительство и ввод в эксплуатацию 45-квартирного жилого дома для офицеров Воинской части 01972 в городе Бустон Согдийской области, 36-квартирного жилого дома в Воинской части 16772 в городе Вахдат, здание общежития на 128 военнослужащих на «Объекте №10» в Дангаринском районе, солдатское общежитие на «объекте №Д-002» в районе А. Джами, здание военного комиссариата в Ховалингском районе, здание общежития для солдат и офицерского дома на две семьи в Воинской части 02011 в селе Лухарв Сангворского района, здание общежития и столовой для солдат в Воинской части 01123 в городе Хорог ГБАО.

В 2024 году в Министерство обороны поступили обращения по поводу нарушения прав граждан при призыве на военную службу. Данные обращения были рассмотрены в соответствии с требованиями Закона Республики Таджикистан «Об обращениях физических и юридических лиц». Например, 13 сотрудников военных комиссариатов областей, городов и районов республики были наказаны за неисполнение на должном уровне своих служебных обязанностей.

В то же время в 2024 году Министерством обороны зафиксированы случаи злоупотреблений, нарушений уставных правил взаимоотношений военнослужащих в Вооружённых силах, 26 случаев дезертирства и 11 случаев самовольного оставления воинской части или места службы.

В целях предотвращения подобных ситуаций, неуставных отношений и пыток ежедневно усиленно ведется разъяснительная, пропагандистская работа. Согласно утверждённого плана для личного состава Вооружённых Сил проводятся мероприятия на правовые темы.

По данным Генеральной прокуратуры Республики Таджикистан, в 2024 году в рамках общего надзора военной прокуратурой проведено 708 проверок в военных структурах, по результатам которых выдано 1 278 предписаний об устранении нарушений законодательства, а также вынесено 955 протестов об отмене незаконных приказов и документов. В целях предотвращения и устранения причин и условий, способствующих нарушениям законодательства, руководителям министерств и военных ведомств, командованию воинских частей направлено 843 предложения.

В 2024 году в органы прокуратуры поступило 718 обращений граждан по поводу нарушений Закона Республики Таджикистан «О воинской обязанности и военной службе», из которых 165 обращений были удовлетворены.

Надзор за строгим соблюдением и исполнением Закона Республики Таджикистан «О воинской обязанности и военной службе» и указов Президента Республики Таджикистан об увольнении военнослужащих и призыве граждан на военную службу в весенних и осенних призывах 2024 года определил

увеличение количества граждан, добровольно вступивших на военную службу в Вооружённые Силы.

В 2024 году зафиксировано 95 преступлений, связанных с нарушением уставных правил взаимоотношений военнослужащих, 28 случаев самовольного оставления воинских частей или места службы, 34 случая побега из воинских частей.

В 2024 году за отказ от призыва на военную службу по статье 343 Уголовного кодекса Республики Таджикистан возбуждено 107 уголовных дел, из них 30 уголовных дел с утверждением обвинительного заключения направлены в суды для рассмотрения по существу, а обвиняемым назначены соответствующие наказания.

Также в 2024 году Главная военная прокуратура возбудила 21 уголовное дело, связанное с исполнением законодательства по обращениям физических и юридических лиц, и после завершения предварительного следствия с утверждением обвинительного заключения направила их в суд.

Уполномоченный по правам человека в рамках своих полномочий в целях обеспечения соблюдения прав и свобод военнослужащих наладил плодотворное сотрудничество с Министерством обороны Республики Таджикистан и общественными организациями, действующими в этой сфере.

С 2014 года Мониторинговая группа при Уполномоченном по правам человека провела 40 мониторингов в подразделениях Министерства обороны Республики Таджикистан. В частности, в 2024 году мониторинг был проведён в воинских частях Министерства обороны в городах и районах Хорог и Ишкашим ГБАО, Мастчох Согдийской области и Кушониён Хатлонской области.

В ходе мониторингов использовались методы опроса солдат и офицеров, наблюдения и ознакомления с условиями их повседневной жизни. Мониторинговая группа опросила 24 офицеров и 43 солдата, каждого по отдельности по специальной анкете. В интервью, среди прочего, ставились вопросы вероятного применения насилия и издевательств среди военнослужащих воинских частей, насилия и издевательств со стороны офицеров, самовольного ухода с территории воинской части, привлечения военнослужащих на работы, не связанные с

военной службой. Из интервью видно, что руководство воинских частей принимает необходимые меры во избежание неуставных отношений и устранения недостатков в этом направлении.

Мониторинги показали, что спальные места солдат соответствуют требованиям санитарно-гигиенических норм. Военнослужащие обеспечены обмундированием, комнаты отдыха, санузел, кухонные и прачечные помещения оборудованы необходимым инвентарем. В воинских частях имеются спортивные площадки, магазины и современные медицинские учреждения.

Было установлено, что знания солдат о своих правах улучшились по сравнению с предыдущими годами. Одной из причин повышения правовых знаний военнослужащих является выполнение Министерством обороны предыдущих рекомендаций Мониторинговой группы. В частности, в воинских частях, в доступных для военнослужащих местах установлены информационные уголки с указанием положений законодательства о правах военнослужащих, номера телефонов руководства Министерства обороны Республики Таджикистан и Военной прокуратуры. Однако мониторинг показал, что номера телефонов Уполномоченного по правам человека не установлены ни в одной воинской части.

Мониторинг показал, что в воинских частях в 2024 году увеличилось количество военнослужащих с высшим образованием, добровольно поступивших на военную службу. Эти факторы привели к повышению уровня знаний солдат и в дальнейшем предотвратили неуставные взаимоотношения.

В ходе мониторинга были проведены отдельные интервью с офицерами и солдатами, в которых ставились вопросы вероятного применения насилия и оскорблений со стороны солдат и офицеров, привлечения солдат к работам, не связанным с военной службой.

Опрошенные солдаты отрицали наличие жестокого обращения, унижений и насилия в воинских частях.

Также в ходе интервью выяснилось, что военнослужащие пользуются льготами, предоставляемыми государством при поступлении в вузы, поступлении на гражданскую и военную

гражданскую службу и в правоохранительные органы. Подобные льготы делают военную службу привлекательной для граждан и способствуют повышению престижа военной службы.

В рамках «Года правового просвещения» в целях повышения правовой осведомлённости офицеров и солдат руководство УПЧ провело просветительские мероприятия. В частности, в апреле и августе 2024 года в воинских частях Пограничных войск ГКНБ РТ в городе Хорог, Дарвазском и Ишкашимском районах и районе Пяндж Мониторинговой группой при Уполномоченном по правам человека проведены круглые столы на тему «Профилактика терроризма и экстремизма среди молодежи», «Вопрос терроризма и экстремизма в Послании Президента Республики Таджикистан Маджлиси Оли Республики Таджикистан» и «Права военнослужащих».

Такое мероприятие проведено и 16 июля 2024 года в воинской части пограничных войск ГКНБ с участием главного хатиба, представителя исполнительного комитета Народно-демократической партии в районе Хамадони и главного редактора газеты «Навиди Хамадони».

Также в 2024 году сотрудники Аппарата УПЧ совместно с сотрудниками Министерства обороны Республики Таджикистан и ОО «Офис гражданских свобод» для офицеров и солдат, в том числе в Воинских частях 01123 и 01123«а» Министерства обороны Республики Таджикистан в городе Хорог и Ишкашимском районе, Воинской части 14356«в» Министерства обороны в районе Мастчох Согдийской области и Воинской части 07017«а» Министерства обороны в районе Кушониён Хатлонской области провели круглый стол на темы «Профилактика экстремизма и терроризма», «Профилактика неуставных отношений в воинские части» и «Права военнослужащих».

В ходе встреч в целях повышения правовых знаний участников данных мероприятий были разъяснены содержание и сущность международных правовых документов в данной области, вопросы защиты Родины, укрепления её независимости и обороноспособности, экстремизма среди молодежи, факторов и способов его предотвращения, содержание законов Республики Таджикистан «Об Уполномоченном по правам человека в

Республике Таджикистан», «О воинской обязанности и военной службе» и «Стратегии противодействия экстремизму и терроризму в Республике Таджикистан на 2021–2025 годы».

Также в 2024 году внутриведомственной группой Уполномоченного по правам человека по совершенствованию законодательства Республики Таджикистан в направлении равенства и ликвидации всех форм дискриминации проанализирован Закон Республики Таджикистан «О воинской обязанности и военной службе».

В связи с проведёнными мониторингами и мероприятиями 6 декабря 2024 года в рамках Недели прав человека для военных структур и гражданского общества был проведен круглый стол на тему «День прав человека и результаты проведённых мониторингов».

Также по результатам мониторингов сотрудниками УПЧ и ОО «Офис гражданских свобод» опубликован и распространен информационный материал «Соблюдение прав человека в воинских частях Республики Таджикистан».

В 2024 году в институт УПЧ поступило 3 обращения относительно прав военнослужащих.

В частности, военнослужащий пограничных войск ГКНБ Р.С. в своём обращении просил оказать содействие в определении состояния его здоровья и годности к военной службе. Данное обращение по подведомственности было направлено в погранвойска ГКНБ.

По информации Военно-медицинского управления пограничных войск ГКНБ, военнослужащий пограничных войск ГКНБ, рядовой Р.С. был госпитализирован в стационарных условиях Центрального военного госпиталя Пограничных войск, прошел обследование и лечение, и был освобожден от военной службы в связи с его непригодностью к военной службе.

Обращение военнослужащего Воинской части 07017 Министерства обороны З.Б. о содействии в определении состояния здоровья и годности к военной службе по подведомственности было направлено в Министерство обороны.

По информации, полученной из Министерства обороны, установлено, что военнослужащий З.Б. находился на обследова-

нии и стационарном лечении в хирургическом отделении по поводу Гипогонадотропного гипогонадизма, двусторонней гинекомастии, ожирения 2 степени, субклинического гипотиреоза.

На основании статьи 13, строки 3, графы 2 Перечня заболеваний и Таблицы дополнительных требований Положения о военно-медицинском осмотре, утверждённого постановлением Правительства Республики Таджикистан от 27 марта 2023 года, №116 после комплексного обследования и стационарного лечения военнослужащего, З.Б. был передан в Военно-медицинскую комиссию для определения степени годности к военной службе, после установления диагноза и обследования он был освобожден от военной службы в связи с непригодностью к военной службе.

В целях улучшения состояния соблюдения прав военнослужащих и прав граждан при призыве на военную службу представляются следующие рекомендации:

– ***расширить разъяснительную работу с офицерами и солдатами воинских частей по предотвращению неуставных отношений;***

– ***установить в воинских частях телефоны УПЧ;***

– ***активизировать образовательную и информационную работу с военнослужащими по вопросам недопущения молодежи к вступлению в экстремистские и террористические партии и движения;***

– ***проводить качественную военно-патриотическую подготовку подростков и молодежи в учреждениях общего и высшего профессионального образования;***

– ***усилить сотрудничество воинских частей с родительскими комитетами военнослужащих;***

– ***на регулярной основе осуществлять мониторинг соблюдения прав человека при призыве на военную службу и во время военной службы.***

2.3. Защита прав беженцев и лиц без гражданства

В законодательстве различных стран вопрос защиты беженцев и лиц, ищущих убежище считается очень важным.

Причины получения статуса беженца связаны с глобальными и региональными войнами, внутренними конфликтами и угрозами жизни, и в настоящее время это считается большой трагедией для человечества.

По имеющимся данным, каждую минуту 20 человек по всему миру вынуждены эмигрировать и подвергаются преследованиям в результате конфликтов и войн. В первом полугодии 2024 года этот показатель имел тенденцию к увеличению и составил на 5 млн. больше по сравнению с 2023 годом. За этот период более 122,6 миллиона человек были вынуждены мигрировать из-за преследований, конфликтов, насилия, нарушений прав человека и нарушения общественного порядка.

Согласно Конституции Республики Таджикистан, иностранный гражданин и лицо без гражданства пользуются установленными правами и свободами и имеют те же обязанности и ответственность, что и гражданин Таджикистана, за исключением случаев, предусмотренных законом. Также установлено, что Таджикистан может предоставить политическое убежище иностранным гражданам, подвергшимся нарушениям прав человека.

Права беженцев нашли свое правовое регулирование в Конвенции ООН «О статусе беженцев» 1951 года и Протоколе к ней 1967 года, Международном пакте о гражданских и политических правах (ст.2 и ст.12), Конвенции ООН против пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания 1984 года (ст.3), Конвенция ООН о правах ребёнка (ст.22) и в других международных документах.

Республика Таджикистан была первой среди других стран Центральной Азии, принявшей в 1993 году Конвенцию 1951 года о статусе беженцев и Дополнительный протокол 1967 года. С этого периода началась работа по организации и развитию системы обеспечения убежища в стране.

Национальное законодательство о беженцах основано на Конституции Республики Таджикистан, Законе Республики Таджикистан «О беженцах», постановлениях Правительства Республики Таджикистан «Об утверждении Положения об удостоверении беженца» от 26 сентября 2016 года, №389, «О Перечне населенных пунктов Республики Таджикистан,

временное проживание в которых лицам, ищущим убежище, и беженцам не разрешено» от 26 июля 2000 года, №325, «О перечне государств, временное проживание в которых до прибытия в Республику Таджикистан является основанием для отказа в регистрации ходатайства о признании иностранца беженцем и отказа в признании беженцем» от 26 июля 2000 года, №323, «О постоянно действующей комиссии по определению статуса беженца при органах внутренних дел» от 30 ноября 2018 года, №568, «Об утверждении Положения об удостоверении беженца» от 26 сентября 2016 года, №389 и других нормативных правовых актах.

Закон Республики Таджикистан «О беженцах» регулирует основы, порядок признания в республике беженцами лиц, ищущих убежище, а также правовой статус беженцев, экономические, социальные, правовые гарантии и их интересы.

Согласно национальному законодательству, убежище предоставляется иностранным гражданам и лицам без гражданства, желающим искать убежище в Республике Таджикистан путем признания статуса беженца.

По данным МВД, в настоящее время количество семей ищущих убежища и беженцев составляет 2 670 человек. Их общее количество составляет 10 753 человека. Из этого числа 530 (1 329 человек) семей ищущих убежища и 2 140 (9 424 человека) семей беженцев, 63% из них являются гражданами Афганистана.

За 2024 год 2280 человек получили удостоверения беженца, 2 591 человек получили временные удостоверения, четверым отказано в статусе беженца в связи с предоставлением необоснованных и ложных сведений.

По информации Министерства труда, миграции и занятости населения Республики Таджикистан, за этот период в сотрудничестве с Общественной организацией «Дети, мигранты и уязвимые граждане» (RCVC) в городах Душанбе, Вахдат и районе Рудаки проведено обучение 221 ищущего убежища – граждан Афганистана по специальностям «сантехник», «парикмахер», «портной», «швеи попур», «авторемонтник» и «бухгалтер».

Также имеют место трудности, связанные с защитой прав беженцев. В частности, сложности с получением статуса беженца, прохождением временной регистрации, местной интеграцией, трудоустройством, получением образования и справки с места жительства.

Не разработан и не реализуется механизм интеграции беженцев, получения пособий и других видов помощи, принципа запрета выдворения, подачи заявления о предоставлении убежища на границе и механизм перенаправления, получения проездного документа беженцев, который предусмотрен Законом Республики Таджикистан «О беженцах». Также в этом направлении не принята государственная программа интеграции беженцев.

Соответствующими структурами ООН также даны рекомендации по совершенствованию законодательства в этом направлении, реализация которых предусмотрена в Плане действий на 2023–2025 годы к Национальной стратегии Республики Таджикистан в области защиты прав человека на период до 2038 года.

Одним из важных направлений деятельности Уполномоченного по правам человека является содействие в защите нарушенных прав лиц, ищущих убежище и беженцев. В связи с этим в 2024 году Уполномоченным по правам человека в рамках сотрудничества с Представительством Управления Верховного комиссара ООН по делам беженцев в Таджикистане 5 сентября 2024 года состоялась встреча Уполномоченного по правам человека с руководством Представительства. В ходе встречи были обсуждены вопросы двустороннего сотрудничества, защиты прав и свобод беженцев и лиц без гражданства и другие вопросы.

Также в рамках сотрудничества с Общественной организацией «Инсон ва адолат» 6 июня 2024 года для сотрудников органов внутренних дел и других соответствующих структур был проведен круглый стол на тему «Правовой статус лиц, ищущих убежище и беженцев в Республике Таджикистан». Совместно с Общественной организацией «Инсон ва адолат» 14 ноября 2024 года был проведен конкурс среди студентов и магистрантов Таджикского национального университета и

Российско-Таджикского (Славянского) университета, в котором приняли участие представители Уполномоченного по правам человека и Представительства Управления Верховного комиссара ООН по делам беженцев в Таджикистане.

В связи с этим, в целях повышения профессиональных знаний и навыков сотрудников УПЧ постоянно проводятся обучающие мероприятия. В частности, совместно с Представительством Управления Верховного комиссара ООН по Центральной Азии с 15 июля по 15 октября 2024 года был проведен онлайн-тренинг в рамках Программы дистанционного образования по определению статуса беженца на 2024 год. Заключительная часть тренинга прошла 1–5 декабря 2024 года в городе Бишкек Кыргызской Республики, в которой принял участие сотрудник Аппарата Уполномоченного по правам человека.

Явления беженцев и безгражданства тесно связаны между собой.

Право на гражданство закреплено в ряде международных правовых документов. Конвенция о статусе апатридов 1954 года и Конвенция о сокращении безгражданства 1961 года являются основными документами, регулирующими безгражданство, к которым Таджикистан пока не присоединился.

Сегодня безгражданство стало транснациональной проблемой. Эта проблема лишает человека законных прав и делает его политически и экономически уязвимым. Лица без гражданства сталкиваются с серьезными проблемами при реализации своих прав, включая право на свободное передвижение, доступ к документам, медицинским услугам, образованию и труду.

Существуют разные способы сокращения безгражданства. Одним из них является упрощение процедуры получения гражданства и амнистия для лиц без гражданства. С этой целью 8 августа 2015 года новой редакции принят Конституционный закон Республики Таджикистан «О гражданстве Республики Таджикистан», который регулирует правоотношения по вопросам гражданства Республики Таджикистан, определяет основы, принципы, условия и порядок приобретения и прекращения гражданства Республики Таджикистан.

Кроме того, 2 марта 2018 года был принят Закон Республики Таджикистан «О правовом статусе иностранных граждан и

лиц без гражданства в Республике Таджикистан», который, в отличие от предыдущего закона, уже в названии этого закона включает понятие «лица без гражданства». То есть действие этого закона распространяется и на лиц без гражданства.

По данным Представительства Управления Верховного комиссара ООН по делам беженцев в Таджикистане, зарегистрированные лица без гражданства, являющиеся женщинами и детьми, в основном проживают в сельской местности. Основными причинами, приводящими к безгражданству, являются финансовые проблемы, низкий уровень правовых знаний и незнание своих прав, проживание вдали от административных центров городов и районов, рождение детей в нездоровых семьях, отсутствие постоянного места жительства и т.д. Также, несмотря на распад Советского Союза, все ещё есть случаи проживания граждан с паспортами того периода. На практике известны случаи, когда иностранные граждане отказываются от своего гражданства и обращаются за гражданством Таджикистана, но сталкиваются с определёнными проблемами из-за отказа в гражданстве. В частности, дети, рожденные от таких лиц, не могут получить документы, удостоверяющие личность.

В целях сокращения безгражданства в Республике Таджикистан постоянно принимаются эффективные меры. В целях легализации правового положения иностранных граждан и лиц без гражданства, незаконно находившихся на территории Республики Таджикистан, 18 декабря 2019 года был принят Закон Республики Таджикистан «Об амнистии в связи с легализацией правового статуса иностранных граждан и лиц без гражданства, незаконно пребывающих на территории Республики Таджикистан».

Действие данного Закона продолжилось до 25 декабря 2022 года и позволило иностранным гражданам и лицам без гражданства (гражданам бывшего Советского Союза), незаконно находившимся в Республике Таджикистан в течение многих лет, узаконить свой правовой статус и получить вид на жительство. Хотя Республика Таджикистан не является участником Конвенции 1961 года о сокращении безгражданства, принятие Закона об амнистии предоставило лицам без гражданства вид на жительство, а также право в упрощенном порядке получить

таджикское гражданство и получить проездные документы для выезда из страны.

Хотя срок действия этого закона истек, в стране всё ещё есть лица без гражданства, проблемы которых не решены из-за их неосведомленности о существовании закона.

В связи с этим, для определения позиции и представления предложения по ратификации Конвенции о статусе апатридов 1954 года и Конвенции о сокращении безгражданства 1961 года – основных документов, регулирующих безгражданство, в июне 2024 года была создана межведомственная рабочая группа, членом которой также является представитель Уполномоченного по правам человека.

По поводу присоединения к этим конвенциям соответствующие рекомендации были представлены Республике Таджикистан договорными органами ООН, а Национальная стратегия Республики Таджикистан в области защиты прав человека на период до 2038 года предусматривает конкретные меры по их реализации.

В 2024 году в Аппарат Уполномоченного по правам человека поступило 4 обращения от иностранных граждан и лиц без гражданства. Среди них Ш.И., проживающий в Российской Федерации, обратился с заявлением об определении наличия или отсутствия у него гражданства Таджикистана. Данное обращение было направлено в Паспортно-регистрационную службу Министерства внутренних дел Республики Таджикистан, и было установлено, что Ш.И. не имеет гражданства Таджикистана. Аналогичным образом, были рассмотрены ходатайства Уполномоченных по правам человека Пензенской, Саратовской и Волгоградской областей Российской Федерации об определении гражданской принадлежности Ш.Д., И.Б. и А.А. и представлена соответствующая информация по поводу отсутствия у указанных лиц гражданства Республики Таджикистан.

В целях повышения уровня осведомлённости общества, сотрудники Уполномоченного по правам человека постоянно проводят информационные мероприятия в средствах массовой информации о состоянии соблюдения прав беженцев и безгражданства в Республике Таджикистан.

В целях улучшения состояния соблюдения прав беженцев и лиц, ищущих убежище представляются следующие рекомендации:

– ***совершенствовать законодательство о беженцах;***

– ***принять государственную программу интеграции беженцев;***

– ***принять необходимые меры по разработке и утверждению проездных документов для беженцев;***

– ***повысить профессиональные навыки сотрудников правоохранительных органов по международным стандартам и национальному законодательству по работе с беженцами;***

– ***учредить механизм перенаправления работниками пограничной службы в миграционные органы лица, ищущего убежище для обеспечения доступа к процедурам получения убежища.***

– ***принять меры по защите лиц, ищущих убежище и беженцев от экстрадиции, в том числе путём пересмотра Уголовного процессуального кодекса Республики Таджикистан;***

– ***устранить существующие препятствия на пути доступа к правосудию путём предоставления лицам, ищущим убежище и беженцам необходимой бесплатной юридической помощи путём внесения изменений в Закон Республики Таджикистан «О юридической помощи»;***

– ***усилить работу по изучению и ратификации Конвенции 1954 года о статусе апатридов и Конвенции 1961 года о сокращении безгражданства.***

2.4. Доступ к информации и право на обращение

В Республике Таджикистан постоянно принимаются меры на уровне законодательства и практики для обеспечения права на свободу выражения мнений и доступа к информации.

В целях реализации указанных прав и создания свободного информационного пространства в стране созданы благоприятные условия.

По данным Министерства культуры Республики Таджикистан, в 2024 году в республике зарегистрировано 73 газеты, в том числе 47 государственных и 26 независимых, 74 журнала, в том числе 58 государственных и 16 независимых, 34 типографии, в том числе 12 государственных и 22 независимых, 6 издательств, в том числе 2 государственных и 4 независимых, 2 информационных агентства и 7 книжных магазинов.

Также, согласно постановлению Правительства Республики Таджикистан «О Порядке государственного учёта издательской деятельности, полиграфических предприятий и ведения Государственного единого реестра» от 25 февраля 2017 года №97, за последние 3 года в Министерстве культуры зарегистрировано 199 газет, в том числе 132 государственных и 67 независимых, 168 журналов, в том числе 139 государственных и 29 независимых единиц, 104 типографии, в том числе 24 государственных и 80 независимых, 31 книжный магазин, в том числе 1 государственный и 30 независимых, 13 издательств, в том числе 6 государственных и 7 независимых, 6 информационных агентств, в том числе 1 государственное и 5 независимых.

Как оказалось, количество средств массовой информации, в том числе периодических изданий и других информационных средств, имеет тенденцию к увеличению по сравнению с предыдущими годами, включая 2023 год, тем самым играя эффективную роль в направлении доступа к информации и реализации этих прав.

Другим способом доступа к информации является проведение пресс-конференций, которые проводятся два раза в год в соответствии с Распоряжением Президента Республики Таджикистан от 15 сентября 2011 года №АП-1729 и конкретными планами, на которых министерства и ведомства представляют информацию населению о своей деятельности через представителей средств массовой информации. Реализация таких мер важна и своевременна, и способствует информированию общественности о деятельности государственных органов.

В современных условиях Интернет и развитие современных коммуникационных технологий также играют большую роль в реализации права доступа к информации. В связи с этим для

пользователей важными считаются скорость, цена и доступность Интернета.

По данным Службы связи при Правительстве Республики Таджикистан, в настоящее время общее количество пользователей, подключенных к электрической связи в Республике Таджикистан, согласно постановлению Правительства Республики Таджикистан «О порядке и требованиях присоединения к сетям электрической связи и оказания услуг, связанных с ними» составляет 8 миллионов (92%).

Число пользователей Интернета вместе с пользователями мобильного и фиксированного (проводного) Интернета составляет 4,5 млн человек (51,8%, то есть из каждых 100 человек 52 человека являются пользователями Интернета).

Следует напомнить, Президент Республики Таджикистан Эмомали Рахмон в своём Послании от 23 декабря 2022 года выразил обеспокоенность низкой скоростью Интернета и его стоимостью в стране, а также дал конкретные указания соответствующим органам по устранению данных проблем.

В 2024 году было установлено 748 базовых станций, а также проложено и запущено более 300 километров оптоволоконных линий для обеспечения бесперебойной работы базовых станций и доступа к сети высокоскоростного Интернета. Всего в Республике Таджикистан действуют 16 423 базовые станции. Все базовые станции мобильной связи соединены оптоволоконными кабелями, имеют мощность и технические возможности, а скорость доступа в сеть Интернет обеспечивается для каждого пользователя не менее 30–32 Мбит/с. Такие меры способствуют повышению уровня и качества доступа к Интернету и снижению его стоимости.

Несмотря на принимаемые меры по улучшению качества услуг мобильной связи и скорости Интернета, проблемы все ещё существуют. В связи с этим, в 2024 году в Службу связи при Правительстве Республики Таджикистан поступило 107 обращений от физических и юридических лиц, в большинстве которых ставится вопрос повышения качества услуг мобильной связи и скорости Интернета.

В 2024 году Службой связи проведено 13 плановых проверок деятельности хозяйствующих субъектов. Также рассмотре-

но 107 дел об административных правонарушениях по неисполнению требований постановления Правительства Республики Таджикистан «О порядке и требованиях присоединения к сетям электрической связи и оказания услуг, связанных с ними» от 30 апреля 2016 года, №207-7.

В целях предотвращения распространения экстремистских идей и киберпреступлений в 2024 году Службой связи, мобильными операторами и интернет-провайдерами проверено 34 253 сайта, а модераторам интернет-сайтов направлены соответствующие жалобы в связи с экстремистским и террористическим контентом. Также по запросам правоохранительных органов и решениями Верховного суда РТ за 11 месяцев 2024 года поступило 186 запросов, и в общем прекращена работа 245 страниц и интернет-сайтов.

Согласно рейтингу сайта Global Relocate, интернет-трафик Республики Таджикистан в 2024 году со средней стоимостью 1,65 доллара за 1 гигабайт находится на 142 месте среди 238 стран.

Согласно рейтингу сайта Speedtest Global Index, Республика Таджикистан в период с сентября по ноябрь 2024 года заняла 121 место среди 155 стран с фиксированной (проводной) скоростью Интернета со средней скоростью загрузки 30,66 Мбит/с, что значительно ниже средней мировой скорости 95 Мбит/с. Теперь, согласно очередному рейтингу за декабрь 2024 года, Республика Таджикистан заняла 119-е место со средней скоростью загрузки 32,60 Мбит/с.

В целях определения состояния соблюдения права на доступ к информации Уполномоченный по правам человека регулярно проводит проверки и мониторинги деятельности сайтов государственных органов на предмет их соответствия постановлению Правительства Республики Таджикистан от 10 июля 2017 года, №344 «О Единых правилах для официальных сайтов министерств и ведомств, местных исполнительных органов государственной власти и органов самоуправления посёлков и дехотов в сети Интернет».

Так, в 2024 году проведен мониторинг деятельности сайтов Комитета по религии, упорядочения традиций, торжеств и обрядов при Правительстве Республики Таджикистан, ИОГВ районов Кабодиён и Варзоб.

Результат мониторинга сайта Комитета по религии, упорядочения традиций, торжеств и обрядов при Правительстве Республики Таджикистан показал, что он частично соответствует требованиям «Единых правил для официальных сайтов министерств и ведомств, местных исполнительных органов государственной власти и органов самоуправления городов и сел в сети Интернет» и, по словам лиц, ответственных за сайт, ведутся технические работы по устранению недостатков.

Комитет по делам религии, упорядочению традиций, торжеств и обрядов при Правительстве Республики Таджикистан ввел ещё одну эффективную меру по предоставлению информации гражданам через Портал регистрации бракосочетаний, свадеб и поминальных церемоний в сети Интернет по адресу www.tanzim.tj, где граждане могут перед торжеством или церемонией зарегистрируйте своё мероприятие в электронном виде без посещения местных исполнительных органов государственной власти городов, районов и джамоатов. Процесс регистрации свадеб и поминальных церемоний совершенно бесплатный.

Результат мониторинга сайтов местных исполнительных органов государственной власти районов Кабодиён и Варзоб показал, что сайт местного исполнительного органа государственной власти района Кабодиён частично и сайт местного исполнительного органа государственной власти района Варзоб полностью не соответствуют требованиям «Единых правил для официальных сайтов министерств и ведомств, местных исполнительных органов государственной власти и органов самоуправления городов и сел в сети Интернет» и нуждаются в совершенствовании и серьёзном обновлении.

По вопросу несоответствия сайта местного исполнительного органа государственной власти Варзобского района указанному постановлению, руководство МИОГВ сообщило, что сайт органа не действует в связи с финансовым положением и отсутствием специалистов для осуществления деятельности сайта.

По итогам проверок проведены беседы с ответственными за работу сайтов сотрудниками, им оказана методическая помощь

и даны соответствующие рекомендации по устранению имеющихся недостатков.

Сотрудники УПЧ участвуют в информационных мероприятиях в направлении права доступа к информации, и в целях повышения осведомленности населения в этой сфере разрабатывают и публикуют информационные материалы.

В системе прав и свобод человека и гражданина право на обращение занимает особое место и считается основным средством восстановления нарушенных прав и свобод и законных интересов. Законодательство Республики Таджикистан гарантирует физическим и юридическим лицам право на обращение, а также обязывает министерства и ведомства принимать меры по восстановлению или защите нарушенных прав, свобод и законных интересов физических и юридических лиц.

Согласно статье 31 Конституции Республики Таджикистан, граждане имеют право лично или совместно с другими обращаться в государственные органы.

Обращение рассматривается как эффективная форма сотрудничества между органами государственной власти, физическими и юридическими лицами, благодаря чему должностные лица узнают о проблемах и недостатках в различных сферах и принимают меры по усилению деятельности.

Законодательством Республики Таджикистан установлена ответственность за несоблюдение порядка рассмотрения обращений физических и юридических лиц.

По данным Генеральной прокуратуры Республики Таджикистан, в 2024 году проведено 273 проверки исполнения законодательства в направлении обращений физических и юридических лиц, по результатам которых возбуждено 52 уголовных дела в отношении 52 человек.

В 2024 году судами Республики Таджикистан рассмотрено 24 уголовных дела, связанных с нарушением законодательства об обращениях граждан, из них 15 дел в отношении 15 человек закончились обвинительными приговорами.

Стоит отметить, что состояние дел в направлении приема и своевременного рассмотрения обращений физических и юридических лиц, а также решение проблем в этом направлении

регулярно обсуждается руководством и сотрудниками Уполномоченного по правам человека. Особое внимание уделяется вопросу личного приема граждан.

В целях исполнения указаний Президента Республики Таджикистан, организации выездных юридических консультаций и приема граждан, а также укрепления сотрудничества органов государственной власти и структур гражданского общества Уполномоченный по правам человека совершил рабочие поездки в ряд городов и районов страны.

Например, в 2024 году УПЧ и его заместителем, в общем были приняты 248 граждан (с учётом выездных приёмов граждан в городах и районах).

В целях содействия реализации права на обращение и определения состояния дел с обращениями в 2024 году сотрудники Уполномоченного по правам человека провели проверку состояния соблюдения права на обращение в деятельности Таможенной службы при Правительстве Республики Таджикистан, ИОГВ Кабодиёнского и Фархорского районов Хатлонской области, городов Худжанд и Бустона Согдийской области и Варзобского района.

Проверки показали, что в указанных органах прием и рассмотрение обращений физических и юридических лиц осуществляется в соответствии с требованиями законодательства, и они регистрируются в книгах статистического учета.

У входа в здание Таможенной службы при Правительстве Республики Таджикистан, местных исполнительных органов государственной власти Фархорского района Хатлонской области и города Худжанда Согдийской области установлен график дней приема граждан, согласно которому осуществляется прием граждан. Также руководство осуществляет выездной прием граждан на местах.

Несмотря на прогресс, в деятельности указанных органов были отмечены и недостатки. В частности, современные технологии в направлении регистрации, рассмотрения и учёта обращений используются не на должном уровне, не ведется на необходимом уровне разъяснительная работа в направлении обеспечения права на обращение. Хотя 2024 год объявлен в стране «Годом правового просвещения», одной из главных

целей которого является повышение уровня правового просвещения граждан.

Проверка ИОГВ Варзобского района и города Бустон показала, что внутри здания ведомств не установлен график приема граждан. Ответственные лица объяснили это ремонтом внутренних помещений здания.

Также в ходе проверки установлено, что в указанных органах нарушены требования Закона Республики Таджикистан «Об обращениях физических и юридических лиц», в том числе не соблюден месячный срок рассмотрения некоторых обращений и требование о продлении сроков их рассмотрения.

Например, проверка, проведённая в ИОГВ Фархорского района показала, что заявление гражданина А.А. от 4 января 2024 года о выделении земельного участка для создания фермерского хозяйства, поступивший в местный исполнительный орган рассмотрен и письменный ответ был направлен заявителю по истечении месячного срока, то есть 20 февраля 2024 года. Месячный срок рассмотрения заявления не был продлен, и заявитель не был проинформирован об этом в течение трёх дней. Или на обращение гражданина С.А. об изменении имени своего ребёнка, которое поступило 22 мая 2024 года, письменный ответ направлен 6 июля 2024 года.

В ходе проверки ИОГВ города Бустон было выявлено нарушение сроков рассмотрения некоторых обращений. Например, гражданин А.Т. 12 февраля 2024 года обратился за помощью в предоставлении информации об условиях жизни молодой женщины, нуждающейся в жилье. Также граждане Н.С. и В.Ш. обратились за материальной и финансовой помощью. В книге регистрации письменных обращений физических лиц записано, что заявления удовлетворены, но неизвестно, когда они были удовлетворены.

Хотя в соответствии с Порядком делопроизводства и статистического учёта по обращениям физических и юридических лиц (утверждённым постановлением Правительства Республики Таджикистан от 1 июня 2017 года №276) (приложение №2), в книге статистического учёта письменных обращений физических лиц должен быть указан результат рассмотрения и дата исполнения.

В ходе проверки, проведённой в ИОГВ Варзобского района выяснилось, что с января 2024 года по 16 июня 2024 года поступило всего 616 обращений. На 32 обращения не было направлено ответа.

Подобные недостатки были замечены и в ИОГВ города Худжанда. Например, гражданин У.Ш. 1 марта 2024 года обратился с заявлением о приеме 2 своих детей в детский сад №18. По неизвестным причинам на обращение гражданина не ответили. Гражданин М.А. 2 апреля 2024 обратился с просьбой о переводе своего внука из Воинской части 0801 города Душанбе в Воинскую часть 3501 города Худжанда. Данное обращение по неизвестным причинам оставлено без рассмотрения.

В книге регистрации электронных и телефонных обращений записей о поступлении обращений не имелось, и ответственные лица местного исполнительного органа объяснили это тем, что такие обращения не поступали.

По итогам проверок должностным лицам указанных органов даны соответствующие рекомендации по соблюдению требований законодательства, организации и ведения журналов статистического учёта в порядке, предусмотренном порядком делопроизводства и статистического учёта по обращениям физических и юридических лиц и другие. Также в ходе проверки работникам соответствующих структур указанных органов оказана методическая помощь.

В целях улучшения состояния соблюдения права доступа к информации и права на обращение представляются следующие рекомендации:

– повысить профессиональные и правовые знания сотрудников органов государственной власти в направлении права доступа к информации;

– привести содержание сайтов государственных органов в соответствие с требованиями Единых правил для официальных сайтов министерств и ведомств, местных исполнительных органов государственной власти и органов самоуправления городов и сел в сети Интернет;

– принять меры по развитию отрасли связи, обеспечению высокоскоростного Интернета, повышению качества

услуг, снижению стоимости услуг мобильной связи и Интернета;

– в целях повышения правовых знаний граждан в направлении права на обращение принять меры по максимальному использованию информационно-просветительских инструментов, таких как выступления в СМИ, публикации статей в периодических изданиях и размещение материалов на сайте органов государственной власти;

– соблюдать законодательные нормы при приеме и рассмотрении обращений физических и юридических лиц;

– вести журналы статистического учёта обращений в порядке, установленном законодательством;

– принять меры по выделению отдельной штатной единицы в направлении регистрации обращений физических и юридических лиц и внедрить использование современных электронных технологий при приёме и рассмотрении обращений.

2.5. Гендерное равенство и предупреждение насилия в семье

Правительство Республики Таджикистан принимает все необходимые меры в рамках своей социальной политики, учитывая укрепление статуса и обеспечение соблюдения конституционных прав женщин, и реализует их в соответствии со стандартами демократического, правового и светского общества.

С принятием Конституции Республики Таджикистан политика Республики Таджикистан сформировалась в направлении защиты прав человека, в том числе равноправия мужчин и женщин. Статья 17 Конституции Республики Таджикистан гарантирует равные права мужчин и женщин.

В рамках «Года правового просвещения» проводились мероприятия по повышению правового просвещения граждан, в том числе женщин и девушек, пропаганде демократических ценностей, укреплению института прав человека, воспитанию в духе уважения закона и обеспечению его верховенства.

По непосредственной инициативе Основателя мира и национального единства – Лидера нации, Президента Республики Таджикистан уважаемого Эмомали Рахмона активизация роли женщин в государственном управлении определена как одно из приоритетных направлений государственной политики. В связи с этим принято и реализовано более 60 нормативных правовых документов и соответствующих государственных программ. В целях усиления работы в этом направлении постановлением Правительства Республики Таджикистан от 26 декабря 2024 года, №689 принята «Государственная программа по предупреждению насилия в семье в Республике Таджикистан на 2025–2030 годы» и план её мероприятий на 2025–2027 гг. Целью данной программы является защита прав семьи как основы общества, предотвращение физического, психического, экономического и сексуального насилия со стороны одного члена семьи в отношении другого члена семьи, предупреждение и устранение причин и условий, способствующих насилию в семье, повышение ответственности за образование и воспитание детей, расширение сотрудничества министерств и ведомств и гражданского общества в этом направлении.

Следует отметить, что ещё в 2022 году была принята и реализуется Государственная программа воспитания, подбора и расстановки руководящих кадров из числа одарённых женщин и девушек на 2023–2030 годы и план мероприятий по её реализации.

Основной целью Программы является обеспечение благоприятных условий и возможностей для активного участия женщин и девушек в политической, социальной, экономической и культурной жизни и в этом контексте повышение правовых знаний, подготовка, отбор и расстановка руководящих кадров страны из числа одарённых женщин и девушек.

В рамках реализации Программы планируется к 2030 году увеличить долю женщин на государственной службе до 30%, а на руководящих должностях государственной службы – до 25%.

Реализация программы показывает, что с каждым годом расширяется участие женщин в государственном управлении и государственной службе, повышается статус женщин в обществе.

Как отметил в своём Послании от 28 декабря 2024 года Президент Республики Таджикистан уважаемый Эмомали Рахмон: «В настоящее время 25 процентов государственных служащих, 73 процента работников сферы образования, 71 процент медицинских работников, 47 процентов работников сферы культуры, 37 процентов учёных и 30 процентов предпринимателей составляют девушки и женщины. Сегодня более 100 тысяч девушек и женщин страны занимаются предпринимательской деятельностью».

Вклад женщин в предпринимательскую деятельность во многом зависит от постоянной поддержки Правительства Республики Таджикистан. С этой целью постановлением Правительства Республики Таджикистан №257 от 29 апреля 2024 года количество получателей грантов на предпринимательскую деятельность увеличено с 80 до 120 человек.

В целях подготовки квалифицированных специалистов из числа девушек для отдалённых городов и районов страны с 1997 года действует президентская квота. В связи с этим Президент Республики Таджикистан уважаемый Эмомали Рахмон в своём Послании от 28 декабря 2024 года отметил, что: «С начала внедрения президентской квоты, то есть за последние 28 лет, 11 тысяч 600 девушек окончили учреждения высшего образования по президентской квоте».

Принятые меры и мудрая политика Основателя мира и национального единства – Лидера нации, Президента Республики Таджикистан уважаемого Эмомали Рахмона позволили назначить женщин на руководящие должности в местных и центральных органах государственной власти.

В соответствии с принятыми стратегиями и программами, усилиями органов государственной власти, общественных и международных организаций была усилена деятельность по предупреждению насилия в отношении женщин. Однако, несмотря на проделанную работу, женщины и девушки становятся жертвами физического, психологического, экономического и гендерного насилия в семье, общественных местах, на рабочем месте и в учёбе. Домашнее насилие оказывает негативное влияние на женщин, и они больше страдают от домашнего насилия.

По данным Министерства здравоохранения и социальной защиты населения Республики Таджикистан, в 2024 году в Государственном учреждении «Республиканский центр социального обслуживания жертв торговли людьми и жертв домашнего насилия» и отделе социального обслуживания жертв домашнего насилия оказаны услуги 84 жертвам домашнего насилия, их которых 41 взрослый, 43 ребёнка (19 мальчиков и 24 девочки). По сравнению с аналогичным периодом 2023 года количество обратившихся на 19 больше. В настоящее время в центре временно размещены и получают услуги 6 семей с детьми общей численностью 15 человек.

Кроме того, Центром социального обслуживания жертв домашнего насилия в городах Бохтар и Куляб, которые действуют в рамках государственного социального заказа, 164 жертвам были оказаны социальные услуги. Всего в этих центрах оказаны услуги 314 жертвам насилия в семье.

Анализ показывает, что ответственными органами принимаются меры по обеспечению комплексной и эффективной системы социальной защиты жертв домашнего насилия, однако деятельность центров социального обслуживания жертв домашнего насилия, в том числе 22 медицинских кабинетов, открытых при родильных домах, малоэффективна, а уровень подготовки специалистов низкий.

Всё ещё сложным остаётся доступ к правовой помощи для женщин, ставших жертвами домашнего насилия. Из-за низкого уровня правовой грамотности и отсутствия информации о получении социальной и психологической помощи большинство женщин, подвергшихся насилию, не обращаются за помощью. Тогда как эти люди больше нуждаются в такой помощи.

По информации ГУ «Центр правовой помощи» Министерства юстиции Республики Таджикистан, в 2024 году юристами центра 53 потерпевшим от домашнего насилия была оказана бесплатная первичная юридическая помощь. В том числе, 46 женщинам, 7 мужчинам и 1 лицу с инвалидностью.

Вместе с тем, по данным Комитета по делам женщин и семьи при Правительстве Республики Таджикистан, установлено, что в Информационно-консультативные центры местных исполнительных органов государственной власти областей,

городов и районов республики по вопросам семьи и брака обратились 7 406 граждан, из них 533 человека обратились по вопросам предупреждения домашнего насилия.

Важная роль в этом процессе принадлежит деятельности инспекторов по предупреждению насилия в семье и участковых инспекторов. По информации Министерства внутренних дел Республики Таджикистан, в целях совершенствования деятельности в этой сфере приказом Министра внутренних дел Республики Таджикистан от 17 марта 2010 года №271 созданы 19 штатных единиц инспекторов по предупреждению насилия в семье. Из общего числа 1560 женщин, работающих в органах внутренних дел, 19 из них работают инспекторами по предупреждению насилия в семье.

В 2024 году в целях обеспечения реализации Закона Республики Таджикистан «О предупреждении насилия в семье» инспекторами по предупреждению домашнего насилия и участковыми инспекторами проведена проверка по 3 206 жалобам, из них в отношении 2 652 мужчин и в отношении 554 женщин. По итогам рассмотрения жалоб возбуждено 87 уголовных дел, по 2 820 материалам в возбуждении уголовных дел отказано, 16 материалов находятся в производстве, 1 956 материалов направлены на рассмотрение в другие соответствующие органы. Также в отношении 1 956 человек составлены протоколы об административных правонарушениях, 1 443 лицам, совершившим насилие в семье выданы охранные предписания.

Анализ обращений показывает, что причины и факторы насилия в семье остаются такими же, как и в предыдущие годы: экономические проблемы, наличие устаревших стереотипов, ранние браки, низкая правовая грамотность женщин, влияние других членов семьи и т.д.

Несмотря на предпринимаемые меры, количество обращений в органы милиции по вопросам домашнего насилия продолжает расти.

Статистика насилия в семье

2021 год	2022 год	2023 год	2024 год

4 194	**5 091**	**3 058**	**3 206**

Доступ к правосудию, посредством которого закон обеспечивает социальную справедливость, чрезвычайно важен для женщин по сравнению с мужчинами. Зачастую низкий уровень правовых знаний потерпевших от домашнего насилия и их экономическая зависимость от лица, совершившего насилие, не позволяют им своевременно и эффективно защитить свои права.

По данным Верховного суда Республики Таджикистан, в 2024 году судами республики рассмотрено 571 уголовное дело, связанное с насилием в семье, из них 530 дел возбуждено в отношении 534 человек.

По-прежнему вызывают беспокойство случаи расторжения брака. Многие молодые семьи до сих пор распадаются. В 2024 году судами республики рассмотрено 14 080 дел, связанных с расторжением брака, 8 299 из которых в результате было расторгнуто.

Одной из причин распада семей является возрождение некоторых традиционных обычаев, которые зачастую ошибочно считаются частью религиозных традиций, что препятствует реализации права женщин свободно распоряжаться своей жизнью, своим физическим и психическим здоровьем. В то же время существует группа молодых женщин из передового социального класса, которые после замужества живут в семье с традиционными стереотипами. Некоторые из них не терпят своего положения, что приводит к конфликтам, в том числе психологическому, физическому и экономическому насилию, и, как следствие, к распаду семей. В настоящее время девушки, возвращающиеся домой после развода, не терпят насилия со стороны своих родственников и друзей, но тяжёлые последствия насилия и давления со стороны родственников сохраняются.

Снижение возраста вступления в брак является другой причиной распада семей. Опыт показывает, что молодые люди создают семью до того, как у них появляется профессия, и в результате они сталкиваются с проблемами и в конечном итоге расстаются под физическим и моральным давлением своих супругов или членов семьи.

По информации Верховного суда Республики Таджикистан, в 2024 году судами Республики Таджикистан было рассмотрено 3 975 дел о снижении брачного возраста, из них 3 804 дела были удовлетворены.

Семейные конфликты также являются причиной насилия в семье. После расторжения брака женщины обращаются в суд с иском о признании членом семьи собственника и вселении по месту жительства бывшего мужа. В большинстве случаев присутствие в доме разведённой невестки может привести к усилению насилия в семье со стороны бывшего мужа и их родственников.

По информации Службы исполнения при Правительстве Республики Таджикистан, в 2024 году из 1 214 исполнительных производств, связанных со вселением в жилое помещение, 1 071 производств исполнено, 113 из них возвращены должникам в связи с заключением мирового соглашения между взыскателем и должником и утверждения его судом, 37 исполнительных производств прекращены по решению суда, 10 производств находятся на стадии исполнения и 1 исполнительное производство решением суда приостановлено.

Совершение преступлений, связанных с семейным насилием, является одной из тревожных проблем, и борьба с этим явлением требует коллективной деятельности правоохранительных органов и общественности.

По данным Генеральной прокуратуры Республики Таджикистан, в 2024 году на территории республики покончили жизнь самоубийством и предприняли попытки самоубийства 259 женщин и девушек.

Проверка случаев самоубийств и попыток самоубийств показывает, что в большинстве случаев причины и способствующие им условия имеют один и тот же характер, в основном связаны с семейными отношениями между родителями и детьми, незначительными семейными конфликтами между мужем и женой, отсутствием взаимопонимания между членами семьи, низким уровнем жизни, безработицей и непринятием общественно-полезной работы, страданием психическими заболеваниями и другими тяжёлыми заболеваниями, а также низкой правовой грамотностью граждан.

Роль УПЧ в вопросах защиты прав женщин и ликвидации гендерного неравенства эффективна при сотрудничестве с органами государственной власти, международными организациями, гражданским обществом и средствами массовой информации.

Согласно стратегии деятельности Уполномоченного по правам человека в Республике Таджикистан на 2021–2025 годы, содействие предупреждению насилия в семье определено в качестве приоритетного направления и приняты конкретные меры по предотвращению нежелательных факторов насилия в семье, повышению правовых знаний граждан, информированию населения в целях предупреждения актов насилия в семье. В частности, в 2024 году УПЧ поступило 6 обращений по вопросам семейного насилия и заявителям оказана помощь в решении упомянутых в них проблем. Из содержания обращений и бесед с заявителями следует, что домашнему насилию подвергаются преимущественно женщины.

Например, из обращения гражданина Р.З. следует, что она подверглась насилию со стороны мужа. Данное обращение было отправлено на рассмотрение в МВД. За несоблюдение требований законодательства на насильника был наложен административный штраф.

Такого же содержания жалоба М.Д. о насильственных действиях её мужа Д.Х. и её тёщи Х.Т. поступила к УПЧ. В сотрудничестве с Генеральной прокуратурой Республики Таджикистан и инспектором по предупреждению насилия ОМВД в районе Шохмансур города Душанбе к нарушителям применено административное наказание.

Сотрудники УПЧ приняли участие в Международном форуме «Женщины и вода», Международной парламентской конференции под названием «30-летие Конституции Республики Таджикистан», в начале Кампании «16 дней против гендерного насилия» и Национальном форуме организаций гражданского общества и гендерного движения «Вместе против насилия».

В то же время в рамках реализации «Государственной программы по воспитанию, подбору и расстановке руководящих кадров из числа одарённых женщин и девушек на 2023–2030 годы» сотрудники УПЧ прошли курсы повышения квалифика-

ции по программам «Правовые основы государственной службы Республики Таджикистан», «Внедрение кадровых технологий и цифровизация государственной службы в Республике Таджикистан», «Лидерские качества» и «Методы и средства повышения правовых знаний населения» в Академии государственного управления при Президенте Республики Таджикистан.

В целях повышения правового просвещения населения в области предупреждения насилия в семье, сотрудники УПЧ в честь «Года правового просвещения» организовали в средствах массовой информации выступления и опубликовали информационные материалы на темы «Гендерное равенство и домашнее насилие», «Международный день семьи» и «Конституция, укрепляющая права и свободы женщин».

В целях улучшения ситуации в области обеспечения гендерного равенства и предупреждения насилия в семье представляются следующие рекомендации:

– усилить деятельность рабочих групп по совершенствованию законодательства в направлении устранения гендерных стереотипов, защиты прав женщин и предотвращения насилия в семье;

– предлагать кредиты для организации частной коммерческой деятельности и обучения женщин;

– создать единую статистическую базу данных по сексуальному и гендерному насилию;

– принять соответствующие меры по увеличению штатных единиц инспекторов по вопросам насилия в семье, сотрудников кризисных центров, работы с насильниками и временных приютов;

– усилить информационную деятельность по предупреждению насилия в семье;

– принять дополнительные меры по повышению роли УПЧ в устранении влияния гендерных стереотипов.

2.6. Защита прав лиц с инвалидностью

В Республике Таджикистан отношение к инвалидам основано на принципах законности, соблюдения прав человека, равенства, запрета дискриминации, обеспечения доступа,

расширения возможностей и сотрудничества государственных органов и объединений инвалидов.

Правительство Республики Таджикистан постоянно принимает конструктивные меры по укреплению прав инвалидов и изменению отношения к ним.

Лица с инвалидностью являются полноправными членами общества, и обеспечение их активного участия в политической, экономической, социальной и культурной жизни является обязанностью государства и общества.

На международном уровне 13 декабря 2006 года был принят отдельный документ о защите прав инвалидов – Конвенция о правах инвалидов и Дополнительный протокол к ней, который регулирует права инвалидов в определённом порядке, и большинство государств-членов ООН к нему присоединилось. Таджикистан находится на пороге присоединения к этой Конвенции, и её подписание ещё больше усилит влияние Таджикистана на международной арене.

В связи с этим, после подписания Конвенции о правах инвалидов постановлением Правительства Республики Таджикистан от 27 февраля 2020 года, №116 был утверждён Национальный план действий по подготовке Республики Таджикистан к ратификации и реализации Конвенции о правах инвалидов на период до 2024 года и Уполномоченный по правам человека выступает соисполнителем в его 5 пунктах.

Реализация Конвенции о правах инвалидов требует решения ряда задач, таких как обеспечение доступа инвалидов к инфраструктуре, транспорту, тротуарам, информации, жилым домам и другим.

Действующее законодательство о правах инвалидов постоянно совершенствуется, принимаются новые нормативные правовые акты, которые способствуют созданию и обеспечению необходимых условий для равноправного участия инвалидов в общественной жизни, расширения прав и возможностей и профилактике инвалидности населения.

Стоит отметить, что в соответствии с пунктом 1.2 Национального плана действий по подготовке Республики Таджикистан к ратификации и реализации Конвенции о правах инвалидов на период до 2024 года соответствующие министерства и

ведомства должны принять меры по внесению изменений в законодательство о выборах, гражданское, гражданское процессуальное, налоговое, жилищное трудовое, семейное, , административное, уголовное законодательство и об образовании, здравоохранении и другое. В целях реализации данного пункта при Исполнительном аппарате Президента Республики Таджикистан создана рабочая группа, состоящая из представителей министерств и ведомств и гражданского общества.

Инвалиды являются уязвимой группой населения и нуждаются в поддержке и заботе. Они часто сталкиваются с нарушением своих прав и дискриминацией при приеме на работу, в учебных заведениях, в общественных местах и т.п. В порядке, установленном действующим законодательством, инвалидам предоставляются пенсии и социальные выплаты за счет государства.

Пенсия по инвалидности назначается в соответствии с группой инвалидности. Лица с первой группой инвалидности имеют меньше шансов трудоустроиться. Однако инвалиды второй и третьей групп могут заниматься подходящей деятельностью, если они охвачены реабилитацией.

Инвалидам на основании медицинского заключения присваивается группа инвалидности и назначается пенсия. Размер пенсии недостаточен для их реабилитации, инвалиды нуждаются в оплачиваемой работе. Анализ показывает, что у трудоспособных лиц с инвалидностью возникают определённые проблемы с поиском подходящей работы.

Другим вопросом, требующим решения является недопуск получающих пенсию инвалидов на государственную службу. Например, Конституция Республики Таджикистан предусматривает, что граждане имеют равные права на государственную службу.

Однако норма Закона Республики Таджикистан «О государственной службе» противоречит Конституции. Согласно четвёртому пункту статьи 16 настоящего Закона гражданин не может быть принят на государственную службу, если он является пенсионером Республики Таджикистан или иностранного государства. Данная ситуация ставит людей с инвалидно-

стью в сложное положение и требует необходимости совершенствования законодательства.

Действующее законодательство, в том числе законы Республики Таджикистан «О социальной защите инвалидов», «О содействии занятости населения» и Трудовой кодекс Республики Таджикистан предусматривают гарантии трудоустройства инвалидов, дополнительные льготы и другие гарантии в их трудовых отношениях. Результаты проверок и мониторингов состояния соблюдения прав инвалидов, проведённых УПЧ в городах Худжанд, Исфара, Истаравшан, Левакант, районах Лахш, Дж. Балхи, Пяндж, Фархор, М.С.А. Хамадони и Рушан показали, что вопрос трудоустройства инвалидов в организациях и учреждениях до сих пор не решён.

В связи с этим, по информации Министерства труда, миграции и занятости населения, в рамках «Государственной программы содействия занятости населения Республики Таджикистан на 2023–2027 годы» в 2024 году 8 617 граждан, нуждающихся в специальной социальной защите, были приняты на работу по квоте, установленной местными исполнительными органами государственной власти. Из этого числа только 149 лиц с инвалидностью обеспечены работой.

По данным Агентства социального страхования и пенсии при Правительстве Республики Таджикистан, по состоянию на 31 декабря 2024 года общее количество пенсионеров в республике составляет 836 690 человек, из них 167 108 пенсионеров-инвалидов. По сравнению с аналогичным периодом прошлого года их число увеличилось на 4 284 человек, или 2,6%. Для выплаты пенсии пенсионерам-инвалидам в месяц выделяется 81,9 миллиона сомони. Средний размер их пенсии составляет 490,06 сомони.

По данным Государственной службы медико-социальной экспертизы Министерства здравоохранения и социальной защиты населения Республики Таджикистан, численность инвалидов по возрасту, полу и группам в Республике Таджикистан в 2024 году следующее: общая численность составляет 167 108 человек, в том числе 34 034 детей, 133 074 взрослых, из них инвалиды первой группы – 17 965 человек, инвалиды

второй группы – 82 068 и инвалиды третьей группы – 33 041 человек, из них 54 323 – женщины и 78 751 – мужчины.

По состоянию на 31 декабря 2024 года в стационарных учреждениях, подведомственных Государственному агентству социальной защиты Министерства здравоохранения и социальной защиты населения 1 230 человек охвачены заботой государства, в том числе 732 мужчины и 498 женщин. Инвалидов 1-й группы 317 человек, инвалидов 2-й группы 656 человек, инвалидов 3-й группы 9 человек и 36 человек из малообеспеченных семей.

При этом в 2024 году 75 человек, находящихся в учреждениях постоянного проживания и региональных центрах социального обслуживания пожилых людей и инвалидов возвращены в семейную среду.

Стоит отметить, что в системе социальной защиты населения в Республике Таджикистан функционируют 115 учреждений по оказанию социальных услуг инвалидам, в том числе 2 Национальных и Международных реабилитационных центра, 1 Научно-исследовательский институт медико-социальной экспертизы и реабилитации инвалидов, 1 экспериментальный отдел Государственного образовательного учреждения «Институт повышения квалификации работников системы социальной защиты населения», 1 ГУ «Протезно-ортопедический завод» города Душанбе, 7 домов-интернатов для престарелых и инвалидов, из них 4 дома-интерната для инвалидов с психическими заболеваниями и 3 дома-интерната для престарелых и инвалидов, 4 санатория и домов отдыха, 6 областных центров социального обслуживания престарелых и инвалидов и 43 центра обслуживания, центров и отделов социального обслуживания на дому при исполнительных органах государственной власти городов и районов.

Обеспечение соблюдения прав и свобод инвалидов связано с принципом доступности. В связи с этим инвалиды больше нуждаются в доступе к жилью, инфраструктуре, транспорту, медицине, реабилитационным учреждениям, объектам культуры, информации, обеспечении работой и т.д.

Стоит отметить, что Комитетом по архитектуре и строительству при Правительстве Республики Таджикистан в

соответствии со статьями 5 и 13 Градостроительного Кодекса Республики Таджикистан были разработаны и приняты градостроительные нормы и правила Республики Таджикистан «СНиП 35-01-2001 Доступность зданий и сооружений для маломобильных групп населения», которые предусмотрены для проектирования, строительства новых сооружений и зданий, реконструкции существующих сооружений и зданий с целью создания полноценной среды с учётом потребностей инвалидов и других маломобильных групп населения, а также для проектирования предприятий, организаций, зданий и домов с целью создания рабочих мест для инвалидов всех групп и большинства заболеваний, вызывающих инвалидность, а также для инвалидов, пользующихся инвалидными колясками и другими средствами передвижения.

Также для разработки мер по обеспечению беспрепятственного доступа инвалидов к социальной инфраструктуре приняты Государственная программа «Доступная среда на 2021–2025 годы» и План мероприятий по её реализации.

Несмотря на принимаемые меры, доступная среда для инвалидов не обеспечена на достаточном уровне. Во многих случаях люди с инвалидностью сталкиваются с препятствиями, которые мешают им участвовать в общественной жизни наравне с другими. Нерешёнными остаются вопросы, связанные с обеспечением беспрепятственного доступа инвалидов к инфраструктуре и транспортным средствам, их трудоустройством, доступа инвалидов к информации, в том числе путём предоставления им профессиональных сурдопереводчиков.

Национальный план действий по подготовке Республики Таджикистан к ратификации и реализации Конвенции о правах инвалидов на период до 2024 года предусматривает усиление правового статуса жестового языка и сферы использования шрифта Брайля. Однако этот вопрос до сих пор не решён, и такая ситуация создаёт проблемы для людей с инвалидностью в доступе к информации.

Вопрос обеспечения телевизионных программ, в том числе важных политических событий на жестовом языке постоянно поднимается представителями общественных организаций инвалидов. Так как в республике проживает большое количе-

ство инвалидов, со слабым слухом и игнорирование этого вопроса приводит к нарушению их права на доступ к информации.

Уполномоченный по правам человека принимает соответствующие меры для содействия соблюдению и защите прав инвалидов. В 2024 году согласно Программе действий Уполномоченного по правам человека и отдельному плану Рабочей группы при Министерстве здравоохранения и социальной защиты населения, сотрудники Аппарата Уполномоченного по правам человека провели мониторинг состояния соблюдения права доступа инвалидов в городах Худжанд, Исфара, Истаравшан, Леваканд и районовт Лахш, Дж. Балхи, Пяндж, Фарзор, М.С.А. Хамадони и Рушан.

В ходе мониторинга состояния доступа лиц с инвалидностью в здания инфраструктуры территории этих городов и районов были проверены, в том числе здания исполнительных органов государственной власти, управления и отделов Агентства социального страхования и пенсии, нотариальной конторы, отдела регистрации актов гражданского состояния, налоговой инспекции, филиала «Амонатбанк», медицинских учреждений, отделов образования, образовательных учреждений, зданий культурных центров, аптек, торговых центров, пешеходных дорог и др.

В зданиях перечисленной инфраструктуры имеется множество недостатков. Например, не установлены пандусы на входах в административные здания, аптеки и торговые центры, а на первых этажах зданий нет кабинетов для приема маломобильных групп населения, пожилых людей и инвалидов. Также к таким недостаткам относятся отсутствие знаков направления движения и надписи шрифтом Брайля в коридорах зданий, расположение банкоматов в недоступных для инвалидов местах, отсутствие звуковых фонарей и пешеходных переходов жёлтого цвета, подходящих для слабовидящих.

Анализ показывает, что большинство препятствий, с которыми сталкиваются инвалиды, преодолимы, и в случае решения проблемы доступ инвалидов к инфраструктурным зданиям будет обеспечен.

По итогам проверок и мониторинга даны соответствующие рекомендации руководству городов и районов по созданию безбарьерной среды и выполнению требований законодательства.

В рамках «Года правового просвещения» в целях повышения правового просвещения и информированности населения о правах инвалидов сотрудниками Уполномоченного по правам человека были проведены круглые столы на тему «Государственная политика в отношении прав инвалидов, соблюдение требований национального законодательства и международных правовых документов» с участием представителей органов государственной власти, гражданского общества и активистов.

Также сотрудники УПЧ организовали 5 выступлений на телевидении, радио, публикацию статей в периодических изданиях и на сайте УПЧ.

В целях улучшения состояния соблюдения и обеспечения прав инвалидов представляются следующие рекомендации:

– ускорить процесс ратификации Конвенции о правах инвалидов;

– с учётом ратификации Конвенции о правах инвалидов, принять в новой редакции Закон Республики Таджикистан «О социальной защите инвалидов»;

– обеспечить трансляцию телевизионных программ на жестовом языке на мероприятиях республиканского уровня;

– принять меры по обеспечению занятости инвалидов и контролировать этот процесс;

– принять меры по принятию пенсионеров-инвалидов на государственную службу, в связи с этим пересмотреть законодательство в сфере государственной службы.

2.7. Защита прав трудовых мигрантов и членов их семьи

Миграция населения играет важную роль в истории человечества, и основными факторами этого процесса являются перемещение людей с целью трудоустройства, получения финансовых благ, развития личной экономики, производительных сил, изучения языка и культуры других народов и наций. В

этом процессе обеспечение прав и интересов мигрантов является одним из важнейших вопросов.

Учитывая, что процесс трудовой миграции является важным фактором экономического и социального развития Таджикистана, защита прав и интересов трудовых мигрантов и членов их семьи определена приоритетным направлением внутренней и внешней политики республики.

В Республике Таджикистан в целях регулирования и реализации отдельных сфер прав человека, в том числе трудовых мигрантов, принимаются и реализуются соответствующие нормативные правовые акты и другие документы стратегического планирования, в частности Законы Республики Таджикистан «О миграции», «О подготовке специалистов с учётом потребностей рынка труда», Стратегия регулирования миграционного процесса в Республике Таджикистан на период до 2040 года, Среднесрочная программа подготовки профессиональных кадров начального и среднего профессионального образования на 2023–2027 годы, Государственная программа содействия занятости населения Республики Таджикистан на 2023–2027 гг.

Права трудящихся-мигрантов и членов их семей в принимающих странах должны обеспечиваться путём обеспечения надлежащего доступа к медицинским, социальным, жилищным, образовательным и трудовым услугам наравне с гражданами этих стран.

Эти вопросы четко определены в социальных правах, которые регулируются международными документами по правам человека в сфере миграции и труда. Например, Международная конвенция о защите прав всех трудящихся-мигрантов и членов их семей гласит: «Трудящиеся-мигранты и члены их семей пользуются теми же правами, что и граждане принимающих стран. Компетентные органы принимающих стран и стран проживания мигрантов могут определять реализацию прав трудовых мигрантов на основе двусторонних или многосторонних соглашений».

Стоит отметить, что в последние годы, особенно в 2024 году, проблемы мигрантов и членов их семей в большинстве принимающих стран возрастают.

Если проблемы трудовым мигрантам создают дисциплинарные органы и работодатели в принимающих странах с одной стороны, то с другой стороны, к сожалению, граждане Таджикистана создают их своим соотечественникам.

Несмотря на это, трудовые мигранты за рубежом из-за отсутствия соответствующей информации и достаточной подготовки становятся уязвимыми и подвергаются притеснениям, дискриминации и принудительному труду.

Большинство граждан Республики Таджикистан выезжают в Российскую Федерацию в целях трудовой миграции и проживания. В 2024 году законодательство этой страны в направлении миграции полностью меняется.

Согласно требованиям нового законодательства Российской Федерации, иностранные граждане могут находиться на территории этой страны до 90 дней один раз в году, если у них нет разрешения и договора на работу и проживание. В случае несоблюдения данного требования, они выдворяются с территории Российской Федерации. В настоящее время, согласно новым законам РФ, депортация иностранных граждан осуществляется полицией без судебного заседания.

По данным средств массовой информации, по словам заместителя министра внутренних дел Российской Федерации, к началу 2025 года на территории РФ число мигрантов без соответствующих документов составил 670 тысяч. Из этого числа, по предыдущим данным, на конец 2024 года граждане Республики Таджикистан насчитывали 120 тысяч человек.

В связи с этим был принят указ Президента Российской Федерации «О временных мерах по регулированию правового положения отдельных иностранных граждан и лиц без гражданства в Российской Федерации в связи с реализацией системы депортации» от 30 декабря 2024 года, №1126, согласно которому иностранные граждане, сведения о которых внесены в реестр подконтрольных лиц, с 1 января по 30 апреля 2025 года должны урегулировать свой правовой статус или добровольно покинуть территорию Российской Федерации.

На практике известны отдельные случаи, когда граждан Таджикистана выдворяют из Российской Федерации из-за мелких недостатков и ошибок, в том числе неуплаты штрафа за

нарушение правил дорожного движения, наличия задолженности по оплате счетов за телефон или интернет, спора с сотрудником полиции и т.п.

Из-за сложности процедуры получения разрешения на работу (патента) и её дороговизны некоторые трудовые мигранты вынуждены заниматься нелегальной деятельностью. В некоторой степени в такой ситуации заинтересованы и работодатели принимающей страны.

Хотя, согласно требованиям Уголовного кодекса Российской Федерации, у мигрантов, незаконно работающих на территории РФ и получающих финансовый доход, их имущество, деньги и активы будут конфискованы, а также приговорены к лишению свободы сроком на 5 лет и штрафу в размере 500 000 рублей.

Трудовые мигранты, нарушившие административное и миграционное законодательство Российской Федерации, до возвращения содержатся в специальных учреждениях. Эти учреждения не являются местами содержания под стражей и наказания, а предназначены для содержания иностранных граждан, подлежащих депортации. В таких учреждениях наблюдается множество нарушений прав и интересов трудовых мигрантов, о чем свидетельствуют многочисленные видеоролики, распространённые в социальных сетях.

Принимая во внимание указанные ситуации и нарушение прав трудовых мигрантов – граждан Республики Таджикистан, в 2024 году Уполномоченный по правам человека обратился к своему коллеге в Российской Федерации. В этом обращении он выразил обеспокоенность опубликованной в СМИ и социальных сетях информацией, свидетельствующей о грубом обращении, избиении и притеснении трудовых мигрантов со стороны правоохранительных органов Российской Федерации.

Также Уполномоченный по правам человека подчеркнул задержание граждан Таджикистана на длительные сроки, без надлежащих условий и питания, при въезде в Россию на пограничных переходах, в том числе задержание членов официальной делегации, студентов, стариков, женщин и детей, и потребовал своевременного рассмотрения и контроля сложившейся ситуации.

Данное обращение было рассмотрено Уполномоченным по правам человека в Российской Федерации, и в своём ответе она сообщила, что правовое положение граждан Таджикистана на территории РФ взято под контроль.

Следует отметить, что не только в Российской Федерации, но и в других странах, в том числе в Соединённых Штатах Америки и странах Европы, ужесточено регулирование миграционного процесса, что требует от мигрантов серьёзной подготовки во время поездки.

Стоит отметить, что в последние годы некоторые люди путём обмана через социальные сети войдя в доверие граждан Республики Таджикистан присваивают их деньги, пообещав предоставить работу в зарубежных странах. Например, М.Л., житель Шахритузского района был арестован сотрудниками полиции за мошенничество. Он требовал у граждан крупные суммы денег – от 15 до 20 тысяч сомони, обещая отправить их в европейские страны в трудовую миграцию, использовал их в личных целях и таким образом обманывал граждан. На основании обращений граждан такие лица задерживаются сотрудниками правоохранительных органов и привлекаются к ответственности.

Также имеют место отдельные случаи, когда граждане Таджикистана вместе с гражданами других стран путём обмана отбирают трудовых мигрантов паспорта и другие документы, используют их в качестве рабов, не выплачивают им заработную плату. Например, по данным Министерства внутренних дел, двое жителей города Вахдат и района Кабодиён по предварительному сговору с гражданином Республики Армения в ноябре и декабре 2024 года вывезли в Республику Армения 9 граждан Республики Таджикистан пообещав им работу, и сделали их долговыми рабами в Армении, обманом и принуждением у них отобрали паспорта и другие документы и ограничили их передвижение.

В связи с этим соответствующим органам следует принять необходимые меры по предотвращению подобных ситуаций и созданию условий для легальной миграции и повышению правовых знаний мигрантов.

В настоящее время в Республике Таджикистан налажено сотрудничество с рядом стран по осуществлению трудовой миграции на основе договоров, благодаря чему граждане Таджикистана могут легально выезжать в страны, принимающие мигрантов для трудовой миграции.

Трудовые мигранты и члены их семей обращаются к Уполномоченному по правам человека по вопросам содействия в отмене запрета на въезд в Российскую Федерацию, сокращении срока запрета на въезд в Российскую Федерацию, справедливом рассмотрении дел следственными органами Российской Федерации и других вопросах.

УПЧ, в свою очередь, способствует защите прав трудовых мигрантов посредством сотрудничества со своими коллегами в Российской Федерации и других странах.

Также УПЧ постоянно отслеживает информацию, распространяемую в социальных сетях и реагирует на нарушения прав трудовых мигрантов.

В 2024 году Уполномоченный по правам человека в сотрудничестве с Министерством труда, миграции и занятости населения и общественной организацией «Зеркало» провели несколько круглых столов на темы «Подготовка трудовых мигрантов перед поездкой», «Диалог о вернувшихся мигрантах: проблемы здоровья и их реинтеграция» и «Оценка эффективности управления трудовой миграцией» в городах Бохтар, Куляб, Худжанд, Хорог и Турсунзаде с участием представителей местных исполнительных органов государственной власти, правоохранительных органов, управлений и секторов по миграции, социальной сферы, общественных организаций и общественных активистов.

Участников интересовали вопросы организованной трудовой миграции в страны Европы, Корею и другие страны, домиграционного документирования, получения разрешения на въезд на территорию Российской Федерации, пути решения проблем, возникающих в странах пребывания мигрантов и другие вопросы, на которые даны конкретные ответы.

В 2024 году сотрудники Уполномоченного по правам человека выступили в средствах массовой информации, в том числе

2 раза на телевидении и 4 раза на радио, с целью информирования населения о правах трудовых мигрантов и членов их семей.

В целях улучшения состояния соблюдения прав трудовых мигрантов представляются следующие рекомендации:

– ***создать электронную систему учёта миграции населения***

– ***усовершенствовать систему подготовки трудовых мигрантов перед поездкой;***

– ***усилить противодействие нелегальному процессу трудовой миграции за границу;***

– ***усилить меры по организованному набору и отправке трудовых мигрантов на работу за границу;***

– ***усилить интеграцию возвращающихся трудовых мигрантов.***

2.8. Защита прав пользователей финансовых услуг и прав предпринимателей

Предпринимательство является основой эффективной экономики государства, а его успешное развитие позволяет решить ряд вопросов, таких как формирование и развитие среднего слоя населения, обеспечение перехода к инновационной и цифровой экономике, создание условий для перехода к зелёной экономике и др. Правительство Республики Таджикистан постоянно принимает меры по созданию благоприятных условий для развития предпринимательской деятельности, и в целях улучшения бизнес-среды в стране налажен конструктивный диалог между Правительством и предпринимателями.

В настоящее время в Республике Таджикистан сообщество отечественных предпринимателей находится на уровне быстрого развития и имеет большой потенциал. Они привлекаются к деятельности государственных органов, особенно путём участия в общественных советах по бизнесу. С другой стороны, миссия правовой защиты все более непосредственно отражается в уставной деятельности предпринимателей.

Опыт показывает, что перед предпринимателями остается ряд сложных и нерешённых вопросов, в том числе вопросы банкротства банков и внедрения механизма выплаты депозитов

и других средств, хранящихся в банках пользователям финансовых услуг, комплексное правовое регулирование заключения контрактов юридическими лицами и индивидуальными предпринимателями и его непосредственный контроль со стороны соответствующих государственных органов, вопросы перерегистрации и реорганизации юридических лиц, получение сертификатов и лицензий на индивидуальное предпринимательство, вопросы налогообложения и реализации государственной налоговой политики и другие. Их последовательное решение повысит эффективность государственной политики и снизит риски ведения бизнеса.

Важно отметить, что в Послании Президента Республики Таджикистан «Об основных направлениях внутренней и внешней политики республики» Маджлиси Оли от 28 декабря 2024 года, наряду с высокими достижениями в социальной и экономической жизни, прямо описано решение других важных задач, связанных с обеспечением приоритетов в сфере предпринимательской деятельности. Особое внимание глава государства уделил предстоящим структурным реформам в экономике, в которых был подчёркнут новый этап развития бизнеса и сельского хозяйства.

В настоящее время с этой целью в Аппарате УПЧ создан отдел государственной защиты прав пользователей финансовых услуг и прав предпринимателей, а также ведётся работа по учреждению должности заместителя Уполномоченного по правам человека в Республике Таджикистан – Уполномоченного по правам пользователей финансовых услуг и правам предпринимателей в Республике Таджикистан.

Следует отметить, что принят Указ Президента Республики Таджикистан от 22 октября 2022 года №469 об учреждении должности заместителя Уполномоченного по правам человека в Республике Таджикистан – Уполномоченного по правам пользователей финансовых услуг и правам предпринимателей в Республике Таджикистан. Данный институт в Республике Таджикистан рассматривается как дополнительный механизм и гарантия и может обеспечить защиту прав и интересов пользователей финансовых услуг и прав предпринимателей, а также помочь в разрешении споров, возникающих у участников рынка

коммерческих и финансовых услуг в соответствии с требованиями законодательства в пределах их полномочий. Кроме того, он является элементом реализуемой государственной политики и для выполнения своих основных задач может осуществлять централизованную деятельность с Правительством Республики Таджикистан, государственными органами, местными исполнительными органами государственной власти, правоохранительными органами, обществами и ассоциациями предпринимателей Республики Таджикистан и специалистами общественных организаций и непосредственно способствует решению различных проблем, которые могут стать препятствием на пути развития предпринимательства и коммерческой деятельности.

Согласно Закону Республики Таджикистан «Об Уполномоченном по правам человека в Республике Таджикистан» от 20 марта 2008 года, одной из основных задач Уполномоченного по правам человека является содействие в правовом просвещении граждан.

В рамках реализации данного направления сотрудниками Уполномоченного по правам человека был проведён ряд информационных мероприятий. В частности, в рамках реализации указа Президента Республики Таджикистан об объявлении 2024 года «Годом правового просвещения» в целях выполнения поручений Руководства государства, а также реализации пункта 120 Программы действий Уполномоченного по правам человека на 2024 год проведены информационные мероприятия. Данные мероприятия были проведены совместно с ИОГВ в городах Бохтар, Хорог, Худжанд. В ходе данных мероприятий была предоставлена подробная информация в области прав человека, особенно по механизму обеспечения защиты прав пользователей финансовых услуг и прав предпринимателей, реализации прав субъектов предпринимательства на получение полной информации и общего доступа к своим правам, предусмотренным законодательством.

Также, используя эффективные механизмы сотрудничества со средствами массовой информации, сотрудники УПЧ выступили на местном телевидении и радио вышеуказанных регионов и представили соответствующую информацию.

Следует отметить, что официальный сайт Уполномоченного по правам человека в Республике Таджикистан как эффективное средство освещения деятельности учреждения является полноценным источником информации для субъектов предпринимательства.

В целях обеспечения деятельности в информационном направлении осуществлено 28 выступлений на телевидении и радио, опубликованы статьи и выступления, в том числе 4 выступления по телевидению, 6 выступлений по радио, 8 статей в «Вестнике Уполномоченного по правам человека в Республике Таджикистан» и 10 статей опубликовано на сайте УПЧ. Также сотрудники УПЧ приняли участие в 44 конференциях, семинарах и консультациях, круглых столах и курсах переподготовки, по результатам которых подготовлены соответствующие отчёты.

В 2024 году продолжилась деятельность в направлении совершенствования действующего законодательства Республики Таджикистан или правоприменительной практики. В целях содействия совершенствованию законодательства Республики Таджикистан в области прав человека, в том числе защиты прав и свобод пользователей финансовых услуг и прав предпринимателей, представлены заключения к 6 проектам законов Республики Таджикистан, в том числе в проект Закона Республики Таджикистан «О внесении изменений и дополнений в Экономический процессуальный кодекс Республики Таджикистан»«, проект Закона Республики Таджикистан «О внесении изменений в Гражданский процессуальный кодекс Республики Таджикистан», проект Закона Республики Таджикистан «О международном коммерческом арбитраже», проект Закона Республики Таджикистан «О внесении изменений и дополнений в Закон Республики Таджикистан «О противодействии коррупции».

Регулирование налогообложения предпринимательской деятельности, особенно малого и среднего бизнеса, требует соответствующих реформ с учётом важности этого сектора в экономическом развитии. Эффективное функционирование системы налогообложения малого и среднего предпринимательства зависит от того, насколько правильно организовано совершенствование налогового законодательства.

Малый и средний бизнес может использовать разные системы налогообложения. По сути, общая система налогообложения и упрощённая система налогообложения, совершенно отличающиеся друг от друга, могут привести к существенному различию налоговых сложностей, а также увеличению административной нагрузки по ведению бухгалтерского учёта и отчётности предприятий.

Предприятия, выходящие за рамки установленных норм упрощённой системы налогообложения, для ведения на должном уровне своей деятельности занимаются «искусственным коммерческим оборотом», что может повлечь за собой риски и негативные последствия для бизнеса и предпринимательства. «Искусственное распределение» бизнеса, которое осуществляется субъектами предпринимательства в массовом порядке, свидетельствует о существующих недостатках системы налогообложения. В связи с этим предлагается в целях сокращения случаев «искусственного разделения бизнеса», устранения неравной конкуренции на товарных рынках, защиты и сохранения предприятий, добровольно перешедших на льготную систему налогообложения, а также создания условий для развития и перехода малых и средних предприятий на льготную систему налогообложения для бизнеса, следует уделить особое внимание реформированию упрощённой системы налогообложения.

Также предлагается в целях устранения указанных препятствий особое значение придать правовому регулированию и совершенствованию законодательства льготной системы переходного налогообложения бизнеса, правовой реформе упрощённой системы налогообложения.

Хотя Правительством Республики Таджикистан предусмотрены все необходимые меры и созданы благоприятные условия для эффективного осуществления деловых, банковских, экономических и финансовых отношений, в других сферах все ещё остаётся много тревожных проблем, особенно в направлении обеспечения свободной экономической деятельности и предпринимательства, развития отрасли, основанной на технологических и инновационных возможностях, и создания наилучшей основы для законодательного регулирования этих отношений.

Одной из основных задач УПЧ является обеспечение дополнительных гарантий государственной защиты прав и законных интересов субъектов предпринимательства, пользователей финансовых услуг, независимо от области права, действий или бездействия должностных лиц, государственных органов. Рассмотрение заявлений и жалоб физических и юридических лиц в целях содействия восстановлению их нарушенных прав в сфере предпринимательской деятельности и использования финансовых услуг осуществляется в соответствии с Законом Республики Таджикистан «Об Уполномоченном по правам человека в Республике Таджикистан» и Законом Республики Таджикистан «Об обращениях физических и юридических лиц».

В 2024 году зарегистрировано 33 обращения физических и юридических лиц по вопросам прав пользователей финансовых услуг и прав предпринимателей, из них 12 письменных обращений и 14 устных обращений, 6 обращений по телефону и 1 электронное обращение.

В поступивших обращениях содержатся вопросы прав пользователей финансовых услуг в банках и кредитных организациях, жалобы на решения правоохранительных органов о выдаче банковских кредитов, жалобы на решения суда о сносе жилых домов и приобретении квартиры в строящемся доме, получения вкладов от банков, объявленных банкротами, иные права пользователей товаров, работ и услуг, а также участия представителя УПЧ в судебных разбирательствах по вопросам предпринимательства, торговым и финансовым вопросам. Поступившие жалобы были рассмотрены УПЧ, по ним приняты соответствующие меры для удовлетворения требований физических и юридических лиц и предоставлены необходимые правовые консультации.

В 2024 году при рассмотрении обращений физических и юридических лиц в Аппарате УПЧ положительно решены 3 обращения. Например, гражданин Х.Г., житель г. Душанбе обратился к УПЧ с просьбой предоставить представителя для участия в судебном процессе в суде района Сино города Душанбе. На основании поступившего заявления в судебном заседании принял участие заместитель начальника отдела по государственной защите прав пользователей финансовых услуг и прав

предпринимателей. После судебного разбирательства сотрудники УПЧ посредством медиации привели обе стороны к соглашению, и спор был разрешён. Или другой пример, при проведении информационного мероприятия к сотрудникам УПЧ и представителям ИОГВ г. Худжанд устно обратился владелец кондитерского цеха «Ширинихои Шохона» – Н.М. с жалобой на сотрудников Налогового управления в г. Худжанд о создании ими препятствия в получении лицензии на предпринимательскую деятельность. При содействии УПЧ указанный вопрос был решён.

В целях улучшения ситуации с обеспечением соблюдения и защиты прав пользователей финансовых услуг и прав предпринимателей представляются следующие рекомендации:

– увеличить число информационных мероприятий о правах пользователей финансовых услуг и правах предпринимателей;

– усилить сотрудничество с банками, финансовыми организациями, международными организациями и структурами гражданского общества в целях повышения финансовых знаний сотрудников посредством участия в курсах повышения квалификации, тренингах и семинарах;

– создать межведомственную рабочую группу при УПЧ по вопросам совершенствования законодательства Республики Таджикистан в сфере предпринимательства;

– провести исследования и анализ законодательства в сфере налогообложения предпринимательской и торговой деятельности, в целях снижения устранения неравной конкуренции на товарных рынках;

– осуществить изучение, анализ и разработку комплексных законодательных механизмов, обеспечивающих защиту пользователей финансовых услуг от банкротств банков.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Согласно Конституции независимого Таджикистана Республика Таджикистан является демократическим и правовым государством и находится ещё в начале пути построения гражданского общества и демократического государства. В этом процессе одним из важных признаков демократического и правового государства является наличие и свободное функционирование независимых институтов по защите прав человека, в том числе института Уполномоченного по правам человека.

В Республике Таджикистан данное учреждение вот уже пятнадцать лет действует в соответствии с требованиями международных документов в области прав человека и в пределах полномочий, установленных национальным законодательством, и в соответствии с законодательством представляет свой очередной Доклад.

Пятнадцатый доклад Уполномоченного по правам человека в Республике Таджикистан представлен в тот момент, когда благородный народ Таджикистана в атмосфере мира и национального единства отметил одно из своих самых священных, поистине исторических и незабываемых торжеств – 30-летие Конституции независимого Таджикистана.

Уполномоченный по правам человека в Республике Таджикистан, в свою очередь, постоянно стремится продвигать права и свободы человека в Республике и повышать имидж Республики Таджикистан на международной арене, в том числе в соответствии с требованиями статьи 24 Закона Республики Таджикистан «Об Уполномоченном по правам человека в Республике Таджикистан» ежегодно представляет Доклад о своей деятельности и о состоянии соблюдения прав и свобод человека в республике.

Из анализа первой части Доклада видно, что в 2024 году УПЧ расширил свою деятельность и достиг значительных успехов в указанных областях.

В то же время, наряду с достижениями, в деятельности УПЧ имели место и трудности, решение которых в большей степени зависит от других государственных органов и партнёров по развитию, и УПЧ считает целесообразным принять соответ-

ствующие меры для их решения. Эти меры конкретно указаны в 20 рекомендациях, представленных УПЧ в первой части Доклада.

В частности, представлены 5 рекомендаций по усилению потенциала УПЧ. Отмечено, что ежегодное увеличение финансирования деятельности УПЧ за счёт бюджетных средств в соответствии с требованиями международных документов в области прав человека, предоставление УПЧ постоянного здания, возрождение общественных приёмных Республики Таджикистан и создание новых представительств Республики Таджикистан в регионах республики придаст новый импульс усилению деятельности УПЧ, и в конечном итоге окажет положительное влияние на повышение имиджа Республики Таджикистан как демократического и правового государства.

Также в этой части Доклада представлены 3 рекомендации по дальнейшему совершенствованию показателей деятельности в информационной области и содействии повышению осведомлённости граждан о правах и свободах человека, 2 рекомендации по празднованию Международного дня прав человека (10 декабря), 4 рекомендации по реализации в 2024 году Программы образования в области прав человека на 2022–2026 годы, 3 рекомендации по содействию совершенствованию законодательства и реализации международных обязательств в области прав человека, а также 3 рекомендации по результатам приёма и рассмотрения обращений физических и юридических лиц.

Во второй части Доклада с учётом реализации приоритетных направлений деятельности УПЧ, вытекающих из Стратегии Уполномоченного по правам человека на 2021–2025 годы, рассматривается состояние прав и свобод человека по 8 отдельным направлениям.

В выбранных темах на конкретных фактах и примерах отражены существующие достижения и проблемы в сфере соблюдения прав и свобод человека, а также представлены 50 конкретных рекомендаций, направленных на устранение существующих проблем и улучшение ситуации в сфере обеспечения соблюдения и защиты отдельных прав и свобод человека.

В том числе, по правам человека в закрытыъ и полузакрытых учреждениях – 8 рекомендаций, по защите прав беженцев и лиц без гражданства – 8 рекомендаций, по доступу к информации и праву на обращение – рекомендаций, по правам военнослужащих и правам граждан при призыве на военную службу – 6 рекомендаций, по гендерному равенству и предупреждению насилия в семье – 6 рекомендаций, по защите прав лиц с инвалидностью – 5 рекомендаций, по защите прав трудовых мигрантов и членов их семьи – 5 рекомендаций, по правам пользователей финансовых услуг и правам предпринимателей – 5 рекомендаций.

В целом, своевременная и эффективная реализация рекомендаций Уполномоченного по правам человека будет способствовать устранению заявленных недостатков и дальнейшему продвижению прав и свобод человека в республике, а также повысит влияние Республики Таджикистан на международной арене как демократического и правового государства.

Мы верим, что данный Доклад поможет расширить дальнейшее плодотворное сотрудничество с органами государственной власти, структурами гражданского общества, международными организациями и средствами массовой информации в целях реализации упомянутых рекомендаций и решения других вопросов в области прав и свобод человека.

COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS
IN THE REPUBLIC OF TAJIKISTAN

REPORT

OF THE COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS IN THE REPUBLIC OF TAJIKISTAN FOR 2024

DUSHANBE, 2025

Dear reader,

In 2024, the Government of the Republic of Tajikistan, under the leadership and constructive and wise initiative of the Founder of Peace and National Unity – Leader of the Nation, President of the Republic of Tajikistan, Honourable Emomali Rahmon, gained many achievements in the fields of public life, including in the social, economic, cultural spheres, and especially in strengthening the organization of the legislative system regulating the protection of human and civil rights and freedoms in the Republic of Tajikistan.

Based on the Message of the President of the Republic of Tajikistan «On the Main Directions of the Country's Home and Foreign Policy» delivered on December 28, 2023, 2024 was declared the «Year of Legal Enlightenment» in the country, and to provide a legal basis for this initiative, the Decree of the President of the Republic of Tajikistan «On Declaring 2024 the «Year of Legal Enlightenment» was adopted on December 30, 2023, which contributed to increasing the legal awareness of citizens and, in general, ensuring human rights and freedoms.

It was the next humanitarian initiative of the Great Leader of the Nation that continued the process of returning children from war-torn regions to Tajikistan, and for the third time, on April 25, 2024, another 47 women and children were brought to the homeland, and after adaptation and rehabilitation, they were handed over to their families in November 2024.

The past year marked 15 years of the Commissioner for Human Rights institute work in the Republic of Tajikistan. Of course, one of the country's main achievements in the field of human rights protection is the establishment of the Commissioner for Human Right's institute in the Republic of Tajikistan in 2009, at the direct initiative of the Founder of Peace and National Unity – Leader of the Nation, President of the Republic of Tajikistan, Honourable Emomali Rahmon. This initiative is of great importance for the Republic of Tajikistan, which has embarked on the path of a democratic and law-based state.

Thus, in 2024, in accordance with the Law of the Republic of Tajikistan «On the Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan», the Commissioner for Human Rights institute in the

Republic of Tajikistan, as a national mechanism for the protection of human rights, has carried out significant work to raise public awareness in the field of human rights, and has established fruitful cooperation with government bodies, civil society structures and international human rights organizations in order to recognize, respect, protect, restore and promote human rights and freedoms, and implement international obligations.

Like every year, the presented Report comprehensively discusses and analyzes the Commissioner for Human Rights institute activities during 2024, the situation in observance of human and civil rights and freedoms in the Republic of Tajikistan, achievements, implementation of the main tasks of the Commissioner for Human Rights institute, problems and shortfalls in various areas of human rights.

We are confident that this Report will be discussed by government agencies, civil society organizations, and other relevant institutions, and cooperation with the Commissioner for Human Rights will be strengthened in implementing the recommendations.

The Commissioner for Human Rights institute also expresses its commitment to establishing fruitful cooperation with all the aforementioned structures.

With all due respect,
Commissioner for Human Rights
Umed Bobozoda

TABLE OF CONTENTS

List of Abbreviation 239

FOREWORD 240

I. THE COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS INSTITUTE ACTIVITIES IN 2024 244

1.1. Commissioner for Human Rights institute capacity building 244

Cooperation of the Commissioner for Human Rights with government bodies, international organizations, academic circles and civil society 245

Activities of the Commissioner for Human Rights regional offices 252

Funding and logistical support of the Commissioner for Human Rights institute activities 256

1.2. Public outreach and facilitating public awareness raising of human rights and freedoms within the framework of the «Year of Legal Enlightenment». 256

1.3. Celebration of International Human Rights Day and the 15th Anniversary of the Establishment of the Commissioner for Human Rights Institute 263

1.4. Implementation of the Human Rights Education Programme for the 2022–2026 in 2024 268

1.5. Assistance in improving legislation and implementing international human rights obligations 274

1.6. Receiving and handling appeals of individuals and legal entities 277

II. SITUATION OF HUMAN RIGHTS AND FREEDOMS IN THE REPUBLIC OF TAJIKISTAN 285

2.1. Human rights in closed and semi-closed institutions 285

2.2. The rights of military personnel and the rights of citizens during conscription for military service 293
2.3. Protection of the rights of refugees and stateless persons ... 300
2.4. Access to information and the right to appeal 306
2.5. Gender equality and prevention of domestic violence 314
2.6. Protection of the rights of persons with disabilities..... 322
2.7. Protection of the rights of labour migrants and their family members..... 328
2.8. Protection of the rights of users of financial services and the rights of entrepreneurs 333
CONCLUSION 340

List of Abbreviation

NIAT «Khovar» – National Information Agency «Khovar»
MIA – Ministry of Internal Affairs of the Republic of Tajikistan
GBAO – Gorno-Badakhshan Autonomous Region
HIV – Human Immunodeficiency Virus
CHR – the Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan
CRD – Child Rights Commissioner in the Republic of Tajikistan
CIS – Commonwealth of Independent States
USSR – Union of Soviet Socialist Republics
SCNS – State Committee for National Security of the Republic of Tajikistan
UNHCR – Office of the United Nations High Commissioner for Refugees
UNHCR – Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights
OSCE – Organization for Security and Cooperation in Europe
UN – United Nations
TV – Television
TDC – Temporary detention center
PO – Public organization
DMU – Department of the Ministry of Internal Affairs
JSC – Open Joint Stock Company

FOREWORD

The Government of the Republic of Tajikistan is constantly striving to promote human rights and freedoms, build a democratic and rule of law state, and a just society, and is making significant progress year after year.

In particular, with the next initiative of the Founder of Peace and National Unity – Leader of the Nation, President of the Republic of Tajikistan, Honourable Emomali Rahmon, 2024 was declared the «Year of Legal Enlightenment», giving a new impetus to the process of public awareness raising in the field of human rights and freedoms. This noble initiative of the Head of State gave new impetus and inspiration to the employees of the Commissioner for Human Rights institute in the Republic of Tajikistan, since this direction, according to national legislation, is one of the main tasks of the Commissioner for Human Rights institute and one of the priority areas of its activity.

It is worth noting that the constructive and wise initiatives of the Leader of the Nation are echoed not only within the country, but also at the international level. It is enough to note that by the Commonwealth of Independent States heads of state decision, 2027 has been declared the «Year of Legal Enlightenment» within the Commonwealth.

The Commissioner for Human Rights also continuously strives to timely and effectively fulfill the tasks established by sectoral legislation in the field of observance, respect, protection, and promotion of human rights and freedoms.

In particular, in accordance with the requirements of Article 24 of the Law of the Republic of Tajikistan «On the Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan», the Commissioner for Human Rights annually, no later than February, submits to the relevant state bodies an Annual Report on the Commissioner for Human Rights institute activities in the Republic of Tajikistan and the situation in observance of human and civil rights and freedoms in the country.

This annual report of the Commissioner for Human Rights is a comprehensive analysis of the institute's activity results in 2024 prepared and presented on the basis of work experience, considera-

tion of appeals of individuals and legal entities, monitoring visits and inspections, information provided by government bodies and development partners from international and public organizations, and the mass media electronic and print materials.

The report consists of two chapters, the first chapter is entitled «Commissioner for Human Rights's institute activities in 2024» and covers issues of Commissioner for Human Rights institute's institutional capacity building, including the cooperation of the Commissioner for Human Rights with government bodies, international organizations, academic circles and civil society, the activities of the Commissioner for Human Rights's regional offices, financial support for the activities of the Commissioner for Human Rights's institute, as well as the topics of «Public outreach and facilitating public awareness raising of human rights and freedoms within the framework of the «Year of Legal Enlightenment», «Celebration of International Human Rights Day and the 15th Anniversary of the Establishment of the Commissioner for Human Rights institute», «Implementation of the Human Rights Education Programme for 2022–2026 in 2024», «Assistance in improving legislation and implementing international obligations in the field of human rights», and «Reception and handling appeals of individuals and legal entities».

The second chapter of the Report comprehensively discusses and analyzes individual areas of human and civil rights and freedoms, including «Human rights in closed and semi-closed institutions», «The rights of military personnel and the rights of citizens during conscription for military service», «Protection of the rights of refugees and asylum seekers», «Access to information and the right to appeal», «Gender equality and prevention of domestic violence», «Protection of the rights of persons with disabilities», «Protection of the rights of labor migrants and their family members», and «Protection of the rights of users of financial services and the rights of entrepreneurs».

Depending on the topics discussed, relevant recommendations are presented in both chapters of the Report, the implementation of which by relevant ministries and agencies, civil society structures, and other development partners will contribute to the further promotion of human and civil rights and freedoms in the country.

It is worth mentioning that every year, the country's top leadership instructs central and local government bodies to implement the Commissioner for Human Rights's recommendations and submit a report to the Commissioner for Human Rights on the implementation results.

An analysis of the results of the implementation of the recommendations provided in the Report of the Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan for 2023 shows that the majority of central and local government bodies did not submit any information to the Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan during 2024.

During the past period, only 5 local executive bodies of state government and 1 higher educational institution of the country, including the Tursunzoda city Higher Education Institution, Fayzobod, Jaihun, Rudaki, J. Rasulov districts, and the Tajik National University, provided information on the relevant recommendations of the Commissioner for Human Rights.

It is noteworthy that some of the information provided is very brief, even half a page long, and does not provide detailed and specific information on the process of implementing the relevant recommendations contained in the Commissioner for Human Rights Annual Report.

Meanwhile, central and local government bodies were required to present information on the implementation results of the relevant recommendations provided in the 2023 Commissioner for Human Rights Report, and in particular, the steps taken during the «Year of Legal Enlightenment» at the end of the year.

In that perspective, the Commissioner for Human Rights deems appropriate for state bodies to demonstrate high responsibility for the implementation of the country's top leadership instructions and contribute to eliminating drawbacks and irregularities in the field of human and civil rights and freedoms and promoting human rights in the country.

The Commissioner for Human Rights is fully confident that the relevant state bodies, as the promoters of the legal policy of the Government of the Republic of Tajikistan on the path to building a democratic and law-abiding state and a just society, will facilitate the activities of the Commissioner for Human Rights in the Republic of

Tajikistan and take the necessary steps to promote the human and citizen's rights and freedoms in the country.

The Commissioner for Human Rights expresses his sincere gratitude to all development partners for their assistance in promoting human rights and freedoms in the Republic of Tajikistan and expresses his constant readiness to expand mutually beneficial cooperation.

I. THE COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS INSTITUTE ACTIVITIES IN 2024

1.1. Commissioner for Human Rights institute capacity building

In 2024, the CHR, with the support of the Government of the Republic of Tajikistan and in cooperation with development partners, gained a number of achievements in the effective implementation of tasks arising from national legislation and international human rights instruments.

The support of the Government of the Republic of Tajikistan in all aspects of the Commissioner for Human Rights institute activities, including cooperation with central and local government bodies, running outreach activities in the country, exchanging experience with foreign counterparts, participating in regional and international events, meetings and conferences with representatives of international organizations to present the achievements of the Republic of Tajikistan in the field of human rights and freedoms, and the like, is significant.

In this process, the continuous initiatives of the Founder of Peace and National Unity – Leader of the Nation, President of the Republic of Tajikistan, Honourable Emomali Rahmon on increasing the official salaries of the CHR institute employees, have a positive impact on making the civil service more attractive and efficiently promoting the institute activities.

At the same time, international human rights instruments, including the Paris Principles, the National Action Plan on the Recommendations of the UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights for 2024–2027 (paragraph 3), the National Action Plan on the Recommendations of the UN Committee on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families for 2020–2024 (paragraph 6), and other relevant instruments require that favorable conditions be continuously ensured for the free and transparent operation of the CHR.

In this process, one of the requirements is to provide the CHR institute with a separate building in the city centre, which will contribute to the independence, access to citizens, including vulnerable groups of society, and the efficient functioning of the national human rights protection institute.

Because over the 15 years of its operation, the CHR institute has changed its premises three times with a decrease in the number and area of its working rooms each time. The current premises of the institute also lacks working rooms and is inaccessible to vulnerable segments of society, including people with disabilities.

At the same time, the establishment of the position of the CHR Deputy – Commissioner for the Rights of Financial Service Users and the Rights of Entrepreneurs in the Republic of Tajikistan and the allocation of additional full-time post may lead to a shortage of office space.

Taking these issues into account can contribute to increasing the prestige of the Republic of Tajikistan in the international scene as a democratic and rule of law state and the independence of the institute. It is worth noting that similar recommendations have also been made to the national human rights institutions of Central Asia, and they have achieved certain progress in this direction, such as these institutes' obtaining a constitutional status.

Although these issues have been raised in the previous Commissioner for Human Rights reports, they have not yet been resolved.

One of the issues that negatively affects Commissioner for Human Rights institute capacity building is the old and outdated computer equipment and software. Since the institute's establishment, its technical infrastructure has not been updated. This situation will affect the process of digitizing the Commissioner for Human Rights activities. Bearing in mind the announcement by the President of the Republic of Tajikistan, the Leader of the Nation, the Honourable Emomali Rahmon, of the years 2025–2030 as the «Years of Digital Economy and Innovation», it is important to take these issues into account and provide the institute with high-speed internet.

Cooperation of the Commissioner for Human Rights with government bodies, international organizations, academic circles and civil society

In 2024, cooperation between the CHR institute and government agencies, international organizations, scientific circles and civil society structures have expanded regarding various aspects of human and civil rights and freedoms. During this period, to strengthen

cooperation, mutually beneficial meetings were continued by the CHR institute leadership with representatives of government agencies, diplomatic corps accredited in Tajikistan, international organizations, civil society structures, and international experts.

In particular, the participation of the Commissioner for Human Rights in the 87th Session of the United Nations Committee on the Elimination of Discrimination against Women in Geneva, participation and speech at the high-level meeting of national human rights institutions of Central Asian countries in Helsinki, Finland, meetings with human rights representatives of the participating countries of the International Conference dedicated to the 29th anniversary of the Republic of Uzbekistan's Oliy Majlis's institute of High Commissioner for Human Rights, with the Head of the UN Children's Fund Representative in Tajikistan, Arthur van Diesen, and his delegation, with the Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of the Kingdom of the Netherlands to Tajikistan, Mr. Nicolaas Schermers, with the Kazakh delegation of UN-Women led by Dina Amrisheva, with the Deputy Head of the Regional Delegation of the Office of the UN High Commissioner for Human Rights, Mr. Fabio Piana, and the Human Rights Advisor of the UN Resident Coordinator Office in Tajikistan Mr. Sergey Shtukarin, with UNDP International Expert in Tajikistan Mr. Thomas Baranovas, with a delegation from the People's Republic of China led by Jiang Qiangguo – Permanent Member of the Committee, Deputy Chairman of the Commission on Ethnic and Religious Affairs of the All-China Political Consultative Conference, Deputy Chairman of the Chinese Society for Human Rights Studies, with the Head of the National Office of the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) in Tajikistan, Ivan Saleev, with the Commissioner for Protection against Discrimination of the Republic of Bulgaria Anna Jumalieva, with the newly appointed Head of the International Organization for Migration Representative Office in the Republic of Tajikistan Viktor Lutenko, with the Head of the Department of Correctional Institutions of the Italian Ministry of Justice Andrea Beccarini, with the Head of the Department for Equal Opportunities of the Italian Council of Ministers Elena Palloni, with the President of the Interdepartmental Committee on Human Rights under the Italian Ministry of Foreign Affairs Sabrina Ugolini, with the Italian Commissioner for Human Rights Marino Fardelli, participation

and speaking at the international conference on the topic «The Role of the Ombudsman as a Defender of Human Rights» in Rome, Italy, with representatives of the European Parliament in Brussels, with representatives of the European Commission – Trade and Development Department in Brussels, with representatives of the Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of Belgium in Brussels, with representatives of the Ministry of International Development Cooperation of the Kingdom of Belgium in Brussels, with the Chairperson of the Human Rights Commission of the Kingdom of Saudi Arabia Ms. Hala bint Majid Al-Tuwaijri, with representatives of the Parliament of the Kingdom of Saudi Arabia, with the Head of the Human Rights Commission of the Kingdom of Saudi Arabia in the city of Medina, participation and speaking at the international conference on the topic «The Role of the Ombudsman as a Defender of Human Rights» in Rome, Italy, participation and speaking at the third meeting of the Human Rights Commission of the Commonwealth of Independent States, participation and speech at the ninth meeting of the Eurasian Alliance of Ombudsmen on the topic «The Practice of Tajikistan and the Commissioner for Human Rights on Current Human Rights Issues in the Digitalization of Society» and others are among such beneficial cooperation.

The official visits of Umed Bobozoda – Commissioner for Human Rights of the Republic of Tajikistan to the Republic of Italy in September 2024, to the Kingdom of Belgium to present the achievements of the Republic of Tajikistan in the field of human rights in November 2024, and to the Kingdom of Saudi Arabia to sign a Memorandum of Understanding on Cooperation between the Commissioner for Human Rights of the Republic of Tajikistan and the Human Rights Commission of the Kingdom of Saudi Arabia to directly present the achievements of the Republic of Tajikistan in the field of human rights and freedoms and exchange experience are considered important.

In 2024, the cooperation of the Commissioner for Human Rights institute with development partners continued, including with the UNDP in Tajikistan under a separate plan, the UNICEF in connection with the development and implementation of a joint action plan, and with the OSCE Programme Office in connection with the implementation of the Human Rights Education Programme for 2022–2026.

The cooperation of the Commissioner for Human Rights of the Republic of Tajikistan as a representative of the Commonwealth of Independent States is constantly expanding. In this process, the Commissioner for Human Rights of the Republic of Tajikistan, as the Head of the Interstate Working Group on the Establishment of the Human Rights Commission of the Commonwealth of Independent States awards for meritorious contribution to the promotion and protection of human rights within the Commonwealth, has organized the effective activities of the aforementioned Group, and the final documents have been submitted to the Chairman of the Human Rights Commission of the Commonwealth of Independent States.

At the same time, in 2024, the staff of the Commissioner for Human Rights institute staff actively participated in development partner events, including the OSCE Programme Office Partnersip Platform for 2025, a two-day seminar on the Universal Periodic Review with the participation of the International Advisor to the UNDP, Thomas Baranovas, an official meeting of the Finnish Ambassador to Tajikistan dedicated to the country's state independence, and others.

It is worth noting that, as part of the preparations for the celebration of Human Rights Week, development partners from the UNDP, UNHCR, UN HCHR, the European Union, and the OSCE made a valuable contribution to the organization and holding of the CHR Roundtable dedicated to Human Rights Day and the 15th Anniversary of the Establishment of the Commissioner for Human Rights institute, which was held on December 10, 2024 at the National Library of Tajikistan.

The CHR cooperation with government ministries and agencies in implementing the country's strategic documents and promoting human rights and freedoms is constantly expanding.

Within the framework of such cooperation, in 2024, 1 442 letters were received by the CHR institute, 782 of which were from governmental agencies. The CHR, in turn, sent 211 detailed information and reports to relevant governmental agencies, including 115 to the Government of the Republic of Tajikistan. Also, in 2024, CHR employees participated in the activities of 74 working groups within cooperation with governmental agencies.

During this period, the leadership and staff of the Commissioner for Human Rights institute have participated and spoken at 274 forums, conferences, seminars, training workshops, round tables, and other events organized by government agencies on various aspects of human rights and freedoms.

The CHR regularly and within established deadlines provides detailed information on its activities in relation to national plans, Programmes, strategies, and other documents in the field of human rights and freedoms to relevant government bodies.

In particular, to timely and effectively implement the Order of the President of the Republic of Tajikistan No. AP-350 of April 1, 2023 on taking the necessary steps to implement the National Action Plan on the implementation of the United Nations Human Rights Council Member States recommendations in accordance with the Universal Periodic Review procedure (third cycle) for 2023–2026, information on the activities of the Commissioner for Human Rights institute as the primary implementer and co-implementer of the relevant paragraphs of the aforesaid Plan was sent to the Government of the Republic of Tajikistan twice during 2024.

For the Republic of Tajikistan to submit a mid-term report to the relevant United Nations body under the Universal Periodic Review (third cycle) procedure for 2023–2026, the CHR submitted a report on its activities in this area during 2023 and nine months of 2024 to the Ministry of Justice of the Republic of Tajikistan.

Such cooperation have been successfully implemented with the Government of the Republic of Tajikistan on the implementation of the relevant paragraphs of the Action Plan for 2023–2025 of the National Strategy of the Republic of Tajikistan in the field of human rights promotion and protection for the period until 2038, the Action Plan on the implementation of the tasks specified in the Message of the President of the Republic of Tajikistan of December 28, 2023 «On the main directions of the domestic and foreign policy of the Republic of Tajikistan», with the Ministry of Economic Development and Trade of the Republic of Tajikistan on the implementation of the Sustainable Development Goals, with the Ministry of Justice of the Republic of Tajikistan in connection with the declaration of 2024 as the «Year of Legal Enlightenment», as well as the implementation of the Programme for legal education and training of citizens of the Republic of

Tajikistan for 2020–2025, with the Committee on Language and Terminology under the Government of the Republic of Tajikistan on the implementation of the State Language Development Programme for 2020–2030, with the Committee on Religion, Regulation of Traditions, Celebrations and Ceremonies under the Government of the Republic of Tajikistan on the regulation of traditions, celebrations and ceremones, with the National Academy of Sciences of the Republic of Tajikistan on the implementation of the National targeted scientific and research concept on the human development issues, further ensuring democratic principles and developing civil society for 2013–2028, and other ministries and government agencies in the field of human rights and freedoms.

In 2024, the Commissioner for Human Rights with the support of the Government of the Republic of Tajikistan and together with development partners, organized several national-level events, the holding of which gave a new impetus to the promotion of human rights and freedoms in the country.

To promptly and effectively implement the Decree of the President of the Republic of Tajikistan No. 668 of December 30, 2023 «On declaring 2024 the «Year of Legal Enlightenment», and paragraph 5 of the Action Plan for the implementation of the Decree of the President of the Republic of Tajikistan No. AP-533 of March 18, 2024 «On the Action Plan dedicated to declaring 2024 the «Year of Legal Enlightenment», on October 23, 2024, the Republican Round Table of the Constitutional Court on the occasion of the 30th anniversary of the Constitution of the Republic of Tajikistan was organized and held with the participation of representatives of relevant state bodies, international organizations, civil society structures and the media.

To strengthen cooperation between the Commissioner for Human Rights institute and civil society structures regarding the implementation of the legal policy of the Government of the Republic of Tajikistan, the development and implementation of national action plans, as well as joint plans in various areas of human rights and freedoms, a meeting of the CHR with representatives of civil society structures was organized and held on May 7, 2024 in the large conference-room of the Commissioner for Human Rights institute premises.

To strengthen cooperation of the newly established Department for the State Protection of the Rights of Financial Service Users and the Rights of Entrepreneurs with development partners, a roundtable discussion on the rights of financial service users and the rights of entrepreneurs was organized and held on June 25, 2024, at the premises of the CHR institute, under the chairmanship of the Commissioner for Human Rights.

In turn, the Commissioner for Human Rights institute staff also actively participate in the public organizations events. The round tables of the NGO «Huquqshinoson» (Lawyers) and the Branch of the Association «Helvetas Swiss International» in the cities of Dushanbe and Khorog with the participation of representatives of governmental agencies, civil society structures, heads of neighborhoods, intellectuals and public activists on the National Action Plan to implement the United Nations Human Rights Council member states recommendations in accordance with the procedure of the Universal Periodic Review (third cycle) for 2023–2026, approved by the Decree of the President of the Republic of Tajikistan No. AP-350 of April 1, 2023, the round table of the NGO «The World of Law» on the prevention of torture, and others are among such events.

In the process of such cooperation, on June 3, 2024, as part of the implementation of the «Year of Legal Enlightenment», in collaboration with lawyers of the NGO «Accessible Law», free legal assistance was provided to citizens at the «Mehrgon» market.

It is worth mentioning that in 2024, mutually beneficial cooperation with the republican and local media was strengthened to widely cover the educational events of the Commissioner for Human Rights institute, and regular participation of journalists from the NIAT «Khovar», Radio «Tajikistan», Radio «Khovar», state television channels «Tajikistan», «Safina», «Jahonnamo», «Dushanbe», «Bahoriston» and other media outlets in CHR events on various aspects of human rights and freedoms was ensured.

To further improve the performance and build the Commissioner for Human Rights institute's capacity, the following recommendations are provided:

– ***considering annual increase in the funding of the Commissioner for Human Rights institute activities from the budget in***

accordance with the requirements of international human rights instruments, including the Paris Principles;

– ***providing the CHR institute with a permanent building;***

– ***resumeing the work of the CHR public receptions;***

– ***increasing the number of full-time staff units in the CHR regional offices;***

– ***establishing the CHR regional office in the Rasht region.***

Activities of the Commissioner for Human Rights regional offices

In 2024, the activities of the Commissioner for Human Rights offices in the Sughd, Khatlon, and GBAO regions continued to implement the Commissioner for Human Rights mandate in accordance with the Law of the Republic of Tajikistan «On the Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan» in the field.

It is a matter of satisfaction that, in accordance with the Decree of the President of the Republic of Tajikistan No. 555 of April 28, 2023, «On Amendments to the Decree of the President of the Republic of Tajikistan No. 673 of June 29, 2009», the financing of the CHR regional offices, which was previously carried out from the local budget, was subsequently transferred to the financing from the republican budget, thus ensuring the efficiency of activities, centralization of management, selection and placement of personnel, their material and technical support, and overall independence of the Commissioner for Human Rights institute in this area.

An analysis of their activities in the past year shows that 1,212 citizen appeals were registered by the Commissioner for Human Rights regional offices, of which 118 were submitted in writing and 1,094 were verbal appeals. Out of 1,212 petitioners, 538 were women and 625 were men. The number of appeals was 178 more than in the same period in 2023.

An analysis of appeals received by the Commissioner for Human Rights regional offices shows that citizens mainly appeal verbally. This situation indicates that citizens in the regions, especially in remote areas of the country, prefer verbal appeals, since most of them are still unable to express their opinions in writing, clearly and unambiguously, and in compliance with the requirements of correspondence.

The majority of the appeals registered in the Commissioner for Human Rights regional offices are related to land rights (280), housing rights (230) and social security rights (175). It is worth mentioning that out of 280 appeals received in the field of land rights, 255 were registered in the Commissioner for Human Rights GBAO regional office, which indicates that the situation in this area is a pressing issue in GBAO.

At the same time, the participation of heads of the CHR regional offices in 18 court proceedings was ensured, and the CHR regional offices staff participated and spoke at 157 round tables, trainings, and seminars.

Likewise, during this period, the CHR regional offices conducted 157 mobile legal consultations, which were attended by more than five thousand people.

During the past period, the CHR regional offices employees have appeared 91 times in national and local media.

At the events, regional offices staff having represented the Commissioner for Human Rights, discussed various aspects of human and civil rights and freedoms and the role of the institute in promoting, observing, and protecting human rights.

The statistical indicators of the Commissioner for Human Rights regional offices show that their activities in all areas have improved compared to the previous year, their indicators have increased, and their mutually beneficial cooperation with local executive bodies of state government, local structures of central state government bodies, public organizations, and national and local mass media has been established.

In this connection, it is advisable to increase the CHR regional offices full-time staff units to at least 4 people and to look into the issue of transforming them into Commissioner for Human Rights departments, since it is very difficult to cover a region with 2 CHR regional offices employees.

The practice and work experience of the CHR institute show that the opening of the CHR Regional Office in the Rasht region covering the population from the Lakhsh, Tojikobod, Rasht, Nurobod, and Sangvor districts is appropriate, since the covered districts are remote, creating difficulties for citizens from this region to access Commissioner for Human Rights services.

An analysis of the results of the Commissioner for Human Rights working visit to the cities and districts of Roghun, Tojikobod, Lakhsh, Sangvor, and Rasht, his meetings and discussions with activists and residents, and his reception of citizens in the aforementioned cities and districts show that some issues in this region are a cause for concern.

For example, the main problem in the Lakhsh district is that a part of the district – Kyrgyz residents left the district without notification or consent and accepted citizenship of the Kyrgyz Republic. Another part left the district for the Kyrgyz Republic, but it is still unknown whether they received citizenship of this state or not.

The current situation has led to the fact that such citizens have not submitted any valid documents to the district and are still registered in the community as residents of the Lahsh district, while their dehkan farm lands, subsidiary farm lands and ownership have remained pending without further documentation. With the availability of verbal information, according to the testimony of the community chairmen, it was determined that such lands were sold to third parties for cash without official documentation. The thing is, this action is illegal, land is not considered an object of purchase and sale as exclusive state property.

Another issue that was requested to be resolved by the Sangvor District executive body of state government employees was to increase, to the extent possible, the amount of money for business travel expenses, namely airfare, housing rental, and daily travel expenses.

They justified this request by saying that they were allocated 76 somoni from the budget for the fare, and drivers on the dilapidated roads from Sangvor district to Dushanbe city are demanding 200 somoni. At the same time, the cost of renting an apartment is 80 somoni and daily subsistance allowance (DSA) is 40 somoni, which makes it impossible to find accommodation and three-time meals a day in Dushanbe with this amount.

The current situation is causing many budget employees to avoid business trips, as they would otherwise be spending their salaries on travel expenses thus causing damage to their family budget.

At the same time, in Rasht district, a total of 16 citizens appealed to the Commissioner for Human Rights because of their difficult living conditions and problems they were facing. In particular, the situation of widows and orphans is of concern, and some of them are in a difficult situation. According to the employee of the Rasht District Women's and Family Affairs Department, more than 200 women and children are in extremely difficult or unfavourable conditions.

It is appropriate to establish a working group within the competences of the Government of the Republic of Tajikistan consisting of representatives of relevant authorities, to discuss existing problems and resolve them as much as possible.

On the other hand, although the Leader of the Nation, Emomali Rahmon, has declared 2024 the «Year of Legal Enlightenment», unfortunately, citizens do not enjoy their rights and are not aware of the most basic legal information related to their lives (issues).

In this connection, the Rasht District Executive Body of State Government and the district's law enforcement agencies must take serious action and work with the people, especially residents of communities and villages.

In this process, it is appropriate to revive the activities of the Commissioner for Human Rights's public receptions at the expense of the state budget, thereby ensuring citizens' access to the Commissioner for Human Rights, especially in densely populated and remote cities and districts of the country. Because their activities contribute to the implementation of the Commissioner for Human Rights's mandate in the regions of the country to receive and consider appeals of natural persons and legal entities, raise citizens legal awareness, cooperate with local executive bodies of state government and civil society structures, inform the public about human rights and freedoms, provide free legal advice to applicants, and organize mobile legal consultations in the regions.

The problems of the Commissioner for Human Rights regional offices and public receptions were described in detail in the Commissioner for Human Rights reports for 2021, 2022, and 2023.

The Commissioner for Human Rights, within the scope of his authority, continuously strives to improve the working skills and professional knowledge of the regional offices staff.

Funding and logistical support of the Commissioner for Human Rights institute activities

Sufficient funding and logistical support contribute to the effective functioning of the institute. In that perspective, with the continuous support of the Government of the Republic of Tajikistan, funding for the Commissioner for Human Rights institute activities has been increasing annually, and logistical support has been improving.

In particular, in the state budget for 2024, a total of 3,089,760.00 somoni was allocated to the CHR institute, which is 569,877 somoni more than in the budget for 2023.

Analyses show that, although there may be an increase in funds, it is not intended for the purchase of modern equipment and business trips.

The contribution of development partners and international organizations to strengthening the activities of national human rights institutions is crucial. Unfortunately, funding from these sources is decreasing significantly from one year to another. Experience shows that the contribution of development partners to strengthening the activities and capacity-building of national human rights institutions in other countries of the Central Asian region is impactful.

The role of the CHR in directly presenting the achievements of the Republic of Tajikistan in the field of human and civil rights and freedoms within the Commonwealth of Independent States is considered important, and the Commissioner for Human Rights is constantly making efforts in this process. Activities in this area show that the CHR represents the Republic of Tajikistan in the Commission on Human Rights of the Commonwealth of Independent States, but financial constraints prevent his participation in official sessions of this Commission.

1.2. Public outreach and facilitating public awareness raising of human rights and freedoms within the framework of the «Year of Legal Enlightenment».

Citizens high legal awareness plays an important role in building a democratic, rule of law state and a just society, which the

Republic of Tajikistan has established on the basis of its Constitution.

As is known, thanks to the noble initiative of the Founder of Peace and National Unity – Leader of the Nation, President of the Republic of Tajikistan, Honourable Emomali Rahmon, 2024 was declared the «Year of Legal Enlightenment». At the same time, in accordance with Article 11 of the Law of the Republic of Tajikistan «On the Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan», one of the main tasks of the Commissioner for Human Rights is to raise public awareness about human and civil rights and freedoms, forms and means of their protection.

Therefore, the Decree of the President of the Republic of Tajikistan No. 668 of December 30, 2023 «On declaring 2024 the «Year of Legal Enlightenment», and The Action Plan for the Implementation of the Decree of the President of the Republic of Tajikistan No. AP-533 of March 18, 2024 «On the Action Plan dedicated to the Declaration of 2024 the Year of Legal Enlightenment» contributed to strengthening the effective activities of the Commissioner for Human Rights institute in promoting the human and citizen rights and freedoms.

Facilitating access to information and public awareness raising of human and civil rights and freedoms is identified as one of the priority areas of the institute's activities in the Strategy of the Commissioner for Human Rights institute activities in the Republic of Tajikistan for 2021–2025.

In that perspective, throughout 2024, the Commissioner for Human Rights carried out a series of activities, using opportunities available to effectively and timely fulfill the tasks established by national legislation and international human rights instruments, as well as within the framework of declaring 2024 the «Year of Legal Enlightenment».

In particular, the Action Plan of the Commissioner for Human Rights institute was developed and approved, and its implementation was successfully completed during 2024.

In this process, one of the first, at the initiative of the Commissioner for Human Rights, on May 23, 2024, a Republican Round Table dedicated to the «Year of Legal Enlightenment», was organized and held on the topic «The key role of forming citizens

legal awareness in a rule of law state» with the participation of representatives of government ministries and agencies, international organizations, domestic academic circles, civil society structures, and the media.

During the Round Table, representatives of the Majlisi Namoyandagon of the Majlisi Oli of the Republic of Tajikistan, the Supreme Court of the Republic of Tajikistan, ministries, agencies and civil society structures delivered presentations and discussed in detail on the topics «Legal education – an important factor in ensuring the rule of law in society», «The process of implementing the National Strategy of the Republic of Tajikistan in the field of human rights protection for the period until 2038 in the Commissioner for Human Rights institute», «Legal education as an important phenomenon of the state's legal policy», «Improving legal education among youth», «Legal education – the formation and development of a law-governed society», «The human rights education Programme – one of the important mechanisms for the public legal awareness raising», «Forming legal awareness within the framework of the Message of the President of the Republic of Tajikistan», «The role of civil society institutions in education and awareness raising in the field of human rights», «Promotion of human rights and awareness raising in the field of human rights: cooperation, activities and further plans», «The role of the Commissioner for Human Rights regional offices in improving the citizens legal awareness» and «Assistance in the prevention of torture in Tajikistan by building the capacity of professionals in the justice system and civil society».

It was decided that government ministries, agencies, and civil society structures, with the support of the Government of the Republic of Tajikistan and in cooperation with development partners from international organizations, will continue to make consistent efforts to improve legal awareness among various segments of society.

The materials of this event will be published in a separate issue of the magazine «Newsletter of the Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan» and will be made available to participants at events organized by the institute.

At the same time, such events were organized by the the Commissioner for Human Rights' Sughd, Khatlon, and GBAO regional

offices and were held with the participation of a wide range of representatives of government agencies, civil society, local academic circles, city and district activists, and the media.

In particular, the Commissioner for Human Right's GBAO regional office in collaboration with the Khorog State University named after M. Nazarshoev, held a scientific and theoretical conference on the topic «Factors, strategies and important results of the education sector in public legal awareness raising» with the participation of lecturers from the History and Law Faculty and students of the University.

In this process, a competition for the best essay among students of secondary schools in the GBAO cities and districts and the best article among students of the Khorog State University named after M. Nazarshoev on the topic «2024 – the Year of Legal Enlightenment» was announced and the results were summarized, and the winners were awarded diplomas and souvenirs.

At the initiative of the Commissioner for Human Rights' Sughd regional office, in cooperation with the NGO «Legal Consultants of the Republic of Tajikistan» and the «ASIA» Television and Radio Company, a round table was held dedicated to the «Year of Legal Enlightenment».

The Commissioner for Human Rights' Khatlon regional office, within the framework of marking of the «Year of Legal Enlightenment» to increase the people with disabilities' legal awareness, in cooperation with the Association of People with Disabilities of the Republic of Tajikistan, organized a «Transport Caravan (Convoy)» in Khatlon region. The transport caravan was deployed to the cities and districts of Bokhtar, Jaloliddin Balkhi, Baljuvon, Temurmalik and Vose, and conversations and meetings were held with people with disabilities and officials of the mentioned cities and districts.

As part of the «Year of Legal Enlightenment», at the initiative of the Constitutional Court, on October 23, 2024, a Republican Round Table was held in honor of the 30th Anniversary of the Constitution of the Republic of Tajikistan with the participation of representatives of government bodies, international organizations, civil society structures, and the media.

In this process, the Commissioner for Human Rights held celebratory gatherings in honor of Armed Forces Day, Mother's Day,

International Navruz Day, National Unity Day, State Independence Day, President's Day, and State Flag Day.

Within the framework of the CHR Action Programme for 2024, the Commissioner for Human Rights institute leadership and staff carried out a series of practical activities during business trips to cities and districts of the country related to raising citizens legal awareness, including mobile reception of citizens and educational events.

As part of practical work, 56 inspections and monitoring and 20 visits were carried out by the institute management and staff. During inspections and monitoring, roundtables were held to strengthen the professional knowledge of government officials and increase legal awareness among various segments of society.

During this period, the reports of the Commissioner for Human Rights and the Child Rights Commissioner for 2023 were prepared and sent to the bodies specified in the law, and their electronic form was sent to the e-mail addresses of the respective government bodies. The reports were translated into Russian and English, published in amount of 600 copies and made available to the libraries of ministries, agencies and institutions, international organizations and public organizations. At the same time, the reports of the Commissioner for Human Rights and the Child Rights Commissioner are posted on the official websites of the institute (www.ombudsman.tj; www.vhk.tj) for public access.

In 2024, the CHR Central Office management and staff delivered 213 speeches and articles in the media, including 44 speeches on television, 48 speeches on radio, 63 articles in periodicals and 58 articles in electronic media. The Commissioner for Human Rights's regional offices staff also published 120 articles in national and local mass media, made appearances and articles in the media outlets, including 53 appearances on television, 28 appearances on radio, and 39 articles in periodicals and electronic media. In total, in 2024, the Commissioner for Human Rights institute made 343 media appearances (including television – 97, radio – 76, periodicals – 112 , and electronic media – 58).

Four regular and two special issues of the «Newsletter of the Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan» dedicated to the Message of the President of the Republic of

Tajikistan to the Majlisi Oli of the Republic of Tajikistan of December 28, 2023 and to the 15th Anniversary of the Commissioner for Human Rights Institute in the Republic of Tajikistan were published in 2024.

The Commissioner for Human Rights published several print materials, including the «Compillation of materials of roundtable dedicated to the 30th Anniversary of the Constitution of the Republic of Tajikistan», «Principles Relating to the Status of National Institutions for the Promotion and Protection of Human Rights (Paris Principles)», and «Respect for human rights in military units of the Republic of Tajikistan» and made them available to participants in the institute's events.

Annually, in accordance with the Order of the President of the Republic of Tajikistan No. AP-1677 of March 4, 2005, the Commissioner for Human Rights holds two press conferences within the framework of cooperation with the mass media. In particular, on February 14, 2024, and July 22, 2024, a press conference was organized and held in the Commissioner for Human Rights institute conference hall on the results of its activities in 2023 with the participation of a representative of the Executive Office of the President of the Republic of Tajikistan, the Commissioner for Human Rights institute's officials, and representatives of the mass media.

The annual messages of the President of the Republic of Tajikistan to the Majlisi Oli of the Republic of Tajikistan give a new impetus to the promotion of human rights and freedoms in the country. Therefore, the Commissioner for Human Rights institute's Working Group led by the Commissioner for Human Rights held an information event for Vakhsh district residents on February 15, 2024, to explain the Message of the President of the Republic of Tajikistan.

Likewise, a gathering was held by the CHR institute working group to inform on the content of the President of the Republic of Tajikistan, His Excellency Emomali Rahmon's instructions, which were expressed at a meeting with community activists and clergy on March 9, 2024 and a meeting with scientists and educators of the country on May 30, 2024. On June 3–9, 2024, meetings were held with the heads of neighborhoods, imams, activists and residents of the settlements and villages of Vakhsh, Kirov, Vahdat, Tojikobod,

Mash'al, 20th Anniversary of Independence of Tajikistan and Rudaki of the Vakhsh district.

To explain and clarify the Law of the Republic of Tajikistan «On Equality and the Elimination of All Forms of Discrimination», the Commissioner for Human Rights approved a schedule of information events, and information events were held in 11 cities and districts across the country with the participation of responsible persons from local executive bodies of state government, employees of departments of education, healthcare, social protection, culture, religious affairs, regulation of traditions and celebrations and ceremonies, women and family affairs, youth and sports, law enforcement agencies, journalists, heads and activists of neighborhoods.

In this process, in order to increase the professional knowledge of employees of secondary schools of the Ministry of Education and Science of the Republic of Tajikistan in the field of equality and the elimination of all forms of discrimination, 10 training courses were held in cooperation with the NGO «Rushdi Inklyuziya» (Development of inclusive approach) with the participation of responsible persons of schools, parents and specialists of «Reserve grades», and neighborhoods chairmen and activists.

At the same time, to explain and clarify the Law of the Republic of Tajikistan «On Equality and the Elimination of All Forms of Discrimination» in the cities of Dushanbe, Bokhtar and Khujand, in cooperation with the NGO «SPIN PLUS» three public outreach events were held.

To widely reach out to public and public legal awareness raising, the Commissioner for Human Rights effectively uses all available opportunities. In particular, in 2024, the participation of Commissioner for Human Rights institute employees in 284 events on various aspects of human rights and freedoms was ensured.

Extensive and timely coverage of the Commissioner for Human Rights institute activities in the Internet is considered important. In this connection, the regular operation of the CHR website has been launched, and during this period 101 materials, including 47 news and 54 articles were posted. At the same time, relevant materials on the institute activities were republished from the website to the Commissioner for Human Rights's Facebook page.

To further improve public outreach and public awareness raising on human rights and freedoms, the recommendations have been provided as follows:

– ***strengthening public outreach activities to raise public' awareness of human rights and freedoms in remote regions of the country;***

– ***expanding activities in the spheres of the right to equality and freedom from discrimination, the rights of financial service users, and the rights of entrepreneurs;***

– ***strengthening activities in the development and publication of information materials on various aspects of human rights and freedoms.***

1.3. Celebration of International Human Rights Day and the 15th Anniversary of the Establishment of the Commissioner for Human Rights Institute

Every year, Human Rights Day is celebrated with the continuous efforts of the Commissioner for Human Rights, the achievements of the Government of the Republic of Tajikistan in this area are summarized, and further initiatives are planned.

In 2024, the anniversary events of the Commissioner for Human Rights in the country were organized and held with the full support of the Government of the Republic of Tajikistan and in cooperation with development partners, with the participation of representatives of ministries and agencies, local authorities, international organizations, domestic academic circles, civil society organizations, and the media.

In particular, on December 10, 2024, within the celebration of Human Rights Week, a republican roundtable was held in Dushanbe at the initiative of the Commissioner for Human Rights institute and with the participation of representatives of the Executive Office of the President of the Republic of Tajikistan, the United Nations Development Programme in Tajikistan, the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees in Tajikistan, the European Union Delegation to Tajikistan, and the OSCE Programme Office.

The event took place within the framework of the «Year of Legal Enlightenment», the 30th Anniversary of the Constitution of the

Republic of Tajikistan, and the 15th Anniversary of the Commissioner for Human Rights Institute Establishment.

More than 70 representatives of government bodies, international organizations, civil society organizations, domestic academic circles, and the media attended this conference.

The participants of the event comprehensively discussed the topics «Man, his rights and freedoms – the core values of the Constitution of the Republic of Tajikistan», «Legal education – the basis for the development of a rule or law society and the role of the court in enhancing it», «Globalization of human rights in the modern era: status and prospects», «The President of the Republic of Tajikistan – the defender of human and citizen rights and freedoms», «The role of the Commissioner for Human Rights in the implementation of strategic documents of the Republic of Tajikistan in the field of human rights and freedoms», «Tajikistan and human rights: successful initiatives in the field of the right to housing», «Gender equality – one of the priority areas of the Commissioner for Human Rights institute», «Tajikistan's achievements in protecting the rights and ensuring the interests of the child» and other relevant topics.

As part of the Human Rights Week celebration, on December 6, 2024, the Human Rights Comissioner roundtable discussion on the topic «Results of the military units monitoring review» was held at the National Library of Tajikistan with the participation of representatives of the judiciary and prosecutor's office, the National Guard, the Border Troops of the State Committee for National Security, the Ministries of Defense, Justice and Internal Affairs of the Republic of Tajikistan, Main Derectorate of Enforcement of Criminal Punishments of the Ministry of Justice, the Committee for Emergency Situations and Civil Defense, and civil society.

The roundtable participants discussed the topics: «Human rights – an important value of the modern world», «The rights of military personnel and the results of monitoring military unitas», «The right to personal inviolability of military personnel», «The experience of the Ministry of Defense of the Republic of Tajikistan on effective ways to combat hazing in military units», «Judicial justice for military personnel» and «Critical control over the implementation of laws in the activities of the Chief Military Prosecutor's Office of the Republic of Tajikistan».

During the roundtable, discussions focused on the rights of soldiers during military service and the elimination of military hazing, and recommendations were made to further improve the situation of observance of the military personnel rights.

Equally, on December 9, 2024, a Commissioner for Human Rights institute roundtable on the topic «The situation of observance of the rights and freedoms of the child and ensuring their best interests in Tajikistan based on monitoring results» was organized and held with the participation of Commissioner for Human Rights officials, heads of structural child rights protection units of the Ministries of Education and Science, Internal Affairs, Health and Social Protection of the Population, Justice, Labor, Migration and Employment, the United Nations Children's Fund Country Office in Tajikistan, and public associations.

At the aforementioned roundtable, reports on the topics «Achievements of Tajikistan in the field of protecting the rights and ensuring the interests of the child», «Achievements of Tajikistan in the field of protecting and ensuring the rights and interests of the child», «Protection of the rights and freedoms of children in conflict with the law», «Protection of the rights and freedoms of the child in the framework of ensuring the right to education», «Reform of the juvenile justice and ensuring the best interests of children in Tajikistan» and other related issues were discussed by the participants, and interesting ideas and opinions were expressed on ensuring the best interests of children in Tajikistan.

The Commissioner for Human Rights's regional offices also contributed to the celebration of Human Rights Week. In particular, the Commissioner for Human Rights Regional Office in Khatlon held a roundtable on the topic «Man, his rights and freedoms – supreme values» at the Bokhtar State University named after Nosiri Khusrav on December 2, 2024, with the participation of representatives of the prosecutor's office, court, justice, and the Khatlon Regional Administration of the Ministry of Internal Affairs.

Also, on December 4, 2024, a consultative training workshop on the topic «December 10 – Human Rights Day» was held at the Tajik Energy Institute in Khatlon region with the participation of deputy rector, teachers and students of this Institute.

Within the Human Rights Week, the Commissioner for Human Rights' Khatlon regional office employees delivered 3 speeches to the public on the local television channel «Khatlon» on December 2, 9, and 10 in the Programmes «Akhbor» (News) and «Marifati Huquqi» (Legal awareness) and aired 1 speech on the Khatlon regional radio.

Also, 2 articles were published in the «Khatlon» newspaper and information materials on human and civil rights and freedoms on social media.

At the initiative of the Commissioner for Human Rights' Sughd region office, an information meeting on the topic «History and substance of the adoption of the Universal Declaration of Human Rights» was held on December 3, 2024, with the participation of teachers and students of the Faculty of Law and History of Khujand State University named after Academician B. Ghafurov.

Likewise, on December 6, 2024, an informational meeting on the topic «Children's Rights and Freedoms in the Republic of Tajikistan» was held with the participation of 400 7–10th grade-students of Khujand city Secondary School named after A.P. Chekhov.

In this process, on December 9, 2024, at the initiative of the Commissioner for Human Rights' Sughd region office, an information meeting was held on the topic «December 10 – Human Rights Day» with the participation of the CHR Sughd region office management and staff.

At the initiative of the Commissioner for Human Rights' GBAO regional office, a scientific and theoretical conference on human rights was held on December 9, 2024 with law enforcement agencies, heads of a number of sectors and departments of local executive bodies of state government of GBAO, and public organizations.

On December 6, 2024, a regional conference entitled «The Contribution of the Leader of the Nation, Honourable Emomali Rahmon, to the formation and development of a new national legal system» was held in the GBAO administrative centre – the city of Khorog, with the participation of the regional leadership.

As part of the events dedicated to Human Rights Day, the Commissioner for Human Rights' GBAO regional office recorded a film about the contribution of the President of the Republic of Tajikistan, Leader of the Nation, Honourable Emomali Rahmon, in

the accession of the Republic of Tajikistan to international human rights mechanisms and the establishment of the Commissioner for Human Rights institute in the Republic of Tajikistan, which was broadcast on December 9 and 10, 2024, on «Badakhshan» TV channel.

Within the framework of marking Human Rights Week, the Commissioner for Human Rights of the Republic of Tajikistan, Bobozoda Umed, visited the correctional institutions YAS 3/4 of the Main Directorate for Enforcement of Criminal Punishments (Main Penitentiary Directorate (MPD)) of the Ministry of Justice of the Republic of Tajikistan to determine the situation with observance of the convicts rights. During the visit, the Commissioner for Human Rights inspected the detention conditions of convicts, held a meeting with them, and provided specific answers to their questions.

During Human Rights Week, Commissioner for Human Rights institute staff participated in celebratory events hosted by development partners, including the Ministries of Foreign Affairs, Justice, Energy and Water Resources, State Committee for Investments and State Property Management of the Republic of Tajikistan, the Food Security Committee under the Government of the Republic of Tajikistan, the Committee for Women and Family Affairs under the Government of the Republic of Tajikistan, the Committee for Religion, Regulation of Traditions and Celebrations and Ceremonies under the Government of the Republic of Tajikistan, the Drug Control Agency under the President RT, the State Financial Control and Anti-Corruption Agency, the State Service Agency under the President RT, the Export Agency under the Government of the Republic of Tajikistan, the Customs Service under the Government of the Republic of Tajikistan, the National Centre for Legislation under the President RT, the Academy of Public Administration under the President RT, the Academy of the Ministry of Internal Affairs, the Higher School of the State Committee for National Security, and others and made presentations.

In the course of the celebration of Human Rights Week, employees of the Commissioner for Human Rights institute appeared in domestic media, including radio and television, and expressed their views on the achievements of independent Tajikistan in various areas of human and civil rights and freedoms.

In particular, articles and interviews of the Commissioner for Human Rights institute management and staff with reporters from NIAT «Khovar» on December 10, with reporters from TV «Tojikiston», TV «Safina», TV «Jahonnamo», TV «Dushanbe», radio «Khovar» and radio «Ovozi Tojik» were provided on the sidelines of the Commissioner for Human Rights' roundtables dedicated to Human Rights Day on achievements in the protection and promotion of human rights and freedoms.

In honor of the 15th Anniversary of the Establishment of the Commissioner for Human Rights institute, a special edition of the «Newsletter of the Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan» was prepared and printed in the amount of 100 copies, which were presented to the Commissioner for Human Rights events participants.

On the eve of Human Rights Day, the best partners of the CHR institute were awarded CHR «Certificates of Acknowledgement».

To further improve the celebration of Human Rights Week in the Republic of Tajikistan, the recommendations have been provided as follows:

– ***increasing information and awareness-raising events, including in remote regions of the country, and their concluding during the celebration of Human Rights Week;***

– ***increasing involvement of development partners from civil society and international organizations in the festive celebration of Human Rights Week.***

1.4. Implementation of the Human Rights Education Programme for the 2022–2026 in 2024

In 2024, work continued on the implementation of the Human Rights Education Programme for 2022–2026, approved by the Resolution of the Government of the Republic of Tajikistan No. 565 of December 30, 2021.

The successful implementation of the Human Rights Education Programme for 2022–2026 depends on the regular activities of the Interagency Coordination Council. The Commissioner for Human Rights institute will facilitate the effective activities of the Council

and ensure the regular participation of Council members in the institute events and working groups.

In connection with the implementation of the Human Rights Education Programme for 2022–2026, a mobile meeting of the Interagency Coordination Council for the implementation of this Programme was held at the Ministry of Justice RT In-Service Training Institute on April 5, 2024. The event was attended by members of the Council – representatives of ministries, agencies and development partners.

During the meeting, further plans to facilitate the implementation of the Human Rights Education Programme were discussed, and Council members provided feedback on the activities of relevant ministries and agencies in this area.

In this regard, the results of the activities of ministries and agencies in 2023 were assessed as generally satisfactory, and the Instruction of the Head of the Executive Office of the President of the Republic of Tajikistan No. 32/10-21 of January 25, 2024 to ensure the effectiveness and full implementation of the relevant paragraphs of the Programme was brought to the attention of the Council members.

It was emphasized that public legal awareness raising is an ongoing process, and within the framework of the instructions of the Leader of the Nation, President of the Republic of Tajikistan, Honourable Emomali Rahmon, all opportunities should be directed to celebrating the 30th Anniversary of the Constitution of the Republic of Tajikistan and the «Year of Legal Enlightenment» at the necessary level.

Within the framework of the implementation of the Human Rights Education Programme for 2013–2020, 17 draft human rights education Programmes were developed by ministries, agencies, and scientific and educational institutions and approved by the Decision No. 4 of December 5, 2014 of the Interagency Coordination Council for the Implementation of the Human Rights Education Programme for 2013–2020.

The sectoral training Programmes on human rights, after being improved at the meeting of the Interagency Coordination Council held on December 21, 2023, were approved and published in the first half of 2024 and made available to relevant bodies and agencies.

The implementation of the human rights education system is deeply dependent on the training of specialists in ministries and agencies. To this end, information events are being held in cooperation with ministries and agencies, providing information about the Commissioner for Human Rights, state Programmes and strategies in the field of human rights, the achievements of the country in this area, and universal international human rights instruments.

To this end, on June 26, 2024, the Committee for Housing and Municipal Services under the Government of the Republic of Tajikistan and on July 12, 2024, an awareness raising event was held at the State Service Agency under the President of the Republic of Tajikistan within the framework of the «Year of Legal Enlightenment».

Training sessions on the ways, means and methodology of training in the field of human rights are being conducted at the employees professional development, in-service training and retraining courses. In this regard, certain work has also been carried out to implement paragraph 14 of the Action Plan dedicated to the declaration of 2024 as the «Year of Legal Enlightenment», which provides for the organization and holding of legal training courses for mass media workers, and the CHR, together with the Committee on Television and Radio under the Government of the Republic of Tajikistan, the Ministry of Justice of the Republic of Tajikistan, the National Legislative Centre under the President of the Republic of Tajikistan and the Academy of Mass Media of Tajikistan, is a co-implementer of this paragraph.

Promotion of rights through mass media is one of the main ways of public legal awareness raising. In this regard, professional development is very important for improving the professional skills of journalists and preparing specialists to develop legal Programmes.

In particular, from May 27 to June 7, 2024, a professional development course for journalists in the field of law was organized in cooperation with the Academy of Mass Media of Tajikistan. 13 people (6 women) participated in the professional development course.

During the professional development course, various aspects of law were studied, including national and international human rights mechanisms, key topics for developing Programmes in this area, the

role and place of Tajikistan in the system of treaty and statutory bodies of the UN, Tajikistan's achievements in recognizing, respecting, protecting and promoting human rights, comprehensive state Programmes in the field of law, successful implementation of the process of legal awareness raising, and other topics. Useful advice was provided for developing individual Programmes related to key human rights topics, including: poverty, war and terrorism, gender equality, globalization, citizenship and participation, democracy, children, discrimination and intolerance, health, disability, historical monuments, culture and sports, migration, peace and violence, education, environment, universal human rights, religion and belief, and labor.

In this connection, on July 9, 2024, in cooperation with the NGO «Khoma», a training workshop was held for the heads of press centres of ministries and agencies, which was attended by representatives of the Prosecutor General's Office, the Ministry of Internal Affairs, the Drug Control Agency, the Agency for State Financial Control and Combating Corruption, the Supreme Court, the Ministry of Foreign Affairs and other institutions. The training was held within the framework of the Human Rights Education Programme for 2022–2026, the National Strategy of the Republic of Tajikistan in the Field of Human Rights Protection for the Period Until 2038, and the «Year of Legal Enlightenment».

One of the main areas of implementation of the Human Rights Education Programme is to improve the professional skills of human rights subject teachers. To this end, training seminars were held in cooperation with the Ministry of Education and Science of the Republic of Tajikistan on April 26–27, 2024 for teachers of the «Human Rights» subject of the Kulob city secondary schools, on September 20–21 for teachers of the «Human Rights» subject of the Rushon district secondary schools, and on September 26–27 for teachers of the «Human Rights» subject of the Istaravshan city secondary schools. A total of 77 (46 women) teachers of the «Human Rights» subject participated in the training seminars.

Based on the training seminar Agenda training sessions were held on the topics: «The role of national human rights protection mechanisms in increasing legal awareness in the field of human rights», «Human Rights» subject teaching methodology, Human

Rights Education Programme for 2022–2026, strategies and other Programme documents in the field of human rights: the importance of adoption and effective implementation, Socio-Emotional Learning, Use of documentation in sessions, Universal Design for Learning, Tajikistan in the system of international human rights protection mechanisms and implementation of international obligations in this area, Bullying as a form of violence in secondary schools and an explanation of some issues of preventing violence against students, including girls in secondary schools.

Participants were provided with the National Strategy of the Republic of Tajikistan for the Protection of Human Rights for the Period up to 2038, an excerpt from the Human Rights Education Programme for 2022–2026, the booklet «Universal Declaration of Human Rights», and electronic versions of the main legal instruments in the field of human rights.

To implement paragraph 30 of the Plan, in cooperation with the Secretariat of the Commission under the Government of the Republic of Tajikistan on Ensuring the Implementation of International Obligations in the Field of Human Rights and with the assistance of the OSCE Programme Office, trainings were held in Dushanbe from May 16 to 18, 2024 for civil servants, law officials – contact persons of central government bodies on the implementation of international obligations, on August 7–9, 2024 for contact persons of military structures and law enforcement agencies, and on November 13–15, 2024 for contact persons of relevant ministries and agencies. These trainings covered 69 people, including 14 women.

The trainings are aimed at improving the knowledge of focal points of central state government bodies and contribute to strengthening the cooperation of focal points with the Commission under the Government of the Republic of Tajikistan on ensuring the implementation of international obligations in the field of human rights. Because the effective work of focal points can contribute to the development of national reports and the implementation of national plans.

Within the implementation of the Human Rights Education Programme for 2022–2026, the National Strategy of the Republic of Tajikistan for the Protection of Human Rights for the Period until 2038, and the Action Plan dedicated to the «Year of Legal Enlight-

enment» from July 2 to 5, 2024, at the initiative of the CHR institute in coordination with the Executive Office of the President of the Republic of Tajikistan and with the assistance of the OSCE Programme Office, a Human Rights Education Summer School was held.

This event was held with the participation of 24 young people (7 girls) from among the young employees of the Commissioner for Human Rights's institute, students and undergraduates of the Tajik National University, the Academy of Public Administration under the President of the Republic of Tajikistan, the Tajik State Pedagogical University, the Russian-Tajik Slavonic University, the Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Tajikistan, the Tajik State University of Commerce, the Tajik State University of Finance and Economics, the Tajik International University of Languages, the Military Institute of the Ministry of Defense of the Republic of Tajikistan, and the Higher Border School of the State Committee for National Security of the Republic of Tajikistan.

Thus, after analyzing the data on activities in 2023, the Commissioner for Human Rights and relevant ministries and agencies have been instructed to ensure the implementation of the outstanding items of the Programme Implementation Action Plan.

Therefore, a letter was sent to the relevant ministries and agencies to take steps to develop new methodological guidelines for human rights education for media representatives and youth (paragraph 17), develop a dictionary of human rights related terms (paragraph 19), and establish a single electronic database of human rights information (paragraph 22).

Taking into account the results of the activities in 2023 and the instruction of the Head of the Executive Office of the President of the Republic of Tajikistan No. 32/10-21 of January 25, 2024, on implementing the outstanding items of the Programme, information was sent to the Head of the Executive Office of the President of the Republic of Tajikistan on July 12, 2024.

At the same time, taking into account the results of the activities in 2024, the next meeting of the Interagency Coordination Council will be held on December 31, 2024, and a single report on the results of the work completed will be prepared and submitted to the

Government of the Republic of Tajikistan within the established deadlines.

To further improve the level and quality of human rights education, the recommendations are provided as follows:

– ***establishing a single database of information on human rights;***

– ***taking steps to print a Dictionary of Human Rights Terms;***

– ***involvement of other partners in the implementation of the Programme;***

– ***strengthening the activities of the Interagency Coordination Council for the Implementation of the Human Rights Education Programme for 2022–2026.***

1.5. Assistance in improving legislation and implementing international human rights obligations

The systematic improvement of national legislation in the field of human rights based on new relations in society and the requirements of international human rights instruments is considered very important in a democratic and rule of law state. The CHR continuously assists in this process as well within the framework of the mandate established by national legislation.

In 2024, to contribute to the improvement of the legislation of the Republic of Tajikistan in the field of human rights, Commissioner for Human Rights Central Office employees studied 66 draft legal acts, including 38 draft laws, 16 decrees of the President of the Republic of Tajikistan, and 12 resolutions of the Government of the Republic of Tajikistan.

In particular, the draft laws of the Republic of Tajikistan «On Amendments to the Criminal Code of the Republic of Tajikistan», «On Amendments to the Criminal Procedure Code of the Republic of Tajikistan», «On Amendments to the Code of Administrative Offenses of the Republic of Tajikistan», «On Amendments to the Administrative Offenses Procedure Code of the Republic of Tajikistan», «On Amendments to the Labour Code of the Republic of Tajikistan», «On Amendments to the Law of the Republic of Tajikistan «On Advertising», «On Amendments to the Law of the Republic of Tajikistan «On State Guarantees of Equal Rights of Men

and Women and Equal Opportunities for Their Implementation», «On Amendments to the Law of the Republic of Tajikistan «On Prevention of Domestic Violence», «On Amendments to the Law of the Republic of Tajikistan «On Civil Service», «On Amendments to the Law of the Republic of Tajikistan «On State Protection of the Rights of the Child», «On Adoption in a New Edition of the Law of the Republic of Tajikistan «On the Responsibility of Parents in the Education and Upbringing of Children», «On Regulation of Traditions, Celebrations and Ceremonies in the Republic of Tajikistan», «On Amendments to the Law of the Republic of Tajikistan «On the Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan», «On Amendments to the Economic Procedure Code of the Republic of Tajikistan», «On Amendments to the Civil Procedure Code of the Republic of Tajikistan», «On International Commercial Arbitration», «On Amendments to the Law of the Republic of Tajikistan «On Combating Corruption», «On Amendments to the Law of the Republic of Tajikistan «On Regulatory Legal Acts», «On Amendments to the Law of the Republic of Tajikistan «On the Legal Status of Foreign Citizens and Stateless Persons in the Republic of Tajikistan» and others, relevant conclusions have been provided.

In this process, conclusions were submitted on the draft resolutions of the Government of the Republic of Tajikistan «On lists of highly toxic and poisonous substances, as well as small, medium and large quantities of highly toxic substances for the purposes of the relevant articles of the Criminal Code of the Republic of Tajikistan», «On the State Programme for the Prevention of Domestic Violence in the Republic of Tajikistan for 2024–2030» and «On the Interagency Council for the Prevention of Domestic Violence under the Government of the Republic of Tajikistan».

At the same time, conclusions were presented on the draft Protocol on amendments to the Agreement on Cooperation between the CIS Member States in Combating Transport Crime of September 15, 2004, the CIS Agreement on the Establishment of the Coordination Council of the CIS Member States in the Field of Forensic Expertise, In connection with Ukraine's withdrawal from the CIS Agreement and Protocol, On the issue of Tajikistan's accession to the GSP+ mechanism of the European Union, the Memorandum on the

negotiations of Tajikistan with the European Union, including the position of state authorities on the new Enhanced Partnership and Cooperation Agreement, the Protocol on Amendments to the Convention on Legal Assistance and Legal Relations in Civil, Family and Criminal Matters of January 22, 1993, On the Implementation of Internal Procedures Related to the Implementation of the Agreement on the Establishment of the Coordination Council of the CIS Member States in the Field of Forensic Expertise, the Resolution of the Heads of the CIS States on Declaring 2027 as the «Year of Legal Enlightenment» in the CIS, the Text of the Address of CIS Heads of State on the occasion of the 80th Anniversary of the end of the Great Patriotic War, the U.S. Secretary of State Report on Human Rights, Protocol on amendments to the Executive Protocol to the Agreement on cooperation between the CIS member states on the return of minors to their countries of permanent residence, Information on the negotiations of Tajikistan with the European Union, including the position of government bodies on the new Partnership and Enhanced Cooperation Agreement, projects proposed by the Chairman of the CIS Commission on Human Rights related to the activities of the CIS Human Rights Commission, Plan of Joint actions of the CIS member states on the warning of the negative impact of e-cigarettes and other nicotine-containing products on public health, the Agenda of the second and third sessions of the CIS Human Rights Commission, the Concept of the Chairmanship of the Republic of Tajikistan in the CIS in 2025, the Concept on the creation of a Single Electronic Tool of the CIS member states, and on other documents.

Also, the Commissioner for Human Rights institute employees actively participated in 74 meetings of interagency working groups on improving national legislation and harmonizing it with the standards of international instruments, contributing to the development of regulatory legal acts and their implementation.

At the same time, as noted in the annual reports of the Commissioner for Human Rights for 2021, 2022 and 2023, we emphasize once again that, given the importance of the participation of the CHR in the process of improving legislation in the field of human rights and one of its main tasks is to improve the legislation of the Republic of Tajikistan in the field of human rights and freedoms, the mandatory sending of draft regulatory legal acts directly related to human

rights to the Commissioner for Human Rights institute is deemed appropriate.

According to the Law of the Republic of Tajikistan «On Equality and Elimination of All Forms of Discrimination», the Commissioner for Human Rights institute is designated as the authorized state body in the field of discrimination, but some circumstances impede the implementation of the provisions of this Law. Although the Law of the Republic of Tajikistan «On Equality and Elimination of All Forms of Discrimination» was adopted in 2022, unfortunately, to date, relevant sub-legal acts have not been adopted to determine the procedure for conducting anti-discrimination expertise of draft regulatory legal acts and regulatory legal acts. Moreover, according to the aforementioned Law, the authorized body in the field also should resolve discrimination disputes through mediation. However, the Procedure for conducting mediation has not yet been adopted.

To further improve the process of revising legislation and implementing international obligations in the field of human rights, the recommendations are provided as follows:

– ***submitting draft regulatory legal acts relating to human and civil rights and freedoms to the Commissioner for Human Rights institute;***

– ***taking into account human rights protection issues when developing draft regulatory legal acts;***

– ***accelerating the process of reviewing and adopting the Procedure for anti-discrimination expertise of draft regulatory legal acts and regulatory legal acts, as well as the Procedure for conducting mediation on discriminatory disputes.***

1.6. Receiving and handling appeals of individuals and legal entities

According to the legislation of the Republic of Tajikistan, one of the main tasks of the Commissioner for Human Rights is to receive and consider appeals from individuals and legal entities and to assist in the restoration of violated human and civil rights and freedoms. In this connection, he constantly strives for the timely and

effective implementation of the norms established by the legislation in this area.

In 2024, 1,730 appeals of individuals and legal entities were received and registered by the CHR institute, of which 282 were written appeals, 1,429 were verbal appeals, 12 were electronic appeals, and 7 telephone calls.

Of the 1,730 appeals, 518 were registered with the CHR Central Office, of which 164 were written appeals, 335 verbal appeals, 12 electronic appeals, and 7 telephone calls.

According to the approved schedule, the reception of citizens by the Commissioner for Human Rights and his deputy at the CHR institute is regularly organized on Tuesdays, Wednesdays, Saturdays and during business trips to the regions of the country. Out of 518 appeals registered at the Commissioner for Human Rights Central Office in 2024, the Commissioner for Human Rights and his deputy received appeals from 248 citizens, of which 118 were women and 130 were men.

The appeals received by the Commissioner for Human Rights and his deputy have been disaggregated by the human and citizen's rights and freedoms as follows:

– right to appeal against authorities – 23 appeals;
– right to housing – 12 appeals;
– right to alimony and social security – 18 appeals;
– right to land – 21 appeals:
– right to free economic activity and entrepreneurship – 1 appeal;
– right to privacy, organization and protection of the family (gender equality and prevention of domestic violence) – 8 appeals;
– right to an adequate living standard – 18 appeals;
– right to assistance in adopting a newborn child – 8 appeals;
– right to provide a guardian – 6 appeals;
– right to work and fair working and rest conditions, labour protection – 6 appeals;
– right to inheritance – 4 appeals;
– right to individuality – 2 appeals;
– right to adopt a child – 5 appeals;
– right to change one's name and surname – 7 appeals;

– right to education (provision of inclusive education) – 15 appeals;
– right to parental care and upbringing in a family – 6 appeals;
– right to communicate – 16 appeals;
– right to freedom from discrimination – 3 appeals;
– right to a pension – 14 appeals;
– children's rights – 5 appeals;
– other issues – 50 appeals.

It is worth noting that reception of citizens during business trips proceeded in the presence of officials from the sector, and instructions and assignments were given to help citizens in resolving their appeals, and relevant legal advice was provided to citizens.

A) Written appeals:

– Khatlon region residents 25 appeals (26 in 2023);
– Sughd region residents 26 appeals (26 in 2023);
– GBAO residents 5 appeals (2 in 2023);
– DRS residents 21 appeals (22 in 2023);
– From other states nationals 17 appeals (24 in 2023).

Written appeals have been disaggregated by the human and citizen rights and freedoms as follows:

In the sphere of economic, social and cultural rights:

– right to a fair trial – 3 appeals (1 in 2023);
– right to land – 4 appeals (4 in 2023);
– right to housing – 9 appeals (19 in 2023);
– right to property – 3 appeals (1 in 2023);
– right to health – 5 appeals (4 in 2023);
– right to be free from domestic violence – 6 appeals (3 in 2023);
– right to social security – 14 appeals (14 in 2023);
– right to inheritance – 1 appeal (4 in 2023).

In the sphere of political and civil rights:

– human rights and law enforcement agencies – 13 appeals (10 in 2023);
– rights of military personnel – 2 appeals (3 in 2023);
– rights of persons deprived of their liberty – 6 appeals (20 in 2023);
– right to a fair trial – 18 appeals (14 in 2023);
– rights of the mentally impaired – 2 appeals (1 in 2023);

– right to appeal – 7 appeals (1 in 2023);
– rights of foreign citizens – 1 appeal (2 in 2023);
– other rights – 2 appeals (1 in 2023).

In the sphere of the rights of the child:

– right to communication – 1 appeal (7 in 2023);
– right to appeal – 8 appeals;
– right to a fair trial – 3 appeals (2 in 2023);
– right to education – 3 appeals;
– right to individuality – 2 appeals;
– right to property – 2 appeals;
– right to personal integrity and freedom from all forms of violence – 8 appeals (3 in 2023);
– right to an adequate living standard, parental care and upbringing in the family, alimony, social security – 24 appeals (23 in 2023);
– other issues – 1 appeal (4 in 2023);

In the sphere of the right to equality and freedom from discrimination:

– right to freedom from harassment at work – 1 appeal;
– persecution and personal inviolability – 1 appeal;
– right to freedom from discrimination on the basis of disability – 1 appeal;

In the sphere of the rights of users of financial services and the rights of entrepreneurs:

– right to appeal against decisions of law enforcement agencies (against a court decision on a bank loan issue – 1 appeal; dissatisfaction with a court decision on the eviction and liquidation of a residential building – 2 appeals) – 3 appeals;
– rights of users of goods, works and services (complaint against the State Institution of the Construction and Reconstruction Administration for requesting the established cost of housing as a result of the demolition of a residential building) – 1 appeal;
– rights of users of financial services in banks and credit institutions (complaint against OJSC «Agroinvestbank» regarding the withdrawal of deposits; illegal questioning of a bank depositor) – 3 appeals;
– rights of users of financial services (complaint against the Shahritus District Executive Body of State Government regarding

violation of the right to appeal against the failure to take measures to repair a citizen's apartment) – 1 appeal;

Analysis shows that written appeals in the spheres of the right to a fair trial and the right to social security have a tendency to increase compared to the same period last year. Citizens' complaints against judicial authorities are still a cause for concern.

B) Verbal appeals:

– Khatlon region residents 5 appeals (21 in 2023);
– Sughd region residents 7 appeals (4 in 2023);
– GBAO residents 5 appeals (2 in 2023);
– DRS residents 28 appeals (25 in 2023).

Verbal appeals considered by the structural units have been disaggregated by human and citizen rights and freedoms as follows:

In the sphere of economic, social and cultural rights:

– right to a fair trial – 1 appeal;
– right to inheritance – 1 appeal (2 in 2023);
– right to housing – 9 appeals (16 in 2023);
– right to social security – 4 appeals (7 in 2023);
– right to be free from domestic violence – 5 appeals (6 in 2023);
– right to be free from discrimination – 1 appeal;
– right to healthcare – 1 appeal (4 in 2023);
– right to land plot– 5 appeals (1in 2023);
– right to education – 1 appeal;
– right to protection – 1 appeal.

In the sphere of political and civil rights:

– rights of persons deprived of their liberty – 3 appeals;
– other issues – 3 appeals.

In the sphere of the rights of the child:

– right to an adequate living standard, parental care and up-bringing in a family, alimony, social security – 19 appeals (16 in 2023);
– right to personal integrity and freedom from all forms of violence – 6 appeals (3 in 2023);
– right to individuality – 2 appeals;
– right to education – 3 appeals.

In the sphere of the right to equality and freedom from discrimination:

- discrimination based on disability – 1 appeal;
- harassment at workplace – 1 appeal;
- persecution – 1 appeal;
- persecution and degrading – 2 appeals;
- other issues – 2 appeals.

In the sphere of the rights of users of financial services and the rights of entrepreneurs:

- rights of individual entrepreneurs – 1 appeal;
- right to housing – 6 appeals;
- right to property and free economic activity – 1 appeal;
- rights of business entities – 2 appeals;
- other issues – 4 appeals.

An analysis of verbal appeals shows that citizens most often appealed to the Commissioner for Human Rights institute in the areas of the right to housing and the right to an adequate living standard, parental care and upbringing in a family, alimony, and social security.

C) Electronic appeals:

In 2024, 12 electronic appeals were registered in the Central Office. Of these, 4 appeals were received from individuals (from the Khatlon region – 2 people, Sughd region – 1 person, a citizen of the Syrian state – 1 person, citizens of the Russian Federation – 3 people and a citizen of the Republic of Kazakhstan – 1 person) and 4 legal entities (the Civil Registry Office of the Penza region of the Russian Federation – 1 person and the Civil Registry Office of the Volgograd region of the Russian Federation – 1 person, the Civil Registry Office of the Republic of Bashkortostan of the Russian Federation – 1 person, the Civil Registry Office of the Saratov region of the Russian Federation – 1 person).

At the same time, 1 appeal was left without consideration due to the lack of complete information about the citizen and electronic signature.

Electronic appeals have been disaggregated by the human and citizen rights and freedoms as follows:

- rights of military personnel – 2 appeals;
- rights of refugees – 1 appeal;

– right to citizenship – 4 appeals;
– right to education – 1 appeal;
– right to an adequate living standard, parental care and upbringing in the family, alimony, social security – 2 appeals (3 in 2023);
– rights of entrepreneurs – 1 appeal;
– other issues – 1 appeal.

Electronic appeals received – 6 appeals were forwarded to the relevant state authorities for assistance under the supervision of the Commissioner for Human Rights, 5 appeals were reviewed by the Commissioner for Human Rights Central Office, and 1 appeal was left without consideration due to non-compliance with the requirements. The petitioners were given appropriate answers to the issues raised in the applications.

D) Telephone calls:

In 2024, the Central Office registered 7 (3 in 2023) telephone calls. These registered appeals were from Dushanbe city residents – 5 and Khatlon region – 2.

The appeals have been disaggregated by the human and citizen rights and freedoms as follows:

– human rights during conscription into military service – 1 appeal;
– other issues (on the issue of peasant farming – 2 appeals, housing – 1 appeal, starting a business – 1 appeal, loan issues – 2 appeals).

The complainants were provided with appropriate legal advice.

All appeals from individuals and legal entities have been considered by the Human Rights Commission Central Office in compliance with the deadlines established by the Law of the Republic of Tajikistan «On Appeals from Individuals and Legal Entities» and in accordance with the requirements of the Guideline on the Procedure of Considering Appeals from Individuals and Legal Entities.

According to the report of the structural units of the Commissioner for Human Rights Central Office, in 2024, out of 518 appeals from individuals and legal entities, 71 appeals were resolved positively.

To further improve the activities in the field of receiving and consideration of appeals from individuals and legal entities, the following recommendations have been provided:

– expanding the activities of the newly established departments of the Commissioner for Human Rights Central Office to inform more citizens in the spheres of the right to equality and freedom from discrimination, the rights of consumers of financial services, as well as the rights of entrepreneurs to receive and consider appeals in these spheres;

– Local executive bodies of state government shall provide comprehensive assistance in the Commissioner for Human Rights's reception of citizens on the ground;

– Mandatory attendance of the Commissioner for Human Rights's receptions of citizens by the first heads of cities and districts of the country.

II. SITUATION OF HUMAN RIGHTS AND FREEDOMS IN THE REPUBLIC OF TAJIKISTAN

2.1. Human rights in closed and semi-closed institutions

In light of the humanitarian policy of the Government of the Republic of Tajikistan, in recent years, positive changes have occurred in the system of closed and semi-closed institutions, and the detention conditions of suspects, accused, defendants and convicted persons, as well as the situation of observance of their legitimate rights and interests, are improving.

In accordance with national legislation and international legal instruments recognized by Tajikistan, the rights, freedoms, and legitimate interests of persons held in closed and semi-closed institutions are respected and protected by the state.

As part of the penitentiary system reform, the transfer of criminal punishment enforcement bodies from the subordination of the law enforcement structure to the civilian structure contributed to a more humane implementation of criminal punishment, strengthening guarantees for the observance of the rights and legitimate interests of convicted persons during the service of their sentences, and improving the detention conditions of convicted persons. This measure is an important step in bringing the penitentiary system policy closer to global practice and international standards.

In recent years, transparency in the sector has been ensured through the media, thereby increasing public trust and confidence in criminal justice agencies. In addition, as a result of the reforms, mutually beneficial cooperation with civil society institutions has been established.

Thanks to cooperation with the leadership of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Tajikistan, the Main Penitentiary Directorate (MPD) of the Ministry of Justice of the Republic of Tajikistan, correctional institutions and their employees, the Commissioner for Human Rights and the staff of his Central Office were able to promptly consider incoming appeals, conduct visits, inspections and monitoring, and organize urgent meetings with convicts.

Also, in 2024, the Commissioner for Human Rights visited the Correctional Institution YAS3/4 and the pre-trial detention centres

YAS9/1 and YAS9/5 of the Republic of Tajikistan in the cities and districts of Dushanbe and Istaravshan of Sughd region, temporary detention centres in the districts of Darvoz, Vanj and Ishkashim of GBAO, the cities and districts of Istiklol, Asht and Mastchoh of Sughd region, and inspected the detention conditions of convicts, including sleeping quarters, meeting rooms (short-term and long-term), a kitchen, a cafeteria and workplaces of convicts.

The results of the visit showed that the conditions of detention of persons in closed and semi-closed institutions have improved. The buildings of most institutions have been reconstructed, and measures are being taken to renovate sanitary and household facilities, sleeping quarters for convicts, medical units, and maintain cleanliness in the institutions.

The visits showed that, despite certain progress, some shortcomings and deficiencies are still observed in closed and semi-closed institutions. Despite the fact that a letter was sent to the Ministry of Internal Affairs regarding the visits of the Commissioner for Human Rights to closed and semi-closed institutions, officials of the Ministry of Internal Affairs in Istiklol city and Mastchoh district created obstacles to the Commissioner for Human Rights' visits. Although, in accordance with the requirements of Article 534(1) of the Code of Administrative Offenses of the Republic of Tajikistan, liability is established for obstructing the activities of the Commissioner for Human Rights.

The visit showed that the building of the detention centre YAT9/5 of the MPD of the Ministry of Justice RT in the city of Istaravshan is old and dilapidated, and the sanitary and hygienic conditions of the detention centres in the Mastchoh and Asht districts do not meet the requirements.

During his visits to correctional institutions and the MIA Department, the Commissioner for Human Rights met with convicts and detainees and provided useful recommendations and advice to officials in the institutions to eliminate existing shortcomings.

In all inspections, monitoring, meetings and interviews conducted, the Commissioner for Human Rights and the Central Office staff were provided with the opportunity to conduct private meetings and interviews with convicts and detainees.

It should be noted that monitoring the observance of human rights in closed and semi-closed institutions has been identified as one of the priority areas of the Strategy of the Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan for 2021–2025.

To implement this priority, in 2024, the Monitoring Group under the Commissioner for Human Rights conducted monitoring of 12 closed and semi-closed institutions to determine the status of compliance with the rights of persons deprived of their liberty, the right to freedom from torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, and the rights of mentally impaired persons.

In particular, the Monitoring Group under the Commissioner for Human Rights conducted inspections and monitoring in the correctional institutions YAS3/1, YAS3/2, YAS3/5 and the Detention Centre YAT9/2 of the Republic of Tajikistan.

Inspections and monitoring of penal institutions showed that, with the assistance of the Government of the Republic of Tajikistan in cooperation with international organizations, major renovations and repairs of production workshops were carried out, and new modern equipment and devices were installed. Although during the interviews, convicts complained about the lack of workplaces in the institutions.

During inspections and monitoring, it has been found out that the rights of the convicts were respected and no serious violations of their rights were recorded.

According to the Main Penitentiary Directorate of the Ministry of Justice of the Republic of Tajikistan, in 2024, with the continuous support and guidance of the Leader of the Nation, Emomali Rahmon, and the Government of the country, as well as the involvement of domestic and foreign investors, auxiliary buildings and facilities were constructed and put into operation to improve the working conditions of agency employees and create favorable living conditions for convicts in places of deprivation of liberty.

In particular, two dormitory buildings with an area of 5 265 m^2 in the correctional institutions YAS3/2 and YAS3/5, two additional floors with an area of 750 m^2 in the correctional institution YAS3/4, two new one-story buildings with an area of 730 m^2 in the pre-trial detention centres YAS9/1 and YAS9/7, two sanitary and hygienic facilities with an area of 992 m^2 in the correctional institution

YAS3/4 with an area of 1100 m^2, a brick factory and its kiln roof with an area of 3 024 m^2 in the correctional institution YAS3/1, a penal detention building, a sports ground and a soap production plant in the correctional institution YAS3/6, and a dishwashing agents and soap production plant with an area of 58 m^2 in the correctional institution YAS3/7, a video surveillance centre in the correctional institution YAS3/2, a three-story building of the secondary education institution with an area of 1 836 m^2, and a sports ground with an area of 525 m^2 in the Pre-trial Detention Centre YAT9/2 have been constructed and put into operation.

Also, in 2024, 10 temporary detention rooms equipped with all necessary equipment will be provided for life-sentenced prisoners, connected to a central heating point, and modern electric water heaters for washing hands and faces have been installed in the corridors of the restricted area.

To implement the principle of humanity, national legislation provides for incentive measures for convicted persons who prove their reformation through exemplary behavior and conscientious attitude to labor.

According to the MPD MJ RT, in 2024, the sentence of 895 convicted persons was commuted by court documents, of which 771 were transferred to residential institutions, and 124 were conditionally released from serving their sentences.

To ensure the health of convicts, the Medical Directorate of the Main Penitentiary Directorate of the Ministry of Justice of the Republic of Tajikistan (MPD MJ RT) regularly conducts examinations in correctional institutions.

Preventive and awareness raising materials are regularly provided to identify and locate people with infectious diseases and HIV in correctional institutions. It should be noted that in correctional institutions and detention centres subordinate to the Main Directorate, various laboratory tests, antiretroviral therapy, and co-morbidities are provided in the field of prevention and control of infectious diseases and HIV.

To treat drug addicts and prevent the spread of blood-borne infections, in 2024, 3 mobile treatment stations with «Methadone» and 3 disposable syringe exchange stations operated in correctional institutions and detention centres funded by development partners.

In 2024, a total of 15,600 convicts were tested for HIV, and it was determined that 30 convicts were infected with infectious diseases, including HIV, which these convicts had been infected with before entering correctional institutions. At the same time, no cases of convicts contracting HIV while serving their sentences in correctional institutions have been identified and registered.

In 2024, based on proposals from correctional institutions of the MPD MJ RT, 47 convicts were released from serving their sentences due to serious illness.

To prepare convicts for patriotism in all correctional institutions, to cleanse them of impure ideologies and beliefs, and to reform them, modern libraries have been built and put into operation. During this period, more than 7,000 fiction, educational, and political books have been purchased for approximately 300,000 somoni and added to the institution's libraries. At the same time, convicts, especially convicted members of extremist and terrorist parties and movements, have been involved in reading, which is considered one of the main ways of their education and reform.

In 2024, 6,029 convicts were enrolled in vocational training in correctional institutions, of which 450 studied at vocational and technical lyceums, where they were trained in the following professions: tailoring, furniture making, carpentry, construction, electrician, welding, electric welding, hairdressing, plumbing, wood carving, Programming, pastry, crane operator, vehicle repair, bricklayer, and cook, and were issued certificates. Convicts can use these certificates to work in the future after serving their sentences.

It is important to note that the issue of relatives accepting persons released from penal institutions needs to be resolved. There are individual cases where persons released from penal institutions face difficulties in finding housing and employment due to their criminal record.

So far, there are no social adaptation centres at the national level. A Programme for the social integration of former convicts has not been established, nor has a Programme been adopted for the rehabilitation of persons released from penal institutions. The existence of such a Programme would facilitate the return to normal life of this category of people.

According to the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Tajikistan, in 2024, much work has been done to ensure the conditions of detained and arrested persons. In particular, more than half of the 65 temporary detention centres (TDC) of the ministry have been renovated and painted. Currently, the Government of the Republic of Tajikistan is building a temporary detention centre in Dushanbe in accordance with international standards.

Inspections and monitoring by the Ministry of Internal Affairs structures in the Darvoz, Vanj, Ishkoshim, Mastchoh and Asht districts showed that the lack of food for detainees is one of the main problems. During the interview, the detainees stated that they are provided with food by relatives. Those who are located far away are provided with food at the personal expense of the TDC employees. From the interview with the officials of the mentioned institutions it appeared that the Ministry of Internal Affairs' budget does not provide funding for these ends.

In 2024, inspections and monitoring visits were conducted by the institute staff, together with the NGO «Legal Protection of Society», at the Vose District Boarding House for Mentally Ill Patients and the Kulob Regional Hospital for Mentally Ill Patients in Khatlon Region, the Jabbor Rasulov District Boarding House for Mentally Ill Patients and the Khujand Regional Centre for Mentally Ill Patients in Sughd Region, and interviews were conducted with 39 mentally ill patients, 18 medical workers, and 23 junior medical workers.

During the inspection, the sleeping quarters of psychiatric patients, the workrooms of medical staff, the bathroom, the living room, the kitchen, and surveillance cameras were inspected.

The results of the inspection show that overall, the conditions of detention in these institutions are satisfactory, and the attitude of the staff towards mentally impaired patients is good. Patients are provided with necessary assistance, they are provided with hot meals, and the sanitary condition of the inspected mental hospitals is satisfactory.

At the same time, it was determined that there is a shortage of psychiatrists in these institutions, and this issue needs to be addressed.

According to the working schedule of the aforementioned institutions, mental patients can meet with their relatives outside of working hours. Although they are provided with pen and paper, according to the staff, there have been no cases of patients writing complaints.

From conversations with patients it appears that some of their relatives and loved ones do not visit them to get to know about their condition, and this situation causes them to suffer. It will be good if the staff of the aforementioned institutions takes appropriate steps to encourage patients and talk to their relatives about visiting them.

It is worth mentioning that the institute staff are helping to raise the legal awareness of employees of closed and semi-closed institutions in the field of human rights and freedoms. For example, in 2024, the institute staff, together with civil society, have carried out significant work. In particular, in 2024, the institute staff, together with the NGO «Legal Protection of Society», held a round table for employees and convicts on the topics «The Role of the Commissioner for Human Rights in the Protection of Human Rights and Freedoms», «Prevention of Terrorism among Youth» and «Rights of Convicts» in the correctional institutions YAS3/1, YAS3/2, YAS3/5 and the detention centre YAS9/2 of the MPD MJ RT in the cities of Vahdat and Khujand, in which more than 1,000 people participated.

Also, training was held for employees of the Farkhor and Hamadoni District Departments of Internal Affairs of Khatlon region, Darvoz and Vanji districts of GBAO, and for employees of the Mastchoh and Asht District Departments of Internal Affairs of Sughd region on the topics «Prevention of Torture», «Prevention of Terrorism and Extremism», and «Rights of Detainees» with the attendance of more than 300 participants.

During the meetings, the employees of the aforementioned institutions were informed about the standards for dealing with detainees, the requirements of regulatory legal acts in this area, and recommendations were made on the need to eliminate existing problems and increase the professionalism of the institutions employees in the field of human rights and freedoms. The monitoring results have been communicated to the heads of relevant ministries and agencies for action.

In 2024, 6 appeals were received by the CHR Central Office from persons held in correctional institutions and their relatives. The main content of the appeals is the issue of facilitating the release of a convicted person from criminal liability, transferring a convicted person from a correctional institution of another country to a correctional institution of the Republic of Tajikistan for further serving a criminal sentence, transferring a convicted person from one correctional institution to another, protecting the rights of a person deprived of liberty, imposing a lighter sentence, reducing the term of punishment, releasing from a correctional institution, assigning a repeated forensic medical examination, a meeting of a Commissioner for Human Rights representative with the convicted person, determining the term of serving the sentence, the time of release and the health condition of the convicted person. The main part of the appeals received were sent to the relevant authorities for consideration, since they did not fall under the Commissioner for Human Rights mandate.

For example, during the monitoring at the Correctional Institution YAS3/1, convicts Sh.Kh., Sh.S. and D.J. appealed to the CHR Monitoring Group and asked for assistance in registering their names on the list of convicts for early release from prison. With the CHR assistance, the convicts were included in the list.

The appeal of citizen H.M. for assistance in determining the place of detention of her convicted husband was considered, and it was determined that her convicted husband S. A. is in one of the correctional institutions of the country.

Also, the appeal of the Ombudsman of the Kyrgyz Republic on the issue of transferring the convicted citizen of the Kyrgyz Republic Y.K. to correctional institutions of the Kyrgyz Republic, according to his jurisdiction, was sent to the Prosecutor General's Office of the Republic of Tajikistan.

The CHR institute received 1 appeal on the likelihood of using torture by law enforcement agencies. This complaint was sent to the Prosecutor General's Office of the Republic of Tajikistan for a comprehensive examination of the facts mentioned in it, based on its relevance, and the allegation of torture was not confirmed.

According to the information of the Supreme Court of the Republic of Tajikistan on ensuring the human and citizen rights and

freedoms, strengthening the rule of law and judicial justice, in 2024, the courts considered a total of 11,082 criminal cases against 13,119 people with guilty verdicts, and there were no cases of complete acquittals.

To improve the human rights situation in closed and semi-closed institutions and to facilitate the integration of persons released from places of deprivation of liberty into social life, the following recommendations have been provided:

– ***taking appropriate measures to improve the material conditions of places of deprivation of liberty and providing timely medical care to convicts;***

– ***facilitating the employment of convicted persons, and taking steps to create additional jobs for them, and improving the production and economic activities of correctional institutions;***

– ***increasing the level of penal institutions personnel professionalism, especially in the field of human rights;***

– ***establishing cell-type institutions with due account of existing opportunities;***

– ***facilitating the rehabilitation of convicts after their release from correctional institutions, including providing them with employment and shelter;***

– ***expanding the possibilities for applying non-custodial sentences;***

– ***addressing the issue of providing food to pre-trial detention centres detainees by the Ministry of Internal Affairs;***

– ***providing conditions for relatives to visit patients in mental hospitals.***

2.2. The rights of military personnel and the rights of citizens during conscription for military service

Military service is a sacred, honourable, and very responsible duty, aimed at protecting the sovereignty and territorial integrity of the republic, ensuring peace and stability, and preserving the security and tranquility of the state and society.

Military personnel, in accordance with international instruments and national legislation, enjoy all human rights and freedoms, with the exception of certain restrictions and obligations established in

accordance with international instruments and the Law of the Republic of Tajikistan «On Military Duty and Military Service».

The Government of the Republic of Tajikistan is constantly taking effective measures to provide the units and subdivisions of the Armed Forces of the Republic of Tajikistan with material resources. The material, moral and social status of military servicemen is improving from year to year. Compliance with legislation, legal order, military discipline, as well as the political and moral education of military personnel enable ensuring the rights and freedoms of personnel in the Armed Forces.

Ensuring social protection of military personnel and law enforcement officers is at the core of the social policy of the state and the Government of the Republic of Tajikistan. It is worth mentioning that, based on the Decree of the President of the Republic of Tajikistan No. 671 of January 9, 2024, from January 1, 2024, the current salaries of military personnel, law enforcement officers and other employees of these bodies were increased by 40%. Also, the Head of State, in his annual Message to the parliament of December 28, 2024, raised the issue of increasing the current salaries of military personnel and instructed that from September 1, 2025, the current salaries of law enforcement officers, military personnel and other employees of these bodies should be increased by 20%. Such a move is very important and contributes to improving the social situation of military personnel and the quality discharge of official duties.

According to the Ministry of Defense of the Republic of Tajikistan, in 2024, significant work was completed to improve the service and living conditions of military personnel in the Ministry units and subdivisions. These include the construction and commissioning of a 45-room residential building for officers of Military Unit 01972 in the city of Buston, Sughd region, a 36-room residential building in Military Unit 16772 in the city of Vahdat, a dormitory building for 128 soldiers within the «Facility No. 10» in Dangara district, a soldiers' dormitory in «Facility No. D-002» in A. Jomi district, the Military Commissariat building in Khovaling district, a soldiers' dormitory building and an officers' house for two families in Military Unit 02011 in the village of Luharvi, Sangvor district, a dormitory and canteen for soldiers in Military Unit 01123 in the city of Khorog, GBAO.

In 2024, the Ministry of Defense received appeals regarding the violation of citizens' rights during conscription into military service, which were considered and verified in accordance with the requirements of the Law of the Republic of Tajikistan «On Appeals of Natural Persons and Legal Entities». For example, disciplinary action was taken against 13 employees of military commissariats of regions, cities and districts of the country for failure to fulfill their official duties at the required level.

At the same time, the Ministry of Defense recorded cases of abuse, violations of the statutory rules of mutual relations between military personnel in the Armed Forces in 2024, 26 cases of desertion and 11 cases of arbitrary departure from a military unit or place of service.

To prevent these situations, military haze and torture, explanatory, promotional and agitation work is being intensified on a daily basis, and legal measures are being taken according to the plan with regard to the Armed Forces personnel.

According to the Prosecutor General's Office of the Republic of Tajikistan, in 2024, the military prosecutor's office conducted 708 inspections in military structures through general supervision, as a result of which 1,278 orders were issued to eliminate violations, and 955 objections were filed to cancel illegal orders and documents. To prevent and eliminate the causes and conditions contributing to violations, 843 proposals were sent to the heads of military ministries and agencies and the command of military units.

In 2024, the prosecutor's office received and considered 718 appeals from citizens regarding violations of the Law of the Republic of Tajikistan «On Military Duty and Military Service», of which 165 appeals were satisfied.

Monitoring the strict observance and implementation of the Law of the Republic of Tajikistan «On Military Duty and Military Service» with the decrees of the President of the Republic of Tajikistan on the release of military personnel and the conscription of citizens for military service in the spring and autumn call of 2024 has determined that the number of citizens voluntarily mobilized to the Armed Forces for military service has increased.

In 2024, 95 crimes of military hazing were registered. 28 crimes of wilful desertion from military units or places of service, and 34 crimes of desertion from military units has been registered as well.

In 2024, 107 criminal cases were initiated for evading military service under Article 343 of the Criminal Code of the Republic of Tajikistan, of which 30 criminal cases were sent to the courts for consideration on the merits with the confirmation of the indictment, and the court sentences were imposed on the defendants.

Also, in 2024, the Chief Military Prosecutor's Office initiated 21 criminal cases related to the implementation of legislation on appeals from individuals and legal entities, and after the completion of the preliminary investigation, they sent them to court with the approval of the indictment.

The Commissioner for Himan Rights, within the scope of his mandate, has also established fruitful cooperation with the Ministry of Defense of the Republic of Tajikistan and public organizations working in this area to promote respect for the military personnel rights and freedoms.

Since 2014, the Monitoring Group under the Commissioner for Human Rights has conducted 40 monitoring visits to units and divisions of the Ministry of Defense of the Republic of Tajikistan. In particular, in 2024, monitoring visits were conducted to military units of the Ministry of Defense in the cities and districts of Khorog and Ishkashim of GBAO, Mastchoh of Sughd region, and Kushoniyon of Khatlon region.

During the monitoring, methods of questioning soldiers and officers, observation and familiarization with their daily living conditions were used. The monitoring team interviewed 24 officers and 43 soldiers individually using a special questionnaire. During the interviews, issues such as the possibility of violence and abuse among soldiers in military units, violence and abuse by officers, arbitrarily leaving the military unit, and engaging soldiers in work not related to military service were raised. The interviews show that the leadership of military units is taking the necessary steps to prevent non-statutory relations and eliminate irregularities in this area.

Monitoring has shown that the soldiers' sleeping quarters meet the requirements of sanitary and hygienic standards. Military personnel are provided with uniforms, and living and recreational rooms, laundry facilities, and laundry rooms are equipped with the necessary equipment. Military units have sports grounds, shops, and modern medical facilities.

It was found that the knowledge of soldiers about their rights has improved compared to previous years. One of the reasons for the improvement of the legal knowledge of military personnel is the implementation of previous recommendations of the Monitoring Group by the Ministry of Defense. In particular, in military units, in places accessible to soldiers, information corners have been installed with information on the legislative provisions on the rights of soldiers, telephone numbers of the leadership of the Ministry of Defense of the Republic of Tajikistan and the Military Prosecutor's Office. However, the monitoring showed that telephone numbers of the Commissioner for Human Rights Central Office have not been posted in any military unit.

Monitoring showed that the number of soldiers with higher education who voluntarily joined the military service in 2024 increased in military units. These factors led to an increase in the level of knowledge of soldiers and the further prevention of non-statutory relations.

During the monitoring, separate interviews were conducted with officers and soldiers, in which issues of the possible use of violence and abuse by soldiers and officers, and the involvement of soldiers in work unrelated to military service were raised.

The soldiers interviewed denied any instances of ill-treatment, abuse, and violence in military units.

It was also revealed during the interviews that soldiers enjoy state-provided privileges for admission to higher education institutions and for admission to civil and military civil service and law enforcement agencies. Such privileges make military service attractive to citizens and contribute to the increase in the prestige of military service.

Within the framework of the «Year of Legal Enlightenment», the Commissioner for Human Rights of the Republic of Tajikistan has organized awareness-raising and promotional events to improve the legal education of officers and soldiers. In particular, in April and August 2024, round tables were held by the Monitoring Group under the Commissioner for Human Rights in the military units of the Border Troops of the State Committee for National Security (SCNS) of the Republic of Tajikistan in the city of Khorog and the Darvoz and Ishkoshim districts and the Panj district on the topics «Preven-

tion of terrorism and extremism among youth», «The issue of terrorism and extremism in the Message of the President of the Republic of Tajikistan to the Majlisi Oli of the Republic of Tajikistan» and «The rights of military personnel».

Such an event was held on July 16, 2024, at the military unit of the Border Troops of the SCNS, with the participation of the Head of clergy (khatib), a representative of the PDPT Executive Committee in the Hamadoni district, and the Editor-in-chief of the Newspaper «Navidi Hamadoni».

Also, in 2024, the institute employees, together with employees of the Ministry of Defense of the Republic of Tajikistan and the NGO «Office for Civil Liberties», held 4 informational events for officers and soldiers, including a round table on the topics «Prevention of extremism and terrorism», «Prevention of hazing in military units» and «Rights of military personnel» in military units 01123 and 01123«a» of the Ministry of Defense of the Republic of Tajikistan in the city of Khorog and Ishkoshim district of GBAO, military unit 14356«c» of the Ministry in the Mastchoh district of Sughd region, and military unit 07017«a» of the Ministry of Defense in the Kushoniyon district of Khatlon region.

During the meetings, to increase the legal awareness of these events participants, the content and substance of international legal instruments in this area, on issues of protecting the Motherland, strengthening its independence and defense potential, youth extremism, factors and ways to prevent it, the laws of the Republic of Tajikistan «On the Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan», «On Military Duty and Military Service», and «Strategy for Countering Extremism and Terrorism in the Republic of Tajikistan for 2021–2025» were explained.

Also, in 2024, the Interagency Group of the Commissioner for Human Rights conducted an analysis of the Law of the Republic of Tajikistan «On Military Duty and Military Service» to improve the legislation of the Republic of Tajikistan in the field of equality and the elimination of all forms of discrimination.

In connection with the monitoring and activities carried out, on December 6, 2024, as part of Human Rights Week, a roundtable discussion was held for military structures and civil society on the topic «Human Rights Day and the results of the monitoring conducted».

Also, based on the results of monitoring, the information material «Respect for Human Rights in Military units of the Republic of Tajikistan» was printed and distributed by the Commissioner for Human Rights employees and the NGO «Office for Civil Liberties».

In 2024, the CHR institute received 3 appeals regarding the rights of military personnel.

In particular, a soldier of the Border Troops of the SCNS requested assistance in determining his health status and fitness for military service. This application was sent to the SCNS Border Troops in accordance with their jurisdiction.

According to the information of the Military Medical Directorate of the SCNS Border Troops, the SCNS Border Troops serviceman, Private R. S., was hospitalized in the inpatient unit of the Central Military Hospital of the Border Troops, underwent medical examinations and treatment, and was released from military service due to his unfitness for military service.

The appeal of a military serviceman of Military Unit 07017 of the Ministry of Defense Z.B. for assistance in determining his health status and fitness for military service was sent to the Ministry of Defense in accordance with jurisdction.

According to information received by the Ministry of Defense, it has been found out that soldier Z.B. was undergoing examination and inpatient treatment in the surgical department for hypogonadotropic hypogonadism, bilateral gynecomastia, grade 2 obesity, and subclinical hypothyroidism.

Based on Article 13, subparagraph 3, column 2 of the list of diseases and the Table of Additional Requirements of the Regulations on Military Medical Examination, approved by the Resolution of the Government of the Republic of Tajikistan No. 116 of March 27, 2023, after a comprehensive examination and inpatient treatment, soldier Z.B. was presented to the Military Medical Examination Commission to determine the degree of fitness for military service, and after examination he was released from military service due to his unfitness for military service.

To further improve the situation of observance of the rights of military personnel and the rights of citizens during conscription for military service, the following recommendations have been proposed:

– expanding awareness-raising activities with officers and soldiers of military units to prevent non-statutory relations;

– posting the CHR institute telephone numbers in military units;

– increasing training and information activities with military personnel on issues related to preventing youth from joining extremist and terrorist parties and movements;

– providing high-quality military-patriotic education for adolescents and youth in general and higher education institutions;

– strengthening cooperation between military units and military personnel's parent committees;

– monitoring of the human rights situation during conscription and military service on a regular basis.

2.3. Protection of the rights of refugees and stateless persons

The issue of protecting refugees and asylum seekers is considered a very urgent issue in the legislation of various countries. The factors of obtaining refugee status are associated with world and regional wars, internal conflicts, and threats to life and persecution, and are currently considered a huge tragedy for humanity.

According to data, around the world, approximately 20 people are forcibly displaced and persecuted every minute as a result of conflict and war. In the first half of 2024, this figure has increased, increasing by 5 million compared to 2023. During this period, more than 122.6 million people were forcibly displaced due to persecution, conflict, violence, human rights violations and the breakdown of public order.

According to the Constitution of the Republic of Tajikistan, foreign citizens and stateless persons enjoy the established rights and freedoms and have the same duties and responsibilities as citizens of Tajikistan, except for cases stipulated by law. It is also established that Tajikistan may grant political asylum to foreign citizens who have been subjected to human rights violations.

The rights of refugees are legally regulated in the 1951 UN Convention Relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol, the International Covenant on Civil and Political Rights (Articles 2 and 12), the 1984 UN Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (Article 3), the UN

Convention on the Rights of the Child (Article 22), and other international instruments.

The Republic of Tajikistan was the first among other Central Asian countries to adopt the 1951 Convention Relating to the Status of Refugees and its 1967 Additional Protocol in 1993. From this period, work began on the organization and development of the asylum system in the country.

National legislation on refugees is based on the Constitution of the Republic of Tajikistan and consists of the Law of the Republic of Tajikistan «On Refugees», resolutions of the Government of the Republic of Tajikistan «On Approval of the Regulations on the Refugee Certificate» No. 389 of September 26, 2016, «On the List of Settlements of the Republic of Tajikistan Where Temporary Residence of Citizens Seeking Refuge and Asylum Seekers is Not Allowed» No. 325 of July 26, 2000, «On the List of Countries Where Temporary Residence Prior to Arrival in the Republic of Tajikistan Is a Ground for Refusing to Register an Application for Refugee Recognition of a Foreigner and Refusing to Recognize His or Her Refugee Status» No. 323 of July 26, 2000, «On the Permanent Joint Commission under the Body of Internal Affairs to Determine Refugee Status» No. 568 of November 30, 2018, «On the Approval of the Regulations on the Refugee Certificate» No. 389 of September 26, 2016, and other documents.

The Law of the Republic of Tajikistan «On Refugees» establishes the grounds and procedure for recognizing asylum-seekers as refugees in the republic, as well as the legal status of refugees, their economic, social, and legal guarantees, and their interests.

According to national legislation, foreign citizens and stateless persons who wish to seek asylum in the Republic of Tajikistan are granted asylum through recognition of refugee status.

According to the Ministry of Internal Affairs, the current number of asylum-seeking and refugee families is 2,670, totaling 10,753 people. Of this number, 530 (1,329 people) are asylum-seeking families and 2,140 (9,424 people) are refugee families, with 63% of them being Afghan citizens.

During 2024, 2,280 people were granted refugee certificates and 2,591 people were granted temporary certificates, and 4 people were denied refugee status due to providing unjustified and false information.

According to the Ministry of Labor, Migration and Employment of the Republic of Tajikistan, during this period, in cooperation with the NGO «Children, Migrants and Vulnerable Citizens» (RCVC), training of 221 citizens-asylum seekers from Afghanistan was carried out in the cities of Dushanbe, Vahdat and Rudaki district in the specialties of «plumber», «hairdresser», «tailor», «embroiderer», «car repairing worker» and «accountant».

There are also challenges in protecting the rights of refugees. In particular, difficulties in obtaining refugee status, passing temporary registration, local integration, employment, education, and obtaining a certificate of residence are often encountered.

The mechanism for implementing the integration of refugees, receiving benefits and other types of assistance, implementing the principle of non-refoulement, submitting applications for asylum at the border and the mechanism for return, and issuing a travel document for refugees, as provided for in the Law of the Republic of Tajikistan «On Refugees», has not been developed and implemented. Also, a state Programme for the integration of refugees has not been adopted in this area.

The relevant UN structures have also made recommendations on improving legislation in this area, the implementation of which is envisaged in the Action Plan for 2023–2025 for the National Strategy of the Republic of Tajikistan in the field of human rights protection for the period until 2038.

One of the important areas of the Commissioner for Human Rights' activity is to promote the protection of the violated rights of asylum seekers and refugees. In this connection, in 2024, the Commissioner for Human Rights, within the framework of cooperation with the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees in Tajikistan, held a meeting of the Commissioner for Human Rights with its leadership on September 5, 2024. During the meeting, issues of bilateral cooperation, protection of the rights and freedoms of refugees and stateless persons, and other issues were discussed.

Also, within the framework of cooperation with the NGO «Inson va Adolat» (Man and Justice), a round table was held on June 6, 2024 for bodies of internal affairs employees and other relevant structures on the topic «Legal status of asylum seekers and refugees

in the Republic of Tajikistan». In collaboration with the NGO «Inson va Adolat», a test competition was held on November 14, 2024 among students and undergraduates of the Tajik National University and the Russian-Slavonic University of Tajikistan, in which representatives of the Commissioner for Human Rights institute and the Office of the UN High Commissioner for Human Rights in Tajikistan participated.

In this regard, training events are constantly being held to improve the professional knowledge and working skills of the CHR staff. In particular, in cooperation with the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights in Central Asia, training was conducted virtually under the Distance Learning Programme on Refugee Status Determination for 2024 from July 15 to October 15, 2024. The final part of the training was held in person in Bishkek, Kyrgyzstan, from December 1 to 5, 2024, and was attended by an employee of the Commissioner for Human Rights institute.

The phenomena of refugees and statelessness are closely related.

The right to a nationality is enshrined in a number of international legal instruments. The 1954 Convention relating to the Status of Stateless Persons and the 1961 Convention on the Reduction of Statelessness are the main instruments regulating statelessness, to which Tajikistan is not a party yet.

Statelessness has become a transnational problem today. It deprives individuals of their legal rights and leaves them politically and economically vulnerable. Stateless persons face serious difficulties in exercising their rights, including the right to freedom of movement, access to documents, health care, education, and work.

There are various ways to reduce statelessness. One of them is to simplify the procedure for obtaining citizenship and amnesty for stateless persons. For this purpose, on August 8, 2015, the Constitutional Law of the Republic of Tajikistan «On Citizenship of the Republic of Tajikistan» was adopted in a new edition, which regulates relations regarding citizenship of the Republic of Tajikistan and determines the grounds, principles, conditions and procedure for acquiring and terminating citizenship of the Republic of Tajikistan.

In addition, on March 2, 2018, the Law of the Republic of Tajikistan «On the Legal Status of Foreign Citizens and Stateless

Persons in the Republic of Tajikistan» was adopted, which, unlike the previous law, already includes the word «stateless persons» in the title of this law. That is, the application of this law also extends to stateless persons.

According to the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees in Tajikistan, the number of registered stateless persons, consisting mainly of women and children, lives mainly in rural areas. The main reasons leading to statelessness are financial difficulties, low level of legal literacy and ignorance of their rights, living far from the city and district administrative centres, children born in unhealthy families, lack of permanent residence, etc. Also, despite the collapse of the USSR, there are still individual cases of citizens living with passports from the same period. In practice, there are cases when foreign citizens renounce their citizenship and apply for citizenship of Tajikistan, but face certain problems due to the refusal to grant citizenship. In particular, children born to such persons cannot obtain identity documents.

Effective measures are constantly being taken to reduce statelessness in the Republic of Tajikistan. To this end, in order to legalize the illegal status of foreign nationals and stateless persons illegally staying in the territory of the Republic of Tajikistan, the Law of the Republic of Tajikistan «On Amnesty in connection with legalization of the legal status of foreign nationals and stateless persons illegally staying in the territory of the Republic of Tajikistan» was adopted on December 18, 2019.

This Law remained in effect until December 25, 2022, and allowed foreign citizens and stateless persons (citizens of the former USSR) who have been illegally residing in the Republic of Tajikistan for many years, to legalize their illegal status and obtain a residence permit. Although the Republic of Tajikistan is not a party to the 1961 Convention on the Reduction of Statelessness, the adoption of the Law on Amnesty has provided stateless persons with a residence permit, as well as the right to obtain Tajik citizenship in a simplified order and obtain travel documents to leave the country.

Although the effect of this law has expired, there are still stateless people in the country whose problems have not been resolved due to lack of awareness about it.

In that perspective, an interagency working group was established in June 2024 to determine the position and submit a proposal for ratification of the 1954 Convention relating to the Status of Stateless Persons and the 1961 Convention on the Reduction of Statelessness, the main instruments regulating statelessness. The representative of the Commissioner for Human Rights is also a member of the group.

In connection with its accession to these conventions, Tajikistan has been given the relevant recommendations of the United Nations treaty bodies and specific measures are envisaged in the National Strategy of Tajikistan in the area of human rights protection for the period up to 2038.

In 2024, the Commissioner for Human Rights Central Office received 4 appeals from foreign citizens and stateless persons. In particular, Sh.I., who lives in the Russian Federation, applied to determine whether or not he has Tajik citizenship. This appeal was sent to the Registration and Passport Service of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Tajikistan, and it turned out that Sh.I. does not have Tajik citizenship. Similarly, the appeals of the human rights authorities of the Penza, Saratov and Volgograd regions of the Russian Federation to determine the citizenship of Sh.D., I.B. and A.A. were considered, and the relevant certificate was submitted regarding the lack of citizenship of the Republic of Tajikistan.

To increase the level of public awareness, the Commissioner for Human Rights institute employees regularly hold information events in the media on the situation in observance of the rights of refugees and stateless persons in the Republic of Tajikistan.

To further improve the rights of refugees and stateless persons, the following recommendations have been provided:

– ***improving legislation on refugees;***

– ***adopting a state Programme for the integration of refugees;***

– ***taking necessary steps to develop and approve travel documents for refugees;***

– ***improving the professional skills of law enforcement officers in international standards and national laws in the area of working with refugees;***

– establishing a referral mechanism from border guards to immigration authorities to ensure that asylum seekers are provided with asylum procedures;

– addressing the issue of ensuring the protection of asylum seekers and refugees from extradition, including by revising the Criminal Procedure Code of the Republic of Tajikistan;

– eliminating existing obstacles to access to justice by providing asylum seekers and refugees with necessary free legal assistance by revising the Law of the Republic of Tajikistan «On Legal Aid»;

– the study and ratification of the 1954 Convention relating to the Status of Stateless Persons and the 1961 Convention on the Reduction of Statelessness.

2.4. Access to information and the right to appeal

In the Republic of Tajikistan, necessary measures are constantly being taken at the legislative and practical levels to ensure the right to freedom of expression and access to information.

Favorable conditions have been created in the country for the implementation of the aforementioned rights and for the purpose of creating a free information space.

According to the Ministry of Culture of the Republic of Tajikistan, in 2024, 73 newspapers were registered in the republic, of which 47 are state-owned and 26 are independent, 74 magazines, of which 58 are state-owned and 16 are independent, 34 printing houses, of which 12 are state-owned and 22 are independent, 6 publishing houses, of which 2 are state-owned and 4 are independent, 2 information agencies, and 7 independent bookstores.

Also, according to the Resolution of the Government of the Republic of Tajikistan «On the Procedure for State Accounting of Publishing Activities, Printing Enterprises and Maintaining a Unified State Register» No. 97 of February 25, 2017, in the past 3 years, the Ministry of Culture has registered 199 newspapers, of which 132 are state-owned and 67 are independent, 168 magazines, of which 139 are state-owned and 29 are independent, 104 printing houses, of which 24 are state-owned and 80 are independent, 31 bookstores, of which 1 is state-owned and 30 are independent, 13 publishing

houses, of which 6 are state-owned and 7 are independent, 6 news agencies, of which 1 is state-owned and 5 are independent.

As it turned out, the number of media outlets, including periodicals and other information media, has a tendency to increase compared to previous years, including 2023, thus playing an effective role in access to information and the implementation of these rights.

Another means of accessing information is holding press conferences, which are held in the republic by order of the President of the Republic of Tajikistan No. AP-1729 of September 15, 2011, and specific plans are implemented twice a year, and government bodies and agencies provide information to the population on the results of their activities through representatives of the mass media. The implementation of such measures is important and timely, and contributes to informing the public about the activities of government bodies and agencies.

In the current context, the Internet and the development of modern communication technologies also play a major role in the realization of the right to access information. In this regard, the speed, price, and accessibility of the Internet are considered important for users.

According to the Communications Service under the Government of the Republic of Tajikistan, currently in the Republic of Tajikistan the total number of subscribers connected to the telecommunications network in accordance with the Resolution of the Government of the Republic of Tajikistan «On the Procedure and Requirements for Connecting to the Telecommunications Network and Related Services» is 8 million (92%).

The number of Internet users, including mobile and fixed (wired) Internet users, is 4.5 million people (51.8%, or 52 out of every 100 people).

It is worth mentioning that the President of the Republic of Tajikistan, Honourable Emomali Rahmon, in his Address of December 23, 2022, expressed concern about the low speed and cost of internet access in the country and gave specific instructions and tasks to the relevant authorities to eliminate such problems.

At the same time, by 2024, 748 base stations were installed, and more than 300 kilometers of fiber-optic lines were installed and

launched to expand the uninterrupted operation of base stations and access to the high-speed Internet network. A total of 16,423 base stations are operating in the Republic of Tajikistan. All mobile communication base stations are connected via fiber-optic cable, have sufficient capacity and technical capabilities, and the speed of access to the Internet network is provided at least 30–32 Mb/s for each user, which contributes to improving the level and quality of access to the Internet and reducing its cost.

Despite the measures taken to improve the quality of mobile communication services and internet speed, there are still problems. That is why in 2024, the Communications Service under the Government of the Republic of Tajikistan received 107 appeals from individuals and legal entities, most of which were related to the development and improvement of the quality of mobile communication services and internet speed.

In 2024, the Communications Service conducted 13 scheduled inspections of the economic actors' activities. Also, 107 cases of administrative offense were considered for non-compliance with the requirements of the Resolution of the Government of the Republic of Tajikistan No. 207-7 of April 30, 2016 «On the Procedure and Requirements for Connecting to the Telecommunications Network and Related Services».

To prevent the spread of extremist ideas and cybercrime, in 2024, the Communications Service, mobile operators, and Internet providers reviewed 34,253 websites and sent relevant complaints to website moderators regarding extremist and terrorist content. Also, pursuant to requests from law enforcement agencies and decisions of the Supreme Court of the Republic of Tajikistan, 186 requests were received in 11 months of 2024, and a total of 245 websites and pages were blocked.

According to the Global Relocate website ranking, the Republic of Tajikistan's internet traffic in 2024 is ranked 142nd among 238 countries, with an average cost of $1.65 per gigabyte.

According to the Speedtest Global Index, the Republic of Tajikistan ranked 121st out of 155 countries in terms of fixed (wired) internet speed for the period from September to November 2024, with an average download speed of 30.66 Mbp/s, which is significantly lower than the global average of 95 Mbp/s. Now, according to

the next ranking in December 2024, the Republic of Tajikistan ranked 119th with an average download speed of 32.60 Mbp/s.

In order to determine the status of compliance with the right to access information, the Commissioner for Human Rights institute regularly checks and monitors the activities of government websites for their compliance with the Resolution of the Government of the Republic of Tajikistan No. 344 of July 10, 2017 «On uniform rules for official websites of ministries and agencies, local executive bodies of state government and self-government bodies of settlements and villages on the Internet».

For example, in 2024, monitoring of the Committee for Religion, Regulation of Traditions, Celebrations and Ceremonies under the Government of the Republic of Tajikistan, and the Qubodiyon and Varzob District Executive Bodies of State Government websites activities was conducted.

The results of the Committee for Religion, Regulation of Traditions, Celebrations and Ceremonies under the Government of the Republic of Tajikistan website inspection partially meet the requirements of the «Uniform Rules for Official Websites of Ministries and Agencies, Local Executive Bodies of State Government and Self-Government Bodies of Towns and Villages on the Internet», and according to the website officials, technical work is underway to eliminate the shortcomings.

The Committee for Religion, Regulation of Traditions, Celebrations and Ceremonies under the Government of the Republic of Tajikistan has introduced another effective measure to provide information to citizens through the Portal for Registration of Weddings and Funerals on the Internet at www.tanzim.tj, where citizens can register their event electronically before the celebration or ceremony without visiting the local executive bodies of state government of cities, districts and communities. The process of registering weddings and funerals is completely free.

The results of Qubodiyon and Varzob districts local executive bodies of state government (EBSG) websites monitoring showed that the website of the Qubodiyon district local executive body of state government partially and the Varzob district local executive body of state government website fully fails to comply with the requirements of the Resolution of the Government of the Republic of Tajikistan

«On Unified Rules for Official Websites of Ministries and Agencies, Local Executive Bodies of State Government, and Self-Government Bodies of Settlements and Villages on the Internet» and are in need of serious improvement and modernization.

Regarding the issue of the Varzob district EBSG website non-compliance with the aforementioned decision, the EBSG management informed that the authority's website is not active due to the financial situation and the lack of specialists to ensure its operation.

Based on the inspection results, interviews were conducted with those responsible for running these websites, methodological assistance was provided, and appropriate recommendations were made to eliminate existing shortfalls.

CHR institute employees participate in information events on the right to access information and develop and publish information materials to raise public awareness in this area.

In the system of human and civil rights and freedoms, the right to appeal has acquired a special position and is considered the main means of restoring violated rights, freedoms and legitimate interests. The legislation of the Republic of Tajikistan guarantees the right to appeal to individuals and legal entities and obliges ministries and agencies to take measures to restore or protect violated rights, freedoms and legitimate interests of individuals and legal entities.

According to Article 31 of the Constitution of the Republic of Tajikistan, every citizen has the right to appeal to state authorities individually or together with others.

Appeals are considered an effective form of cooperation between government agencies, individuals, and legal entities, through which officials become aware of problems and shortcomings in various areas and take steps to strengthen and enhance their activities.

The legislation of the Republic of Tajikistan have established liability for failure to comply with the procedure for considering appeals of individuals and legal entities.

According to the Prosecutor General's Office of the Republic of Tajikistan, in 2024, 273 inspections of the implementation of legislation on appeals from individuals and legal entities were conducted, and as a result, 52 criminal cases were initiated against 52 people.

In 2024, the courts of the Republic of Tajikistan considered 24 criminal cases regarding violations of laws on citizens' appeals, of which 15 cases resulted in guilty verdicts against 15 people.

It is worth noting that the status of work in the area of timely receipt and consideration of appeals of individuals and legal entities, as well as resolving their problems, is regularly reviewed by the Commissioner for Human Rights's institute management and staff, and special attention is paid to the issue of personal reception of citizens.

To fulfill the instructions of the President of the Republic of Tajikistan and to organize mobile legal consultations and reception of citizens, as well as to strengthen cooperation between government bodies and civil society structures, the Commissioner for Human Rights made official visits to several cities and districts of the country.

For example, in 2024, a total of 248 citizens were received by the CHR and his deputy (taking into account the mobile reception of citizens in cities and districts).

To facilitate the implementation of the right to appeal and determine the situation in the area of work with appeals, in 2024, the Commissioner for Human Rights institute employees inspected the situation of respect for the right to appeal in the activities of the Customs Service under the Government of the Republic of Tajikistan, the EBSG of the Qubodiyon and Farkhor districts of the Khatlon region, the cities of Khujand and Buston of the Sughd region, and the Varzob district.

The inspections showed that the aforementioned bodies received and considered appeals of individuals and legal entities in accordance with legislative requirements and were registered in statistical accounting books.

A schedule of days for receiving citizens has been posted at the entrance to the building of the Customs Service under the Government of the Republic of Tajikistan, the local executive bodies of the state government of Farkhor district of Khatlon region and the city of Khujand of Sughd region, and the reception of citizens has been oranized. Also, the management of the authorities has organized on-site mobile reception of citizens.

Despite the progress made in the activities of the aforementioned bodies, irregularities have been registered. In particular, taking into account the requirements of the modern era, the use of modern technology in the registration, consideration and registration of appeals has not been properly implemented, and explanatory work has not been carried out at the necessary level to increase the legal awareness of the population in ensuring the right to appeal. While 2024 has been declared the «Year of Legal Enlightenment» in the country and one of the main goals is to increase the level of citizens' legal awareness.

An inspection of Varzob district and the city of Buston EBSG showed that citizens reception schedule was not posted inside the authority building, which officials explained by the renovation inside the building.

Also, during the inspection, it was determined that the requirements of the Law of the Republic of Tajikistan «On Appeals of Natural Persons and Legal Entities» were violated in the mentioned bodies, including the one-month deadline for considering some appeals and the extension of the deadline for considering them.

For example, an inspection of this direction in the Farkhor district EBSG showed that the application of citizen A.A. on January 4, 2024 for the allocation of a plot of land for the organization of a peasant farm was submitted to the authority, a written response was sent after the one-month period, that is, on February 20, 2024, the one-month period for considering the application was not extended, and the applicant was not informed about this within three days. Or the application of citizen S.A. on changing the first and second name of his child submitted to the authority on May 22, 2024, to which a written response was sent on July 6, 2024.

During the inspection of the Buston City EBSG, it was noted that the deadlines for considering some applications were not met. For example, citizen A.T. requested assistance on February 12, 2024 to provide information on the living situation of a young woman who needs housing. Citizens N.S. and V.Sh. also applied for material and financial assistance. In this connection, in the statistical record book of written applications from individuals it is written that the applications were satisfied, but the date of their execution is not specified.

However, in accordance with the Procedure for the record keeping and statistical accounting of appeals of individuals and legal entities (approved by the Resolution of the Government of the Republic of Tajikistan No. 276 of June 1, 2017) (Appendix No. 2), the results of consideration and the date of execution must be recorded in the statistical record book of individuals' written appeals.

During the inspection at the Varzob District EBSG, it was revealed that from January 2024 to June 16, 2024, a total of 616 appeals were received, of which 32 appeals were not responded to by officials.

Similar irregularities were also observed in the Khujand City EBSG. For instance, citizen U. Sh. applied on March 1, 2024 for the admission of his 2 children to kindergarten No. 18, but did not receive a response for unknown reasons. The application of citizen M.A. submitted to the authority on April 2, 2024 for the transfer of his grandson from Military Unit 0801 of Dushanbe to Military Unit 3501 of Khujand, was left without consideration for unknown reasons.

There is no record of incoming appeals in the statistical accounting books for electronic and telephone appeals, and officials explain this by the lack of such incoming appeals.

Based on the results of the inspections, relevant recommendations were made to the officials of the aforementioned bodies regarding compliance with legislative requirements, organization and maintenance of statistical accounting books in the order prescribed by the the Procedure for the record keeping and statistical accounting of appeals of individuals and legal entities, etc. Also, methodological assistance was provided to employees of the relevant structures of the aforementioned bodies during the inspection.

To further improve the situation of compliance with the right to access information and the right to appeal, the following recommendations have been proposed:

– ***increasing the professional knowledge and legal awareness of government officials regarding the right to access information;***

– ***bringing the content of government agency websites in compliance with the requirements of the Unified Rules for Official Websites of Ministries and Agencies, Local Executive Bodies of State Government and Self-Government Bodies of Settlements and Villages on the Internet;***

– ***taking steps to develop the communications sector, ensuring high-speed Internet, improving the quality of services, and reducing the cost of mobile and Internet services;***

– ***increasing citizens' legal awareness of the right to appeal, taking measures to maximize the use of information and educational tools, such as appearances in the media, publication of articles in periodicals, and publication of materials on the authorities websites;***

– ***observing legislative norms when receiving and considering applications from individuals and legal entities;***

– ***introduction of statistical record keeping books of appeals in accordance with the procedure established by law;***

– ***taking steps to establish a separate full-time post for registering applications from individuals and legal entities and introducing the use of modern electronic technology when receiving and handling appeals.***

2.5. Gender equality and prevention of domestic violence

The Government of the Republic of Tajikistan, within the framework of its social policy, takes all necessary steps to strengthen the status and position of women and ensure compliance with their constitutional rights, and implements them in accordance with the norms of a democratic, rule of law and secular society.

With the adoption of the Constitution of the Republic of Tajikistan, the policy of the Republic of Tajikistan in the field of protecting human rights, including equality between men and women, was formed. Article 17 of the Constitution of the Republic of Tajikistan guarantees equality between men and women.

Within the framework of the «Year of Legal Enlightenment», awareness-raising activities were carried out to increase the legal awareness of citizens, including women and girls, promote democratic values, strengthen the human rights institution, and educate in a spirit of respect for the law and ensuring its rule.

At the direct initiative of the Founder of Peace and National Unity – Leader of the Nation, President of the Republic of Tajikistan, Honourable Emomali Rahmon, enhancing the role of women in public administration has been identified as one of the priority areas

of state policy. In this process, more than 60 regulatory legal acts and relevant state Programmes have been adopted and implemented, and to strengthen work in this area, the Resolution of the Government of the Republic of Tajikistan No. 689 of December 26, 2024, «State Programme on the Prevention of Domestic Violence in the Republic of Tajikistan for 2025–2030» and its action plan for 2025–2027 were adopted. The purpose of this Programme is to protect the rights of the family as the basis of society, prevent physical, psychological, economic and sexual violence by one family member against another family member, prevent and eliminate the causes and conditions contributing to domestic violence, increase responsibility for the education and upbringing of children, and expand cooperation between ministries, agencies and civil society in this area.

It should be mentioned that as early as 2022, the State Programme for the Education, Selection, and Placement of Management Personnel from Highly Talented Women for 2023–2030 and the action plan for its implementation were adopted and are being implemented.

The main goal of the Programme is to create favorable conditions and comprehensive opportunities for the active participation of women in political, social, economic, and cultural life, and in this context, to improve legal awareness, education, selection, and placement of the country's leadership from among talented women and girls.

Within the Programme implementation, it is planned that by 2030, the share of women in the civil service should reach 30% and in managerial positions in the civil service – 25%.

The implementation of the Programme shows that year after year, women's participation in public administration and civil service is expanding, and the status of women in society is being enhanced.

As the President of the Republic of Tajikistan, Emomali Rahmon, noted in his Address of December 28, 2024: «Now in the country, 25 percent of civil servants, 73 percent of education workers, 71 percent of medical workers, 47 percent of cultural workers, 37 percent of scientists, and 30 percent of entrepreneurs are women. Today, more than 110 thousand women in the country are engaged in entrepreneurial activities».

The contribution of women in entrepreneurship is deeply dependent on the continuous support of the Government of the

Republic of Tajikistan. To this end, by the Resolution of the Government of the Republic of Tajikistan No. 257 of April 29, 2024, the number of grant recipients for entrepreneurship increased from 80 to 120 people.

To train qualified specialists from among girls for remote cities and districts of the country, a presidential quota has been in effect since 1997. In this regard, the President of the Republic of Tajikistan, Emomali Rahmon, noted in his Address of December 28, 2024: «Since the introduction of the Presidential Quota, that is, in the past 28 years, 11,600 girls have graduated from higher education institutions under the presidential quota.»

The measures taken and the wise policy of the Founder of Peace and National Unity – Leader of the Nation, President of the Republic of Tajikistan, Honourable Emomali Rahmon, have enabled women to be appointed to leadership positions in local and central government bodies.

In line with the adopted strategies and Programmes, efforts by government agencies, public and international organizations to prevent violence against women have been strengthened. However, despite the work done, women and girls continue to be victims of physical, psychological, economic and gender-based violence in the family, public spaces, workplaces and education. Domestic violence has a negative impact on women, and women are the most affected by domestic violence.

According to the Ministry of Health and Social Protection of the Population of the Republic of Tajikistan, in 2024, the State Institution «Republican Centre for Social Services for Victims of Human Trafficking and Victims of Domestic Violence» and the Department of Social Services for Victims of Domestic Violence provided services for 84 victims of domestic violence, including 41 adults and 43 children (19 boys and 24 girls). Compared to the same period in 2023, the number of applicants increased by 19 people. Currently, 6 families with their children, a total of 15 people, are temporarily accommodated in the centre and are receiving services.

In addition, the Social Service Centre for Victims of Domestic Violence in the cities of Bokhtar and Kulob, which operate under a state social order, provided social services to 164 victims. In total, 314 victims of domestic violence were covered by these centres.

Analysis shows that measures are being taken by the responsible authorities to ensure a comprehensive and effective system of social protection for victims of domestic violence, but the activities of social service centres for victims of domestic violence, including the 22 medical rooms opened near maternity hospitals, are not very effective, and the specialists training level is low.

Access to legal aid for women victims of domestic violence remains a challenge. Due to low levels of legal literacy and lack of information about social and psychological support, most women who have been subjected to violence do not seek help. This is when these individuals need such help the most.

According to the State Institution «Legal Assistance Centre» of the Ministry of Justice of the Republic of Tajikistan, in 2024, the centre's lawyers provided free first-class legal assistance to 53 victims of domestic violence. Of these, 46 were women and 7 were men, and 1 was a person with disabilities.

At the same time, according to the information of the Committee on Women and Family Affairs under the Government of the Republic of Tajikistan, 7,406 citizens have applied to the Information and Advisory Centre of regions, cities and district local executive bodies of state government of the country to discuss family issues and family life, of which 533 people have appealed to prevent domestic violence.

The activities of domestic violence prevention inspectors and community inspectors play an important role in this process. According to the information of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Tajikistan, to improve activities in this area, by order of the Minister of Internal Affairs of the Republic of Tajikistan No. 271 of March 17, 2010, 19 full-time staff units of domestic violence prevention inspectors have been established, and out of a total of 1,560 women working in the bodies of internal affairs, 19 women work in a capacity of domestic violence prevention inspectors.

In 2024, to ensure the implementation of the Law of the Republic of Tajikistan «On the Prevention of Domestic Violence», 3 206 complaints were examined by domestic violence prevention inspectors and community inspectors, of which 2 652 were against men and 554 against women. As a result of the examination of

complaints, 87 criminal cases were initiated, 2 820 materials were dismissed from the beginning of the criminal case, 16 materials are in production, and 1956 materials were sent to respective authorities for consideration. In addition, administrative offense protocols were drawn up against 1 956 individuals, and protective orders were issued to 1 443 individuals who committed domestic violence.

Analysis of the complaints shows that the causes and factors of domestic violence remain the same as in previous years: economic problems, the prevalence of outdated stereotypes, early marriages, low legal awareness among women, the influence of other family members, and so on.

Despite the measures being taken, the number of complaints about domestic violence received by militia authorities is increasing.

Domestic violence statistics

Year 2021	Year 2022	Year 2023	Year 2024
4 194	**5 091**	**3 058**	**3 206**

Access to justice, which is the means for the legislation to ensure social justice, is more important for women than for men. Often, victims' low legal literacy and economic dependence on the perpetrator of violence prevent them from promptly and effectively defending their rights.

According to the Supreme Court of the Republic of Tajikistan, in 2024, the country courts considered 571 criminal cases related to domestic violence, of which 530 cases resulted in guilty verdicts against 534 people.

Marriage annulments remain a concern, with many young families still breaking up. In 2024, the courts of the country considered 14,080 cases related to marriage annulments, of which 8,299 marriages were annulled.

One of the reasons behind the breakdown of families is the revival of some traditional customs, often mistakenly considered part of religious traditions, which hinder the exercise of women's rights to freely dispose of their lives and their physical and mental health. At the same time, there is a group of young women from advanced social classes who, after marriage, live in families with stereotypical

traditional beliefs. Some of them do not tolerate their situation, which leads to conflicts, including psychological, physical and economic violence, and as a result, families break up. At the same time, girls who return home after separation do not tolerate violence from their relatives and friends, but the severe consequences of violence and pressure from relatives remain.

Lowering the marriage age is another reason for the breakdown of families. Experience shows that young people start families before they have a career and as a result, they face problems and eventually separate due to physical and psychological pressure from their spouses or family members.

According to the statistics of the Supreme Court of the Republic of Tajikistan, in 2024, the courts of the Republic of Tajikistan considered 3,975 cases regarding the lowering of the marriageable age, of which 3,804 cases were satisfied.

Family conflicts are another cause of domestic violence. After the dissolution of the marriage, women apply to the court with a claim for recognition of family members as apartment owners and settlement in the former husband's apartment. In many cases, the presence of a divorced daughter-in-law in the house can lead to increased domestic violence by the former husband and their relatives.

According to the Enforcement Service under the Government of the Republic of Tajikistan, in 2024, out of 1,214 enforcement proceedings on the settlement in a residential property, 1,071 were enforced, 113 of which were returned to the claimants by reasoned decisions upon agreement between the parties to the enforcement proceedings, 37 were terminated by court decisions, 10 are under enforcement, and 1 enforcement proceeding was suspended by a court order.

The incidence of crimes related to domestic violence is a concern, and the fight against this phenomenon requires the collective efforts of law enforcement officers and the public.

According to the Prosecutor General's Office of the Republic of Tajikistan, in 2024, 259 women and girls committed suicide and attempted suicide in the country.

An examination of suicide and attempted suicides shows that in most cases, the contributing causes and conditions are of the same

nature and are mostly related to family relationships between parents and children, minor family conflicts between husband and wife, lack of mutual understanding among family members, low living standard, unemployment and lack of involvement in socially useful work, mental illness and other serious illnesses, as well as low legal awareness among citizens.

The role of the Commissioner for Human Rights institute is effective in protecting women's rights and eliminating gender inequality in cooperation with government agencies, international organizations, civil society, and the media.

According to the Strategy of the activities of the Commissioner for Human Rights institute in the Republic of Tajikistan for 2021–2025, promoting the prevention of domestic violence has been identified as a priority area, and specific measures have been taken to prevent factors conducive to domestic violence, increase citizens legal awareness, and inform the population about the prevention of these factors. In particular, in 2024, 6 appeals were received by the Commissioner for Human Rights institute regarding domestic violence, and assistance was provided to resolve the problems mentioned in them. The content of the appeals and conversations with citizens shows that mainly women are victims of domestic violence.

For example, the complaint of citizen R.Z. states that she was subjected to violence by her husband. This complaint was sent to the Ministry of Internal Affairs for consideration, and an administrative fine was imposed on the perpetrator for failure to comply with the requirements of the legislation.

In this context, an appeal by M.D. regarding the violent actions of her husband D.Kh. and her mother-in-law H.T. was filed, and in cooperation with the Prosecutor General's Office of the Republic of Tajikistan and the domestic violence prevention inspector of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Tajikistan in the Shohmansur district of Dushanbe, measures were taken, and administrative penalties were imposed on citizens.

Also, the CHR institute employees participated in the International Forum on Women and Water, the International Parliamentary Conference entitled «30th Anniversary of the Constitution of the Republic of Tajikistan», the launch of the «16 Days of Activism

against Gender-Based Violence» campaign, and the National Forum of Civil Society Organizations – activities of gender movement «Together Against Violence».

At the same time, to implement the «State Programme for the Education, Selection and Placement of Management Personnel from Among Talented Women and Girls for 2023–2030», the Commissioner for Human Rights institute employees took advanced training courses at the Academy of Public Administration under the President of the Republic of Tajikistan in accordance with the Programmes «Legal Basics of the Civil Service of the Republic of Tajikistan», «Implementation of Human Resource Technologies and Digitalization of the Civil Service in the Republic of Tajikistan», «Leadership Skills», and «Public Legal Awareness Raising Methodology and Means».

To raise the public legal awareness in the field of preventing domestic violence, the Commissioner for Human Rights institute employees made media appearances and published promotional materials through the media dedicated to the «Year of Legal Enlightenment» and the 30th Anniversary of the adoption of the Constitution of the Republic of Tajikistan on the topics of «Gender Equality and Domestic Violence», «International Family Day» and «Constitution – a Protector of the Women's Rights and Freedoms».

To further improve the situation in ensuring gender equality and preventing domestic violence, the following recommendations have been provided:

– ***strengthening the activities of working groups on improving legislation to eliminate gender stereotypes, protect women's rights, and prevent domestic violence;***

– ***providing loans for the organization of private business activities and training for women;***

– ***establishing a unified statistical database on sexual and gender-based violence;***

– ***taking appropriate measures to increase the number of domestic violence inspector full-time staff units, crisis centres, work with perpetrators, and temporary shelters;***

– ***strengthening awareness-raising activities to prevent acts of domestic violence;***

– taking additional measures to enhance the role of the Commissioner for Human Rights in eliminating the impact of gender stereotypes.

2.6. Protection of the rights of persons with disabilities

In the Republic of Tajikistan, the treatment of persons with disabilities is based on the principles of legality, respect for human rights, equality, non-discrimination, ensuring accessibility, empowerment, and cooperation between state bodies and associations of persons with disabilities.

The Government of the Republic of Tajikistan is constantly taking beneficial and constructive steps to strengthen the rights of people with disabilities and change attitudes towards them.

People with disabilities are full-fledged members of society, and ensuring their active participation in political, economic, social, and cultural life is the duty of the state and society.

In the international arena, a separate document on the protection of the rights of persons with disabilities, the Convention on the Rights of Persons with Disabilities and its Additional Protocol, was adopted on December 13, 2006, which regulates the rights of persons with disabilities in a specific manner and has been ratified by most UN member states. Tajikistan is on the verge of joining this Convention, and signing it will further strengthen Tajikistan's influence in the international arena.

In this connection, after the signing of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities, by the Resolution of the Government of the Republic of Tajikistan No. 116 of February 27, 2020, the National Action Plan on the Preparation of the Republic of Tajikistan for the Ratification and Implementation of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities for the Period Until 2024 was approved, of which the Commissioner for Human Rights acts as a co-implementer in 5 paragraphs.

To implement the Convention on the Rights of Persons with Disabilities, a number of tasks are expected to be completed, such as ensuring access for persons with disabilities to infrastructure, transportation, sidewalks, information, residential buildings, and others.

The current legislation on the rights of persons with disabilities is constantly being improved, and new regulatory legal acts are being adopted, which contribute to the creation and provision of the necessary conditions for the equal participation of persons with disabilities in public life, rehabilitation, and prevention of disability in the population.

It is worth mentioning that paragraph 1.2 of the National Action Plan on the Preparation of the Republic of Tajikistan for the Ratification and Implementation of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities for the Period until 2024, the relevant ministries and agencies are tasked with making amendments and additions to the electoral, civil, civil procedure, tax, housing, labor, family, education, healthcare, administrative, criminal, and other legislation. To implement this paragraph, a working group has been established under the Executive Office of the President of the Republic of Tajikistan, consisting of representatives of ministries and agencies and civil society.

People with disabilities are a vulnerable segment of the population in need of support and care. They are more likely to face violations of their rights and discrimination when applying for employment, in educational institutions, in public places, etc. In accordance with the procedure established by the current legislation, people with disabilities are provided with pensions and social benefits by the state.

Disability pensions are determined based on the disability group. People with the first disability group have fewer opportunities to work. However, people with the second and third disability groups can engage in appropriate activities if they undergo rehabilitation.

People with disabilities are assigned a disability group based on a medical report and are granted a pension. The size of the pension is not enough to meet their rehabilitation needs, and people with disabilities need paid employment. Analysis shows that people with disabilities who are able to work face certain difficulties in finding suitable work.

Another issue that needs to be addressed is the denial of admission to civil service for disabled pensioners. For example, the Constitution of the Republic of Tajikistan stipulates that citizens have equal rights to civil service.

However, the provisions of the Law of the Republic of Tajikistan «On Civil Service» contradict the Constitution, and according to the fourth paragraph of Article 16 of this law, being a pensioner of the Republic of Tajikistan or a foreign state is a basis for not accepting a citizen into civil service. This situation puts people with disabilities in an unfavorable position and requires improvement of the legislation.

The current legislation, including the laws of the Republic of Tajikistan «On Social Protection of Persons with Disabilities», «On Promotion of the Population Employment» and the Labor Code of the Republic of Tajikistan, provide guarantees for the employment of persons with disabilities, additional benefits and other guarantees in their labor relations. The analysis of the Human Rights Commission during the inspection and monitoring of the situation in observance of the rights of persons with disabilities in the cities of Khujand, Isfara, Istaravshan, Levakant, Lakhsh, J. Balkhi, Panj, Farkhor, M.S.A. Hamadoni and Rushon districts showed the existence of such problems that the issue of hiring persons with disabilities in organizations and institutions has not yet been resolved.

In that perspective, according to the information provided by the Ministry of Labor, Migration and Employment, within the framework of the «State Programme for Promoting Employment of the Population of the Republic of Tajikistan for 2023–2027», in 2024, 8,617 citizens in need of special social protection were provided with jobs allocated by local executive bodies of state government (quota). Of this number, only 149 were people with disabilities and were provided with jobs.

According to the Social Insurance and Pension Agency under the Government of the Republic of Tajikistan, as of December 31, 2024, the total number of pensioners in the country was 836,690 people, of which 167,108 were disabled pensioners. Compared to the same period last year, their number increased by 4,284 people, or 2.6%. 81.9 million somoni are paid per month to pensioners with disabilities, with the average size of their pension being 490.06 somoni.

According to the State Service of Medical and Social Expertise of the Ministry of Health and Social Protection of the Population of the Republic of Tajikistan, the number of people with disabilities by

age, gender and group in the Republic of Tajikistan in 2024 is as follows: the total number is 167,108 people, including 34,034 children, 133,074 adults, of which 17,965 are of the 1st Group, 82,068 – of the 2nd Group, and 33,041 – of the 3rd Group, 54,323 women and 78,751 men.

As of December 31, 2024, there were 1,230 residents in the permanent inpatient facilities of the State Social Protection Agency of the Ministry of Health and Social Protection of the Population, including 732 men and 498 women covered by state care.

There are 317 people with disabilities of the 1st Group, 656 people with disabilities of the 2nd Group, 9 people with disabilities of the 3rd Group, and 36 people from poor families.

At the same time, in 2024, 75 residents of permanent residence institutions and regional social service centres for the elderly and disabled were returned to their family environment.

It is worth noting that in the social protection system of the Republic of Tajikistan, there are 115 institutions operating for the provision of social services to the people with disabilities, including 2 National and International Rehabilitation Centres, 1 Research Institute for Medical and Social Expertise and Rehabilitation of the Disabled, 1 Experimental Department of the State Educational Institution «Social Protection System Employees In-Service Training Institute», 1 Production Association «Prosthetic and Orthopedic Plant» in Dushanbe, 7 Boarding Houses for the Elderly and Disabled, of which 4 are boarding houses for the disabled with mental illnesses and 3 are boarding houses for the elderly and disabled, 4 sanatoriums and resorts, 6 regional social service centres for the elderly and disabled, and 43 service centres, home-based social services provision centres and departments under the cities and districts executive bodies of state government.

Ensuring the respect of the rights and freedoms of persons with disabilities is related to the principle of accessibility. In this regard, persons with disabilities have a greater need for access to housing, infrastructure, transportation equipped for them, access to employment, medicines, rehabilitation facilities, cultural facilities, information, etc.

It is worth mentioning that the Committee for Architecture and Construction under the Government of the Republic of Tajikistan

has developed and adopted the Urban Planning Standards of the Republic of Tajikistan (UPS RT) 35-01-2012 «Accessibility of buildings and structures for groups of the population with reduced mobility» in accordance with Articles 5 and 13 of the Urban Planning Code of the Republic of Tajikistan, which is intended for the design, construction of new structures and buildings, renovation of existing structures and buildings in order to create a complete living environment taking into account the needs of people with disabilities and other groups of the population with reduced mobility, as well as for the design of enterprises, organizations, buildings and homes in order to create workplaces for people with disabilities of all groups and most diseases that cause disability, as well as for people with disabilities using wheelchairs and other assistive devices.

Also, to develop measures to ensure unhindered access for people with disabilities to social infrastructure, the State Programme «Accessible Environment for 2021–2025» and its Implementation Action Plan have been adopted.

Despite the measures taken, an accessible environment for people with disabilities is not provided at a sufficient level. In many cases, people with disabilities face obstacles that make it difficult for them to participate in public life on an equal basis with others. Issues related to ensuring unhindered access of people with disabilities to infrastructure and means of transport, ensuring their employment, and access of people with disabilities to information, including through the provision of professional sign language interpreters, remain unresolved.

The National Action Plan on the Preparation of the Republic of Tajikistan for the Ratification and Implementation of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities for the Period Until 2024 provides for strengthening the legal status of sign language and the scope of use of Braille script. However, this issue has not yet been resolved, and this situation leads to difficulties for persons with disabilities in accessing information.

The issue of providing television Programmes, including important political events, in sign language is constantly being raised by representatives of public organizations of people with disabilities. Because there are a large number of people with hearing impairment

in the country, and ignoring this issue will lead to a violation of their right to access information.

The Commissioner for Human Rights takes appropriate measures to promote the observance and protection of the rights of persons with disabilities. In 2024, in accordance with the Action Plan of the Commissioner for Human Rights institute and a separate plan of the Working Group under the Ministry of Health and Social Protection of the Population, the Commissioner for Human Rights Central Office employees monitored the situation of observance of the right to access for persons with disabilities in the cities of Khujand, Isfara, Istaravshan, Levakant, Lakhsh, Balkhi, Panj, Farkhor, M.S.A. Hamadoni and Rushan districts.

During the monitoring of the accessibility of infrastructure buildings within the territories of these cities and districts, including buildings of executive state authorities, departments and divisions of the Social Insurance and Pension Agency, notary offices, civil registry offices, tax inspectorates, Amonatbank branch, medical institutions, education departments, educational institutions, cultural buildings, pharmacies, shopping centres, pedestrian walkways, and other facilities for persons with disabilities was checked.

Many shortcomings were observed in the listed infrastructure buildings. For example, there are no ramps installed at the entrances of administrative buildings, pharmacies and shopping centres, and there is no reception room for people with reduced mobility, the elderly and the people with disabilities on the first floor of the buildings. Likewise, the lack of direction signs and inscriptions in Braille script in the corridors of buildings, the location of ATMs in places inaccessible to the disabled, the absence of audible traffic lights and yellow pedestrian crossings, which are suitable for the visually impaired, are among such shortcomings.

Analysis shows that most of the barriers faced by people with disabilities are surmountable, and if the problems are resolved, access to infrastructure facilities will be ensured for people with disabilities.

Based on the results of inspections and monitoring, relevant recommendations were made to the city and district administrations to create a barrier-free environment and comply with legislative requirements.

Within the «Year of Legal Enlightenment», to raise the public legal awareness and awareness about the rights of persons with disabilities, the Commissioner for Human Rights institute employees held round tables on the topic «State policy in the field of respecting the rights of persons with disabilities, compliance with the requirements of national legislation and international legal instruments» with the participation of representatives of government bodies, civil society, and public activists.

Additionally, 5 appearances on television, radio, and articles in periodicals and the CHR website were provided by the HRC institute officials.

To further improve the situation of observance and protection of the rights of persons with disabilities, the following recommendations have been provided:

– ***strengthening the process of ratifying the Convention on the Rights of Persons with Disabilities;***

– ***adopting the Law of the Republic of Tajikistan «On Social Protection of Persons with Disabilities» in a new edition with due account of the ratification of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities;***

– ***launching television programmes in sign language at national-level events;***

– ***taking steps to provide employment to people with disabilities and monitoring this process;***

– ***taking steps to recruit disabled pensioners to the civil service, and revise the legislation on civil service accordingly.***

2.7. Protection of the rights of labour migrants and their family members

Population migration has played an important role in the history of mankind, and the main factors of this process are the movement of people for the purpose of finding employment, receiving financial benefits, developing personal economy, productive forces, learning the language and culture of other peoples and nations. In this process, ensuring the rights and interests of migrants is one of the most important issues.

Bearing in mind that the process of labor migration is an important factor in economic and social development of Tajikistan, protecting the rights and interests of labor migrants and their family members has been identified as a priority direction of the republic's domestic and foreign policy.

In the Republic of Tajikistan, relevant regulatory legal acts and other strategic planning documents are adopted and implemented to regulate and implement certain areas of human rights, including labor migrants. These include the Laws of the Republic of Tajikistan «On Migration», «On Training Specialists Meeting the Demands of the Labor Market», the Strategy for Regulating the Migration Process in the Republic of Tajikistan for the Period Until 2040, the Mid-Term Programme for Training Professional Personnel in Primary and Secondary Vocational Education for 2023–2027, and the State Programme for Promoting Employment of the Population of the Republic of Tajikistan for 2023–2027.

The rights of migrant workers and their family members in receiving countries must be ensured by ensuring adequate access to health, social services, housing, education and employment on a par with nationals of those countries.

These issues are clearly regulated by social rights, which are regulated by international human rights instruments in the field of migration and labor. For example, the International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families, regarding social security for migrant workers, states that: «Migrant workers and members of their families shall enjoy in the receiving State the same rights as nationals of that State. The competent authorities of the receiving State and the State of residence of migrants may determine the implementation of the rights of migrant workers on the basis of bilateral or multilateral agreements».

It is worth mentioning that in recent years, especially in 2024, the problems faced by migrants and their family members in most receiving countries have been increasing.

While the problems faced by migrant workers are created by law enforcement agencies and employers in host countries, on the other hand, unfortunately, Tajik citizens create them for their fellow citizens.

However, migrant workers abroad are vulnerable due to a lack of relevant information and adequate preparation, and are subject to abuse, discrimination, and forced labor.

Most citizens of the Republic of Tajikistan travel to the Russian Federation for labor and residence, and in 2024 the country's immigration legislation is undergoing major changes.

According to the requirements of the new legislation of the Russian Federation, foreign citizens without a work permit and residence contract who are in the territory of this country for up to 90 days once a year may be expelled from the territory of the Russian Federation if these requirements are not met. Currently, according to the new legislation of the Russian Federation, the expulsion of foreign citizens is carried out by the police without a court hearing.

According to media reports, the Deputy Minister of Internal Affairs of the Russian Federation said that by the beginning of 2025, the number of migrants residing in the Russian Federation without proper documents will amount to 670 thousand people. Of this number, according to previous data, at the end of 2024, citizens of the Republic of Tajikistan accounted for 120 thousand people.

In this regard, the Decree of the President of the Russian Federation «On Temporary Measures to Regulate the Legal Status of Individual Foreign Citizens and Stateless Persons in the Russian Federation in Connection with the Implementation of the Expulsion System» No. 1126 of December 30, 2024, was adopted, according to which foreign citizens whose information is included in the register of controlled persons must regulate their legal status or voluntarily leave the territory of the Russian Federation from January 1 to April 30, 2025.

In practice, there are isolated cases where Tajik citizens are deported from the Russian Federation due to minor shortcomings and mistakes, including failure to pay a fine for violating traffic rules, being in debt for paying for telephone or internet bills, or arguing with a police officer, etc.

Due to the complexity of the procedure for obtaining a work permit (patent) and its high cost, some labor migrants are forced to engage in illegal activities. In this situation, employers in the host country also benefit to some extent.

Although, according to the requirements of the Criminal Code of the Russian Federation, migrants who illegally operate in the territory of the Russian Federation and earn financial income, their property, money, and assets are confiscated, and they are subject to imprisonment for a term of 5 years and a fine of 500 thousand rubles.

Labor migrants who have violated the administrative and migration legislation of the Russian Federation are held in special institutions until their return. These institutions are not places of detention or punishment, but are intended for the detention of foreign citizens who are subject to deportation. In such institutions, there are numerous violations of the rights and interests of labor migrants, as evidenced by numerous videos circulating on social networks.

Given the aforementioned circumstances and the violation of the rights of labor migrants – citizens of the Republic of Tajikistan, in 2024 the Commissioner for Human Rights appealed to his counterpart in the Russian Federation. In this appeal, he expressed concern about the information published in the mass media and social networks, which indicates the mistreatment, beatings and degrading of labor migrants by law enforcement officers of the Russian Federation.

The Commissioner for Human Rights also highlighted the prolonged detention of Tajik citizens at border checkpoints without proper conditions of detention and food upon entry into Russia, including the detention of members of the official delegations, students, the elderly, women, and children, and demanded a timely review and monitoring of the situation.

This appeal was considered by the Commissioner for Human Rights in the Russian Federation, who in her response provided information on monitoring the legal situation of Tajik citizens in the Russian Federation.

It should be noted that not only in the Russian Federation, but also in other countries, including the United States and European countries, the regulation of the migration process has been tightened, which requires serious preparation from migrants during their journey.

It is worth noting that in recent years, some individuals have been fraudulently gaining the trust of citizens of the Republic of Tajikistan through social networks and extorting their money by

promising to provide them with work in foreign countries. For instance, a resident of the Shahritus district, M.L., was detained by police officers for committing fraud. He received large sums of money from citizens, from 15 to 20 thousand somoni, promising to send them to European countries for labor migration, and used them for his own personal gain, deceiving citizens. In this regard, based on the appeal of citizens, such individuals are detained by law enforcement officers and brought to justice.

There are also individual cases where citizens of Tajikistan, together with citizens of other countries, fraudulently take away labor migrants' passports and other documents with the promise of providing them with jobs, use them as slaves, and do not pay them for their work. For example, according to the Ministry of Internal Affairs, two residents of the city of Vahdat and the Qubodiyon district, upon prior agreement with a citizen of the Republic of Armenia, in November and December 2024, took 9 citizens of the Republic of Tajikistan to the Republic of Armenia with the promise of jobs, subjected them to debt bondage in Armenia, fraudulently and forcibly took away their passports and other documents, and restricted their movement.

Therefore, it is appropriate for the relevant authorities to take necessary steps to prevent such cases and create conditions for legal migration and increase the migrants' legal awareness.

Currently, the Republic of Tajikistan has established cooperation with a number of countries on the basis of agreements to implement labor migration, allowing Tajik citizens to legally travel to countries receiving migrants for labor migration.

Labor migrants and their family members apply to the Commissioner for Human Rights institute on issues of assistance in lifting the ban on entry to the Russian Federation, reducing the long period of the ban on entry to the Russian Federation, ensuring fair consideration of cases by the investigative bodies of the Russian Federation, and other issues.

The CHR, in turn, cooperates with his counterparts in the Russian Federation and other countries to promote the protection of the rights of labor migrants.

The CHR also continuously monitors information disseminated on social media and responds to protect the rights of labor migrants.

In 2024, in cooperation with the Ministry of Labor, Migration and Employment and the NGO «Zerkalo», the Commissioner for Human Rights institute employees held roundtables on raising legal awareness of citizens on the topics of «Preparation of labor migrants before the departure», «Dialogue about returning migrants: their health problems and reintegration» and «Assessment of the labor migration management effectiveness» in the cities of Bokhtar, Kulob, Khujand, Khorog and Tursunzoda, with the participation of representatives of local executive bodies of state government, law enforcement agencies, regional and district migration departments, the social sphere, public organizations and community activists.

Participants asked questions about organizing the travel of labor migrants to European countries, Korea, and other countries, obtaining information for pre-migration documentation, obtaining permission to enter the Russian Federation, where to turn in case of problems in the receiving countries of migrants, and other questions, and specific answers were provided.

In 2024, the Commissioner for Human Rights Central Office employees appeared in the media, including 2 times on television and 4 times on the radio, to inform the population on the rights of labor migrants and their family members.

To further improve the situation of respect for the rights of labor migrants, the following recommendations have been provided:

– ***establishing an electronic system for recording population migration;***

– ***improving the system of labor migrants preparation before their departure;***

– ***strengthening resistance to the process of illegal labor migration abroad;***

– ***strengthening the work on organized sending of labor migrants to work abroad;***

– ***strengthening the integration of returned labor migrants.***

2.8. Protection of the rights of users of financial services and the rights of entrepreneurs

Entrepreneurship is the basis of an effective economy of the state, and its successful development allows solving a number of

issues, such as the formation and development of the middle class, ensuring the transition to an innovative and digital economy, creating conditions for the transition to a green economy, etc. In addition, the Government of the Republic of Tajikistan is constantly taking measures every year to create favorable conditions for conducting business activities, and a constructive dialogue has been established between the Government and entrepreneurs to improve the business climate in the country.

Currently, in the Republic of Tajikistan, the situation of the community of domestic entrepreneurs and traders is at a rapid development level and has great potential. In particular, through participation in public councils on entrepreneurship, they are involved in the activities of government bodies. On the other hand, the mission of legal protection is increasingly directly reflected in the chartered activities of entrepreneurs.

Experience shows that entrepreneurs still face a number of difficult and unresolved issues, including issues of banks bankruptcy and the implementation of a mechanism for paying deposits and other funds held in banks to users of financial services, comprehensive legal regulation of the conclusion of comprehensive contracts by legal entities and individual entrepreneurs and their direct control by relevant government bodies, issues of re-registration and reorganization of legal entities, obtaining certificates and licenses for individual entrepreneurship, issues of taxation and implementation of state tax policy, etc. Their consistent resolution will lead to increased efficiency of state policy and reduction of risks in doing business.

No doubt, this issue was directly described in the Message of the President of the Republic of Tajikistan «On the main directions of the domestic and foreign policy of the republic» to the Majlisi Oli of December 28, 2024, along with the high achievements in socio-economic life, the solution of other important problems related to ensuring priorities in the field of entrepreneurial activity. The Head of State paid special attention to the upcoming structural economic reforms, which emphasized a new stage in the development of entrepreneurship and the agricultural sector.

Currently, for this purpose, a department for state protection of the rights of users of financial services and the rights of entrepreneurs has been established in the CHR Central Office and work is

underway to prepare the groundwork for the establishment of the position of Deputy Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan – Commissioner for the Rights of Users of Financial Services and the Rights of Entrepreneurs in the Republic of Tajikistan.

It is worth noting that the Decree of the President of the Republic of Tajikistan No. 469 of October 22, 2022, on the establishment of the position of Deputy Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan – Commissioner for the Rights of Users of Financial Services and the Rights of Entrepreneurs in the Republic of Tajikistan was adopted. This body in the Republic of Tajikistan is considered to be an additional mechanism and guarantee and can help ensure the protection of the rights and direct interests of users of financial services and the rights of entrepreneurs, as well as consider and assist in resolving disputes between participants in the market of commercial and financial services in accordance with the requirements of the legislation within the scope of its powers. In addition, it is an element of the current state policy and, to fulfill its main tasks, can carry out centralized activities with the Government of the Republic of Tajikistan, government bodies, local executive bodies of state government, law enforcement agencies, societies and associations of entrepreneurs of the Republic of Tajikistan and experts from public organizations, making a direct contribution to solving various problems that may hinder the development and progress of entrepreneurial and commercial activities.

In accordance with the Law of the Republic of Tajikistan «On the Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan» of March 20, 2008, one of the main tasks of the Commissioner for Human Rights is to increase the public legal awareness.

Within the activities in this direction, a number of information events were held by the Commissioner for Human Rights employees to ensure information and explanatory work. In particular, within the framework of the implementation of the Decree of the President of the Republic of Tajikistan on declaring 2024 the «Year of Legal Enlightenment» to implement the instructions and tasks of the state leadership, as well as paragraph 120 of the Action Programme of the Commissioner for Human Rights for 2024, information events were held. These events were held jointly with the Bokhtar, Khorog, and

Khujand city executive bodies of state government, and during them, detailed information was provided in the field of human rights, in particular on the mechanism for ensuring the protection of the rights of users of financial services and the rights of entrepreneurs, the level of importance and familiarity with the established tasks of the authority in the regions of the country, the exercise of the rights of business entities to receive comprehensive information and general access to the rights provided for them under the legislation.

Also, using effective mechanisms for cooperation with the media, the institute officials made appearances on local television and radio stations in the above-mentioned regions and provided relevant information.

It should be noted that the official website of the Commissioner for Human Rights of the Republic of Tajikistan on the Internet is a complete and full source of information and training for business entities as an effective means of ensuring visibility of the institute activities.

To ensure awareness raising activities, 28 television and radio appearances, publication of articles and speeches were made, including 4 television appearances, 6 radio appearances, 8 articles in the magazine «Newsletter of the Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan» and 10 more articles were posted on the official website. In addition, the CHR staff participated in 44 conferences, seminars and consultations, round tables and training courses, and relevant reports and information were prepared based on their results.

In 2024, work continued on improving the current legislation of the Republic of Tajikistan or the law enforcement practice. To contribute to the improvement of the legislation of the Republic of Tajikistan in the field of human rights, including the protection of the rights and freedoms of users of financial services and the rights of entrepreneurs, relevant conclusions and proposals were submitted on 6 draft laws of the Republic of Tajikistan, such as the draft Laws of the Republic of Tajikistan «On Amendments to the Economic Procedure Code of the Republic of Tajikistan», «On Amendments to the Civil Procedure Code of the Republic of Tajikistan», «On International Commercial Arbitration», «On Amendments to the Law of the Republic of Tajikistan «On Combating Corruption».

Taxation regulation of business activities, especially small and medium-sized businesses, requires appropriate reforms, given the importance of this sector in economic development. The effective functioning of the small and medium-sized business taxation system depends on how well the taxation legislation improvement is organized.

Small and medium-sized businesses can benefit from different taxation systems. The general taxation system and the simplified taxation system, which are fundamentally different from each other, can lead to significant differences in tax burdens, as well as an increase in the administrative burden of accounting and reporting for enterprises.

Enterprises that deviate from the established norms of the simplified taxation system resort to «artificial division of trade» to conduct their activities at an appropriate level, which can lead to risks and negative consequences for trade and entrepreneurship. The «artificial division» of entrepreneurship, which is carried out by business entities on a mass scale, indicates the existing shortcomings of the taxation system. Therefore, it is proposed that to reduce cases of «artificial division of trade», eliminate unequal competition in commodity markets, protect and maintain enterprises that have voluntarily switched to a preferential taxation system, as well as create conditions for the development and expansion of small and medium-sized enterprises to a preferential taxation system for trade, special attention be paid to reforming the simplified taxation system.

It is also proposed that, to eliminate these obstacles, special attention be paid to the legal regulation and improvement of the legislation on the preferential tax regime for businesses, as well as legal reforms of the simplified taxation system.

Although the Government of the Republic of Tajikistan has taken all necessary measures and created a favorable environment for the effective implementation of business, banking, economic and financial relations, there are still many worrying problems in other areas, especially in ensuring free economic and entrepreneurial activity, developing the sector based on technological and innovative capabilities, and creating the best basis for the legislative regulation of these relations.

One of the main tasks of the Commissioner for Human Rights institute is to provide additional guarantees of state protection of the rights and legitimate interests of business entities, users of financial services, regardless of the field of law, actions or inaction of officials, state government bodies. Consideration of complaints and appeals of individuals and legal entities to facilitate the restoration of their violated rights in the field of business activities and the use of financial services is carried out in accordance with the Law of the Republic of Tajikistan «On the Commissioner for Human Rights institute in the Republic of Tajikistan» and the Law of the Republic of Tajikistan «On Appeals of Individuals and Legal Entities».

In 2024, 33 appeals from individuals and legal entities regarding the rights of users of financial services and the rights of entrepreneurs were registered, of which 12 were written appeals, 14 were verbal appeals, 6 were telephone appeals, and 1 was an electronic appeal submitted via an official address.

The received appeals have been disaggregated by various rights and freedoms, including the rights of users of financial services in banks and credit institutions, complaints about decisions of law enforcement agencies on bank lending issues, appeals on court decisions on eviction of a residential building and purchase of a housing in newly constructed buildings, on receiving deposits from bankrupt banks, other rights of users of goods, works and services, as well as the participation of a CHR institute representative in court proceedings on business, trade and financial issues. The submitted applications and complaints are considered separately by the institute employees, appropriate measures are taken to satisfy the requests of individuals and legal entities, and necessary legal advice is provided.

In 2024, during the consideration of appeals from individuals and legal entities, 3 appeals were resolved positively by the institute. For example, a citizen H.G., a resident of Dushanbe, filed a request to ensure participation of the CHR representative in the court proceedings as representative in the Sino District of Dushanbe court proceedings. Based on the application, the Deputy head of the Department for State Protection of the Rights of Users of Financial Services and the Rights of Entrepreneurs participated in the court proceedings. After the court proceedings, the institute employees brought both parties to an agreement through mediation, and the

dispute was resolved. Or, in another example, during an information event held by the CHR employees together with the Khujand City Executive Body of State Government, the owner of the «Shirinihoi Shohona» cake shop – N.M., filed a verbal appeal against employees of the Tax Department in Khujand city for creating obstacles in obtaining a license for entrepreneurial activity. With the assistance of the CHR institute employees, the aforementioned issue was resolved.

To further improve the situation of ensuring compliance with and protecting the rights of users of financial services and the rights of entrepreneurs, the following recommendations have been provided:

– increasing the number of promotional and advocacy events and explanatory work on the rights of users of financial services and the rights of entrepreneurs;

– strengthening cooperation with banks, financial institutions, international organizations, and civil society structures to improve the financial literacy of employees through participation in advanced training courses, workshops, and seminars;

– establishing an interagency working group under the Commissioner for Human Rights Central Office to improve the legislation of the Republic of Tajikistan in the business sector;

– conducting studies and analyzes in the area of entrepreneurial and commercial activities taxation legislation, to reduce and eliminate unfair competition in commodity markets;

– studying, analyzing, and developing comprehensive legislative mechanisms to protect users of financial services from banks bankruptcy processes.

CONCLUSION

According to the Constitution of independent Tajikistan, the Republic of Tajikistan is a democratic and rule of law state, and is still at the beginning of the road to building a civil society and a democratic state. In this process, one of the important signs of a democratic and rule of law state is the existence and free activity of independent human rights protection institutions, including the Commissioner for Human Rights institute.

Fortunately, this institution has been operating for fifteen years in the Republic of Tajikistan in accordance with the requirements of international human rights instruments and within the framework of the mandate established in national legislation, and submits its next report based on the requirements of national legislation.

The fifteenth report of the Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan is being presented at a time when the glorious people of Tajikistan have celebrated one of their most sacred, truly historic and unforgettable celebrations – the 30th anniversary of the Constitution of independent Tajikistan – in an atmosphere of peace, stability and national unity.

The Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan, in turn, continuously strives to promote human rights and freedoms in the country and enhance the image of the Republic of Tajikistan in the international scene, including, in accordance with the requirements of Article 24 of the Law of the Republic of Tajikistan «On the Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan», annually submits a Report on its activities and the situation of observance of human rights and freedoms in the country.

The analysis of the first part of the Report shows that in 2024, the CHR institute activities expanded, and the institute gained significant achievements in the aforementioned areas.

At the same time, along with the achievements, some problems have also been identified in the activities of the Commissioner for Human Rights institute, the solution of which depends largely on other government bodies and development partners, and to address them, the CHR deems it appropriate to take respective steps. These steps are specifically indicated in the 20 recommendations proposed by the CHR related to the topics of the first part of the Report.

In particular, 5 recommendations were made in the area CHR institute capacity building, and it was noted that annual increase in the funding of the CHR institute's activities from the budget in accordance with the requirements of international human rights instruments, providing CHR institute with a permanent building, rehabilitating CHR public receptions, and establishing new CHR regional offices will give a new impetus to strengthening the CHR institute activities, and ultimately have a positive impact on enhancing the image of the Republic of Tajikistan as a democratic and rule of law state.

In addition, in this part of the Report 3 recommendations were provided to further improve performance indicators in the areas of information and facilitating public awareness rising of human rights and freedoms, 2 recommendations on the celebration of International Human Rights Day (December 10), 4 recommendations on the implementation of the Human Rights Education Programme for 2022–2026 in 2024, 3 recommendations on promoting the improvement of legislation and the implementation of international obligations in the field of human rights, and 3 recommendations based on the results of receiving and handling appeals of individuals and legal entities.

The second part of the Report focuses on the situation of observance of human rights and freedoms in 8 separate areas, taking into account the progress of implementing the priority areas of the Commissioner for Human Rights institute activity, which stem from the Strategy of the Commissioner for Human Rights Institute Activities for 2021–2025.

The selected topics reflect the achievements and existing problems in the observance of human rights and freedoms with specific evidence and examples, and 50 specific recommendations have been provided to eliminate existing problems and improve the situation in ensuring the observance and protection of individual human rights and freedoms.

In particular, on human rights in closed and semi-closed institutions – 8 recommendations, protecting the rights of refugees and stateless persons – 8 recommendations, right of access to information and right of appeal – 7 recommendations, the rights of military personnel and the rights of citizens during conscription for military

service – 6 recommendations, gender equality and prevention of domestic violence – 6 recommendations, rights of persons with disabilities – 5 recommendations, the rights of labor migrants and their family members – 5 recommendations, the rights of users of financial services and the rights of entrepreneurs – 5 recommendations have been provided.

Overall, the timely and effective implementation of the recommendations of the Commissioner for Human Rights will contribute to the elimination of the shortcomings and irregularities identified and the further promotion of human rights and freedoms in the country, further enhancing the prestige of the Republic of Tajikistan in the international scene as a democratic and rule of law state.

We believe that this Report will contribute to the expansion of further fruitful cooperation with government agencies, civil society structures, international organizations, and the media to implement the above recommendations and address other issues of human rights and freedoms.

Вохӯрии Ваклатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон Умед Бобозода бо Сафири Фавқулода ва Мухтори Шоҳигарии Нидерланд дар Тоҷикистон ҷаноби Николаас Схермерс

Встреча Уполномоченного по правам человека в Республике Таджикистан с Чрезвычайным и Полномочным Послом Королевства Нидерландов в Таджикистане г-ном Николаасом Схермерсом

Meeting of Umed Bobozoda, the Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan with Mr. Nicolaas Jacob Schermers, the Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of the Kingdom of Netherlands to Tajikistan

Вохӯрии Умед Бобозода – Ваклатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бо муовини Роҳбари Намояндагии минтақавии Раёсати Комиссари Олии СММ оид ба ҳуқуқи инсон ҷаноби Фабио Пиана

Встреча Умеда Бобозода – Упономоченного по правам человека в Республике Таджикистан с заместителем главы Регионального представительства Управления Верховного комиссара ООН по правам человека г-ном Фабио Пиана

Meeting of Umed Bobozoda – Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan with the Deputy Head of the Regional Representation of the Office of the UN High Commissioner for Human Rights, Mr. Fabio Piana

Мулоқоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон Умед Бобозода бо ҳайати намояндагон аз Ҷумҳурии Мардумии Чин зери роҳбарии Тсян Тсяньго – муовини раиси Ҷамъияти чинӣ оид ба таҳқиқоти ҳуқуқи инсон

Встреча Уполномоченного по правам человека в Республике Таджикистан с делегацией представителей Китайской Народной Республики под руководством Цянь Цяньго – заместителя председателя Китайского общества по исследованию прав человека

Meeting of the Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan with a delegation from the People's Republic of China led by Mr. Jiang Jianguo, executive vice president of China Society for Human Rights Studies

Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон Умед Бобозода дар конфронси сатҳи баланд вобаста ба мавзуи «Нақши Омбудсмен ҳамчун ҳомии ҳуқуқи инсон» дар шаҳри Рими Италия

Уполномоченный по правам человека в Республике Таджикистан на международной конференции на тему «Роль Омбудсмена, как защитника прав человека» в городе Рим (Италия)

Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan at the international conference on the topic «The Role of the Ombudsman as a Defender of Human Rights» in Rome (Italy)

Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон Умед Бобозода дар ҳайати ҳукуматии Тоҷикистон зимни муаррифии дастовардҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти ҳуқуқи инсон дар шаҳри Брюсели Шоҳигарии Белгия

Уполномоченный по правам человека в Республике Таджикистан в составе правительственной делегации во время представления достижений Республики Таджикистан в городе Брюссель Королевства Бельгии

The Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan as part of the government delegation during the presentation of the achievements of the Republic of Tajikistan in the city of Brussels, Kingdom of Belgium

Мулоқоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон Умед Бобозода бо Раиси Комиссияи ҳуқуқи инсони Шоҳигарии Арабистони Саудӣ хонум Ҳало Аттувайҷирӣ зимни сафари хизматӣ ҷиҳати баимзорасонии Ёддошти тафоҳум, шаҳри Риёз

Встреча Уполномоченного по правам человека в Республике Таджикистан Умеда Бобозода с Председателем Комиссии по правам человека Королевства Саудовской Аравии г-жой Халой бинти Мазид Аль-Тувайджири в рамках визита по подписанию Меморандума о взаимопонимании, город Эр-Рияд

Meeting of Umed Bobozoda, the Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan with the Mrs. Hala bint Mazyad Al-Tuwaijri, the president of the Human Rights Commission Kingdom of Saudi Arabia during the visit to sign the Memorandum of Understanding, Riyadh

Маросими баимзорасонии Ёддошти тафохум оид ба ҳамкорӣ байни мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Комиссияи ҳуқуқи инсони Шоҳигарии Арабистони Саудӣ, ш. Риёз

Церемония подписания Меморандума о взаимопонимании и сотрудничеству между Уполномоченным по правам человека в Республике Таджикистан и Комиссией по правам человека Королевства Саудовская Аравия, г. Эр-Рияд

Signing ceremony of the Memorandum of Understanding and Cooperation between the Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan and the Human Rights Commission of the Kingdom of Saudi Arabia, Riyadh

Мизи мудаввари ҷумҳуриявии Ваклатдор оид ба ҳуқуқи инсон ба ифтихори 30-солагии Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон

Республиканский круглый стол Уполномоченного по правам человека в честь 30-летия Конституции Республики Таджикистан

Republican round table of the Human Rights Commissioner devoted to the 30th anniversary of the Constitution of the Republic of Tajikistan

Вохӯрии Умед Бобозода – Ваклатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бо намояндагони сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ

Встреча Умеда Бобозода – Уполномоченного по правам человека в Республике Таджикистан с представителями гражданского общества

Meeting of Umed Bobozoda – Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan with representatives of civil society

Мизи мудаввар дар мавзуи «Ҳифзи ҳуқуқҳои истифодабарандагони хизматрасониҳои молиявӣ ва ҳуқуқҳои соҳибкорон»

Круглый стол на тему «Защита прав пользователей финансовых услуг и прав предпринимателей»

Roundtable on the topic «Protection of the rights of financial service users' and the rights of entrepreneurs»

Раванди чанде аз чорабиниҳои намояндагиҳои Ваклатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар минтақаҳои ҷумҳурӣ

Процесс ряда мероприятий представительств Уполномоченного по правам человека в регионах республики

The process of a number of events of the representative offices of the Commissioner for Human Rights in the regions of the republic

Лаҳзаҳои қабули сайёри шаҳрвандон дар минтақаи Рашт аз ҷониби Умед Бобозода – Ваклатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

Моменты выездного приема граждан в Раштском регионе Умедом Бобозода – Уполномоченным по правам человека в Республике Таджикистан

Moments of a mobile reception of citizens in the Rasht region by Umed Bobozoda – Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan

Мизи мудаввари ҷумҳуриявии Вакилатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар мавзуи «Нақши калидии ташаккули маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон дар давлати ҳуқуқбунёд», ш Душанбе

Республиканский круглый стол Уполномоченного по правам человека на тему «Ключевая роль формирования правового просвещения граждан в правовом государстве»«, г. Душанбе

Republican Round Table of the Commissioner for Human Rights on the topic «The key role of forming citizens legal awareness in a rule of law state», Dushanbe

Мизи мудаввари ҷумҳуриявии Вакилатдор оид ба ҳуқуқи инсон ба иффтихори 30-солагии Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе

Республиканский круглый стол Уполномоченного по правам человека в честь 30-летия Конституции Республики Таджикистан, г. Душанбе

Republican Round Table of the Commissioner for Human Rights in honor of the 30th Anniversary of the Constitution of the Republic of Tajikistan, Dushanbe

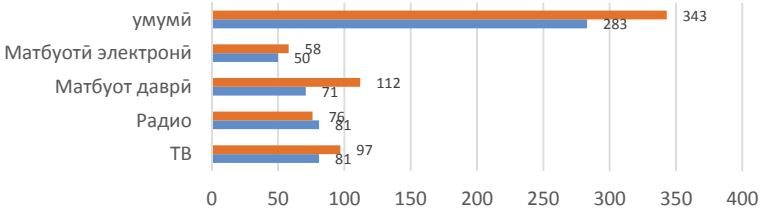

	ТВ	Радио	Матбуот даврӣ	Матбуотӣ электронӣ	умумӣ
2024	97	76	112	58	343
2023	81	81	71	50	283

Омори муқоисавии баромади кормандони мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар ВАО

Сравнительная статистика выступлений сотрудников института Уполномоченного по правам человека в СМИ

Comparative statistics of the Commissioner for Human Rights institute staff appearance in the media

Пресс-конференция Уполномоченного по правам человека
Нишасти матбуотии Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон
Press conference of the Commissioner for Human Rights

Чорабинии иттилоотии Гурӯҳи кории мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон вобаста ба шарҳу тавзеҳи Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 28.12.2023 барои сокинони ноҳияи Вахш

Информационное мероприятие Рабочей группы Уполномоченного по правам человека по разъяснению Послания Президента Республики Таджикистан от 28.12.2023 года для жителей Вахшского района

Information event of the Commissioner for Human Rights institute's Working Group to explain the Message of the President of the Republic of Tajikistan of December 28, 2023 to Vakhsh district residents

Мизи мудаввар бахшида ба Рӯзи ҳуқуқи инсон ва 15-солагии таъсисёбии мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

Круглый стол в честь Дня прав человека и 15-летия учреждения института Уполномоченного по правам человека в Республике Таджикистан

Round table dedicated to Human Rights Day and the 15th Anniversary of the Establishment of the Commissioner for Human Rights Institute in the Republic of Tajikistan

Мизи мудаввари Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар мавзуи «Натиҷаи баррасии мониторингҳои қисмҳои ҳарбӣ»

Круглый стол Уполномоченного по правам человека на тему «Итоги мониторингов воинских частей»

Roundtable of the Commissioner for Human Rights on the topic «Results of the military units monitoring review»

Мизи мудаввар дар мавзуи «Вазъи риояи ҳуқуқу озодӣ ва таъмини манфиатҳои беҳтарини кӯдакон дар Тоҷикистон аз натиҷаи фаъолияти мониторингӣ»

Круглый стол на тему «Состояние соблюдения прав и свобод и обеспечения наилучших интересов детей в Таджикистане по результатам мониторинговой деятельности»

Roundtable on the topic «The situation of observance of the child rights and freedoms and ensuring their best interests in Tajikistan based on monitoring results»

Тренинг барои шахсони тамоси мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва сохторҳои ҳарбӣ

Тренинг для контактных лиц правоохранительных органов и военных структур

Training for Focal Points from law enforcement agencies and military structures

Ҷараёни семинар барои омӯзгорони фанни «Ҳуқуқи инсон»-и муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии ш. Кӯлоб

Ход семинара для преподавателей предмета «Права человека» общеобразовательных учреждений города Куляб

Seminar for teachers of the «Human Rights» subject of Kulob city secondary schools

Иштирокчиёни Мактаби тобистона оид ба таълими ҳуқуқи инсон, ш. Гулистон

Участники Летней школы образования в области прав человека, г. Гулистон

Seminar for teachers of the «Human Rights» subject of Kulob city secondary schools

Ҷаласаи гурӯҳи кории байниидоравии назди Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон оид ба ворид намудани тағйиру иловаҳо ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон»

Заседание межведомственной рабочей группы при Уполномоченном по правам человека по внесению изменений и дополнений в Закон Республики Таджикистан «Об Уполномоченном по правам человека в Республике Таджикистан»

Meeting of the Interagency Working Group under the Commissioner for Human Rights on amendments to the Law of the Republic of Tajikistan «On the Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan»

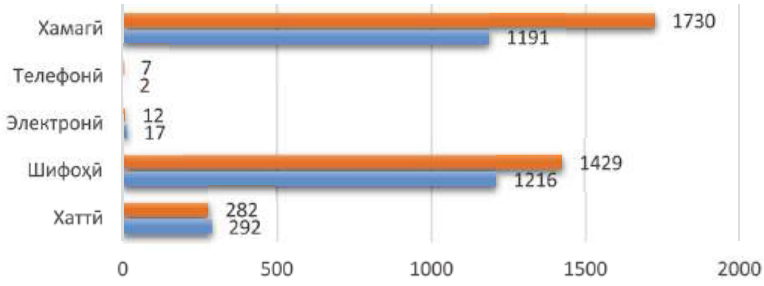

	Хаттӣ	Шифоҳӣ	Электронӣ	Телефонӣ	Хамагӣ
2024	282	1429	12	7	1730
2023	292	1216	17	2	1191

Мурочиатҳо ба мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соли 2024

Обращения к Уполномоченному по правам человека в Республике Таджикистан в 2024 году

Appeals to the Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan in 2024

Лаҳзаҳо аз вохӯриҳои Умед Бобозода дар ноҳияҳои минтақаи Рашт
Моменты встреч Умеда Бобозода в районах Раштского региона
Moments from Umed Bobozoda's meetings in the districts of Rasht region

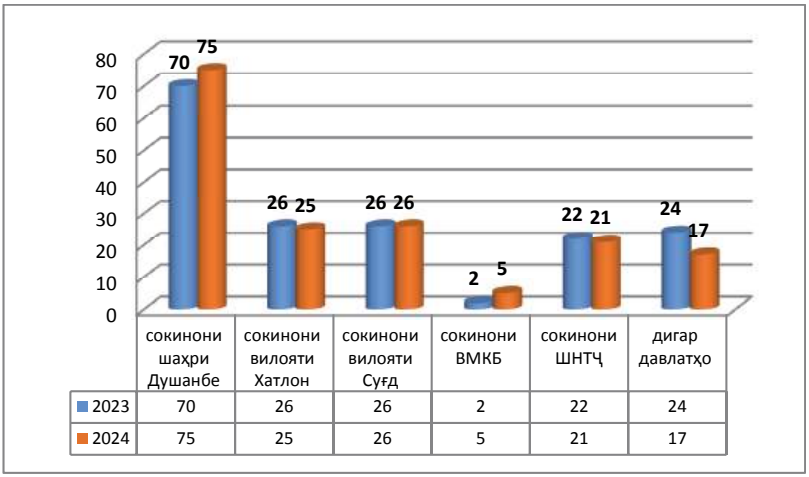

Мурочиатҳои хаттӣ
Письменные обращения
Written appeals

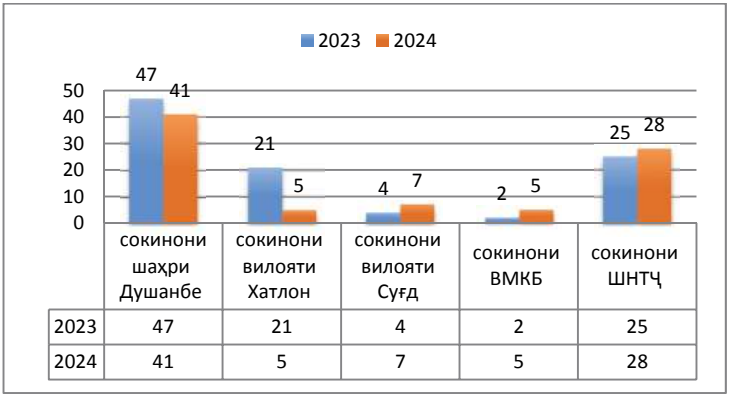

	сокинони шаҳри Душанбе	сокинони вилояти Хатлон	сокинони вилояти Суғд	сокинони ВМКБ	сокинони ШНТҶ
2023	47	21	4	2	25
2024	41	5	7	5	28

Мурочиатҳои шифоҳӣ
Устные обращения
Oral Appeals

Санҷиши муассисаи ислоҳии ЯС3/2, ш. Ваҳдат
Проверка исправительного учреждения ЯС3/2, г. Ваҳдат
Inspection of the correctional facility YAS3/2, Vahdat city

Раванди мониторинг аз ҷониби кормандони мақомот дар қисмҳои ҳарбии ш. Хоруг ва н. Мастчоҳ

Процесс мониторинга воинских частей города Хорог и района Мастчох сотрудниками УПЧ

Monitoring visit by the CHR employees to military units of Khorog city and Mastchoh district

Иштироки корманди мақомот дар озмун оид ба ҳуқуқии байналмилалии гурезаҳо байни донишҷӯёну магистрони Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ва Донишгоҳи славянии Тоҷикистону Россия

Участие сотрудника Аппарата УПЧ в конкурсе по международному праву беженцев среди студентов и магистрантов Таджикского национального университета и Российско-Таджикского (Славянского) университета

Participation of the CHR employee in a competition on international refugee law among students and undergraduates of the Tajik National University and the Tajik-Russian Slavonic University

Иштироки корманди мақомот дар чорабинии омӯзишӣ тибқи Барномаи таълимии фосилавӣ оид ба муайян намудани мақоми гуреза барои соли 2024 дар шаҳри Бишкеки Ҷумҳурии Қирғизистон

Участие сотрудника Аппарата УПЧ в обучающем мероприятии в рамках Программы дистанционного образования по определению статуса беженца на 2024 год в городе Бишкек Кыргызской Республики

Participation of the institute official in a training event under the Distance Learning Programme on Refugee Status Determination for 2024 in Bishkek, Kyrgyzstan

«Маъракаи 16 рӯзи фаъолият бар зидди хушунати гендерӣ» ва Форуми миллии созмонҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ-фаъолияти ҳаракати гендерии «Якҷоя зидди зӯроварӣ»

Кампания «16 дней действий против гендерного насилия» и Национальный форум организаций гражданского общества – деятельность гендерного движения «Вместе против насилия»

«16 Days of Activism Against Gender-Based Violence» and the National Forum of Civil Society Organizations – activities of the gender movement «Together Against Violence»

Раванди санҷиши Маркази ташхисӣ-табобатӣ ва Мактаби байналмилалии «Кантакт»-и ш. Исфара

Процесс мониторинга Диагностического-Лечебного Центра и Международной школы «Контакт» г. Исфара

Inspection process of the Diagnostic and Medical Centre and the International School «Contact» in Isfara

Раванди санҷиши Банкомати филиали «Амонатбонк» дар ноҳияи М.С.А. Ҳамадонӣ

Процесс мониторинга Банкомата филиала «Амонатбанк» в районе М.С.А. Ҳамадонӣ

Inspection of the «Amonatbonk» branch in the M.S.A. Hamadoni district

Раванди санҷиши шуъбаи маорифи мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии н. Рушон

Процесс мониторинга отдела образования исполнительного органа государственной власти района Рушан

Inspection of the Education Department of Rushon District EBSG

Мизи мудаввари мақомоти Ваклатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар мавзуи «Ҳифзи ҳуқуқҳои маъюбон», ш. Исфара

Круглый стол Уполномоченного по правам человека на тему «Защита прав инвалидов», г. Исфара

Roundtable of the Commissioner for Human Rightss institute on the topic of «Protection of the rights of persons with disabilities», Isfara

Мизи мудаввар дар мавзуи «Муҳоҷирати бехатар», ш. Кӯлоб

Круглый стол на тему «Безопасная миграция» г. Куляб

Roundtable on the topic «Safe Migration», Kulob

Мизи мудаввар дар мавзуи «Муҳоҷирати бехатар», ш. Хоруғ
Круглый стол на тему «Безопасная миграция» г. Хорог
Roundtable on the topic «Safe Migration», Khorog

Корҳои фаҳмодадиҳӣ бо муҳоҷироне, ки ба Федератсияи Россия тариқи автобус сафар мекарданд, ш. Хуҷанд
Информационная работа с мигрантами, выезжающими в РФ на автобусе, г. Худжанд
Awareness-raising activities of migrants traveling to the Russian Federation by bus, Khujand city

Мусоҳибаи корманди мақомот дар Радиои Азия+ дар самти муҳоҷират
Интервью сотрудника Аппарата УПЧ на Радиои Азия+ на тему миграции
Interview with the CHR institute official on «Asia Plus» Radio regarding migration

Кормандони шуъбаи ҳифзи давлатии ҳуқуқи истифодабарандагони хизматрасониҳои молиявӣ ва ҳуқуқи соҳибкорони Дастгоҳи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон

Сотрудники отдела по государственной защите прав пользователей финансовых услуг и прав предпринимателей Аппарата Уполномоченного по правам человека

Employees of the Department of State Protection of the Rights of Users of Financial Services and the Rights of Entrepreneurs of the Commissioner for Human Rights Central Office

Баргузории семинар-машварат дар МИҲД-и шаҳри Бохтар, вилояти Хатлон

Семинар-консультация в ИОГВ в городе Бохтар Хатлонской области

Consultative seminar in the Khatlon Region Bokhtar City Executive Body of State Government

Бо мусоидати Дафтари Барномаҳои САҲА дар Душанбе нашр шудааст.

Опубликован при поддержке Офиса Программ ОБСЕ в Душанбе.

Published with the support of the OSCE Programme Office in Dushanbe.